

[illegible]

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਹਰਿ ॥

۲۳

ମନୁଷ୍ୟମାନୁଷ୍ୟ

77

ხალხური პოეზიის მოყვარულნი კიდევ ერთ საინტერესო კრებულს გაეცნობიან.

„ფშავ-ხევსურულ პოეზიაში“ შესული ლექსების ძირითადი ნაწილი დღემდე სრულიად უცნობია, ხოლო ნაწილი გამოქვეყნებულ ლექსთა ვარიანტულ სახესხვაობას წარმოადგენს.

დიდი პოეტური ღირებულების გარდა ამ ლექსებში კარგადაა ასახული ფშაველ-ხევსურთა უოფის მრავალი მხარე, ამ ორი კუთხის ისტორიული განვითარების გზა.

შ ე მ კ რ ე ბ ი ს ა გ ა ნ

ხევსურეთი მელექსეობით ცნობილი კუთხეა. მეც, როგორც ხევსურს, ხალხური პოეზიის სიყვარული ბავშვობიდანვე დამყვა. არხოტში ჩემი ახალგაზრდობის დროს ბევრი განთქმული მოლექსე ცხოვრობდა. კარის მეზობელი იყო გიორგი უთურგის ძე ჯაბუშანური, რომელსაც უყვარდა ძველი ლექსების თავიდან გალექსვა, მათთვის ახლის დამატება. გიორგის მიერ ასე გავრცობილი „მოყმისა და ვეფხის ბალადა“ დღეს ყველასთვის ცნობილია. ამგვარადვე გალექსა მან ჯარჯოს ამბავიც. ხალხიანობაში იცოდა თავისი ლექსების ფანდურზე დამღერება. იგი ლექსებით პაექრობაშიაც ჩაებმებოდა ხოლმე. მაგონდება ასეთი შემთხვევა: პირველი მსოფლიო ომის დროს, ჯარში დაიკარგა არხოტელი გიგა გიგაური (დაბალ გიგა). წესის თანახმად მას საფლავი მოუზომეს და გამოიგლოვეს. გავიდა ხანი, გიგა უვნებელი დაბრუნდა უკან. ამის გამო შეუძღვრა ერთხელ გიორგიმ:

— ჩვენ რო გიჟურთხეთ საფლავი,
პირალმ გავხედავთ ზენაო.
— რაად მიკურთხეთ, გიორგავ,
ღმერთმ მაგახმაროსთ თქვენაო,

მოუჭრა გიგამ, რამაც ბევრი აცინა ზალხი.

არხოტშივე ცხოვრობდნენ მთელ ხევსურეთში მელექსეობით ცნობილი მინდია და უშიშა წიკლაურები და კიდევ ბევრი სხვაც, მაგრამ მაშინ მე არც ლექსების ჩაწერისა გამეგებოდა რამე და არც მისი მნიშვნელობისა.

ზაფხულის ერთ საღამოს არხოტიენები გიორგი ჯაბუშანურის ქვიტკირის კარში ვისხედით. უცებ „სოფელთ შუაზე“ ქალაქურად ჩაცმული უცხო ახალგაზრდა გამოჩნდა, რაც მაშინ ხევსურეთში და ისიც არხოტში შეტად დიდი იშვიათობა იყო. იგი მამაკაცთა „ფეხონს“ მოუახლოვდა და ხევსურულ კილოზე დაგვიძახა:

— ვინ გახვრეტსავ, ხევსურებო, არხოტის მთასავ! — და კითხვას თვითონვე უპასუხა: — ღმერთის მადლმავ, ბურაოს კი ვერვინ დააბრუნებსავ ბაბუშაულის მეტივ! — ხალხში სიცილი ატყდა. საქმე იმაში იყო, რომ იმ ხანად არხოტის ხეობაში მადანს ეძებდნენ. ხმა დავარდა: ოქრო აღმოაჩინეს და გზის გასაყვანად არხოტის მთა უნდა გახვრიტონ. ხევსურების წარმოდგენით კი ბურლი ვინმე ღონიერ კაცს ხელით უნდა ეტრიალებინა.

ეს ახალგაზრდა დღეს საქვეყნოდ ცნობილი აკადემიკოსი აკაკი შანიძე იყო. იგი რამდენიმე დღე დარჩა არხოტში. ცხოვრობდა გიორგი ჭაბუშანურთან და სხვასთან ერთად, ლექსებსაც იწერდა. მაშინ პირველად გავხდი მოწმე ხალხური მასალების შეკრებისა.

გავიდა ხანი. ბატონმა აკაკიმ ბესარიონ გაბურის მიერ ჩაწერილ მასალები გამოაქვეყნა „წელიწდეულში“. ამ ფაქტმა მასალის შეკრების სურვილი აღმიძრა. საქმეს შევუდექი და პირველად ჩანაწერი მასალები ა. შანიძეს გადავეცი, რომელმაც იგი თავის ცნობილ ხევსურული პოეზიის კრებულში შეიტანა.

ამის შემდეგ უფრო გულმოდგინედ მოვკიდე ხელი დაწყებულ საქმეს. დავაგროვე დიდი რაოდენობით როგორც ფოლკლორული, ისე ეთნოგრაფიული მასალა ფშავ-ხევსურეთში. სწორედ ამ მასალის ნაწილია წარმოდგენილი ამ კრებულში.

მე იმ ბედნიერ შემკრებთა რიცხვს ვეკუთვნი, რომელთაც მუშაობა თავისი კუთხის საუკეთესოდ მცოდნე თავკაცებთან რგებიათ წილად. მინდა მადლობით მოვიხსენიო ყველა მთხრობელი, რომელთაგანაც დღეს უკვე ბევრი ცოცხალი აღარ არის.

მადლობას მოვახსენებ ხევსურეთის დიდ მოამაგეს, პატივცემულ აკაკი შანიძეს, რომელიც ამ საქმეში ჩემი პირველი მასწავლებელი და გზის მაჩვენებელი იყო. მადლობა მინდა გადავუხადო პროფესორება ე. ბარდაველიძესა და გ. ჩიტაიას, რომელთა თაოსნობით და უშუალო ხელმძღვანელობით შევძელი ფოლკლორულ მასალებთან ერთად ეთნოგრაფიული მასალის შეგროვებაც.

ალ. ოჩიაური

הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ

1. საგმირო და საინჟორო

1. ხახიკაურნი

ომია ნაროვანზედა, სისხლსა წვიმს, ზეთი დარიო,
ომობენ ხახიკაურნი, პირშიშველანი ყმანიო.
ძალლიკას წამაეხვიენეს ხიმიკაურსა ცხრანიო,
ა დედას ძალლიკაისას, რაზე გატეხით ვარიო,
ალარც მეხურა ჩაჩქანი, არც სამკლავე მაქე ცალიო!
ამაგ ხახონის სიკვდილსა წყინობს კარატის ჯვარიო,
ყველამ იგვლიეთ ხახონი, ტანზე ჩაიცვით შავიო,
ქალ-ზალმა ლიქოკელთამა დაყარან საყურ-ცვარიო,
გაიღით სამადლოზედა ხახონის ტალავარიო.

2. გლოელ ბერდია

ცხენს ეტყვის ბლოელ ბერდია: ამ ზამთარ ქერსა გაქმეო.
რახან გაზაფხულ მავიდას, სახეოთ მთათა გაგლეო.
ხნალო, ამაყევე, სამღარო, მეზევის სისხლსა გასმეო,
ხმალო, თუ იმას ვერ იქამ, ხარავანს მაინც გაჭრეო,
აიმასაც თუ ვერ იქამ, გაგყიდი, ფასსა გაქნეო.
— რაად გამყიდი პატრონო, რა წუნი შაგიმჩნევია?
მამიკლავ შენი მამკლავი, ჯავრი არ შამიკმევია,
დამიჭრავ შენი დამჭრელი, ვალი არ შამირჩენია.

3. ხმალს

— ხმალვ, ნეტარ არ დაშინდები, რახან შახვიდა ომშია?
— რა დამაშინებს, პატრონო, მაგრა დამიჭერ ხელშია,
ჩამაგდებ სისხლის მორევში, შიგ ვითამაშებ პერშია.

4. ხმალი

ხმალმა თქვა: ჯანგმა შამქამა, მოყმემა რამამ ჩამაგა,
ნეტავინ პირშიშველასა ოშკაცს წელზედამც შამაბა,
აგებულ ომში მიმიღებდ, სისხლის გუბეში ჩამაგდა!

5. ჩოხს დაიბადა არწივი

ჩოხს დაიბადა არწივი, ამბობენ ცოტა ხნისასა,
ავზადებს ტყვია-წამალსა: — ეხლა ხანსა ორ ცდისასა!
ბევრი აქვ ტყვია-წამალი, სალალოს წურავს ქვიშასა.
— ერთის დედას კი ვატირებ, ან ჩემს, ან ჩემის მტრისასა!
არხოტის ჭალას ჩადიან, ვეფხვებ ჩახკვალვენ ქვიშასა.

6. რა ტურფანი ხართ, ვაშპაცნო

რა ტურფანი ხართ, ვაშპაცნო, ფერს ვერ შაგიცვლისთ ზამთარი,
ამაშინ გაჰაგაწევენთ, გავიდას ხეცსურთ ლაშქარი,
ცხენთა საფერხედ დახკაზმებთ, რა კარგად გხდებათ აბჯარი.

7. ბოროლას ერთი კოშკი დგას

ბოროლას ერთი კოშკი დგას, აგებულია კირითა,
გარეთი ვერცხლიანია, შიგ გულ ზღებზეა რკინისა,
დუშმან ხყვანივა ბევრაი, თვალთ მჭერელი იმისა;
უნდოდა ჩამეშალა, ქვან დაეყრივნეს ძირითა.
გარეთ ყარაულნ ეხვივნეს დართულნი ოქროს ღილითა.
ბევრი აქვ ტყვია-წამალი, დაღესტულნია რკინითა,
მალლა ქორებულ მკივანნი, ინახებიან ღილითა.
ჯიხენია სიმაგრეჩია, მანძილანია იმითა,
თავ-კან მიდიან აიქა, ცუდნი ახედვენ გმინვითა,
წავლენ და ვერ ახდებიან, ასავალია ჭირითა.

8. ვინა თქო დიკლოს დაღევა

ვინა თქო დიკლოს დაღევა, გარისხებთი ხოისაო,
გახევა დედაშიწისა, გახურვა ცა-რვალისაო,

ცოკისძეთ ციხის ჩამაშლა, შადება ქანქანისაო?
ცოკის ხთისია შიგ შაუდგ, პირ დაიბრუნა მგლისაო,
თოფი დაუხვდა მაშლილი, დაჭდა, ქალივით ტირისაო.
თუშნ, ღვინოს რად ენდობოდით, ან თენებაზე ძილსაო,
რო მაგდიოდათ მუქარა ლეკისა შაპილისაო.

9. ხახმატელები

მზირ ისხდა ხახმატს პირდაპირ, ქალმა მახკიდა თვალიო,
შინ არას ხახმატელები, ქალ შაწუხებულ ვარიო,
არც შინ ას ალუდაური. ეგ ყვირილობის ხარიო!
კალოს-კარ გვიწევს იმედა, ურჩო სჭირს ნატყვიარო,
თავითი უძე სიათა, თოფს აღარ გახქონ ხმანიო,
ხახმატ პირდაპირ დაუკლავ თეთრი ქორაი ხარიო,
გუდან ვინ გაგვიგებიებს? კაც არ გვეყვ წამავალიო.
ვინ ეტყვის მგელიაურთა, გაგიწყდესთ დედიძმანიო?
ოროლთა მგელიაურთა მალლა შაირტყეს ხმალიო,
შამაგხვდას ჭინჭარაული, ეგრ მასჭეხს, როგორც ცანიო.
ნაღორ შამავა ზარდონა, რო ყვირილობის ხარიო,
აქ ქვე რა უნდა ზარდონას, ხთისა შინ უდგა ვალიო,
ცხრა გაისტუმრა ჯალაფი, გაძაიხურა კარიო!
„აცათ, ვერ წახოლთ, ქისტებო, აწ მაგიხელეთ კვალიო!“
ნაღორ მაუკლავ ზარდონა, მანძილა ბებერ ხარიო.
მძებნელთა ზარდონაისათ მივსცნათ ქვიტკირის ქვანიო,
ბისოელ-ჭორმეშვივნებმა კუბოდ შაუტრან რვალიო,
შიგ ჩააწვინან ზარდონა, ხთისა ჩაადგას თვალიო,
ამაგ სიმღერის მათქვამი ლიქოკელ კაცი ვარიო,
ხევესურნო, თქვენთან მეწადა, ფეხით ორ ხაიბარიო.

10. აბულის ჰორთეში

დიკლოს აბულის ჰორთეში ცოლს ირთავს წადინზედაო:
მე წაოლ ჰალაისასა, შენ წაედ მთა-ჩდილზედაო,
გამაასხიდი მუშაი კარისპირ, ხაგიზზედაო,
მე ხარს მაგიკლავ ირემსა, მაგიტან სადილზედაო,
გულ ნურა გაივიდი, რო დავრჩი დაჭრილზედაო.

11. ნუ ზდიდობთ, ჩიტნო ქედანო.

ნუ ზდიდობთ, ჩიტნო ქედანო, ნუ ეთელებით ნართაო,
მინინო წამაგიქროლებსთ, წამაგახედვებსთ ქვათაო.

12. თუში ზეზვა

კახეთ ზის ერთი თათარი, ენას აუბნებს ძნელსაო:
— ბახტრიონ გავშქრი ვენახსა, გადავასახლებ ერსაო!
ეგ რო გაიგა ზეზვამა, ლურჯაო, გაჰმევს ქერსაო,
— გასუქდი, ჩაფრისეულო, — გავას გადუსომს ხელსაო, —
რახან მავიდას ზაფხული, მინდორს გაგავლევ გძელსაო,
თოფს დაეხკრავ თათრის ბელადსა, ზედ გადავაფრენ ცხენსაო.

13. ზეზვა ბაფრინდაული

ზეზვაო გაფრინდაულო, გაგიორგულდა ცხენიო,
არამიმც იყვას ლურჯაო, ზეზვას ნაჰმევ ქერიო!
არშის ძირ წყალსა გავიბტა, კუნელი გახყვა, მტვერიო.
საძოვრად აღაზნისთავსა აჩხოტ ირჩივა ველიო,
სარბოლად — დარბასთ ვაკესა, ხევის ჭალაი გძელიო,
სამხედროდ შენს თავს ლურჯამა, შენ დაირჩივა მტერიო.

14. როშპას ზის ჩაბვირილაი

როშპას ზის ჩაგვირილაი, ხმა ჰეხით გამადიოდა;
— სად იყვა ღუღელთ შვილები? მუქარა მე მამდიოდა!
ხიტალეს ლეკის შვილები შუშპრობით ჩამადიოდა;
ქორწილ აქვ ვეფხვიასა, ნაწეე შინ შამუდიოდა;
გულზადარაებ ლეკები ძალად შინ შაუდიოდა,
კოდნ ედგეს ლუღით საესენი, სისხლ პერად მაუდიოდა;
ღუღის კლდეს ღუღელთ შვილებსა სიმღერე გამუდიოდა;
ღუღელთ შვილების ნახოცი მკედარ კლდეზე გადადიოდა,
წყალი ღუღისძირ დაგუბდა, ორწყალში წითლად დიოდა,
აფშინას კრელაისშვილსა, ნაუბარ არ მიზდიოდა,

თავში შვირს ლეკის ნახმლევი, სულ გვიან ამაზდიოდა,
იღუაობით იძახდა: — დახკა, თუ გაგიდიოდა!
იღუას ძახილ არ უნდა, ხელ ხმალზე მიუდიოდა,
მიწნილის ბოლოს ლეკს სცემდა, ღვედრა აქ ამადიოდა:
— იქნებიმც აფშინაისად! — აფშინას ყურთ მიზდიოდა!
სულეთში ღულელთ შვილები ჩივილით შამადიოდა,
— მხარ ვერ გვიჭირეს ხევსურთა, მარტოთგან არ გადიოდა.

15. ხარმბავ ჯუელაურო

ხარებავ ჯუელაურო, გიმღერებ შაფერებულსა,
ნუ მიზდევ დედათ ენასა, ცხენს შაგსმენ გახელებულსა,
ან კლდეზე გადაგაგდებენ, ან წყალს გკვრენ აღელვებულსა,
მხარზეით თოფსა აგზდიან, სიათას გაჭრელებულსა,
წელზეით ხმალსა შაგხსნიან, ფრანგულსა შაშვენებულსა,
დაგიმოკლებენ მამულსა, კარისპირ გამტყელებულსა,
დაგაფერებენ ოშკაცსა მონასა, შაჩვენებულსა,
გაგდებენ ბნელსა ღამესა, ვერ ღნახავ გათენებულსა.

16. ნაროვან ვეკიდი ყანასა

ნაროვან ვეკიდი ყანასა, ძნაი მამიდის ჯარასა,
ნაროვნის წყალს რო მავადევ, ცრემლებ ჩამამდის ღვარასა;
ლაგაზო უთურიშვილო, შენსა დაურჩი დედასა,
წყალსაც შენ გამამიყვანე, შამისვი ცხენის გავასა,
დამინდევ, არ მიღალატე, ქალმა თავ მაგეც ნებასა.
ღულისხვევ ამამავალი ამავხყევ ნალთა ჟერასა.
უხედავ ჩემთა მამულთა შენდა პატივის ცემასა,
აიქამც გაგემარჯვების, სადაც ხმალნ იქმენ ელვასა,
მოციქულობდან ისარნი, შუბნი წლაპევდან ენასა.

17. ხახმატ ღვას ჩურჩულ-ყურყური

ხახმატ ღვას ჩურჩულ-ყურყური, ჩუმაღ აქვ საუბარიო,
ბერდიას ივანეს შვილსა, სიზმარ აქვ მაუშეცდარიო,
თოთიას მიუვიდოდა: — შინშო, გვიჭირე მხარიო,
წავიდათ სამითხოოდა, შური გოქვ საძებარიო,

აბუღელს გავაგებოვით, აგებ გვიჭირას მხარიო.
აღგეს, ჩაიდევს საგძალი, ხთისა ახსენეს ძალიო,
კივილით გადაიარეს არწივთა დათვისჯვარიო,
სიმღერით ჩამაიარეს გურო-შატილის წყალიო,
შაუკრეს ალაქოს ჩდილი, გზაი ას საშიშარიო,
სამი წამავა მითხოთა, სამივაც გაუბარიო,
ბერდიასა ხირიმსა მაგარი უნდა მხარიო.
რად მახვილოდი თათიო, ჩაგიდვა სისხლის ჯვარიო,
ბარაქელ, ხახმატელებო, ეგრე ვერ ცდიან სხვანიო,
თითოსაც ვერვინ მახკლევდა, თქვენ ორ გასწირეთ მკვლარიო.

18. შატილი

რად გეშინიან, შატილო, ყამს რაად იყავ მტრისასა,
ოროლთ დავასხამ ტყვიათა თოფს თეთრაულის ძისასა,
არც თიკანს წავაყვანიებ ამ თქვენის ქავისკრისასა,
დავხვევდი მეთოფეებსა იმ წვერსა ჭაუხისასა.

19. ნარჩივი ხივსურები

არეშაული ღუღელი მარტო თელისძირ ზისაო,
გვერდი უწყვიან ისარნი, ლოდინ აქვ ზურაბისაო,
წინხადუს — მამასწვერაი წელშუ მუშაი სმისაო,
ხადუს ზის ნანაიზძეი, ღარაქიშთ მირიგნისაო,
ატაბეს-ციქვაურისძე, პატრონი დიდის ჭკვისაო,
ხირჩლათა ბაცალიგველი, მხედარი ლურჯაისაო,
იღუკა ნადირ-აბათა, მითხოს მხოცელი მტრისაო,
მარტია მისურაული, ნამტვრევი ფოლადისაო,
ამაჲ ქართულის მათქვამი ბებერი ბანზედ ზისაო,
იმელა ფერაულისძე, თოფო, გიკეთებს პირსაო.

20. კურდღელათ კვირიკა

ზენ ბაცალიგოს თოვლსა თოვს, ქვენ ბაცალიგოს შრებისა,
თინიბექაურთ ციხესა მარჯვენა კუთხი სქდებისა,
ზედ იჯდა შავი ყორანი, ლიბუში გველი ძვრებისა,

კვირია კურდღელის ძე გულს უწადინოდ კედებისა.
ჯიხვთ ნუ მიხყვები, კვირიავე, კურდღელისძევე, მთისასა,
ჩაგიტყუებენ ჯიხვები, თბეს ჩაგაჭრიან კლდისასა,
გაგიმალლებენ ეშმაკსა, ნაქარს გაგიტეხს მთისასა,
ჯერე მტერთ გაუხარდების, მემრ ჯიხვთა ჭაუხისათა,
გაიგებს მითხოველები, ბეგარს დაგვეყრიან ცხერისასა.

21. წიქა ჯალაბაური

ამბობენ შაწუხებასა სულეთში წიქაისასა:

— ჩემს ძმას აფშინას უთხრიდით: — გახედენ თოფის
ლომანსა!

დედავ, დაუცხვენ საგძალნი, გაუშვენ უგზოს გზისასა,
მალე მაგართმენ ამბავსა წიქაის მამკლავისასა.

მეორეს გათენებასა წყალს გავლენ არიშეისასა,
ამბობენ ჭყივილ-კივილსა მითხოვსთავე მთიბლებისასა,
ყანკია გამააქანეს, ქოჩთ გააწითებს მთისათა,
— უსაკადრეოდ ნუ ჩაშპრით, ცხონებას წიქაისასა!
უღუმლად ცვეთას ამბობენ სვილას ოშკაცისასა.

22. ბაღა

ამბობენ შაწუხებასა სულეთში ბადაისასა:

— მზეზე გამასვლა მეწადა, — იფიცავს წიქაისასა.

ზედავ გასწირავს წიქასა, ლალსა არწივსა მთისასა,
მითხოვს დაიდგამს ლოგინთა, ჯავრს კი არ შაშქამს მტრისასა.
მანგიურს გაიყოლებდა, ხანს კი არ ხყვანდა ცდისასა,
ქავს უქძალავად გადავა დისწულ რო დედიძმისასა,
მაჯეგათ ქავის კარზედა სულს ახსენებდა მკვდრისასა,
ყელს მაშპრის შიგ არჩეულსა მიმეტეს მითხოვლისასა.
მანგიურს გაუვიდოდა, ძმან ფიცვენ ერთუცისასა,
დაბრუნდეს წასახელარნი, ძალს ახსენებენ ხთაასა,
ეგ გინდა, ქისტის გაზდილო, ბეჭნი მიანდვენ ქვიშასა!

23. თუში ფუნჩა

ატირდი, ფუნჩაის ქალო, ნანაო, გულარევიტა,
საჯინჰელეს გადაუხედე, ბაკი დგას არ-გარევიტა,
შიგ გიწევს ძმაი ჯამრული, სისხლში ას გადარევიტა.
ფუნჩამ თქო: — აღარ მეგონა, თუ დროი შამეშლებოდა,
ცხვარსა სამ ფარად ნადგომსა თუ წყემსი მაუკვდებოდა,
ნადგომსა თუნგ-ვეშრაპასა თუ ჯარი შეეშლებოდა.

24. გორელაური

აკუშოს ჭალას ომია, სისხლსა წვიმს, ზეთი დარიო,
ომობდა გორელაური ყმაწვილი უმეცარიო.
ეტყოდა ამხანიგებსა: — ურჯუჟას უგით თვალიო,
თოფისა ვერა გავიგი, ღმერთმა დალოცას ხმალიო!
ნუ ხკვდები, გორელაურო, ერთა ხარ, არვინ გრჩებისა,
შენსა დასა და დედასა მზე უდგას, უბნელდებისა,
შენი წილი და ნაწილი სასწოროდ სხვათად ხდებისა.

25. კახეთში გადასული ორ

კახეთში გადასული ორ, ადგილი ავიტანეო,
პირდაპირ სპეროზიაი ჯიხეების საბუდარიო,
გაგხედავ, ყინულიანო, ჩინან ლეკეთის მთანიო.
სად იცით აბანოს ხევი, თორღეაის ნაციხვარიო,
თორღვა ყოფილა ხევსური, ხემწიფეთ ნაბიჰვარიო,
მშავლებს დაადვა ბეგარი კვამლად ნაციჩან ცალიო,
უზიდვიებავ თორღვასა, მაგით უშრიან გზანიო.
ლიქოკ ყოფილა ჩალხური, მაგის სიკედილი ბრალიო,
ხქონივა ბაწარაული ხელში შიშველა ხმალიო,
მაგით უხოცავ ლეკები, ბელად მაუკლა სამიო.
ხევსურ ყოფილა ხირჩლაი, მითხოელთ ნიავედვარიო;
ჯერაც იქავ ას გათქმული მაგის მოკლია ხმალიო.
ქისტებს ზღებევა ბეგარი კვამლად შიშავი ცხვარიო.
ბლოელ ბერდია ყოფილა, ხქონივა მკლავის ჯანიო,

ადიდებს მამუკაურთა მაგის სახელი, გვარიო.
 არზოტ ბერდიათ გაგასა დიდი ხქონივა ძალიო,
 მარტოს ექირა ადგილი, მარტოს დაეცა ჯარიო,
 ერთხან მძინარას მაასწერეს, არ ექნა ომის ხანო,
 წამაიარა გაგამა, კედელს მიაკრა მკვდარიო.
 ხახმატ აბულეთ ყოფილა, ხემწიფისგან ხქონდ ჯვარიო;
 შაყრილან საპარსველათა ზედმეტად მეომარნიო,
 ჯერაც იქავ ხკრავ ხახმატა ციხეს ბუსკაის მწყალიო,
 ველარ დაესწვრნეს ამ დროსა კანათაის შვილნ ძმანიო,
 ტუჩასა, აპარეკასა უქრის ლემადის ქარიო.
 გოგოთურთ სულხანაურო, დიდხან ცოცხალიმც ხარიო,
 მანამდენამც ხარ ცოცხალი, მანამდინ მიწა წყალიო,
 მანამ ხარი ხნავს ყანასა, ცასა ჩამაზდის ნამო,
 ქისტებს მაუკალ მოლაი, მითხოვ დახურენ ცანიო.
 წინავ უზიდავ ხელები, ვინაც ყოფილან კანიო,
 შენს მეტს ქვე ვის უზიდიან სასაგძლით დილღვლის ყბანიო,
 დაუგდი უთავრივლოი, მზეზე გაუხმი მკვდარიო.
 მელექსეს თურას იკითხავთ, აბლაის ნაუბარიო!

26. დასხდეს, დარიგდეს ხევსურნი

დასხდეს, დარიგდეს ხევსურნი, თავს ზურაბ დაადგებისა,
 გახუა ხეთეშაური ხევსურთ კას ეუბნებისა:
 — ხმლებს ნუ დაიხსნით, ხევსურნო, ზურაბ არ დაინდობისა!

27. ალუდა ალექსაური

ალუდა ალექსაური, ზურაბო, ცუდად მაგექცა,
 პირის მეღვინე მაგიკლა, თაოდ ცოცხალივ გაგექცა.

28. ფხიტუს მამიღეს წერიონი

ფხიტუს მავიდეს წერიონი, მაშერალნი, შორის გზისანი,
 როშკას ატირდეს ციხენი, ბლოს ბანნი ქეიტკირისანი;
 გვეშინის, დაგვეცემიან ნაზლობნი საქელისანი.

როშკის გორ ზურაბ ჩამაჯდა, შუქნ ჩამუტივნა მზისანი,
სანეს შაქუჩდეს ხევსურნი: — პატრონნ ორთ ადგილისანი!
დაჯედ, დაგვესენ, ზურაბო, ნარჩომნ ორთ შენის ხმლისანი,
თორ ჩვენაც გვეშობიან ხოჯეგნი ლეგის მგლისანი.
მავიდეს მთასიქითელნი ნაპირის ადგილისანი,
მამუკას ქალუნდაურსა თან შუქნი მახყენეს მზისანი,
ბეგენგორ ჩამაეწივა, ლაშქარნ ჭრნა ზურაბისანი,
ამანდით ამაბრუნვილმა სამანნ ჩახყუნდა ქვისანი,
ვინც მაგას გაღასცილდების, ცოდვან მახკიდნა ხმლისანი.

29. ხახაბოს ჭყივის ლურჯაი

ხახაბოს ჭყივის ლურჯაი, მთიბელავ, შენი ცხენიო:
— არვინ მაჭმივა თივაი, არცვინ თოფრათ ქერიო,
ზედ არვინ შაჯდა მხედარი, მთიბელავ, შენი ფერიო.

30. ჭარისთავ ხვადმა შაშჭყივლა

ჭარისთავ ხვადმა შაშჭყივლა: — ჭარში ჩავიდეს სხვანიო,
ხიღისყურ თამაშობასა დაცვითე ნალ-უსმარიო,
დაქიხვდა ცუდი მხედარი, ვერ ჩამანება თავიო;
არშეულათალ მიყიდან, ქრთამალ გაიღან ხარიო,
ზედ შაჯდას არშეულაი, თეთრის დროშაის ტარიო.
ეგრე ჩავიყონ ჭარჩია, თუშნ არცად იყვნან სხვანიო,
ამეხს ამავეიტაცებ, როგორც ფათოლას ქარიო,
მავატანიებ სახელსა, იმღერდან თუშის ქალნიო.

31. თოფო, მერხოვან ბუჩაო

თოფო, ვერხოვან ბუჩაო, წამალიმც დაგილომლდება!
ვერხოვან ლაშქრის ჩამოსვლა რაკი არ გაგიხარდება.
ტავროთ დიიყრი წამალსა, ტყვია არ დაგივარდება.
შენსა მსრეველსა, ბუჩაო, მხარი რადარ-რა მასწყდება,
გაიტანს ოროლ-სამსამთა, თითოზე არ გაეარდება.
შენსა მჭედელსა, ბუჩაო, ხელიმც ხელკვერზე გახხმდება!

არ ხარ ხორციელთ ნაჭედი, ნეტარ ცალ სადად გექნება,
ხარ ქაჯთა ქალის ნაქნარი, დაწერილ ზედა გექნება.
შენი გამყიდი, ბუჩაო, ქალ-დისწულითამც გაახლტება!
ვერხოვანს რად გაგაცილა, ვაჭარი აქაც იქნება,
კვირობენ რუსის შვილები:—რაით სძლებს, რომ არ გატყვრება,
თითოჯერ გამაეარდნაზე ხუთ-ხუთ ექეს-ექესი გვაკლდება.

32. სანაზის სანაზი

მითხოს ალდიზძე გადილდა, ხართ ხეაზმებს, ეტყვის გა-გა-სა,
ახოს სანაზის სანაგი მშვილდს ღმართებს, უდებს საბამსა,
ტუტილის კიღურ შამაჯდა, ზეზენგორ შახკრავს სანგალსა,
საქაის შვილის ქვიტყირსა შაუმტვრევიებს საკვამსა.

33. ჯოჯოლიკანი

ოროლნი ჯოჯოლიკანი არ იძინებენ ძილსაო,
ერთმანეთს ეუბნებიან — ნაქნარ ვქნათ ერთის სხვისაო,
მეზობელს გაგაგებივით, ივანეს ჩალხის შვილსაო,
წინამძღვარს კვლევა არ უნდა, იმედ აქვ დედიძმისაო.
დედა ვაცხონე არხოტლის ხომიზურთ ბადაისაო!
ქორილამოს ჩაავლევს, ჩაიყონს ღულის ძირსაო,
მაუოს სახანოელი თეთრი მანძილა ტყისაო,
ჩამაეხვიენეს თოფებსა, მეხი დახურეს ცისაო.
არცარას აჩქარდებიან, ყველას ნატყვიარ შჭირსაო,
ამანდიო წამევიდიან, კვალ ვერ მახელეს მგლისაო.
აუტყდა მძიმე მდევარი ქისტისა დუსურბნისაო,
ივანეც, გამამიგზავნე ნაგოგი შენის ჯდნისაო,
წამალი ხომიზურთაო, რაიც თოფს გიხდებისაო.
ამავ სიმღერის მათქვამი, ლიქოკ შუბანჩი ზისაო.

34. დაგლივნათ, გულუხისძენო

დაგლივნათ, გულუხისძენო, უთურის ამაყობამა,
უთურის ფრანგულისამა უწყალოდ ამაღენამა,
უთურის ცხენმა რემამა ხაგირში ქერაობამა,
უთურის ცოლმა ლამაზმა, დედათან თაონობამა,

უთურის ქალმა ლელამა, ზალტე-სათითეთ ჟერამა.
უთურის მოკვლა ბრალია, ვეფხვივით შამაწვენაო,
იპას ინატრის უთური: — აეწამც გამამთელაო,
სხვას არას დავინატრიდი, ძმამც გვერდი დამიყენაო,
ხელთ მაგვცა იარაღები, მხართ ჯაჭვებ შაგვაშვენაო,
თუ ხუთთა ვერ უფარებდი, მემრ მამკლა, დამასვენაო!

35. ლეკითით ლეკნი წამავლენ

ლეკითით ლეკნი წამავლენ, ყველას აიცმენ პირხაო.
ღულისთავ გამათამაშდეს — ქმოსტ გაოლთ, ვიქამთ ლხინსაო..
საქლემის ჭალას მახხელვენ ბერდიაულის შვილსაო.
ხახონა ბერდიაული, თოფო, დაგპარავს ჭირთაო,
რახან დაგაკლდან წამალნი, გზაშიგით დახკრეფ ხრილთაო,
რახან დაგმეტდან წამალნი, ლამაზად იქამ ლხინსაო.

36. შვილნი თუ გყვანდან ბევრანი

შვილნი თუ გყვანდან ბევრანი, ერთი ნუ გინდა სხვის მეტი,
სოფელსა არდარეულსა არა არიგებს ჭკვის მეტი,
მტერ რახან არ გიჯერებდას, არა აყენებს ხმლის მეტი.

37. ალაზნის თაო, ტიალო

ალაზნის თაო, ტიალო, ბორბლით შავ წყლამდე მტრიანო,
ვერაინ ვერ შამაგწვდების, ტყუილად გეშინიანო.

38. ნისლო, თუ ჩემი ძმა იყავ

ნისლო, თუ ჩემი ძმა იყავ, საომრად ჩამამყვებოდი,
მაქნევიებდი სახელსა, მემრ იქავ ამამყვებოდი.

39. თუშები

თუშეთ იყრების ლაშქარი ნარჩევის ვაჟებისაო,
ხევსურეთ გაგვიგებიეთ, ლაშქარი გაგვიდისაო.

ამბობდა თუშიშვილები, ხევსურებ სად იყვისაო!
ღნახილით ხევსურთ შვილები, შიყაროს სოფლის პირსაო,
ჭრელსა ღულელიშვილსა ხმალს სისხლი გადუდისაო,
კარგა ცდის ლიქოკლიშვილი, ხმალი გუგოსიც ჭრისაო.
ნეტავ შენ, ბლარუათაო, ხელ რაღარ დაგშვრებისაო,
ბევრ გაქი, ბლარუათაო, გულში არ მწადის მტრისაო.
ამაგ სიმღერის მათქვამი ხევსური თუშეთ ზისაო,
წუხად ორ ნაჭრევიანი, უფრო მაწუხებს მხრისაო,
შორად ორ გადმათხეული, ძალი მჭირს მამიმძისაო,
მავკვდა, ვერ დავემარხები ჭორმეშავ კილდის ძირსაო,
ხმალ ერისთვიანთ შამამხსნეს, ცოდო ეყიდას ხმლისაო!
შააბეს თავის თავადსა, ყულალალაის შვილსაო.

40. ხოლიბა ლიქოკელი

დასტურის ჭერხოს ნაწოლი, ქისტო, ღგონობდი რასაო,
თაჩუს უკეეხნავ მითნონა — ლიქოკში გავსტეს ხმასაო,
დავიბალითებ მაგითა, მაუძოებდი ცხვარსაო,
თოფსა მავხზარავ თათარსა, ძმას მივსცემ ომარასაო,
ავისხამ აშურმაებსა, მითხოს ავარჩევ ქალსაო.
დიდია კარატის ჯვარი, შორით მაგაბომს თვალსაო,
დათვისჯვარ გადაშავალსა, ბადეს დაგხურავს შავსაო.
შინა არ იყვა თათარი, ყმაწვილ გაგიტეხს ხმასაო,
ახლოს ჩაუდგამ საყურე ეულაკათ ხოლიგასაო,
ქისტო, მიტირე ძმისწული, ესლა გიქმოდო რასაო,
გვერდს უდგას ჭილჭაისძეი, უთურგა უჭერს მხარსაო.

41. ვეშაბნი

ხევით მავიდეს ვეშაბნი, საჩქაროს იტყოდიანა,
გუდან აბემდეს დროშათა, სალაშქროდ ხეაზმებდიანა,
შასხემდეს ჩუჩაყაურსა: შალვავ, შენ შავხდებიანა.
ვაყები წყალსიკითლები როშკის გორ გროვდებიანა,
ელაან ხანმატელებსა, ხვადნ არცად მაჟყვიანა,
იმ ენკენიას დილასა საძელეს გადადიანა,

ჯუთას ჩადიან ჯვართანა, სიმღერეს ჩაეტყვიანა.
წალმ დახყევ, ჯუთის გიორგივ, საკარგუმოდ ხარს მაგვკრიანა.
კვირობენ მოხევეები — ხევსურებ სად მიდიანა?
არშას მიდიან ხევსურნი, სადილად სნოს მადიანა.
სნოს ღუღუშაურთ ციხესა ჩარდახთით ჩამაშლიანა,
ცხენნ არშით გამაბრუნველნი, სადილად სნოს მაღვლიანა,
თავკან აჩხოტის მინდორთა ხარ-ცხენებს ღლაღევდიანა,
ომი მაუხდა ძრიელი, ხმალნ სისხლჩი ჩაფერნიანა,
ზოგნი შავიდეს ომშია, ზოგნ თვალით იჭერდიანა.
აიმათ თვალთ მჭერლები, ნეტარ შინ რას იტყვიანა?
შინ ჯალაფთ მათყუებენ, — კარჩი სწორთ რას — ეტყვიანა?
სწორებსაც მათყუებენ, — იქ ნამყოფთ რას ეტყვიანა?
ბარაქალ, ხევსურთ შვილებო, მამათაც აეგრ ქნიანა!
არშით ახყარეს ყორნები, საძელეს ბუდობდიანა,
ხევსურთ ხმლებს დაღლოცევდიან, ლეში რო გვაძლებდიანა,
ხმალნი, საძელეს ნაცადნი, დაღუნეს, იქავ ჭრიანა.

42. კიბალაური

ყმაწვილსა კიბალაურსა გული მიუღის ცდაზედა,
სახეოდ ჯამეამართა, ოსების მუქარაზედა,
საძელეს გადმამავალშა თოფი დაზვერა მკლავზედა,
ჯერ ააყეფა ძაღლები, ოსო, გამაედ კარზედა.
გამავა ყარაჯაისძე, გამასერნავდა ბანზედა,
თოფი დაცეცხლა ჯურხამა, ოს დაეყუდა თავზედა!

43. ხირჩლა ბაბურაული

ვინ შახხედ საძელეზედა, გინათობს ჯაჭვის სახელი,
იქნების ბაბურაული, ხირჩლას უყვარდა სახელი.
— შამავხე საძელეზედა, ხანი არ იყვა ბინდისა,
ქალ-ზალსა მეხევეთასა ხანი არ მიეცე ძილისა,
შიოლას ღუღუშაურსა დღე გაუთენე ჭირისა.

44. ბაბურაშლის სიკვდილი

ატირდა ხირჩლაის ცოლი, ღილიან-პერანგიანი:
— მითხოს ნუ წახოლ, ხირჩლაო, სახლ გიდგას საქონიანი,
ზეზენგორ ამაიშვილთა თოფი აქვ ჩახმახიანი,
გესრევენ, არ დაგაცდენენ, სიათაი აქვ ტიალი.
ზეზენგორ ამაიშვილთა საღმერთოდ დაკლეს ხაროო,
მაკვალთ ბაბურაული, მითხოს მავსხლიტეთ ღვარიო.

45. მითხოს ალდი ჯობ მამაცად

მითხოს ალდი ჯობ მამაცად, ხევსურეთ ზოშურაული,
თუშეთ ჯობ ხეავის ანთაი, ხევსურეთ კუკუმაური,
გუდამაყარ ჯობ დიდება, მეხევეთ ღუღუშაური,
ხმლის ქნევით, ფარის ფარებით ბერდია მამუკაური,
ზურაბის ლაშქართ ვინ ჩახყვა? ჩააცვეთა ბაბურაული,
კაცზე პირდაპირ მისაველად — მარტია მისურაული.
კაცსა ოროლად რა გაშჰრის? აბაჲ ბაწარაული.
ჩაზვერავს ცხვარსა და წყემსა ახალა შუქიაური,
ცხვარზე ცხენდაცხენ ვინ ჩავა? გამახელ თემროზაული!

46. ხევსურნი არლოს

ბევრამ ხევსურამ გაბანდა ხარის გავის ჯღანო,
ემზადნეს შვიდს ღლე-ღამესა, ელვენ სიწმიდის ცანიო.
დათვისჯვარ გადადიოდეს, როგორც მარილზე ცხვარიო,
მარჯვნივ ფუნჩიას ხეებოდა ლალი გუდანის ჯვარიო.
სალაშქროს ჭალას ჩაგროვდეს დიდ უღვა საუბარიო,
სამი ეტანა ქადაგი, გაუყარიან მხარიო,
შაზძახნეს თავთავადადა, ფუნჩიას ახყვა ჯვარიო:
— არ მაქვის გამარჯვებაი, ნუ მიზლით ჩემნი ყმანიო.
ერთი წლის ვადით შამეხსნა ფხასიხლიანი ხმალიო.
არ დაიჯერეს ხევსურთა, არ ყივის ჩვენი გვარიო,
აღარ გვიდენავ ნელადა, მითხოს გაბევრდა ცხვარიო.
— შიშით სქადაგობ ფუნჩიაჲ, არ გაქადაგებს ჯვარიო,

ამაშინ მაგჭრით კალთასა, დარბას რა დასხდას ჯარიო.
— აბა თუ შიშით ვქადაგობ, გექნებით წინამძღვარიო,
თქვენ თუ მშვიდობით დაღბრუნდათ, მე სრუ მამჭრდილთ
თავიო!

ჩაღაან გიორწმიდასა, ცხენთ ჩქამობს ნალ-უსმარიო,
ერთმანეთს ჩეთამაშნეს ქვეთნი, ცხენოსანნიო.
ხუთშაბათ გათენებადა შუ მითხოს დასცნეს ცანიო,
ჩაწვეს, ჩადაგეს შუ მითხო, ცას გაადინეს ალიო,
გაწყვიტეს დიაც-ყმაწვილი, კალოდ გალეწეს მკედარიო,
ამაიბრუნეს ხარ-ცხენი, ტყვისა მაუდის ჯარიო.
ამაიშვილის ქვიტკირთა ვის გიქრის ბედისქარიო,
კაცი წალალეს ახვაში აქალ გვიჭირეთ მხარიო!
დაგვეცა ხევსურთ ლაშქარი, დიდი დგა ცოდო-ბრალიო.
ჭანთნი მაგიდეს ჭანთეთით, მანაყეს ნალ-უსმარიო,
მძიმე აგვიღვა მღევარი, არ დაგვანებნეს გზანიო.
ლოხაურიშვილ დაბრუნდა: ხევსურნე გვიჭირეთ მხარიო!
ფუნჩიათ აპარეკამა საძეფო დასთმა თავიო,
თინიბექმ ბიჩინაგათამ დახარნა მშვილდის რქანიო,
ამაგის ნასრევს ისარსა არ უდგებოდა ფარიო:
— გვერდს მიდგას აპარეკაი, მარტოს შავსწირენ ცხრანიო,
სახელ ნუ დაიმალეების, წამავალ თუ ვინ ხარიო,
დავითო მარაიშვილო, რა ტურფა გიღვა ტანიო,
ეგრე გხდებოდა აზჯარი, როგორც მანძილას რქანიო,
ეგრე აღბრუნდი ტუტილა, როგორც კალოზე ხარიო,
ეგრე გამაგდის ისარი, როგორც თბე-ბორბალს წყალიო,
აგზვიეს საგორავშია, დაგკარგავს არლოს წყალიო.
წამაგვიყარნა ბაჩაყმა ხევსურნი შვიდი-რვანიო,
მაგვდევედა, მაგვაწუხებდა, მაგვჭყვივის — ბაჩაყ ვარიო!
ნეტავინ ჩამაგვიჩინნა ბაბურაულნი ძმანიო,
ანამც ის ლიქოკელები, ერთის დროშაის ყმანიო,
აგებალ ბაჩაყს მახკლევდეს, მაგვშორდებოდა ღვარიო!
ამაჲ ქართულის მათქვამი მეც აიქ ნამყოფ ვარიო,
აიმათ გამამაქციეს, დავხიე არლოს წყალიო,
წამავედ ნაჭრევიანი, არგნალ ვიხმარე ხმალიო,
აიმათ შამავეყრები, არლოს ახყუდნეს ხმალიო.

47. ლეკეთში ტყვე გადა

ნუშე იხდის, ხევსურისშვილი, ნახადსა ბადაისასა,
შიმშილის დაღონებული ქოჩთა ძოვს მალლის მთისათა,
წყურვილის დაღონებული ნამთ ლოკდა ბალახისათა,
სამჯერ გამყიდეს ლეკებმა, ფასს არ იღებენ ტყვისასა,
მეოთხედ გამავიპარე, ჩორებს ჩამავხყევ კლდისასა,
გზას ლეკი შამამეყარა, სულს მაბნევს დუაუ-რზნისასა.
გზა მაგან ჩამამასწავლა, დახე დანდობას მტრისასა!
— გურჯო, თუ დამენდობოდი, ჩასავალს დახყევ მზისასა.

48. მითხოველთ დაუბარებაჲ

მითხოველთ დაუბარებაჲ, ხევსურნე, ნულარ ორთ ზავზედა,
მუქარა დაუბარებაჲ გუდანის ჯვარის ყმაზედა.
გაიგეს ჯვარის გამძღოთა, აღარ წეგბიან ტყავზედა,
დროშან დახკაზმნეს სალაშქროდ, თუშნ დაიპირნეს გზაზედა,
სალაშქროს ჭალას ჩაგროვდეს, ხვადნ თამაშობენ ნალზედა,
თვალ ხქონდა თათარიშვილსა, იღუკას მესძახლეზედა.
ზავილ შასთხოეთ, ლაშქარნო, არ იყოს დანდობაზედა,
მალულში აწადინებდა, ნაჩევ თუ იყვა გზაზედა,
შვიდკან ჩაუხსნა მალულნი ხუთშაბათს თენებაზედა,
ხორუათოელნ მალულნი აბრუნდეს თოფის აღზედა,
იმ დროს დაელდეს ჩაჩქანნი მიქეშლოს ქავის კარზედა,
დალივნეს ქარსამაულნი, ნამყოფნი მუქარაზედა.
მიქეშლოს დედან ატირდეს, ქალნ ქარსამაულთ კარზედა:
დაგვლივნა თათარიშვილმა იღუკამ დანდობაზედა,
გამაგიბრუნდას, იღუკავ, ფიც-ნაქამ ჩემსა თავზედა,
ზედამც დაგდებობს ტყვიაი, ვერცხლიანს ჩაჩქნის ჯამზედა!

49. ლეკი ჩაბვირილა

ამბობდა ჩაგვირილაი: გამავედ დავლათიანი,
გადმავიარე ქაჩუი, კლდიანი, კინჭუხიანი.
ხიდოტან გადმავიარე, თრთვილიან, მარახვლიანი,

გაღმავედ ალაზნისთავა, ველ ყოფილიყვა ტრიალი-
ქორმეშავ უნდა ვატირა თორმეტი ქალი თმიანი,
ღუღელთ სიმაგრელთ ჯავრი-მჭირს, წინ მაგათ მიყვებს ზიანი.
ცხენნი მავიდეს ღუღლისთავ, ნალ-უსმარს გააქვ ძგრიალი,
ღუღლის-კლდით ამადიოდა თეთრის სიათის ყრიალი.
თათართ თათარა ომოზდა, არწივი შხარკვერიანი.
ლეკი-დ'ფშენა შაიბნეს, კლდე ჩამასტირის ტყიანი,
ხმლითა სცა ბებურიშვილმა, დადგა ხანჯრების პრიალი,
სრელოვნით ჩამაქვითინებს ღუღელთ ქალ-ზალი თმიანი.
რა გატირილებათ ქალ-ზალო, ვეფხვია დაგჩათ ხმლიანი,
იდუა ჭრელაიშვილი, აზნაურივით ყმიანი,
სიძე ხყავ ხახიკაური, სიათის ტყვია მტკიევანი.

50. ლეკნი ლეკებითი წამავლენ

ლეკნი ლეკეთით წამავლენ, საისკე მიმდინარნიო,
გაღმაიარეს პანკისი, ილტოზე დასხნეს გზანიო,
წემრ დასცნეს უხანოს ხანთა ხოშარ-ჭიჩოელთ ცანიო,
მძინარი დიაც-ყმაწვილი, კალოდ გალენწეს მკვდარიო.
გულბათო ჩოლოგაურო, დიდხანს ცოცნალიმც ხარიო,
მარჯვენა მაგჭრეს ლეკებმა, მარცხნით მაუკალ სამიო.
ვა დედას გულბათისასა, ვერცვენ მიჭირეთ მხარიო,
ლეკებს ტყვედ წააყვანიეთ ლამაზ დარჩიათ ქალიო.
ღმერთმან, ვერ დაგიჯერებდა, ღუღლით ხუნჩალის ხმალიო,
თათარამ ყორიაულმა, ჭოხს შაბ რკინის კარიო,
ღუღლით ხუნჩალის ფრანგულსა ჩაუვლავ დაღისტანიო,
გაკიდებულან ხმალზიდა ლეკის ბელადნი სამნიო,
ერთმა სხვას გადაუქნივა, მავიდეს გალოს ჭკევანიო.
ერთმანეთს ეუბნებიან: მონა ხქონივა შხამიო
ქაჯთ ქალის გაჭედელი ხარ, ზედ გწერებივან თმანიო.

51. ლეკის ლაშქარი კისტანში

კისტან მავიდა ლაშქარი, ლეკისად ახვაისაო,
აბულეთაურთ ციხესა ძალ ბევრჯელ ადგა მტრისაო.

ხეცსურეთ გაგვიგებინეთ, ძალ გვიჭირს მამიძმისაო.
არიქათ, პაპკიაურნო, ჯიში გაქეთ არწივისაო,
ხადუთ ლეგ-ლუგან მაგვივლენ, საყელ ახლოა მთისაო.
გუდანელ-ბაცალიგველთა იმედ აქვ ერთუცისაო,
ცოტინათ ჭორმეშიონთა თან ჰეხა მახყვა ცისაო,
ბისოელ-ხანმატელეზნა ეტლ მახყვა გიორგისაო.
გუნდი ლიქოკით გამასქდა ქორისა, შავარდნისაო!
სალაშქროს ქალას ჩაგროვდეს, ელვა დგას ჩაჩქნებიაო
აბულეთაურთ ციხეთა აღ თავზე გადაზდისაო,
ლეკო, ოროლძს მამკლაო, დედა გაგიწყრას ხთინაო!
მგელუათ ბენომ მაგაბა პირ თეთრის სიათისაო.

52. დოჭუს იძახა გუგულმა

დოჭუს იძახა გუგულმა ეხლა ხარ-გასვლის ხანიო,
მთან დაშრეს, ქვიშან დაჩინდეს, ახლა ველობის ხანიო.
ხვადმა გაწირა თოფრაი, ფეხზე დაიკრა ნალიო,
ცხენისა, ქერ ნაჭამისა, აწ გაფრინდომის ხანიო,
ვაჟისა ქალში მკეცხრისა, აწ გაცხადების ხანიო.

53. გივი

გივი ბატონთან წავიდა, — კაცი მიბოძე ბადალი.
გადაუყვეთა ბატონმა: — ჯერ შარიგება გძლად არი,
ერთხან გომბორზე შამამხვდი, სიტყვა ვერ მითხარ მართალი,
ჯერე ხმალს შამამევაჭრე, ხმალი მე მქონდა სამლარი,
მემრე ცხენს შამამევაჭრე, ცხენიც მე მყვანდა სალარი,
ორივ იაფად გინდოდა, კაცი მომცემი სად არი?
მემრ მითხარ: ხმალი რად გინდა! აწ ნახე შალთის ნაჭარი.

54. ტერელოს რა ამბავია

ტერელოს რა ამბავია, ნალ-უსმარს ჰედენ ძალზედა,
ცხენს ხეაზებეს გულუბათისშვილი, ნალთ აკრავს ქავის კარზედა.
ხახმატ ჩაუშენა თარეშნი ჯოყოლიკაის ჯავრზედა
შინ არ დაუხვდა ჯოყოლა, დარჩა თუშეთის მთაზედა.

ჯოყოლა თუ დაგხვედრიყვათ, მხედართ ჩაგჰრიდათ ტანზედა-
ათეშიშვილის ლურჯაი ნაღორ მახტების ძალზედა,
ცხენო, ნუ მიეშურები, მეთოფე გიზის გზაზედა,
მეშველათ ხათუთისძესა ყბა უძე თოფის თბეზედა,
თოფს დაგკრავს ხათუთისძეი, მხედარს დაგყუდებს თავზედა,
ნეტავ შენ, ხათუთისძეო, დაჯდომა გიღირს ჯარზედა.

55. ხოსიტიურიძე

ცას მასწყდა წითელ მასკვლავი, წადგა ჩაღღუმის წყალზედა,
ივანე ხოსიტიურისძე ცოლს ირთავს ხოყნის ჯავრზედა,
დაიკრავს სამკლავეეზა, დაიწყობს საფუნარზედა.
ვერვის შაუძლავ ვაშკაცსა ივანეს უცას ფარზედა,
ვინც მაგას დააშიშვლებდით, ქალ აურჩიეთ თემზედა.
ივანე-დ მთიულთ ობოლი გაყრილან მუქარაზედა,
შაყრილან მარტ-მარტუანი, თითო დაუკრავ ტანზედა.

56. ფხოველი

ერთი მარტუა ფხოველი შავწყალ სამზირლად დაჯდაო,
ადგა და გამეძართა, გზას შაბოთელი შახვდაო,
ამაგათ ფარის კიდური ცის გიდელ-გიდელ დაბტაო,
ამაგათ ხმლების ნამტვრევი მინდორთ გველებურ დაძვრაო-
მალლით მავიდა ყვარანი, მაგათ შუაში ჩაჯდაო,
ჯერა დაითვრა სისხლითა, მემრე ლეშითაც გაძლაო,
ყორან თავისად გაფრინდა, მაგათ ოგლახი დაშჩაო,
ორნივ შაყრილან უქკონი, ერთმ მაინც რაღაჯ დასთმაო!

57. ყმა ჰირთა ბაცოფიგული

ყმა, ჰირთა გაცოფებული, მთას ქორებულად კიოდა,
მე მენადირე მეგონა, იმას თუ წყრული სტკიოდა,
გულს ეშჰვა შავთბე ისარი, ყიათას სისხლი ზდიოდა,
ყაითად გადანადენი, მემრ კალთათ გადაზდიოდა,
კალთათად გადანადენი, ფეხთ ჩითათ გადაზდიოდა,

ჩითათუდ გადანადენი მინდორთ გველებურ ძვრებოდა,
მინდორთ გველებურ ნაძრომი სულეთ გუბ-გუბად დგებოდა,
სულეთ გუბ-გუბად ნადგომი იდგა და იხოშებოდა.

58. ნეტარ არ გახყიდინა?

ნეტარ არ გახყიდინა თილიზძეთ გორგის ხმალსაო?
თუ გამახყიდდეს, ვიყიდდი, ქრთამს გავილებდი ხარსაო,
ციხის ლიბუში ჩავზდებდი, ქავ გაიმავრებდ ტანსაო,
შავებემდ პირშიშველასა, წვერუხვეველსა ყმასაო.
თუშურთა მათა ყვარნები ურთი ეძახდა სხვასაო:
თილიზძეთ გორგი ველთ მივა, გავხყვათ ამავის კვალსაო,
დაჩვეულ ხქონდა ფრანგული ბაგოველთ სისხლის სმასაო,
ბაგოს სოფლის-პირ კაცს მახკლავს, გორგი გასწირავს
მკვდარსაო,
ამანდით ამაბრუნვილსა ყვარნებ ეყრების გზასაო,
კითხვა რად გინდათ ყორნებო, ჩახყევით მავის კვალსაო,
ხელ დადლოციდით ხმლიანი, ნაჰკდევ თუ შქირდას ძვალსაო,
ჰერ დაითვრებით სისხლითა, ცომად დახიზავთ ძვალსაო!

59. თუშების ბალაშქრება ლეკეთზე

თუშეთით თუშთ მაურავი გადმადგა მსახურიანი,
აწევდა თუშის შვილებსა — წვერ გავიარათ კლდიანი.
გიუნა ჯარის სარდალი თუ იყვა დავლათიანი,
შასწუხდა თუშთ მაურავი, — გზა ვერ გავიგით ტიალი,
არიქათ, თუშის შვილებო, თუ ვინ ხართ ხელ-ფეხიანი!
თილიზძეთ გორგი ცხენს შაჯდა, აბჯართ გაიდეს ყრიალი,
თამაშობს ჯიმშერის ცხენი, ლაგამ აქვ ოქროიანი.
მაგ უთის გიგაურასა შავრა ხყავ იმედიანი,
ჯაბიანისძის ფეხთეთრმა ბორტე წამაწყიპა მტერიანი,
გოთაის ჩალისფერა ბაკებზე გააქვ ფხერიალი.
შავათენებოდ გაწირეს ლულანტის ჰალა წყლიანი,
გადვიდეს ლარლაბულჩია, ნისლი დაიდვა ცვრიანი,

ბუგაჩის ქოთილუასა წყემს მახყავ თვალცრემლიანი,
გავარდა გოთაის თოფი, გაგორდა თექაიანი!
უთხრიდით თუშთ მაურავსა: წყალობა მიყავ ხთიანი,
ლაშქარში ვერას წამავალ, ქალი ვარ ქიჩილიანი.

60. ულაკაურნი

ველობა ნუმც გაგონილა გუროს ორისა ძმისაო
ველობა გაუბედავის ულაკაურის შვილთაო.
ძმათა ჩაიდევს საგძალი თათოსა კვირაისაო,
შინშ გახყვა აპარეკაი, მაგრა მჭერელი მხრისაო.
მღევრულად ჩამაიარეს ქალაი შატილისაო,
გათენებისად ჩავიდეს დაბლა ბოცოხის ძირსაო,
ალაქოს ქალას მახელეს მამკლავი ბიძისაო.
იღუა ეუბნებოდა, სჯობ, რო დაეკათათ ხმლითაო,
ხოლიჯამ არ დაიჯერა, ხმა მამშონს თოფებისაო.
მაგათ ეგ აღარ ეგონა, მცურავ თუ ხყვანდა წყლისაო,
წყალში თუ გამავიდოდეს, გზას შაუტრევდეს მზირთაო.
მზირი შაყრილა მზირზედა, გუგუნ დგას თოფებისაო,
ანდრეზად არ მადიოდა საყუჩად დება ძმისაო,
თოფნ დაუცვალნა ერთუცსა, თავისა, თავის ძმისაო,
შინ წეედ, აპარეკაო, წასვლა წესია მთლისაო.

61. ნასკვაურისძე

ხმაღს ლესავს ხუნჩალიაი, ნასკვაურიძე, სამღარსა,
ჩაეა და ჩაეუბნების ნასკვაურიძე საღარსა:
რას ფეხებს მიაბრაგუნებ, რო ბერი კაცი არგანსა!
ცხენო, გეტყობინ გეშინის, გულს მე ჩავიდებ მაგარსა,
დაგკიდებ ბექ-ბუქიანსა, გახტოლებ მაღალ-მაღალსა,
ყიდუს აქებენ ყანათა, დაგადებიებ ნაღარსა,
გამავლენ ყიდუელები, შუბს დავიბრუნებ მაღალსა,
იმით თუ ვერ დავაბრუნენ, მემრ ხმაღს ამავსწეე სამღარსა,
თუ მაინც არ დაიჯერეს, თოფს დაუწევი მათარსა,
დაგაბომ საგათენებლოდ მიქეშლოს ყოჩის ბაგასა!

62. ციცქა ღადიკიშვილი

ქება რად უნდა მაგთვენი ციცქას დადიკიშვილსაო,
კაც არ მაუკლავ ხევსური, წამყვან ვერ იყვა ტყვისაო,
ბაცალიგვისთავ შალვარდა ნაწოლს გაგაის შვილსაო,
თავითით ლურჯა აუხსნა, კვლავც აეგრ მიქნავ სხვისაო.
ვერ წახოლ, დაზიანდები, იწროი გუროს ძირსაო.
იმას ამბობდა წიქაი, ნახვით ჩამავლა ჭირსაო,
გატეხა ხევსურეთისა ძმათ ყორიულთ სწყყინსაო,
საყურა ჩამაჯიგჯიგებს: არ ვიცი ზაფხს ქნისაო!
თოფ დახკრა ცუცქას ნაჯდომმა, ხარივით ყვიროდისაო.
ქისტო, მაგტეხა ბარკალი, ოთხით დაგვიდა ჩდილსაო.

63. ხახაბოს რა ამბავი

ხახაბოს რა ამბავია, ხთისა რად გაწყრა ძალიო,
იხოშებიან დედანი, ქალებმ დაიჭრნენ თმანიო,
არ მაგვივიდა გაგაი, ტერელოს იყვა ჭარიო!
ბებერ გაწირა ბიძაი, აღარ აქვ ომის ძალიო,
მზირთალ გაუძველ იკიავ, შენავ გიხედვენ სხვანიო.
შამადის ხიდოტანზედა ქორ-შავარდნების ჭარიო,
აწუნტის ღელეს შამახდეს, ქვახილს მავალეს თვალიო.
ზოგთა თქვეს: არხუს ჩავიდათ, ამანდ მიგვიდევს ვალიო,
ზოგთა თქვეს: ჩამლა-ტერელოს! მავათაც გვიყვეს ძალიო!
ჩაუსხდეს გზისთავ, გზის ძირა, არხუს დაუკრნეს გზანიო,
მათაყვა საქანისტელი, ირემმ მაიღნა ზქანიო.
ერთუცს ეტყვიან: ყოფილა გაგაის შასადარიო,
ევ მაგკლათ, ნულარ გაუტევთ, თორემ დაგვემობენ სხვანიო.
ბრალი ას იკუტრისად ჩახმახმ დანაყას ტალიო,
სამუქა შიშიათაი, არწივი მეომარიო,
ხელი აიკრა ხანჯარსა, ვერ მიუსწრობენ სხვანიო,
ცოცხალს შამაზდვა სახელი: გაგაისადამც ხარიო!
დაბრუნდეს ნასახელარნი, გამაუხანდეს გზანიო,
არხუს აბრუნდეს ყორნები, დაბლა ჩაუშენეს მხარნიო,

დალოცეს თოფის დამკრავი, მემრე მზირთ წინამძღვარიო.
მაუყვანავის გაგაი, საფეხვნოს უზის ხარიო,
აწიეს თემი, სოფელი, საკარგემოდ დაკლეს ხარიო.

64. ჭისტი ამა

რა უკლობა შაუჯდა ომალიკაის შვილსაო:
ჩაჯდა ხახაბოს პირდაპირ, კვალ შამაილა მგლისაო,
ამამ ჯორ გამაიყვანა, მემრ გზა გაფიქრა მთისაო.
მთისას ნუ წახოლ, ამაო, თორ მგლებ წვერი-წვერ დისაო,
შამაგეყრების გაგაი, ვაშაყი შენის ჭკვისაო!
ჯორი ნუ მაგყავ, ამაო, ას ჩემის სოფლელისაო.
არ დაიჯერა ამამა, ას ჩემის სოფლელისაო.
ცოტაად წამაგიცილა, ჭისტო, სარტყელში გჭირსაო.

65. დადიდა მითხოველები

დადიდა მითხოველები, აღარ არიან წარზედა,
შატილის დაღევა ღგულავ, ეგ არვინ იცის, რაზედა.
დაბრიყვებულსა მუშასა ჩამახვევიყვნეს სამზედა;
აიქ ნამყოფებ ახლები სათავეს დასხით ჯარზედა,
ლაშქართ ეგრ მიღგებებიყვნეს, სტუმართ რო თავის კარზედა,
ერთუცის მემჯობიასა ახვიეს ალი თავზედა,
კვირიკა გორგალათაი ლაშქართ დაუდგა ძალზედა.

66. ჭიჩბარაული

გუდან მავიდა ლაშქარი, ჭიე კარაებმ დაფარა,
ლურჯამა გალაღებულმა, თავი სოფლისკე დაწარა,
მხედარმა ლურჯაისამა გული საომრად დახარა,
უნცროსმა ჭიჩბარაულმა ლაშქარი წყალში შაყარა,
ჯაჰე-მუზარაღმა, ჩაჩქანმა ჯანგი ფეკილებურ დაშალა,
ქალმა ზენუბან გაიგა, თავმანდელ მალლა შაყარა:
გაჰებენ, ჭიჩბარაულო, ჩემსამც საქმარეს შაგყარა,
ხელშიამც მისცნა აბჯარნი, ლურჯა საფერხედ მალგვარა.
შენ თუ ვერ დაგაჩხვდებოდა, ცოცხალიმც ნულარ მამგვარა!

67. კისტან მავიდა ლაშქარი

კისტან მავიდა ლაშქარი, ლეკისა ახვისაო,
აბულეთურთ ციხესა კარ არ შაგვიხსნათ ხისაო,
შიგ სადამ შადგა ხოლიგა, თეთრი მანძილა ტყისაო!
მაგ მისურაულთ ახლებსა თესლი აქვ არწივისაო,
აქებენ ბაბკიურთა, ცდა მამად მაუღისაო.
ხახპატს მავიდა მაცნეი: კისტანს ძალ ადგა მტრისაო.
წინწინ ხახპატით მაუვლენ, ეტლ მახყვა გიორგისაო,
გულანაც გაგვიგებით, ძმას ბრალი მისწვდა ძმისაო.
ახლებსა ბაცალიგვლებსა იმედ აქვთ ცხენებისაო.
შაუკრეს ხადუელებმა მოკლე საყელი მთისაო,
გუნდი ლიქოვით გამასქდა ქორისა, შავარდნისაო!
დათვისჯვარ გადაიარეს, ნამი გაბერტყეს მთისაო,
ჩაგროვდეს კისტანის ჭალასა, თეთრ ჩაჩნებ გელევდისაო,
დოლათა გაიდაურსა მუხლი მასტენეს მგლისაო,
ნუ იტყვიტ ჩალხის სიკვდილსა, საწყინარია ხთისაო,
მზემა იწყინა, გაიგა, მთვარე შავს ივლებს პირსაო.
მგელათ უთურგას აუგით ეკალდამაი რელისაო,
შიგ ჩააწვინეთ უთურგა, შექ რო ჩადგას მზისაო,
გვერდი ლეკ შამაუწვინეთ, მამკლავი ოროლისაო.
ლეკო, ოროლის მამკლაო, დედა გაგიწყრა ხთისაო,
მაგაბა ბულაურამა პირ თეთრის სიათისაო.

68. ლეკები ლოპოტას

ლოპოტას ჩამოდიოდა ლეკები წულიანები,
მიუდიოდა კახები, ტირილით, ცრემლიანები.
გზაში შამახვდა მგზავრები, თუშები თეჟიანები:
ლეკო, ლეკეთში გეკვება, თუშები შევისწავლეო,
თუშსა ლეოსაც თან ხქონდა ნაკუდაური ხმალიო,
კახებ შინისკე დაიქცა, თუშ-ლეკთ დაუწითდეს ცანიო,
ლეკებსაც კარგად უჭრიდა აქორელებსა ხმალიო,
ლეკმაც კი გააწყვეტივა ფარსმანელ თუშის ძვალიო,
საშველად მოკლედ შაუხვდა თუშისა ლეოს ხმალიო,
ლეკი დაკაფა ლეომა ნაკუდაურის ხმლითაო.

69. ქავეჩი ატირდეს დედანი

ქავეჩი ატირდეს დედანი, ქვენ ჯალაბაურთ კარზედა,
სამზირ ას ჩვენებ ახლები, არცა მავიდეს ხანზედა,
არცად ვაზუა გაჩინდა, დედიმძათ მაძებარიო,
წყალი მავილა წითელი, თუელად გასჭრიან თავიო.
ოპოზენ ზონის ორწყალთა წიქა, მკედელურა — ძმანიო,
ვერ უხმარებავ წიქასა ჯორით ნაყიდი ხმალიო.
ხმარებით რას არ იხმარებს, ტყვიამ არ მისცა ხანო,
მკედელურამ ძმათ უარიამ წითლად ლებ თოფის ტალიო.
ოზულამ კარგად უჭირა დისწულმ დედიმძათ მხარიო.
ბაიავ, გარჰავიქნივა ქისტმა ნალესი პირითა,
გარჰავამლივნა ქოჩორნი, გარჰაპოხილნი ტვინითა,
ბაიავ, შენნი ლუშმანნი აწ დაძღან შენი ჭირითა,
ხონის გორ დაგძინებოვა, გმირო აწ გაძელ ძილითა,
პურ თუ მაგწილას, ბაიავ, მიწას დახკმივე კბილითა,
აუ წყალი მაგწყურდებოდა, სისხლ შასვი ჩაჩქნის ჯამითა,
გარდაუჩინდა დედასა გაცილებულის პირითა,
გარდაუშალნა ქოჩორნი, გარდაპოხილნი ტვინითა!

70. თათარი ჯალაბაური

თათარი ჯალაბაური საფეხვნოს იჯდა ტყავითა,
დაეცა ჯაჭვ-მუზარადი, დაწვა, დაიღვა თავითა,
ლაშქრად მასოლთა მშავილთა დაუხვდა ჭტუმართავითა,
სამდევროდ გამაულგების თოფითა უმართავითა,
გაჰაოყენებს შეილესა ლეგის მგლის ლოტოთავითა,
შამაეწევის ქაჩუსა, აგორებს დათვებივითა.
ცაჩი ეძახდა ყორნებსა: რაად დაზღმაზღით მცავითა?
შახენეთ გიორუმდილასა, მშავლებ ხყრავ რიყესავითა!

71. ყორანს

ნისლი წევს საჯიხვეშია, მზევ, რადარ ამაშუქდები?
შავო, რად დამყეფ ყორანო, განაურა შენთვი ვსუქდები,

ქვე მიუღო ღედასა, თუ ღმერთსა არ მავხდულდები,
მავიტან ჯიხვის თავ-რქათა, თუ გზითაც არ დავბრუნდები,
ხელსა გადუღსომ გავაზე, ლურჯაზე გადაცურდები.

72. მითხოს ხაჟმეზენ ცხენებსა

მითხოს ხაჟმეზენ ცხენებსა, ხვადებსა ახელებენა,
ხვესურეთობა ღვულავის, ხადუს კი ახსენებენა,
ზაღს გურგენის ციხეო, მთით გხედვენ, გაგინებენა,
სახმლელ შენ ვერას დაგწონენ, ტყუილად გაშინებენა!

73. თოფი

თოფმა თქო: ჩემთა წამალთა შვიდ რიგად უნდა დუღილი,
მაღის ბერში გამნაყან, მემრ ნახან ჩემი ქუხილი,
მემრ ნახან ჩემმა პატრონმა ჩემის დაჭრილის წუხილი.

74. მაცნე მავიდა შატილსა

მაცნე მავიდა შატილსა: — დიუს მიუღის ცხვარიო,
გაიგეს შატილივებმა, მაგას გვიკიდავ ვალიო.
ადგეს, აიღეს აბჯარი, პირწალმ ილოცეს ჯვარიო,
გადადის ქუდსახდელათა ჩარმა-სიათათ ჯარიო.
ყანათ მიუვა ამბავი: პირწალმ მიუღის ცხვარიო!
დაბრუნდა არიშკაზედა შავის არწივის ჯარიო,
გადადის ლაინხანესა, უფრო ბერებს აქე ძალიო,
დაქუეხ, ყინვართ პირჩია მონა დაადგა დარიო.
ამაგ ქართულის მათქვამმა შორით მეც გიგით თვალიო,
ვერ ჩამავედით თქვენთანა, ყინვართ დავზღევით ბრალიო,
ქურაიკამა და ბათირამ ერცხვას უჭირეს მხარიო.

75. მზირი ახვართით გამავა

მზირი ახვართით გამავა, გულუკულმ გამახყვ ჯვარიო,
შატილს პირდაპირ ჩამასდეს, შატილვ, მაგავლეს თვალიო,

დღისით შაზვერეს სოფელი, ღამით შაიღეს კვალიო,
 გააღეს შულამის დროსა იმ ტურათ ბოსლის კარიო.
 დედა-შვილობით იძახდა, მავიღეს კედის ჭკვანიო.
 არ გამაგვევარანთ შინითა სტუმრის ქორაი ხარიო,
 სამღვეროდ ტურაის შვილნი შინით იყენიან მმანიო.
 ადგეს, აიღეს აბჯარი, პირწაღმ ილოცეს ჯვარიო,
 ტუტილის კიდურს გავიღეს, ისრ, რო დაუღვლილნ ხარნიო,
 ჩაიკითხულეს მითხოი, ნეტავ ვინ დაგეცნა ცანიო?
 ნაომართ ჩამამდინართა ქორას მახკიდეს თვალიო,
 ბაცაცეს ჩამაეწივნეს, მგელთა მართვიან მხარიო,
 სიათამ ჩუაის თოფმა რისხვით გაიღნა ხმანიო,
 ნასრევმა საშინებლადა ტყვიამ დაგიძრა ტანიო.
 გამუვა ერთმანეთშია, ერთხვას ახკრიან მხარიო.
 ჯერ კი შენ დაღლე, ჩუაო, მემრ ნანაიზმის ბრალიო.
 ნუმც შაგეხსნების, ჩუაო, აიქ ნაბამი ხმალიო,
 გარეცხე ბაზღეთის ხორხი, წითელ გამადის წყალიო.

76. ჭონთიო

ჭონთიოს ღბიან მგლის ლეკენი, ჭიკუს ხერენ¹ საკიდლისასა,
 მალ-მალე შამახუელებენ ფარას ხულადში ცხვრისასა,
 ბრალს ზდებენ წიქარიშვილსა: ადგილს ჩაგვეყარნა მტრისასა,
 თაე-კან იქ ჩაგვიხოცივნეს, ვინ იტყვის ცუდებისასა.
 წინ-წინ კოხიოს დაგვიკრეს, მუხლს მახკეთდიან მგლისასა,
 დაგვიკრეს ხევსურისშვილსა. ადგილს დაადგეს მტრისასა,
 შუბით მიზომენ ნახტომსა ილუათ ანთაისასა.

77. ხოშაქის ტურა

ხოშაქის ტურა ღმერთს ეძახს: ღმერთო, დღე მამე მზიანა,
 გამატეხივიდ გუროი, ახალგორ სიმაგრიანი,
 ან შატილ გამატეხიე, ის ქაჩუ სიპერდიანი,
 ქალა მე წამაყვანიე, უქაი ყელ-ლილიანი.

78. ჰისტორიკოსი

შატილს ყანკია მახჲადდა: მავალ, ლეკნ მამიდიანა!
— მავიდან ცხენის მჲამლები, მავიდან, რას ელიანა?
სამზე მავიდა თარეში, ჯარ იქავ ისხდა სმისაო,
აცადეთ, ახვათ შვილებო, კარილ გაელას ცისაო,
გათენდას, გაჲაჩინდების თჲქენი და ჩვენის ცდისაო!
ჩუათა გოგოთურამა ქავი აავსა მკვდრითაო,
მანამ სხვან გაიგებდიან, ერთ წინავ მაკლა ხითაო.
ბოლოზედ ანატორელთა ჯაბირ გალმართეს მკვდრისაო,
ჴირს მახჲარადეს ბატონსა: შენ ხო აღარა გჴირსაო?
— მამტეხეს სისჴის ბარკალი, ვერ ვიცი ზავის ჴნისაო,
ჴანთეთ ჩაუდგით ფაცერი, თავ-ფეხ მავივით მკვდრისაო.

79. ბარა თურმანაული

გარამა თურმანაულმა მშავისხევ მაიარაო,
შაყარა მშავლის ლაშჲარი, მათურა აიარაო,
წითელ-ყვითელი დროშით ბოროლა გადიარაო.
ქისტან ატირდა ბებერი — ჯარით სად მიხოლ გარაო?
— შატილს მივიღვარ, ბებერო, ვარდანამ დამიბარაო,
მე-დ-იმან უნდა ვიომოთ, უნდა იჴეხნას ცამაო,
გვერდ უნდა გადაიჴცივას ვარდანის ციხის ჴვამაო,
უნდა ჴყიოდან გოზანი, ვარდანის ციხესთანაო.
უნდა ტყვებოდან ისარნი ციხის წვერ ჩარდახთანაო.
პირ ცრემლით უნდა იბანას შუჴომ, ვარდანის დამაო,
სისხლნი წავიდან ღვარადა, არ გაირივას ჴღვამაო,
უნდა დახერდან ღურბელნი, აღარ იწვიმას ცამაო.
გალუჩნდეს საჴვრეტელშია, ცა წმინდა უცემს თვალსაო,
ხმა გაღის საგათენებოდ, ბიბინ დაიჴყა ცამაო,
საგათენებოდ დაეცნეს ვარდანის ციხის კარსაო:
— კარზე გამაედ, ვარდანავ, ნუ მაიმთვრალეხ თავსაო,
თას თუ გეჴირას ხელჩია, გადააწვადე სხვასაო,
თუ ხელჩი ფანდურ გეჴირას, ძმას მიეც მგელიასაო.
— გამავალ, მგელიაის მზემ, გამავიყოლებ ფარსაო,

დავიქნევ წარამარადა ჩემს მისურაულს ხმალსაო.
ვაი თქვენს ვარდანს მშავლებო, ველარ გადმავედ ქავსაო,
თორ თუ ქავს გადმავსულიყავ, გათრევიებდით მკედარსაო

80. ხახმატელეზი

შავაქებ ხახმატელეზსა, ბოროტ მაუელის მტრისაო,
ძებნა მასწადლა მამუკას, მშაველაიშვილს, ძმისაო.
აბულეთს მიუვიდოდა: დიდხანს ვერ ვგონობთ ჭირსაო,
ქალაურთ გავაგებივით ორთავ შიშიაის შვილთაო.
სულთანასა და გუასა მკერელ არ გვირჩევ მხრისაო.
აღგეს, ჩაიდვეს საგძალი ოროლ-სამ-სამინ დღისაო,
დათვისჯვარ გადამდინართა დავლათ გახყვ გიორგისაო;
ჩავიდეს საპარსველათა, ხანია შულამისაო,
შაყრილა მზირი მზირზედა, ელვა შაიქნა ცისაო,
ელიან გათენებასა, მასელა უხარის მზისაო.
კვალ რო მახელეს სისახლიან, ხირიმებს ხპარვენ ჭირსაო,
ეხჩი მახხელვენ ბუსკასა, მაგ უნახკაის შვილსაო,
გუა ხელდახელ შაება, წონა კაი აქვ მტრისაო,
აბულეთ დასცემს ხანჯრებსა, ბუსკა აყოლებს გმინსაო.
— იქნებიმც ბოსელაისად, საფერი შავგვხვდი მკედრისაო!
ველარც შენ წახოლ, არაფავ, ტყვია მაგაბომს პირსაო,
ბერდიაისად იქნები, მზიდავ ექნები წყლისაო!
დაპრუნდეს ნახახელარნი, ძალი ახსენეს ხთისაო,
დათვისჯვრით იქმენ შილინდსა, რიგი აქვ პირიხსნისაო,
ბოსელა მათუყვანავის, დარბასის კარჩი ზისაო.
ამავ სიმღერის მათქვამი შვილი ვარ გუდანლისაო,
სამღერლად გამამიგზავნეთ ხანჯარი ბუსკაისაო,
თქვენსა არ მავშლი ქებასა, საც ჯარ დასხდების სმისაო.

81. ბიზის ციხე

წოფათში გიგის ციხეო, ქვამც ნუ გდებივა ქვაზედა,
მაგიდგეს ჭარელთ შვილები, აგხვიეს ალი თავზედა.
გიგი ცოლს ეუბნებოდა — წამალ ამიწყი ხანზედა!
თუ ტყვია შამაგაკლდების, ღილი აიჭერ ტანზედა.

გატეხეს გიგის ციხეი, დილას, თენების ხანზედა,
ხელიც მიაჭრეს გიგისა, დააქრეს კუთხინ თავზედა,
თოფიც წაართვეს გიგისა, უმეტეს იყვა სხვაზედა,
ხმალიც ახხადეს გიგისა, ქვეანო გაუსენეს ფხაზედა.
გიგის სიათა ნუ მიგაქვთ, ნუ დაიკიდებთ მხარზედა,
ქალაზე ნუვინ წაიტანთ, დაჩვეულია მთაზედა,
ნადირზე ნუ დასცადილით, დაჩვეულია მტერზედა.

82. მისტრი ხაწი

ქისტეთში ვაჟი გაითქვა, სახელად ხქვიან ხაწეო,
აისხამს იარაღებსა, სამჯერ შამახდა მთაზეო.
— ნეტავინ ზეზვას შამყარა, გათქმულსა ქვეყანაზეო!
ეგ რო გაიგა ზეზვამა, მალლა მახვდების მთაზეო,
მასთხოვჯ ცხენი მსახურთა, ფეხ შადგა უზანგაზეო,
უბარებს ჭკრიტის ლურსმანსა, ნუ მწვერავს სხვადასხვაზეო,
პირობა გაკვეთილი აქვ თორღვაის აბანოზეო,
ან უნდა დამხვდას აიქა, ან მიუდგები კარზეო!

83. ფუნჩათ ჯამრული

კახეთ ზის ფუნჩათ ჯამრული, შუბვ, გაგითეთრებს ტარსაო,
თუშურთ კითხულობს ამბავთა, კითხულობს ბორბლის მთათაო:
ვერ გამავიდა ბორბალი, ხეად ვერ აბომსა ნალთაო?
ეგ ქარსამაულთ ცხვარ-წყემსი, არ გამავიდა მთათაო?
დადილდეს ქარსამაულნი, ჩავალ, ჩავავლებ თვალსაო,
დალბრიყვებივა წყემსები, ჯამრულ ჩაუყრის ჭკვათაო!
ქაიაე ქარსამაულთ, ქალს ნუ უკარგავ ქმარსაო,
თუში რო შახვდას გულადი, გაგისრევიებს თავსაო,
თან შენაც გადაგიყოლენ, გასმევდა ბორბლის წყალსაო,
გავლევდა ფეხშიშველასა თეირთვილიანთა მთათაო,
ჩამავსომს საანჯბოშია, თუშეთს მავლევ თვალსაო,
პირდაპირ დაგიკიდებენ ძმის ზამბულაკას ფარსაო.

84. თორღვა და ვაჟუშქი

დაჯე, ვაჟუშქევ, დაგვეხსენ, თუშეთს აკმაე ზიანი,
თავ გაანებე თუშეთსა. ალაგ გაწირე კლდიანი,

გირჩევ ფშავისკე წახვიდე, ცხვრიანი საქონიანი,
 ხევსურეთისკე ნუ წახოლ, არა ხარ დავლათიანი,
 ხევსურეთ ბევრა თოფია, სიათა პირკვამლიანი,
 ხმალიც ბევრია ხევსურეთს, ფრანგული პირსისხლიანი,
 ხევსურეთს თბოლ იზდების, სრუ მუდამ გულჯავრიანი.
 ჯოჯინის ღელეს გახვიდი, გზა მოვა საყელიანი,
 იქ მავას ცუცქიაური, სახელად თორღვა ხქვიანი.
 თოფი ესრივა, ვერ დახკრა, ხთაზგან ას დავლათიანი.
 ხმალი მასთხოვე, შენ მაგცა, დანა დამალა ფხიანი,
 მარჯვნივით ამაგიარა, მარცხნივით გიყო ზიანი.
 ხელ დაგცა საყელოჩია, მკლავითთ ას იმედიანი,
 ვაჟუშძევე, წამაგაქცივა, მიწა გაჰმივა მტერიანი.
 დგნალოვნის ჩიღილში გაგწირა, ნაბად გაგხურა ცვრიანი,
 გვერდი მაგისხა ყვარნები: გალო გახარით წვნიანი,
 თუ ძვალზე გჭირდას ნაჭრევი, ხელ დაღლოციდით ხმლიანი,
 თავად არჭილოს გავარდა, ირემი ტანზადიანი.
 არდოტს ხეითხევედეს დედანი: საით მახვ მკლავსისილიანი?
 რას მკითხავთ, ლაღნო დედანო, მე მავალ გულჯავრიანი,
 ხმალი ვაჟუშძემ წამართვა, შინ მავალ სირცხვილიანი.
 — ხმალ თუ ვაჟუშძემ წაგართვა, დანა რა უყავ ფხიანი?
 გეტყობის საუბარჩია, თორღვავ, გიქნავის ზიანი.
 ამაგ სიმღერის მათქვამი თუშის ქალი ვარ თმიანი,
 ნუ დაიკვეხნებ თორღვაო, მამა მეც მყვანდა ხმლიანი,
 სადილად ვერ ხკმებევიან თორმეტნი ფარ-ჯაჰვიანნი.
 ცოლად კი გამაგყვებოდი, ქალ რო არ ვიყავ ქმრიანი,
 თორმეტ კი დამიწუნებავ, ეხლა კვეთილში ვზივარი.

85. წოვამთ მთა

ჯარის გადმოსვლას ამბობენ, გადმახდა წოვამთ მთისასა,
 შიგ ჩადგა ქოთანთაშია, კალოდ მალეწვას მკვდრისასა,
 ციხის აღებას ამბობენ, შადებას ქანქანისასა.
 ამბობენ შიგ ჩაჭერასა სამოცის დოჭუველისასა,
 გორიგორ სრევის ამბობენ ქუროსძეთ ნიათისასა,
 გალოს ოროლად წყვეტასა მა წინათ ფრანგულისასა,

ქალის ომობას ამბობენ, ხიზიონთ ნანელისასა,
გადაიხურა ჩაჩქანი, ზედ გადახვევას თმისასა,
ჩარდახთით გამაუფრინდა, მეტობას ვაშკაცისასა,
გამაერია ლეკებსა, კაცებურ ხოცას მტრისასა,
ვეო გასცნეს ქალობაზედა, მანამ არ ნახნეს თმანიო,
მიქელო, სულოს გაზდილო, დიდხანს ცოცხალიმც ხარიო,
ლეო ნანელ არ დაანებე, არ ათრევიე მკვდარიო.

86. ელოს ატირდეს დედანი

ელოს ატირდეს დედანი: მტერმ მარხედ შაგვაშინაო,
კარზე მადიან სტუმრულად, ძალად შამავლენ შინაო:
ჩაგიხოცო ახალ ვაყებსა, ქალებს წავასხამო შინაო!
შაყრილნი მშაველ-ხევსურნი, ააქამც ჩამახვიენაო,
ლეგები, მშავლის შვილები, თოფებსამც ჩამახვიენაო,
გულდიდებს, ხევსურთ შვილებსა, ყაწიმებ დაუმდღვიანო,
იმ ჩვენებს მეთოფეებსა თოფებიმც დაუგრილაო,
პირიმც წყლით დაალბობივა, თითო ძილ დააძინაო!
მიქელომ, სვილოს გაზდილმა, ქორივით ჩამახკივლაო,
რად გამაუშვეს მიქაი, რად არვინ დაიჭირაო,
ქალნი ჩახოცნა თავისნი, სულეთი წაიხდინაო,
ყველასამც ეეგრ მაუვა, ვინც მაგას გაუცინაო.

87. ყორანს

შატილის ჭალას, ყორანო, რას ახოლ-ჩახოლ მშიერი?
ჩამაედ ჭარის ბოლოსა, სხვა ჩაიყოლე თბიანი,
იქ ომობს მექობაური, თუშ წელთით ყაწიმიანი,
ხუთთა სცემს, ხუთთა უფარებს, უჯაჭვო პერანგიანი,
დავიქცნათ, ვერ დავეხწევით, ველი დავცტირის ტრიალი,
დაქცეულნ რაზლა მივიდათ გომეწარს სირცხვილიანნი?!
ხუთნ მარტოს დაუხოციან, დაბრუნდა სახელიანი.
ნეტავ შენ, მექობაურო, გამახვედ დავლათიანი,
სადაც შენ დაეტანები, არ მოხვალ აუგიანი!

გვ. ძალუნდაური

საკვირაოთით აიღეს თეთრი მძოვარი ცხვარიო,
მახკიდა ძალუნდაურმა ჯვარის სათიბით თვალიო,
თათლის გორ ჩამამავალი ჩამაბუბუნებს ხარიო,
წყალს ალერდაჩი გავარდა, ირემმ გაიღნა რქანიო, .
ხევის გზას აჰმაველსა პირსა მზე, ბეჭთა ფარიო,
შაჰახდა საფეხვნოსთანა, ქალ-ზალვ, დასწერე ჯვარიო.
ვაიმე, ძალუნდაურო, რა ექნათ, მარტუა ხარიო,
ბელელჩი ჩამაეწივა: თუშნო, დაწირეთ ცხვარიო!
— ნუ მაგვდე, ძალუნდაურო, არ მიდის შენი ცხვარიო.
მამუქამ არ დაიჯერა — არ ბრუნავს ჩემი გვარიო.
დაბრუნდეს მექობაურნი, შალვა, ივანე ძმანიო,
ივანე თოფს ჩამაუჭდა, ტყვია, გამახარ ძვალიო.
ხელსა ნუ მაშკრი, ივანე, მარჯვენა მაინც შენია,
მხარზეთ თოფსა ნუ ამხდი, ჭიუხში ჯიხვთა მტერიო,
წელზეთ ხმალსა ნუ შამხსნი, ხეცურთად კაის მქნელია.
ტანზეთ ჯაჰესა ნუ წამყრი, ქერიგოს ქვიშათ ფერიო!

გვ. ბორბალ აყეფდა ყორნები

ბორბალ აყეფდა ყორნები: საღ მიდის მეკობარიო,
აწუნტის ღელეს გადადის მონადირეთა კვალიო.
ქვახიდის ჭალას ჩავიდეს, მონა დაეცა დარიო,
გულყეშა შამაუჩინდა, ირემს შამახქონ რქანიო.
აჩქარდა ხათუთისძეო: მტერსა მავხკიდე თვალიო,
ზედი-ზედ შაიყარნიან, შორით ვერ შაზღვეს ზარიო.
დააყარიან თოფები, ერთ — სხვას დახვიეს კვამლიო.
ბრალია, ხათუთისძეო, ტყვიამ დაგიძრა ტანიო,
გოგოთურს რა ებრალეზის ყმაწვილი, უმეცარიო.
კბილთ დახკრავს ძმისა მამკლავსა, კისერში გაზღის კვამლიო,
ბაჩუა ბეწიკუაი, გაზდამდინ მეომარიო.
ოჩუათ ხოშაქისძესა შინამდინ მახყვა ჯავრიო,
თოფი მქონია ღუშმანი, ხმლისა არ მამცეს ხანიო.
ამაგ სიმღერის მათქვამსა საგონიან მქონ გზანიო.

90. ალის გორის თავ ხარი წევს

ალის გორის თავ ხარი წევს, მანძილა, ოქროს რქიანი,
კახეთს რა გიძე, ფუნჩაო, განთ ჭიქა ბრუნავს ცხერიანი,
ალისგორ რაად ამახოლ, სახლ გიდგას ქონებიათი,
ცხვარ გიდგას ყადოვანზედა, ვაც-ვერძ მიდ-მადის რქიანი,
მეორე ბაბანეურთას, მაგდის ქოფაქის ჟრიალი,
ცხენ გიბავ მინდორთაშია, ოთხზედავ ნალ-უამრიათი,
გიყურებს მეჭინიბეი, თვალყუჟა, ხელ-ფეხიანი,
თავს არეინ წამაგიყარას, ლურჯამ გაიღას გრიალი,
ძმა ჯამრულ არეინ მაგიკლას, გაგწირას გულჯავრიათი.

91. ფარსმან, საზიკის წვრილაო

ფარსმან, საზიკის წვრილაო, შიშით გაქანებს ქარიო,
მაგიდგეს გულხადარანი, გადაგდის ცეცხლის ალიო.
გამაგრდი, წვრილაო, ციხეო, მაგივლენ ხევსურთ ყმანიო,
მხედართა ნაყავეჩოსა ზედ ხოჩა ადგას თვალიო,
ჭეშოსას ჩამაიარეს, უგზოსას დაახნეს გზანიო,
ვაგირის ღელეს გავიდეს, ცას არ გაულავ კარიო.
დახოცა დავითაშვილთა, ღმერთო იწყინე, ბრალიო!
ბრალი ას, შენდა, ივანე, ლოდს მათოლა ტანიო,
თოთიათ აბამ იძახა: ხევსურნე, მიჭირეთ მხარიო!
ცასავით გამაანათა ბაწარაული ხმალიო.
თოფისა ვერა გავიგი, ღმერთმა დალოცას ხმალიო!
გამაერივა ლეკებსა, მგელმა გაბალთა ცხვარიო.

92. გაზაფხულ ჭალის პირთა

გაზაფხულ ჭალის პირთა ენძელა ამაძვრებო,
ზამთრის კაია ნაჭრევი, გაზაფხულ დაყროლდებო.
გამაუევართავ ძუჟა ხარხელაურის ცხენსაო,
არც ქოლდ დაგაჯავრებდით, არც დაგილევდით სენსაო.

95. ბადურიაძე

ტერელოს ქალას, ყორანო, რად ეთელები ჩრდილსაო,
არიან ბადურიაძე, მაზდევენ თავის ჭირსაო,
გაუყოლებავ გორგოი, მჭედელ არ ურჩევ მხრისაო.

94 სიმამრით ჯიხვი ჩამავა

სიმამრით ჯიხვი ჩამავა, ჯღერა ჩამააქვ ქვიშისა,
გაწურთვნა ჩვენაც ვიცოდით გაუხედნელის კიცვისა,
სახორხის ლაგმის ჩაღება, მალრეკიება კისრისა!

95. ხმხმელის ბალა

ხმხმელის ბალა თქვენც იცით, რახელიც წვრილიანია,
შიგ ბუდობდიან სამნ მგელნი, სამნივაც ლეკვიანია.
ჩვენ შაჰმა გაუბედავის, კბილებს გააქვის ძგრიალი,
ჩვენ ეგენ რას დაგვაკლებენ, ჩვენს ხმლებს გააქვის პრიალი.

96. ნიათ ნია

ჭირსამც მავხპარავ ნიასა, ნიას ნიათას, პირჩია,
გაუმართებავ ხირიმი ტყვიას აგრიალებს ძვალჩია,
სახელს მათურლებს აძლევდის: დაიკვენხილით ქალჩია!

97. ჭირთა ღვინიან ჩიოლა

ჭირთა ღვინიან ჩიოლა ხუტაიშვილი, ცდისათა:
ფარსმის თავ ვერ დავეტანე ზოცასა ლეკებისასა,
ნასახელები თუშები ფეხს აცურებენ ბანზედა:
წაოლავ ნადირობადავ, მანძილას დავსცემ რქაზედა!
შენ ჯიხვთა მოალაგეო, ლეკნ მოგიდიან კარზედა.
ჩამადი წულაიანო, ლოყა მედვ თოფის თბეზედა.
წინა შასწირა მამასა, მახკალით ბაკის კარზედა.
მეორე ფილაურასა, ებუს გასწირეთ გზაზედა,

მესამე ჩემდამც იქნება, სულეთ შამიძველ გზაზედა,
მეოთხეს ხელი მასტეხა, იმასავ გაზღვა მხარზედა,
წადი, წაილე ამბავი, ღვინიან დამხვდა გზაზედა,
თევდორეთ ღვინიანაო, დაჯდომა გილირს ჯარზედა!

98. ხუტუნისძე

დავლნატრი დაბადებასა დართლოს ხუტუნისძისასა,
ყაჰს ერთისასაც არ იყვა სიკვდილისასა, მტრისასა,
ლოგინნ ზქონ ნაყავეჩოსა, შიგ ქუჩს ჩაიგებს მთისასა.
ცახეს დააკრავს მარჯვენას აქორელთ ბატონისასა.

99. თამბბრა ბიჩალიშვილი

გულდიდებს, ჭარელთ შვილებსა, გავლა არ სწადის გზისაო,
თავებრას უშინებთან: გიჩალიშვილ ყრის მზირთაო.
მემრე თილიზძეთ გორგისა, სვილას გვიჩვენებს პირსაო,
გვერდს ედგა შვილი მთვრალაი, ნაწყვეტი ფოლადისაო.
ას მამის გაწურთვნილაი, იმედ აქვ ფრანგულისაო.

100. ბაფრინდაული

საგანს სწევს გაფრინდაული, გამაგრდა ქვეთკირივითა,
იმედს დაუდებს ქალ-ზალსა: დავლალავ ნახირივითა.
თოფ დახკრეს გაფრინდაულსა, თორღუ დარჩი ოხერივითა,
წამაიყვანეს ზეზვადი, ბაგეთ მაიხრავს კბილითა,
გალმაველიეს გომბორი სიმღერითა და ლხინითა,
ქალაქში ჩამაიყვანეს არღანითა და სტვირითა,
ზედი-ზედ შახლა თათრები: ზეზვა აწ ვნახათ თვალითა,
რა სანახავ იყვ ზეზვადი, მაკლული თქვენი ხელითა,
ამაშინ რად არ ღნახილით, მინდორთ მაგდედლისთ ცხენითა,
მაგდედლისთ, მაგაწუხებდისთ, მაგჩხვლეკდისთ ხანჯრის
წვერითა!

101. თუში ჟორთეზა

აბულთ ჟორთეზას დავდნატრი, გულდიდად დაჯდეს ჯარზედა,
არ იცის ამპარტაენობა, სახლებს არ იყრის მხარზედა,
ლეკებს დაუწყებს კითხვასა: თოვლ გაშრა თქვენსა მთაზედა?
ნუ დაენდვით ლეკებო, საუბარ იცის სხვაზედა
ჩამაგაბერა, ჟორთეშო, დიკლოს ხეობის წყალმაო,
ჩამავაყრივა კბილები დილ-დილას გრილის სმამაო,
ჩაგაგებია ფრანგული ბაგოზე ზავის ქნამაო.

102. ჭარში

ჭარშიგით ნიღლი ამადის, სულთქმა ამახყვა ტყვისაო,
ვაჟები გულგულელები ჩამავლენ ჭალის პირსაო,
მხარზე სხავ ჭრელებ თოფები, ვადებ უელავს ხმლისაო,
უხდების ქიზიყელებსა საპირისწამლე რქისაო.
ერეკლე გამიყვანეს, თვალეზზე ცრემლი ზდისაო.

103. წოვათას ხუცის ციხეო

წოვათას ხუცის ციხეო, ქვაიმც ნუ გიძე ქვაზედა,
ჯარსა ყრის ჩაგვირილაი, ციხეე შენს მუქარაზედა.
გადმაიარა აწყვერი, ჩაეა გომეწრის წყალზედა,
გომეწარ შამაიარა, დადგა აქორას მთაზედა,
კაცს ლალავს ჩაგვირილაი: ციხეე, არ შაზდგა ძალზედა!
გამაგრდი, ნუ გაუტყდები, ნადგომო მიედანზედა,
აგასხამ მოციქულებსა, ჯარსა შამაგხევე სამზედა,
ცეცხლსა დაგიგზებ კარზედა, აღ გაგდიოდას თავზედა.
შინ არას წოვათ შვილები, წასულებია მთაზედა,
შინ დახვდა გიგის ლაგაზი, მარტო შაუდგა ძალზედა,
თოფს ისრეეს გიგის ლაგაზი, მკვდარი გადადის მკვდარზედა,
ცოლს ეტყვის გიგით ლაგაზი, წამალ ამიწყი ხანზედა.
ტყვია თუ შამაგაკლდების, დილ ხო ბევრ გასხავ ტანზედა,
შენ თუ ლეკო წაგაყვანივა, წვერიმც ნუ მასხავ ყბაზედა!

104. გიორგი მთვრალიშვილი

ალეანჩი თუშისშვილებსა მუქარა მაზღის მტრისაო.
რად ენდობოდეს ღვინოსა, მემრ თენებაზე ძილსაო.
ითირას ღმერთი გაუწყრა, გზა ვინ ასწავლა მთისაო.
გამაუძღვების ლაშქარსა, ჩილოს ახლუსა ზისაო.
ჯარჯოშვილისა ლურჯაი ფხვრიალებს, უცემს ცხვირსაო,
რა უკლობა შაგიჯდა, პატრონს რად უმთხრობ ძილსაო?
არ ქნილა შულამის ხანი, ბიბინ დგას ლეკებისაო.
გიორგი მთვრალიშვილი, თოფო, გიკეთებს პირსაო,
წყალი წასვლივა თოფჩია, დაჯდა, ქალივით ტირსაო,
ეუბნებოდა დედაი: გავმაგრდათ ციხის ქვითაო,
ცოლი ეტყოდა გიორგის: — ცუდავ, გაუედ ხმლითაო,
თორ გაოლ, გამავერევი ქალ ლურჯის პერანგითაო!
ჩარდახთით გამაუფრინდა არწივ თბე-ბოლოს შლისაო,
გიორგისა და ხიშვასა წკეპა ამუდის ხმლითაო.
ჯარჯოთ გიორგის ფრანგული გალოს ოროლად ჭრისაო.
ამავ სიმღერის მათქვამი დაი ორ გიორგისაო,
გიორგის ციხის კარზედა ქალი ვაჟერებ ღილთაო,
გიორგის წაუვიდოდი, წესი თუ იყვას დისაო,
არცარას თაოდ ვსწუნობდი წომიკურაის შვილსაო,
ბევრჯელ აუდგა ლეკებსა ქერიგოს გორის ძირსაო,
ბევრჯელ შიგ გამაერია, ფხაი აწითა შმლისაო,
ბევრჯელ ატირნა დედანი ჭანთეს ტერელოს ხმითაო,
ბევრჯელაც ხურჩინნ მაიღნა სავსენი ხელებითაო.

105. ბაბაის ძოძი

გაგაის ძოძივ, გერჩიყვა საყმო გეჭამა ჭკვითაო,
ყანა გეხნ, ხარი გელალა, ჯოხი მაგეჭრა ტყისაო.
ხევსურეთ რად მახვიდოდი მარჯული თავის ყმითაო,
გიკვენხავ საფეხენოჩია: სავსე მაგიოლთ ტყვითაო!
საძელეს დაგხვდეს ვეშაგნი, გალესულები ხმლითაო,
თვალ უზის თვალაჯაისძეს, ჯურხასა, შავარდნისაო,
მარტიას ფიცხელაურსა სამდეგროდ მუხლი მგლისაო.

ხმან ჩაგიყარნეს ხევსურეთს, უხნოდა, არცრა ხნითაო,
 გუდან გაიგა ინამა ხითთა და ხთისშობლითაო,
 ხირჩლაი ბაბუტრაული, ორბი, ცხენს შაჯდა მხრითაო,
 ბლო-ღელე გადაიარა, საძელე კინცილითაო,
 თვალაჯათ აღუდაური ქვეითა ცხენთან რბისაო,
 ხიტალით მავა ღერენა, არწივი, კივილითაო,
 გამაუდგების მამაი, ბებერ ქვეთინებს ხმითაო:
 — შვილო, არ მახოლ ცოცხალი, არ მალბრუნდები გზითაო,
 სახელის მაყვარული ხარ, შიგ ჩაერევი ხმლითაო!
 საძელით ძოძი გაიგდეს, გზისძირ ჩაიღეს გზითაო,
 ჯაჰვ ბოძალს დაგიხევიეს, რო ყარწიკაი ქსლისაო,
 საკარგემო ვის მივსცათ, ხირჩლაო, შენ მეტ ვინ სცემდა
 ხმლითაო?

თოლოჯათ აღუდაურმა ჩამამიარა მხრითაო,
 მანამ თავს მავიბრუნებდი, მესამესა სცა ხმლითაო.
 ჩატირის ერთი ღილღველი ყვარის წყალზედა, ხმითაო:
 დაგვლიენა ბაბუტრაულმა, ვეფხვმა დაგვხიენა მწკლითაო,
 თვალაჯათ აღუდაური ჩამაგვერია ხმლითაო,
 ღერენამ, ხიტალიონმა, აგვიღნა კივილითაო!

106. ციდან ჩამაწვა ღურბელი

ციდან ჩამაწვა ღურბელი, გორებზე დაეკიდება,
 ვაშკაცს, ჯავრისად მიმყოლსა, რა კარგი წაეკიდება?
 აიწვეს, ველარ აღგება, არგანთა დაეკიდება,
 ძალი და ღონე წაუვა, გმირობა გაეყიდება.

107. იოსებ ხარანაულსა

იოსებ ხარანაულსა საომარ ეტყვის მხარო,
 გიორგის უთხრა: წავიდაო, იორს დავავლათ თვალიო,
 გამაიყოლე ტინკოი, ორნივ წამადით ძმანიო,
 ხუთშაბათ გათენებადა იოსებ წინამძღვარიო,
 გაღვიღეს ივრის პირზედა, აუტყდა ნიავღვარიო.

მდგარიყვა ივრისპირზედა თათარ ურჯულოს ჯარიო.
გიორგიმ უთხრა: გეძებლით, მჭირდა წინაი ჯავრიო,
ჯოგი წამისხით, ცხენები, შური მაქვ საძებარიო.
თათარმ რო თოფი დაღრიჯა, იოსებმ დასცა თვალიო,
კაც არ მამიკლა, რჯულძაღლო, არ მამიყივლა გვარიო!
იოსების თოფ გავარდა, თათარს დაღგლიჯნა ყბანიო,
ახლა თათრის თოფ გავარდა, იოსებს მასტყუდა მხარიო:
ბობოქრობს იოსებაი, ტყეიასიგან მთვრალიო,
მესამე დახკერს გიორგის, ტინკოზე მაშჩეს თვალნიო.
— აცათ, ძახა ტინკომა — კიდეე მაქვ საომარიო,
გავარდა ტინკოს ხირიმი, დახკია მიწამყარიო.
ხანჯრით მივარდა ტინკოი: ჩემს ძმას უჭირეთ მხარიო,
თუ ღირსი იყო, რჯულძაღლო, გაუბანდიდი ჯღანიო,
თუ ღირს არ იყვა, თათარო, უხვეტე საცხვრის კარიო,
ძალლებს უჭმიე სასვარი, წყეშსებს უბრუნე ცხვარიო.
ლეღეს ატირდა თამარი, ლაშარს — ლაშარის ჯვარიო:
რა მქონდა შანაცოდვარი, რად დამელიენეს ყმანიო.

108. ხმეღია ჯალაბაური

ოსმალჩი თათარს აქებენ, თარეჟამაის შვილსაო,
ცხენსა უქებენ ოხერსა, მუხლი აქვ ნიავერისაო,
მანამ აჟარბა მამასა, მანამ იცვლიდა კბილსაო,
დილით დახკაზმეს ცხენები, გამახყევიბან გრილსაო,
შამანდეს გრანიცაზედა, გახყვეს გრანიცის პირსაო,
გარმაუხენეს შირაქსა, გუნდა წევს ფშავლის ცხვრისაო,
ხვედიას, ჯალაბაურსა, ცხვარი ხყავ გორის პირსაო.
ეუბნებოდა თათარი, ფშაველო მამეც ჩიხტაო,
ჩიხტას ვერ მაგცემ თათარო, ცხვარი მირევაე სხვისაო,
შამაეტივა თათარი, გულ ვერ თუ იცნა ყმისაო.
ხვედიას, ჯალაბაურსა, იმედ აქვ ბერდენკისაო:
შარშან აილი ჩიხტაი, წელსაც აისივ გინდაო?
გიბოცავ თუშის-შვილები, აიმათ წყალსამც ზიდაო!
დაზღვა ხვედიამ ლიშანი მარცხენას გულისპირსაო,

ცხენზეით გარმაეკიდა, შაშვივით ალებს პირსაო.
ხვედიაჲ, ჯალაბაურო, შენ დეღამც ცხონდებისაო,
შენ მახკალ თათრის ბელადი, როგორ დასწონე გმირსაო!

109. მანგიათი ბეწიკა

დასაწყევარმა ზამთარმა თოვლი დათოვა მთაზედა,
დამეწყევციე, ზაფხულო, თუ არ მაგვიხვედ ხანზედა.
მანგიათ ოსისფერაი გამასერნაჲდა ბანზედა,
არ იცის სიფუღულეი, არც სახელთ იყრის მხარზედა,
არც იცომა ანალ-ახალსა, დაისარტყლების ტყავზედა.
წაჰავა საძაღუგოდა, აუდგა მზირი გზაზედა,
ამბობენ: დედის ერთამა თოფი დაცეცხლა მხარზედა,
გალმეტდა ამხანიგება, ქისტის დახუცდა თავზედა.
ეუბნებოდა ბიძაი: ცხენებ დავწირათ გზაზედა,
გადიხახანა ვაშკაცმა, ხელი დაიდვა ხმალზედა,
— რაილ ბეწიკა ვიქნები, ცხენებ მაყვარა გზაზედა?
ქისტებმ თუ გამაშკაციეს, ქუდ რაღად შინდა თავზედა!
შენი ვაჟობა, ბეწიკავ, გაითქვა გრანიცაზედა,
გლეხობას აღარვინ გეტყვის სამზეო ქვეყანაზედა.
ამაგის მალექსებელი ნამტენათ ვასთავ ტარზედა,
ქიჩილა გამამიგზავნე, გადასახური თავზედა;
შენმა მზემ, ჩემის ძმისამა, ცრემლი მავიდა თვალზედა.

110. ლექსებ ვიამბათ, ფანდურო

გარმავეიტანენ ფანდურნი, გამახვეწილნი ხისანი,
ლექსებ ვიამბათ, ფანდურო, წასულის დროებისანი,
დავფასნათ ვაშკაცობანი კარგ-კარგის ვაშკაციისანი,
ხევსურეთ სახელ აღარ ას, არც ხალიზნია ცდისანი,
მაშალეს საკარგე მოვები, კოშნ აღარ უდგან რვლისანი.
ბარაქალ, მგელიკას შვილო, მუხლნი გქონ ლეგის მგლისანი.
ბევრჯელ კი გადაიარე, კიბენ დაღლახენ მთისანი,
დააწიოკე ქისტები, აწითებენ ქვიშანი.
ბეწიკი და გორგაი ბებერნ ვეფხენია კლდისანი,

გადვიდე! სალუქის ქავთა, გზან დაკრნეს ქისტებისანი,
 სხვა აიფარეს ძალლებმა, მაგრა კი დაზღვეს ლიშანი.
 ქვენი წაწავლენ არწიენი, ბარს გადასულნი, მთისანი,
 შამაიარეს არაგვი, სისხლს შამაჩქვიფნეს ძმისანი.
 სწადიან შურის ძებნაი, შური აქვ დუსურბისანი,
 შინით ხყონ სახლისკაცები, მსწავლენ არ უნდან გზისანი.
 ბებერმ ხარმ გადაიარა, ლეკვს გადიუოლნა მგლისანი,
 ღამი-ღამ ჩამაიარნეს ჭალანი არდოტისანი,
 მიცუს სოფლის პირს ჩაუსხნა მაგრა მჭერელნი მხრისანი,
 მამკლავს თოფ დახკრეს ძმისასა, ტოტით ათხრივნეს ქვიშანი!
 ამანდით დაბრუნდებიან, დარდნი ხქონ ალაზნისანი,
 ვაჟებმ დახივნეს მკერდითა წვერნი ანდაგის წყლისანი.
 აუტყდა მძიმე მღევარი, ნავალს ვერ ნახნეს მგლისანი.
 აბეჩავ, კინწათ შვილებო, იმედს თქვენაც ხართ ძმისანი,
 ჯავრნი ხქონ ბისოელებსა ხარების წამსხმელისანი,
 მთან ოთხ-ხუთთ გადაიარხეს მალაღას ნიკილისანი,
 ჩავიდეს ხარავანზედა ქორ-შავარდენნი მთისანი,
 ჭალან აავსნეს მზორითა ქისტისა ხარებისანი,
 ლეშით დააძლნეს ყორანნი, ჩამამდინარნი ცისანი.
 გარმაგვეყიდნეს ქისტები, სისხლს მაგვაცეცნეს რვისანი.
 თავ დაგვანებეთ, ქისტებო, თორ იქავ ვიციოთ ლიშანი,
 იქავაც გვეშოებიან შორად გამტანნი გზისანი.
 დაგვართვეს ვიტონკეები, ჯავრს რით ვიყარნათ მტრისანი,
 დავხატნათ დრონი წინანი, ისარს დავხვეწნათ ხისანი,
 სრუ დავიჭირათ მთა-წვერნი, სანგალს ვაკეთნათ ქვისანი,
 ვაჭექნათ თოფნი ბირიბინი, ვაყეფნათ მშვილდნი რქისანი.
 ამაგის მალექსებელმა ქვაბს დავდგენ არაყისანი,
 თავზე დავხურე ზარფუში, ჭურჭელს დაუდგენ ქვისანი,
 მე ომში ვერ გამავდგები, ჯავრნი მქონ არაყისანი!

111. ქისტების დაცემა შატილზე

დაგიკარ, ჩემო ფანდურო, გამაგიცვალე ღარიო,
 ყური დაუგდი, მამგონდა ეკლესიის ზარიო.
 კვირაე გათენებადა, ცუდი დავგიდგა ღარიო,

მავიღეს ქისტის შვილები, დიდ მაიყოლეს ძალია:
 ან უნდა ტყვეი წაგვევართ, ან გაგილაღათ ცხვარია!
 იქ დახვდა გამახელაი, მგელმ აურია კვალია,
 ხელში ვიტონკა უჭერავ, მტრისად სასროლად ჩქარია.
 ერთმ კაცმა მთელსა ლაშქარსა რარეგად შაზღვა ზარია.
 არცა ტყვე წააყვანია, არც წაასხმია ცხვარია,
 დაბრუნდა ნასახელარი, მთელ გააბრუნა ჯარია.
 შატილ საფეხვნოს შამახდა, ზულაეს ნომარია,
 შატილის საფეხვნოშია დიდი დგას საუბარია,
 იწყინეს შატილივინებმა: ეგ სადაური ძალია?
 უნდა მივსწერათ ქაღალდი, სადაც ხემწიფე არია,
 გთხოვთა, რო გამაგვიგზავნათ სალდათ ყაზახის ჯარია.
 თუ მაგას არ იყაბულებთ, არცრა საჭირო არია,
 ჩვენ იქავ ხელჩი გვიტერავ მამ-პაპურ საომარია.
 უბარებთ ფშაველ-ხევსურთა: ხალხნო, გვიტირეთ მხარია,
 იავიდეთ ჯარეგოჩია, საც ქისტის სოფელ არია,
 თოფ დავხკრათ შორიახლოსა, ზედ მივალეწათ ხმალია.
 შატილ მავიდა პრიშტავი, სტრაენიკ ეტანა სამია,
 პრიშტავმა უჩასტკისამა ველარ გვიტირა მხარია.
 ხალხი გაჟლეტილ ეგონა, გავლილი სისხლის წყალია,
 სტრაენიკებს ეუბნებოდა; წადით, მავლით თვალია,
 თუ არ გაიგით რა მახდა, თქვენ დაგედებისთ ბრალია.
 ეგრ უთხრა გამახელაჲ: მგელი ხარ, განა ცხვარია.
 პრიშტავს ძალიან უკვირდა ვაშკაცის ნომარია,
 წელსა ორ სასალდათოი, ამაგის მალექსარია,
 ვერ მცნობენ ქისტებსანითა, მეც მარშუალდა ვარია.

112. ახადის ციხე

გვითხარ, ახადის ციხეო, გვერდზე რამ გადაგხარაო?
 ან ვინ ავაგა ციხეო, ან რამდლ ჩამაგშალაო?
 თავის თავგადასავალი ციხემ თან გადმიშალაო,
 ეს მითხრა: კარგი მეც ვიყავ, წილ მედვა ციხეთანაო,
 ჩემ ფერა სახელ გათქმული ბევრიც კი არა სტანაო.
 მტერ მყვანდა დაუთვალავი, ძალ ვერვინ დამატანაო.

ახლა კი ნეტავინ მამკლა, სამარე გამითხარაო,
ყველკან გამიტყდა სახელი, მტერმ დამატანა ძალაო.
პირიქით ხევსურეთშია ბუნტები აიშალაო,
შატილით ბეწიყუშა მუქარა დაძიბარაო,
მაუკლავ ქისტის ბელადი, გულზე დაუცავ დანაო.
ეგ გინდა, ქისტის გაზდილო, უჭკო, ჭკვათ მაგიყვანაო.
წამავა ახადისკესა, ერთი კისტნელი სტანაო,
ბაჰყურათამა თათარამ ვიტონკა აიტანაო,
როცა ახადში მავიდეს, თვალი დაუცა ცამაო.
მთა-გორთ დააწყეს ქუხილა, ბან მისცა ვიტონკამაო.
შაშინდეს ფშავლის შვილები, ყველა შინ დაიმაღაო.
სოფლად მივიდეს, წაიღეს ცხვარი და ძროხის ფარაო,
მაგათ ჯავრით და ბოროტით ჯავარი ამეშალაო,
წინათ ხმლის ქნევა მამგონდა, ჟრიანტელმ დამიარაო.
ერთი კაი ყმამც მამგვარა ორმოცის ფშავლის კვალაო!
ციხემ ესეებ მიაშბა, ცრემლები ჩამაყარაო.

113. არხვატო, ჩემო სამშობლოვ

არხვატო, ჩემო სამშობლოვ, ჯიხვ-არწივების ბინაო,
მიამც კი შენ მტერს შაჰაკლა, შენს მეერღზე დამაწვინაო.
მაკვდას, თუ მაკვდა ოშკაცი, სამშობლოს გულისთვინაო.
დედა ვაცხონე ვაჟისა, ვინაც თავ მაიწყინაო,
მტერ დარჩა სიძახლის მორეგში, თავიც კი იქ გაწირაო.
დაიმაღების ცუდი ყმა: მავშჩები, წაოლ შინაო,
გამაქცეულის მასვლასა არ მასვლაი ეჯობ შინაო.
მაინც არ გასტყდა, არხვატო, ბასრო ფოლადო რკინაო.

114. მამუტაო და სადარავ

წამავედ სათიბზეითა, წყურვილმ გამიშრა ყელიო,
გადმავიტანე ფანდური, ჩამაუქნიე ხელიო.
ადარ მიუბნავ ლექსები, მესამეოთხე წელიო.
ხალხია აღელვებული, თან რეულობის ფერიო,
მავიდეს ბუნტოჩიკები. მაგვაწერიეს ხელიო.

რაზიკათ ლუკამ შაყარა საზოგადოი ჩვენიო,
 — დამაგრდით, ხეცსურთ შვილებო, დატეხა რაის ფერიო.
 არ გვინდა ძველი კანონი, არც ძველ ხემწიფე ჩვენიო
 სადარაო და მამუკავ, დედა ვაცხოხე თქვენიო,
 ძველი ღრეობა არ გინდათ, ჯანდარს მაშვერით ყელიო.
 წამაიტანეთ თოფები, ზედ რო ციფირებ სწერიო,
 სადარას გაუყიდავის, მამუკას ხელთავ შვერიო.
 არ ამაცვდაე ოხერა, ნეტარ არ მაშქრა წვერიო.
 არ ეპოების სტრაენიკი, ქისტ რო სარუ მუღამ მგელიო,
 ოჟო, ნუ მიზღევ მურთაზო, ვალ არა ღმართებს შენიო.
 მამუკამ გამუქადლა, გულზე დასწერა კვერიო.
 გამაეფშენიბა მურთაზი, მამუკას დაშჩა ცხენიო.
 აბეჩავ, ღუღელთ შვილებო, ნაქნარ მეც მამწონს თქვენიო,
 მახკალით ძმისა მამკლავი, შინ მაიტანეთ ხელიო.
 არ დაილევის ხახმატა თითო ურჯულოს მტერიო.
 ერთს დროიჩი ნაცად-ნავალი აბუღეთი გყავთ ბერიო.
 სუმბატათ ბოსელიკაო, დედა ვაცხოხე შენიო,
 შენ დახკარ ძმისა მამკლავსა, ვალი არ შავირჩენიო!
 არავგზე უნდა წავიდა, ქება უნდა ეთქვა თქვენიო.
 გარსიათ გიორგის შვილო, რამ შავიცვალა ფერიო.
 ძიურათამა გაგილამ კისერს მისეა ხელიო.
 ბეწინიკათა ბერდიაე, სიყმაწვილე ხო ძნელიო,
 მგელი არ მაშლის მგლობასა, რახა მავიდას სთველიო.
 რას ამბობთ, მოწმოველებო, ორწყალთ ქალა ხო თქვენიო..
 ვინც მავა, უკულმ დაბრუნდას, გადაიარას წვერიო.
 ვერა ღიამზე ვაუებო, მე თქვენი შასაფერიო.
 სალექსოდ გამამილაღეთ ბერდენკის გილდი გძელიო,
 არ მინდა ნაბერ მასრაი, გვირგვინჩი იყოს მთელიო.

11.5. მრეკლე ბატონიშვილი

იოროლაის კუდაი ხევის მთას გაღმანდებისა
 ერეკლე ბატონიშვილი ტახტზეით ჩამახდებისა,
 — ცხენი, ბაბლია!.. იძახა, — ხეცსურეთ დამქირდებისა.

ადგეს, წავიდეს ხევსურნი, თქვეს — რაღა გაგვეწყობისა,
მცხეთას მიუვლენ ბატონსა, სრუ წყრომით არ იქნებისა.
ხევსურთ მანდ ჩასვლით ერეკლეს მზე ცხრაქნით ამუხდებისა.
გამამართა ლაშქარი, წინ თაოდ დაუდგებისა,
გადაავლივა სურამი, აწყვერსთან დაუხვდებისა,
აწყვერის სიმაგრეშია ლეკებ შიგ შაუდგებისა.
ლეკებმ სიმღერე დაიწყეს, ხევსურთ გულ ჯავრით სქდებისა.
გადმაიშალნეს ხევსურნი, ერეკლეც გადმახყვებისა,
გადვიდეს სიმაგრეშია, წინ თაოდ გადუძღვებისა.
აბაი ბიტურათაი დედასამც დაურჩებისა,
ლექსა აღგლიჯა მაჟარი, ცალეზედ არ დარჩებისა.

116. ერეკლე და ჯაბალხანი

ქვენაით მადის ამბავი: ამალღდა ჯაბალხანიო,
აღმად-აღმ წამოვიდოდა, გაწირა ხორესანიო,
ალგეთის ბოლოს დაგროვდა, არ სწვდების წვიმის ცვარიო.
კაც მაულალა ბატონსა: ნეფევ ერეკლევ ძალიო,
ან გამისწორე ქალაქი, ან დაანებე თავიო.
ან ქალი მამეც რუსუდან, გაზდილი ლერწმის ტანიო.
ქალმა გაიგა რუსუდანმ, გაჯავრდა დედუფალიო:
— სათათრედ არვინ გახდილა სხვა ბაგრატიონთ ქალიო!
ან მიპატრონეთ, მამულნო, ან ქალს შამარტყაით ხმალიო,
ან ხევსურთ გამიგებიეთ, უნჯნ მამისჩემის ყმანიო.
დათუნიმ ბატონიშვილმა გადიცვა სამალქანიო,
ალგეთის ბოლოს ლაშქართა წაუნახევრა ჯარიო,
— შამინდევ ხთის ბძანებო, — დადგა, ჩააგა ხმალიო, —
ერთბაშად თორმეტ მამიკლავ, დიაღა მიქნავ ძალიო,
მეორედ შამაბრუნვილსა ოცს დამკლებივა სამიო;
ერთმა ურჯულომ თათარმა თოფს დააყრივნა ხმანიო,
ცხენზეით გადმაიტანა დათუნი ალვისტანიო,
თმაგლეჯით ჩამაავლიეს ბიძალამიანთ ქალიო,
— სადრა მყავ ჩემი დათუნი, მთელი ასა, თუ ეკვდარიო!
კარავში მიწვეს დათუნი, შჳირს უჩირო ნატყვიარიო,

გლებ-აზნაურთაღ იგვლიეთ დათუნი, ჩემი ქმარიო,
საქრისტიანოს გულისად ამამღერა ხმალო.

117. მღვმე პრეკლე

ხვალი კრის ბაგრატიენისა, მეფისა ერეკლისაო
ნეტავინ გამაცნობივა, ლევანს უქებენ შვილსაო,
მანამდინ მამას აჭარბა, მანამ იცვლიდა კბილსაო,
წავიდა სარუსეთოდა, ჰენა წაიღო ცისაო.
რუსთ ხემწიფესთან შავიდა, თან ეტლი შახყვა ხთისაო,
— მახვედი, ლევან ბატონო, ყმაწვილო ოცის წლისაო,
შვიდ წელს ბატონად ნაჯდომი, ანდრეზად არ მადისაო.
ვერ გაიგია ამბავი, თბილისის ქალაქისაო?
— გამიდიჩინდა ჰარელი, ნარჩომი ჩემის ხნლისაო.

118. ალექსანდრე და ჯაბალხანი

წამავიდა ჯაბალხანი, დაბლა ჩამავიდა ძირსა,
თათრის ხანებ კაცს ულაღვენ, ალექსანდრეს მეფის შვილსა:
მოგცემთ ჯარსა უშველებელს, თუ გაუძლებთ ჯამაგირსა,
ჯამაგირს თუ ვერ გაუძლებთ, სახსარ დაამზადეთ ტყვისა!
გაიგა რუსთ ხემწიფემა, მეფე გაწყრა, იმტვრევს კბილსა:
აცა, ძაღლო ჯაბალხანო, მე დაგაწვენევიც ცხრილსა,
რუსის თიბებს ჩაგიყენებ, შვიდ წალიკად ჩამადისა,
დაგიმართავ ზარბაზნებსა, შენკე ვაქნევიც პირსა.
ლიავხურაზე შამახდეს, შამახყარეს პირი პირსა,
დიდება და მადლი ღმერთსა, ომი მოხდა წინაჟმისა,
ომიც აეგეთი უნდა, თოფი ჰქეს და ტყვიას წვიმსა,
სისხლისა ალაზანზედა ორქაფებიც ველარ დისა.
ერთი ვინმე მოურავი ლერწამია ზღვის პირისა,
ათი თავი მოუტანა ალექსანდრეს, მეფიშვილსა,
კონდახების პატივ იყოს, ფეშქაშ იყოს შენის ხმლისა.
ჩამატირდა ჯაბალხანი, ცრემლით ჩამაიბანს პირსა,
თავბერას რადარ უჯერე, მეფეს, მამისჩემის შვილსა,
რადარ ვიჯე ქიზიყშია, ღვინით მოვიბანდი პირსა.

119. აკუშოს ლაშქარ მავნიდა

აკუშოს ლაშქარ მავიდა, ხმა ღიაქოკ ჩავარდებოდა,
საფეხენოს ნახსდომ ვაჟებსა ქარ მუხლებს შაუჯდებოდა,
სომეხასა და მინდოდას წინ ვერვინ დაუდგებოდა,
გულნაცარ ამადიოდეს, შუ ფარი არ ეღებოდა,
აკუშოს ღელეჲს შამახდეს, ხართ უღელ დაედებოდა.
კალოს გორ ჩამაპდინართა შუ ვაჩე ჩამუდგებოდა,
ამოდ ვიდინათ, ვაჟებო, ჯერ ხო დღე არ ღამდებოდა,
ჩავეიდათ მშავის ორწყალში, ომ ამანდ გახშირდებოდა,
მანდ მავლენ ფშაველ-ხევსურნი. ზურაბი მავადებოდა.
ფრანგულსა მინდოდისას ვადაში ეცანებოდა.
ელიზბარ გოდერძაული, — ხმაღვ, გაჭერ, — ეუბნებოდა.

120. ზურაბი

აზბობდა ერისთვისშეილი, გამავედ დავლათიანი,
აკუშო დაუმარჯებავ, ადგილ ცოტინა, ტყიანი.
ამანდ ნუ წახოლ, ზურაბო, ჯვარი ხყავ ღალატიანი,
ამანდ ქუდნისლა უყუდავ, საძახებლად აქვ ტიალი.
შელმ ღიქოკ გაგვიგებიეთ, აბჯართ დაუდგას ყრიალი,
წამავა ღივის მინდოდა, არწივი მხარკვერიანი,
სომეხას გამიგებიეთ, ფრანგულ გაღესას ფხიანი.
აკუშოს ღელეს გაეზარდა ყმა წითელპერანგიანი,
ამანდ მასთესნა ისარნი ღალის არწივის თბიანნი.
წყალნი სოფლისძირ აწითნა აკუშოს თავნი კლდიანნი,
ორწყალში ხმალი თამაშობს გოდერძაულთა, ფხიანი,
ისარნ ელიზბარმ მასთესნა, წოწყურაულმა, თბიანნი.
აბავ, რა ღმერთი გაგიწყრა, კაც რად მასტყუედი ჰქვიანი,
შენ დააბრუნე ლაშქარი, მართული ფარ-მშვილდიანი,
გამამართული მღევარი მზას იყვა ცხენ-აბჯარიანი,
ჩვენ ვანხევამდინ მივზდიეთ, მშვილდნ ვაყფენით რქიანნი,
ზურაბ ჩარგლის კართ ჩატირძს, ვითამ ქალი ას თბიანი,
მსახურებ ჩაეუბნების: ზურაბ, ვერ იყავ ჰქვიანი,

აკუშოს რად მიხვიდოდი, ჯვარ ხყვანდა ღალატიანი,
დალივა საყმოს ჭაჭანი, საღ წაევას ოხერ-ტიალი!

121. ზურაბ ერისთავი

ზურაბმ შაყარა ლაშქარი, ყაჭის-ქელ ჩამადგებისა,
სახევსურეთოდ გაბედა, მთას ფხიტუს გადმადგებისა,
გველაურთისას შამადის, ქმოსტის გორ ჩამადგებისა.
ერისთავ ეტყვის ლაშქართა რაც ჭკეპში დაუჭდებისა:
როშაში თეთრი ციხეი, ვიც, ძალზე შაგვიდგებისა,
ნადირაის შვილ ჭრელაი შიგ რაით შაგვიხდებისა!
შანდას, თუ შაგვიხდებოდა, მაგით რა წაგვიხდებისა?
ენა ვხკრათ საბალითარი, მთის კაცი რას ჩახხდებისა.
ჭრელა მიუხვდა ღალატსა, ციხეში შაუდგებისა,
ვაკისას არ გამაუშვნა: ჩემს როშკას არ უხდებისა,
გირაულთისას ჩამადის, წყალს აროს გამახდებოდა,
ყაწიმიანებ ვაყები გძელ-კილდეს უკულმ დგებისა!`
უთურგი მეწყინაის ძე ხევსურთ გულისად კვდებისა,
თორ ამღას უსხენ ცოლშვილნი, მაგას რა წაუხდებისა!
ხმლით ეციო, ხევსურთშვილებო, ადგილი თქვენ დაგჩებისთა.
ხმლითა სცეს ჭორმეშივნებმა, სისხლი გუბ-გუბად დგებისა.
გორშელმით ახალუხალი ბეგენგორ დაგროვდებისა,
ბეგენგორ ქალუნდაური, ცუდებიც შაიცდებისა;
ლივასა გელდიაურსა ტანთ სისვი სკლატი ხდებისა,
ხმლითა სცა ჩდილეღიშვილსა, ამადეგ, — ეუბნებისა,
არ კვდების ჩდილეღიშვილი, ვეფხვი კლანჭებზე დგებისა.

122. ბედიანაიმიც დაჯდების

ბედიანაიმიც დაჯდების ლიქოკ ლიქოკელთ ჯარზედა,
სათავეს უსხენ უფროსნა, აძრახდებიან ჭკეპზედა,
ბოლოში უნცროსეზი სხავ, ხელებ მიუდის ხმალზედა.
უხოცავ აზნაურები დაბლა, აკუშოს წყალზედა,
უხიდოდ არ გაივალის იმ სისხლის ალაზანზედა.
ცხენთა დახიეს მკერდითა, მხედართ სცა უზანგაზედა!

ნაკვეთა ეტყვის ლაშქართა, აბეზრულს მივსცათ მხარო,
 აბჯარნი აბეზრულისა ხუთთად მცემელი ხმალიო.
 ღუჟეთ იყრების ლაშქარი, არ სწვდების წვიმის ცვარო,
 არ ეყვნან დასალევად ბაზალეთურნი ტბანიო,
 ცხენთა საძოვრად არ ეყვნან თრიალეთურნი მთანიო.
 არაგვზე შამადიოდენს, არ ერგებიან გზანიო.
 ღულისთავ დადგა ქვეითი, ნაკარვებ ცხენოსანიო,
 ღელეში მავიმალენით სამოცი ფაროსანიო,
 სამოცსა ფაროსანშია სამსა ძლივ გვერტყა ხმალიო.
 ლიქოკი ღელეს გადადის თავუჩინარი ჯარიო,
 ბაცის მიუღბეს სუმბატას: სუმბატავ, შინა ხაზიო?
 — შინა ორთ ბიძა-ძმისწულნი, ორნი გეტანიან სხვანიო,
 კარში არ გვინდა გამასვლა, კოდებით გვიდგას წყალიო,
 ბევრა დავხვეწეთ ისარი, გამოვა ჯორის ცალიო.
 ჯერ კი ჩვენ გაჰმევთ სადილსა, მემრ მავლენ ჩალხურთ ყმანიო.
 ჩაბაკის ივანეური ბანზე აბრუნდა ხაზიო;
 — მიაცად მამაქნევიეთ ბებრის ნალესი ხმალიო,
 ახლოს მადეგით, გავიგა მკლავთ ველარ მაქვა ჯანიო?
 მადაქვილოსა ციხეთა კუთხს არ დაღვლიჯნათ ქვანიო!
 ქალნი დარანში ჩაეყარენ, შუქო, თამარა დანიო;
 აისენ არ გამამისხნათ, არ მაუხელათ კვალიო.
 გავარდა ბაცის კიდურა, ჩალად ჩაყარა მკვდარიო.
 ბირნელის ღელეს გავიდა, ვეფხვს გახყვა ნაკანქარიო.
 ბრმობით იღებდა სახელსა, ველარ მაჭრიდა თვალიო!
 ბრმა თუ იყვ, რაით ხედევდა, არჩივნა ფალავანიო.
 კამატულოს გორ წამადგეს ძიმაის ძენი რვანიო.
 კვათეს ჩაყარეს ისარნი, ეგრ, როგორც ცემა ნამიო.
 კიდეს ჩაწურეს ლაშქარი, რო საკალმაზე წყალიო!
 ვინ იჯე ლორღლოვანასა, მამა წაგიწყდა, გვარიო,
 შაწუხებულსა ლაშქარსა შენ ჩაასწავლენ გზანიო,
 თორ კიდე ჩაწითდებოდეს კეოსძირულნი გზანიო.
 გუდელას დაჯდა ზურაბი, შამაიხვიენა ყმანიო,
 დააკლდა სათვალავშია სამოცი ფაროსანიო.

დაგიკრავ, ჩემო ფანდურო, გიღებ საშობის ღარსაო,
 ფანდურ უხლების ვაშკაცსა, ბუზიკანტაი — ქალსაო.
 შავავდგენ საარაყენი თვალშუალამის ხანსაო,
 წამამაგონდა ლექსები ბოთლის არაყით მთვრალსაო.
 რა-რიგ დროება მავიდა, ხალხნო, რას ამბობთ, რასაო?
 თავ-თავის პარტიაები ყრიან თავ-თავის ჯარსაო.
 ხემწიფეს ეუბნებიან — შენ იყავ კარგა ხანსაო.
 ტატხეით ჩამაიყვანენ ვირიშვილს, ნიკალასაო.
 ველარც მიუღის სალდათი, ველარ გაუღის ზღვასაო.
 ნამყოფთ ქისტების სამძღვარზე, ხევსურთ ვინ გვიჭერდ
 მხარსაო?

კისტენლოდ ლებაისკრელნო, ჩვენ მაუარათ თავსაო.
 ნუ შამავიჩევთ ქისტებსა, მოდი, ნუ მივსცემთ გზასაო.
 მავიდან ცხენის მჭამლები, მაგვიგონებენ ვალსაო,
 ნუ გაუმწესებთ ბეგარსა, წელშია თითო ცხვარსაო.
 წინანი ჩვენ მამ-პაპანი ეუბნებოდეს ძალსაო.
 სამზირ დიოდეს წინანი იმ შამილობის ხანსაო.
 ზიდავდეს ქისტის ხელებსა, აკრავდეს ციხის კარსაო,
 ქართულებს თოფებს ვაჭრობდეს, აძლევდეს თითოს ხარსაო.
 წამლიანს ვეზნას ზიდავდეს, საპირისწამლეს რქასაო.
 აეხლად არშავიანნი აბა ჩადიან რასაო?
 ყაჩაღს, ქურდობის მაქმედსა იქავ დავისომთ სკამსაო,
 ან კალთას მაშჭრის ვინაღა, ან ვინ აუთხრის ბანსაო.
 საქმესა მაგისტანასა, ძმებო, ნუ ვეკადრებთ თავსაო,
 უზიდნათ საპატიოი ჩვენსა ქალსა და ზალსაო.
 ამაგის მალექსებელსა სახლნ მიდგან სოფლის თავსაო,
 წყალთ სათავეში ნამყოფი არ ავამირღებ წყალსაო.
 სოფელ მყავ ნამუსიანი, არვინ ამირევს გვარსაო.
 რახან მავიდას ზაფხული, ლურჯას დავაკრავ ნალთაო.
 გადივლის არხოტულაი მაღალსა დათვისჯვარსაო,
 შავიბომ ვერცხლით მართულსა გიორგისეულს ხმალსაო,
 ვადაოლ ხევსურეთშია, ხევსურას დავხკრავ სამსაო.

125. ღიკურო

ღილით დაუკრავ ფანდურსა, მოყმე ლექსობდას საწყალი,
აიჩავ ჩემო ღიკურო, შენ-კი არვინ ას ბადალი,
სხვად კი ათაულ ქალი ხარ, ცოტას ტანად ხარ დაბალი,
ღამახსენ აისითაი, ვინაც ხელ-პირის ნაბანი.
თუ-რას მეღექსეს იკითხავთ, თიანელაის ნათქვანი.
სალდათად მიპატიჟებენ, თუ-სად გავიდა ლაშქარი.
ამაშინ დავთამაშდები, რა წიკუობდას არლანი.
— ხაბარდა, — რუსებ ამბობდნენ, მავიდან ტოშის ლაწანი!
მე იქ რაჩივად დავდგები, ღმერთ თუ არა მყავ გამწყრალი.
თუ მაგკვედ, მამიტანიღით, კარგად მიტირებს ქალ-ზალი,
რადგან არ მიტირებენ, მონა არა მაქვ ნაქნარი,
უნდა გავიდა ბოლოსა, სიკეთეზე ორ დამდგარი.

126. ქალი წყემსობად წალალეს

ქალი წყემსობად წალალეს ველისასა და ტყისასა,
მივას, მიიბნევს ცრემლებსა, ხორხოშასა ღვავ ცისასა,
ხელჩი ჩხირ-წინდა უჭერავ, მიახვევს კრელის წინდასა.
გზას ბიჭი შამაყარა, ნასახსა ღვეანდა ცისასა,
— მე არვინ მინდა შენ მეტი, — ქალ ეფიციების ძმისასა.
— არცვინ მე მინდა შენს მეტი, — ვაჟ ეფიციების ხთისასა.
შენ გათხოვება მიაბგეს, სამჯერ მავხკიჭე მიწასა,
ხან მავხვდი მთასა, ხან ბარსა, ხან ჩამამდინარს ქვიშასა.
სიზმარჩი ვნახე, ასთევდი იმ ჩემს საჩოხეს წმიდასა,
ფეხებზე ვითამ ვიცევმდი შენთ დაქსოვილთა წინდათა-
ერთი ბატარა ცხენი მყავ, ნიავ-ქარსა ღვავ მთისასა,
გადავალ, გადავიყოლებ, სახელს მეტყვიან წიქასა,
ცხენის გავაით წავიყვან, ფეხნი არ მახკრნა ქვიშასა,
გადავალ გომეწარშია, მამას მიქებენ მიქასა,
პირიქით გადავვარდები, ადგილსა ღუსურბნისასა.

გავბედე მითხოვლობაი, გზა დავისწავლე მთისასა,
ლეგას ტალავას ჩავეცომ ლეგაის ქისტებისასა,
ჩავდგები მეკობარშია, ჯარს შავხყრი მითხოვლისასა..
მე აის ნუნუაი ორ, ცხენს ვიჭედ თავის ნიშასა,
ქალო, საქმარეს მაგიკლავ, ვადას ვიწითებ ხმლისასა,
ციხეს დაეკრავ მარჯვენას შენის უფროსის ძმისასა,
ჩამამდინარი ნაწვეთი ლიბუს ადნობდას ქვისასა!
— ბეჩავ, რად იტყვი, ნუნუავ, თავის სირეგენის სიტყვასა,
შენ ცოლს ქვე საით წაართომ ღარიბი კაცი მდიდარსა,
აქებენ ხევსურიშვილსა, კარგს ხედავს თოფის ლიშანსა,
მინდორჩა დაგაწირვიებს ნათოზსა გულ-ღვიძლისასა,
სისხლს მიაგ მაკრეფიებენ მაგ შენის მხარ-ბეჭისასა!

127. სვილის მამკალი

მარტო ვარ სვილის მამკალი დღესა ყოველსა სთვლისასა,
შინ მასულს დედა მიამბობს ავადობასა დისასა,
დავჯე, დავიწყი ტირილი, ცრემლ მივუწვდინე მიწასა.
რად იარები მთა-წვერთა, არწივო, მადლსა ხთვისასა,
გასწავლებ გადასავალსა ქედსა მაღალსა მთისასა,
გადაედ, გადაუხედნე, ადგილსა წყლის-პირისასა,
ღართულსა ჯვარ-ჯვარისკარსა, სრუ ერთის თემობისასა,
ქალ-ვაჟი ამანდიური მზეს ფიცვენ ერთუცისასა,
არ მიამბობა ამბავსა იმ ჩემის ძმობილისასა?
ამბობენ ტუსალობასა, ხუარ იჭერენ გიჟასა?
თელავჩი ჩამაველევენ, დაუდგმენ ოქროს ჩიკასა,
ბალკონზე ასერნაებენ ბატონსა ღუფეთისასა.
იქავ გამაჟა გიჟაი, ჯავრს კი არ შაშვამს მტრისასა,
არ მაშლის სიამაყესა, არ დაამდაბლებს სიტყვასა,
ნაკვებსა თივა-ქერიტა ცხენს გადაჯდების ნიშასა.
ვინც მაგას დაისწავლიდა, ყოვლად ნუ იტყვის სიტყვასა,
არცრა სახალხოდ ვიამბე, თორემ ვიტყოდი სხვისააა.
კულას კი დაასწავლენით, ჩავატან ამაგ სიტყვასა
თუ გკითხასთ, ნურა უთხრიდით, უთხრიდით სხვა-და-ჩვენსაა
არ ვიცი, ვის ნათქვამია, არცრა ის ვიცი, ვისადა.

128. ნარუსალი

ჩაუყარ, ჩემო ფანდურო. ნარუსალმ ჩაგაზრიალო,
 ბევრი ამბავი გავიგი, გითხრა, არ დავიგვიანო,
 ხოხა, ბასუხა, ჩოთეში, ქალებო, რომენს ხქვიანო?
 მაგაიად იმას ამბობენ, ცაში ხენენა და მკიანო,
 ყველასთან ეგენ წევიან, ვისაც ჩოხვისძველნ სცვიანო,
 შლა-გორაზე ოიახი — ქალებ სკოლაში დიანო.
 გიუაი და ლაქი ქეჯაბრეთ ფეხით გლიანო,
 პირის საბანად გამავლენ, შუქნ კუთხებს ადგებიანო.
 ვაჟი, ქალებში მკვეხარი, არ ვარგა, წინათ თქვიანო,
 აჩაგის ნაღეჩსებელსა სახელ ნარუსალ მქვიანო.

129. ქალ-ვაჟებს

ბევრი გიამბობს, ფანდურო, წარამარაის ჭკვისაო,
 ახლა მე გითხრა მართალი ერთის დროს ქალ-ვაჟისაო.
 უსწორფროს, უარიასა, ჯავრი აქე ყველაისაო,
 სწორფერთ რო ღნახავს ერთადა, დაიწყებს გულის გმინსაო.
 ქალის მაყვანა ღგულავის, ელჩისაც გატანა გზისაო,
 ქალი აცხადებს უარსა, — ხათრი მაქე დედაისაო.
 თან-თან გუნებამ გასწია, ქალ გახდა ელჩის ჭკვისაო,
 ძმობილსთან წასვლა ღგულავის, იმედ აქე ბოთლაისაო.
 ვაჟკაც მაელის მასვლასა, არ დაიძინებს შილსაო,
 ტახტ უდგას ჭერხოს კართანა, მალოდინი აქე სხვისაო,
 ფეხის ხმა მიედინების, — მძინავ, — დაიწყებს ხვრინსაო.
 ელჩ ეტყვის — იქით წაქანდი, ისკიბორტს დახკრავს ცხვირსაო.
 წინწინ მისული ქალაი შორად კი ჩაწევიბისაო.
 შულამის დრო რო მავიდას, ლოგინიც დატკებებისაო,
 ყბა რო ყბას გამაეხვივას, მკერდი მკერდს ეგლებისაო,
 ქალი გახედავს საკვამთა, — საოხრო, თენდებისაო,
 მხარს წამაიდგდეს — ავდგები, — მემრ იქავ ჩაწევიბისაო.
 ეუბნებოდა ძმობილსა — გაგწირავ ცოტა ხნითაო.
 ადგა, წავიდა ქალაი, გახყვა თენების პირსაო,
 კვალის სარეველად, წყეული, კოჭუტულმ თოვლზე დისაო,
 გინება არვინ დამიწყათ, სიმართლე ლექსებს თვლისაო.

ამაგის მალექსებელი კახეთის ბოლოს ზისაო,
ეგ ლექს იქნების ნათქვამი ყაზბეგელ გულბათისაო.

130. ზიამბოზთ ქალ-ვაჟისასა

გიაბოზთ ქალ-ვაჟისასა, სიტყვა თუ გჯერავთ ჩემია,
ეხლანდელ ქალ-ვაჟის საქმე ეგრ ვიცი, როგორც ბრძენია.
რომ რას საქმეში მატყუვდას ყმაწვილი გამუცდელია,
განა ეტყვიან იმასა, — ეგ რაღა მასახდენია,
კიდევაც მაუწონებენ; — ბარაქელ, კარგად ხქენია!
ფიქრობენ გული-გულჩია, აგებ ჩაუართვა ხელია.
ის მატყუვდების მარჯვედა, რომენიც გამუცდელია-
ზოგ პირში ნერწყვას გაუშრობს, ერცხვას გაებმის ყელია.
ეტყვის: — შენ გამკვირებიხარ, არ ვიც, ვის მიმაფერია,
შენ მატყუებულ ქალასა თავ რაღად მინდა მთელია.
ეს პირველ ერთად დაწოლა, თუ მეორედაც ხქენია,
წაოი, მშვიდობით დამშორდი, გქონდან ადამის ღღენია!
ვაშკაციც იმას იფიქრებს: ეს რო მატყუვდას, ძნელია.
თუ ქალი აიყოლია, ვიცი, რაისაც მქნელია.
ეტყვის — ყოფილხარ ყოჩალი, დედა ვაცხოწე შენია,
გულ არა გამამიცვალა, ქალ მყვანდი დასაცდელია.
თქვენად თქვით ახალგაზრდანო, თუ არ გქონთ ეგეთ ზნენია.
მემრე იმ კაცის ჭირიმე, რომენიც თავსნიერია,
უნდა რო გამამიყვანას ქალ-ვაჟი თავის ფერია,
ლამაზს დახარჯავს სიტყვასა, მკვდარსაც ძვალთაზე სწერია,
ქალ-ვაჟის საქმე ეგრ ვიცი, რო მელობზე გველია-
ამაგის მალექსებელი სკამზე მხარ-გვერდზე სვენია,
ძმობილ არ გამამიცვალათ, აატანივით ხელია,
ან სიტყვა არა ათქმიათ, ისითა შასარცხვენია.
არა გინდა რა, გამაგრდი, ეგრ იყავ, ეგრ, რო მგელია,
დაბევრებულან ღუშმანნი, ბევრა გამხდარა მტერია,
ძმობილ მყავ სვილის ფერაი, ხალხთ ჯავრის ამამყრელია,
არ მადგონდების სვილასა დაბლა ნაყარი მტვერია,
წელთ იბომს შუქიაურსა, ბეწვის ოროლად მჭრელია,
სახლად ბაკონჩი იკითხეთ ამაგის გამამთქმელია.

131. რაი ვჰენ, რა მამივიდა

რაი ვჰენ, რა მამივიდა, კაის დედ-მამის ქალსაო,
დავსწაწლდი ხევსურისშვილსა, ნადირათ მამუკასაო.
კიდევაც მირჩევ, დედაო, ერთასა თავის ძმასაო,
სამრელოს გაუგონებაჲ ჩუფჩუფი ნათულასაო.

132. ქალო, ნუ ღლეჰსოზ მეტადა

მაშაღე, მეუბნებიან, ქალო, ნუ ღლეჰსოზ მეტადა,
სხვას კი სუყველას გავსწირავ, ძე ვერას მავშლი ყეთასა.
ქალი ორ დაფიქრებული, ხანდხან შავსწედები ზეცასა,
ხანდახან დაბლა ჩამაოლ, კიდევ გავსცდები მცხეთასა.
რაად მაელის ქალ-ვაჟი ერთუცის ამაწყვეტასა,
ცა და ზოყნისას ამბობენ, იტყვიან: ერცხვას ვენდვნათა,
ბოლოს დროს აირევიან, ხალხში მასთხრიან ერცხვასა.
ხალხში ხმისტეხას ისი ჯობ, ცალკე უამბას კეტადა,
მე ხალხში არვის გავზბავავ, უფრო შავაქებ მეტადა,
ჩუმაღ არ გადავხენებდი, თქვენ თუ ძაღლს გადახედავთა.
უელჩოდ კაცსთან დაწოლა ქალმ როგორ გაიბედასა,
ვაჟმა რო არ დაიწვინას, ნეტარ ბრალ ვისაღ ედვასა,
მაატანივას ბიბინი, ქერხოს კარ მაუყედასა.
არ ვიცი, არცად შავმსწვრალორ ლოგინთით გამაგდებასა,
წასვლას, უელჩოდ დაწოლას, ვაშკაცის ზურგთან გდებასა.
ამაგის მალეჰსებელი შემობად მიოლ წელთასა,
სხვას კი აღარას ვაკეთებ, წყემსობას მეხნდი დედასა.

133. ელჩი

გადავიარე სამჯერა ერთის სოფელელის ბანიო,
ანაბრივ ქურდი ვეგონე, გამაიყარნეს ძმანიო,
შაუძვერ გარეთაჩია, ტყვიას მახქონდა ჩქამიო,
მავბრუნდი, დაშინებულმა უკულმ ვისრიენ ქვანიო,
სამჯერ მამიძმან დავსწყიენ, აღარ ვიელჩებ ქალიო.
მე აიქ უნდა წავიდა, ჯადაც ხახმატის ჯვარიო,
ბორტე უნდა მავშქრა ნაკვეთი, შიგ უნდა ჩავკლა ხარიო,
იქნების სამრისხველოი, ვინაც იელჩებს ქალიო.

საცეცხლმგზეჩიგოდ მაწევენ, მჩეჩელნ ღვუღიან ქალებსა.
 ნამეტნავ ღედაცეებსა. დახყვა მშველების შარებსა,
 ძალად ვის შაყვარებენ ბაყაყებსა და მყვარებნა!
 საპირიქითოდ წამოლ ხევსურეთისკე მხარესა,
 კორშაჩი ჩამაუჩინდი შაყრილებს ხევსურთ ქალებსა,
 გავიხლახნ-გამაეიხლახნე. ჩაეხენე ჩოხის სახელსა.
 — სიცოცხლე უღირს, — ამბობენ, — დედას ამაგის გამზდელსა.
 რალას არ გავდიდდებოდი, ბოთლაებ მამიტანესა,
 მასმევენ მაღალბანზედა არაყიანებს ჯამებსა,
 უყენახოსკე მაწიეს, ლიფოდას წამიყვანესა,
 ორ ამის გაკვირვებული: ქალებ ერთმანეთს აწეესა,
 ჩემდ იმას ეუბნებიან — თავ გავანებათ შავზნელსა
 ყველა ჩახხდების, ქალებო. უღუმლივ ნდობის საქმესა,
 ის კი ვერ იცით, საწყლებო, მაშლილები ხართ ჭკვაზედა,
 სიმართლე უნდა გაივას, ქალ ელჩს არ უნდა გახყვესა,
 ის რაიმე გამიგონავის: ზოგ ახსარებას ათქმევსა,
 თავის სიმცდარით მაგიდისთ, ძალად ჭირს აგდებთ თავზედა.
 მაგის მეტს აღარ გიამბობთ, თავ დაანებთ საწერსა.

135. ტიალო ჩვენო არდოტო

ტიალო ჩვენო არდოტო, ამაცესებულო ქალითა,
 ჩამოლთ შაბათ-კვირათა, თქუნაც შამახოლთ კარითა.
 ორი ქალია არდოტა — ერთი მზე, ერთი მთვარეო,
 მესამე მაგათ მაჯრივ ას. ძვალის ღილაი ცალეო,
 ამაგათ პარებაჩია ბეირათ ქვათ მავეფარეო,
 დაებრუნდი გაჯავრებული. მესამედ დავრჩი ცალეო!
 მამგვარა მეზიარემა, ვირი ზაგაზე სამბელი.
 შამაუბრუნე, შამაეხკარ, ვირო, მაგიკელას გამზდელი.

136. წუხელი ვნახე სიზმარი

წუხელი ვნახე სიზმარი, ტირილ გამადის ჩენითა,
სულეთში წაჰამიყვანეს ჩემის მინინოს ცხენითა,
ათამაშებდა ყურებსა ნაკვები თივა-ქერიითა.
შამამყვეა მეჭაბრეები, მელალატენი ენითა,
სასწორზე შავიყარენით, მძიმე მე მავედ ბერიითა.
ბევრჯელ ვინატრე ქალო — ნეტავინამც გქნა ჩემი და,
საგულისპირიმც ჩამაცვა ნაკერი შენის ხელითა,
თუ არა — ფეხზე წინდები, ნაქსოვებ შენი ხელითა,
ანამც სიკვდილად მაქცივა, შამამავლივა ცხენითა,
დავლევდი შენთა მთხოვართა, რო ბალახთ კაი ცელითა!

137. ძმობილი

ჭკვაში მამიხვედ, ძმობილო, ლექს არ ას ჩემგან სათქვამი,
მინდოდა გამეშაირა ფარჯარაიან სახლ-კარი,
გამეშაირა წითლაი, ოთალის გვერდი ნაბამი,
ვერცაით ვხედავთ ერთუცსა, შუა გორია ჩამდგარი,
გორ უნდა ჩამავაქციოთ, თავს დავსცათ ხევსურთ ლაშქარი.
მე იმას გირჩევ, ძმობილო, გაღმართე ღუქან-ბაზარი,
რა კა დახლინდარ იქნები, შაგიდიოდას ვაჭარი,
ბალკონზე სერნაობაჩი, ვითამ ჩქამობდან ჩაქმანი,
სახურავ გრიალს დაიწყებს, რახან მავიდას ავდარი,
ჩოხაჩი კარგად გხდებიან ფუთ-ნახკერიან მასრანი,
ქალების სიარულითა გაცვეთილი გაქვ ბან-კარი,
დაგიბარებდი, ძმობილო, რა გვყვანდას წთიბელ-მამკალი,
წამედ, წამაიტანე თითბრის ზალტიან ნამკალი,
რა გნახა, გამიხარდების, მთიბელთ სათავეს შამხდარი.
ამაგის მალექსებელი ქალი ორ მადლზე დამდგარი.

138. ქალავ, შე დედა მამკვდარო

მარხედ დასიცხნა ყანანი, ჩვენჩი ჩამადი, ავდარო,
ყინვართ ბოლოჩი დამდგარხარ, ბოთლის არაყით დამთვრალო.

არღ-გარდეობა რას გარგებს, ქალო, შე დედამამკედარო?
ბევრა მინახავ ბევრკანა ღროება მიიმდვარ-მამდგარო,
კარგაჲს მაძებარაი ბევრა ცუდაზე დამრჩალო,
ქალი, თვალვაზიზებული, ქოოდაც გზის-ძირ გამხტარო,
ამაგის მალექსებელი წყემსობად მთაზე შამხდარო.

139. ცხენისა მამწონს სიმალე

ცხენისა მამწონს სიმალე, დაჭრეხილები ნალები,
დაკვართულობა მზედრისა, დატყვრეცილები თვალეზი,
ლაშქარ ზუბუქად დაჭრაი, კითხვად დიოდას ქალები.
გულს ვაძლევ შამდენ-გამდენსა, ვის უფრო შავებრალეზი,
წინაზე ნაერთგულარსა არც უნდი, არც ვებრალეზი,
მეორეს ნაერთგულარსა ქვეც უნდი, ქვეც ვებრალეზი,
მესამეს ნაერთგულარსა ცრემლში უბრუნავს თვალეზი.

140. ბავხიდეშ ბიგლოვანასა

— გავხედენ ბიბლოვანასა, ბუდე შაუდგამ ყორანსა,
შავი, თმაშავი, თვალშავი, შალგვიხარ მელან-ყორანსა.
გადამიყოლე, ბედკრულო, ან გადავხყევი ყორანთა.
— გადაგიყოლებ, ქალო, ჩამაგსომ ქადინზედაო,
შენ ქალაისას წავლაღავ, წამაოლ მთა-ჩდილზედაო,
დავგვიანდ, ნუ დაშინდები, დავრჩები ნადირზედაო,
შენ მუშა გამაიყვანე კარის-პირ ხაგირზედაო,
მაგიკლავ ხარსა ირემსა, მაგიტან სადილზედაო.

141. პატარავ ჩემო სოფელო

პატარავ ჩემო სოფელო, პატარავ, პაწაწინაო,
ბევრა სიკეთე დაგთესე, გუშინა, გუშისწინაო,
კარგად გიყვარდა შეშპარი, ახლა კი მაგეწყინაო.
რარიგად ამკიდებიხარ, ქალო, რას ამბობ თინაო.
წინავ წაწლობა გიყვარდა, მამამაც შავაშინაო.
არ-არაობით მწოლელო, ვისარა მკლავზე გძინაო,
ვისარა სტუმარ იქნები, ნეტავინ მაცოდინაო!

შორს წახვე, გულო ოხერო, მე კი გამწარე შინაო,
შამამეყარა საგონი, აღარამ დამაძინაო,
ლოგინთ აესხა ეკალი, გვერდები შამიშინაო,
აწ კი გავიდა ხან-ჟამი, გადასწყდი მალოდინაო.
ამაგის მალექსებელსა ჩექისგორ მიძე ბინაო,
მამწყინდი ცხვარში ყოფაო, ნეტავინ დამსვა შინაო!

142. სწორფერს

გარმადი, რადარ გარმახოლ, მთასამც კი გარმახლებოდი,
მთვარეო ხუთმეტისაო, გორ-გურებს ჩამახყვებოდი,
ხიდსა, ჩვენის-ძირ ნაღებსა, ნეტავინ გამახლებოდი,
ჩვენი მასულსა სტუმარსა, ნეტავინ გამახყვებოდი,
არაყიანო მინაო, ამაშინ გამაზღვებოდი,
წილს რო ჩავხყრიდით ქალები, შენ რო მე მამერგებოდი,
ანამც მაქცია ფულადა, ჯიბაში ჩაგეყვებოდი,
ანამც მქნა ვერცხლის ბეჭედი, თითზე რო ჩაგედებოდი,
ანამც მქნა წითელ ღვინოი, ბაგეზე დაგიდებოდი,
ანამც მქნა ვეშაწყაროი, შასვემდი, შაგერგებოდი,
ანამც ქალი მქნა ლამაზი, საცოლედ შენ გერგებოდი!

143. ქალ-ვაჟის ბაბასებზე

— რომენ ხარ, რომენ, შამახოლ, ლაღო, ლაღითა ცხენითა,
თავს რადარ გადმაიბრუნებ, ყანას რად მაქვევ ცრემლითა?
შამახედ, შამამახდინე, ცხენას გაგიძღებ ქერიითა,
ქერიითაც არა ქერიითა, მარგალიტითა კრელითა,
შაუმკობ ძუა ფაფარსა სამკაულითა ჩემითა!
— მაშინ არ გინდოდ, ქალაო, შენის კარისას ვიდოდი,
შენსა ძმასა და დედ-მამას მუხლისკერით უგოგდებოდი,
ჩემ ხვეწნა არ გაიგონე, ფურ-ბერწებულად ხტებოდი.
ეგრე გაგახდევე სურვილსა, ნემსს კუდად აეგებოდე,
ჩახქონდე დილის ნიავსა, უსულო ჩაელღვეოდე,
პატარას ნარის ჩიტასა თვალში რო ჩაეგდებოდე.

144. რა პარბაი ხარ, დიკურო

— რა კარგაი ხარ, დიკურო, თმა გასხავ სანთელივითა,
შენ იმას ნურას წაუხოლ, სახლ უდგას ბოსელივითა,
ცარიელი აქვ სენაი, ნაწვალა უდგას ლობისა.
— იმას ქება ქვე რად უნდა, ცის მასკვლავს ჩამასწილავსა,
პირის საბანად გამავა ოთახის კარზე დილასა,
ავი ას ხევსურიშვილი, სათითეთ გამახპირავსა.

145. ჯუთელთ ქალებს

ამავხედ ჭერხოს ბანზედა, გავალი ბოსლის კარიო,
გარმავიტანე ფანდური, გამაუცვალე ლარიო,
ალარ იქნების ფანდური ჩემის ფანდურის დარიო.
ლექსებ ვიამბათ, ფანდურო, დროების შანაღარიო,
ლექსებიც ეგრე ვიამბათ, ერთმანეთს მივსცათ ბანიო.
ააქაურებ ქალები ყველა ერთუცის დარიო,
მე რო მაგათ ლხინს შავუსწვერ, თვალთ ქუდი მავიფარიო,
საკვამჩი გოლაუდენე, კარგად დაუგი თვალიო,
ყველას გვერდს ეჯდა ძმობილი, თავ-თავის შასადარიო.
ნესტან-დარეჯანს აქებენ, ეგ უფრო კაი ქალიო.
ყველაზე თავმომწონეი ყელ-ყურს ეხვივა ცვარიო,
ეგ ჩემე წამაიყვანეს, კინაღარ დავიზარიო.
თუ მაგას მამაშორებდი, სახმოოდ შაუთქვი ხარიო,
ჩემთანამდენ თუ არ მავა — ალარ ვიშურე ხარიო!
სად რა ხარ ჩემო ძმობილო, ქალო, ბაბაღეც, მთვარეო,
თმა გასხავ სანთელივითა, თორპილ გაქვ, როგორც ფარიო,
სწორებჩი ეგრე დაზღგები, რო ღურბლიანჩი დარიო,
ბნელჩიაც ეგრე ანათებ, რო ღრუბლიანჩი მთვარეო,
ამაგის მალექსებელი სვიმანთ ალეკა ვარიო.

146. წყემსოგად წამასულნი ორთ

წყემსობად წამასულნი ორთ, ვსერნაობთ ჭალაებზედა,
ლიშან თუ გელიშნებოდა, პირობა გვქონდა გზაზედა.

გვაშინებს მიხა ვაჟაი, ფარავს ვიკერავთ სამზედა,
გიჟას კი, რაშის პატრონსა, მანდელს დავხუწავთ თავზედა-
არ გვინდა თქვენზე კარგაი, მზეიმც ნუ მავა ცაზედა,
ღიაღა ნუ შაზღიღდებით, ვიამბეთ ხალხის ჯაბრზედა,
ამაგის მალექსებელთა ქალათ ფეტვ გვიდგა ცაზედა.

147. ჰალ-მაჰის ბალმსმება

— მე მყვანდა ერთი ერთგული, უყურეთ, როგორ გამხდარა,
რად მიღალატე ნადობო, რა წუნი ღნახე ჩემთანა?
ქმარი გყავ, თავსა მაგიჭრი გვერდი ნაწოლსა შენთანა,
შენ კი გაგწირავ უქნაროს, მიზეზ არ იყოს ჩემთანა.
— მაგას რო მეტყვი ძმობილო, ღმერთ აღარასა შენთანა?
ავდგები, თავსა მაგიკლავ, შენ ჩემს ცოდოში ჩაზდგები,
შავს ტალავარს რო ჩავიცომ, სულეთის კარზე დავდგები,
სულეთ ბატონსთან ვიჩივლებ, თაოდ ტირილად დავდგები,
ღმერთი იკითხავს ამბავსა, მახკვლებ, ჩემ მსახურ გახდები!

148. ბათაბათ ბიზიას

დამიძველდა ბუზიკანტი, არ მიმიღის ქართულიო,
მაშინ ბევრა დავაბარე, როსაც იყვა მართულიო,
ჩამეფედი ეზოჩია ხმელაგორით მასულიო,
ნეტავინამც მავიდოდა, იმღერებდა დასტურიო.
სიკვდილთად გამაპარულო, არ მაქვ შენზე კა გულიო,
უნდ წავიდა თიანეთა ქალ, ვაჟივით მართულიო,
შავიტანა საჩივარი, გამამივა პრაკულიო.
შენ გეძახდას სოფლელები — წიგნი შენზე მასულიო!
აიქ დავაჭერიებდი, ბორკილს ედგას ჟღარ-ჟღურიო,
თამაშობა მაგგონდების, მაილიდი ბრავუნიო.
წყალი მიდის ალაზანი, ფშავ-ხევსურეთ ნაწურიო.

149. დღბერნა უკენაურმა

ღაღბერნა უკენაურმა, ნამი შაბერტყა ქარმაო,
ჩამააბნია ცრემლები ქმრის მწუნობარმა ქალმაო.

— მოდი და შამაიხვეწნე, ბევრმა ეგრე ქნა სხვამო!
— რაი ვქნა, პირსა ვერ უტეხ, დედა-მამასა, ძმასაო,
თორე შინ მაგივიდოდი, არას ვხკითხედი სხვათაო.
— შენკე წამავედ ქალაო, შამაეხედი გველის ჯარსაო,
სუყველამ დაძრა ენაი — შენს თავს სხვას რჩიობს ყმასაო.
დავბრუნდი გაჯავრებული, ამაშინ დავღვმი თავსაო,
ვთქვი: რადარ აბჯარს ავისხამ, რადარ შავიბომ ხმალსაო,
აეხაფავ ლეკებივითა, შენს შინ წამყვანსა ქმარსაო!

150. აივ ლიშნოზით ვიამბე

აივ ლიშნოზით ვიამბე, სკამ დაგელივა ჩვენსაო,
გვერდი ვინ გეჯდა გოგოი, ცრემლს რო აბნევდა ცხელსაო,
იტყვის: მავსწირავ ყველასა, ქოლდ ავიტან ხელსაო.
როსად რა ელნახავთ თვალითა, ნოვოი ქალაქელსაო,
აღექსი არხოტაონი, ათამაშებდას ცხენსაო.

151. ჭალო, ნუ მიჰებ ძმობილსა

ჭალო, ნუ მიჰებ ძმობილსა, შენ ძმობილ არაფერია,
მე ვიცნობ შენსა ძმობილსა, ბევრის დროს გამამცვლელია,
სხვასთან იკეთებს სხვის გულსა, პირად მასული ჩვენია.
ნეტარ რა ჭკეაში მაუდის, კაცო, გინება ჩემია,
რა გგულავ, სიიფ-სიკეთე ადვილად გასაცვლელია.
შენ აის არა გეგონას, დამთმო, აღარას ჩემია,
შენზე სიკეთით მჯობინი, ეგ ქვეყანაზე ბევრია.

152. მაგიდის სალდათობაი

მაგიდის სალდათობაი, ოც დაეჯარა წელიო,
ჩაყარან მამაძაღლებმა, კენჭ ამაგქონდას ჭრელიო.
ჩვენ ნაჩალიკის კარზედა მა-ძალ იცვალა ფერიო.
გაგილუბდების ლურჯაი, ვინალ გიჰმივას ქერიო,
საურჯოლოოს გათქმული, ქისტისეული ცხენიო.
შენს დედას შაწუხებულსა აღარ შრებოდას ცრემლიო,

რას იქამს ჯარეგიონი, ხმა არ სწვდებოდას შენით?
დაგიბევრდებისთ დუშმანი, დაგიხვედებისთ მტერიო.
სამრელოს კარჩი ჩამავჯედ, ამაგ ლექსაის მთქმელიო,
მარხედ ორ შაუხებელი, თვალზე არ მშრების ცრემლიო.

153. რახელ შვილ გამაუვიდა

რახელ შვილ გამაუვიდა, ზეზე უბანჩი მთერალასა,
ქას ერთსაც არ მაოგონებს, სრუ გონობს ხათაბალასა.
იძევენ თავის ჯალაფნი დილას ნათელას ქალასა,
თეთრქალ ას დაღონებული, კვირობენ ცოდობრალასა.
ჯავრობენ სახლოსკაცები: არ ზეიბა დედა-მამასა!
დედ-მამან დაჯავრებულან: არ მავხმკით ზიარს ყანასა!
ერთმანეც ეუზნებან: თავისად გაიყვანათა.
თავისად რაილ გამიყონს, ეგ ღმერთმა დაიფარასა.
წამაიტანეს საბელი, ზომენ ნეთხიჩოს ჭალასა,
თაოდ დახვიენეს მამკალნი, ჩემს წირვენ მასამკალასა,
ბაბაღეც გაჯავრებულა, უყურეთ კაწიბანასა!
ქვენუბნით გერგეტელი ზენუბან შამამხდარასა,
ეხლა ამკიდებს მტრობასა, გამაწირვიებს შარასა,
თათარათაი ბაბუა არ იტყვის წარამარასა,
აბა რა საკვირველია, ერთმ რო მეც შამიბრალასა.
არ გიხედევით მაგასა, უთხარით ამირბარასა,
აეგ ლექს ბარისახოთა ყაჩაღებმ დაგიბარათა,
იქნება იქავ მავიდათ, ღროებამ მაიტანასა

154. გულში ლექსის თქმა მწადიან

გულში ლექსის თქმა მწადიან, დაეხყევი წინა-წინასა.
უწინ ქართულებს თოფებსა ძეალს აკრევდიან მდღეინავსა,
ხმაღს არჩევდიან ფოლადსა, ფრანგების დანაპირავსა,
მტერს უხვდებოდეს კარგადა, ღვანდეს ფოლადის რკინასა.
უწინდელ მენადირეი ხყევბოლა მთისა პირასა,
დაჯდება, ამაშქუნდება, თოფსაც ტალს დაუპირავსა.
საკვირელნ სიმავრენი დგან, კაცმა რო დაუცქირასა,

შიგა ზიდევდეს წინანი თავის ბარგსა და ბინასა,
არ იხდენდიან მაშინა სოფელჩი თავისთვინასა.
თავის გვარისის წამყვანი ვაჟ ღმერთმა შაარცხვინასა,
სხვის გვარისა რო მახელას, არაი ეჭობის იმასა.
ქალებიც ლოგინჩი ზიდვენ არაყიანსა მინასა,
მივა, დაუწყებს ჩუჩვასა, გამაალვიძებს მძინარსა.
ეუბნებოდას ქალაი — შენისთანა კი ვინ ასა!
სამ-ოთხჯერ ერთსთან დაწვების, აღარ გაიგებს შინასა,
ცერცერა გაექლიშების, უნდა რო შააცდინასა.

155. ათერს

საბოსლოთ ჩამასული ორ, თავის ფანდურან დავრთენო,
მე რო მაგწერე წერილი, არ მაგივიდა ათერო?
მალ-მალე მამაგონდები, მაისის მზეო ნათელო,
რა ცუდას ქმარას ხყევინარ, ქალო შე კაის საფერო,
აქადმდენ კარგად გიამბე, გაშავირიე სასენო,
მოდი და თავ დაანებე, ეგ არაია საშენო.

156. პალს

ქალო, შენეულ საკინძი იკვლიეში ჩამყვა თანაო,
ამავიტანე, ჩავხენე, კინალ დავიეც დანაო.

III. ძველი საცდამოგა და მძი

157. სალდათის დანაბარები

მამწყინდი, ჯარის კანონო, დაგნატრი გორო ტყიანო,
მალალო კარატის წვერო, დილის ნიაენი ქრიანო.
დაგეხვევიან მთიბლები, არწივებ მხრებსა შლიანო,
მავიდა სადილობაი, სადილად ჩამადიანო,
ჩამაარეგეს ყანწები, სადღეგრძელოებს ცლიანო,

რო მაშჩეს პურის ჭამასა, ადგეს და გაუსვიანო.
 სუეალკის არე-მარეო, ჭაობიანო, წყლიანო,
 აკოფის პირზე შამავეხედ, მინდორმა გაიგრიალო.
 წერილის მალოდინი მაქვ, როსარა მახოლ ტაილო!?
 ამ დროს წერილიც მავიდა, აღარცრა დაიგვიანო,
 დავედიდ, კითხვა დავიწყი, თვალები მამიწყლიანო-
 რაც რო შიგ ამავეკითხე, გუნებას არა იამო;
 წერილმ მიაშა აშბავი, ხევესურეთს ზალა ზქვიანო,
 ქუდზე გალალეს სალდათი, ყანას დედანი მკიანო,
 შვილების მალოდინი აქვ, ულოებს ცრემლით სვრიანო,
 გაუგავ ქისტის-შვილებსა — ხევესურეთ გადმადიანო,
 მანდით გალალეს ხარები, მიუდის, არ იშლიანო,
 ხარების გადანავალსა მგლები კვალს მაუჭრიანო.
 ძველი გმირების გალონი საფლავეში შფოთევდიანო,
 ვარდნი საფლავეზე მასულან, დილის ნიაენი შლიანო.
 მანდ მასვლა მაინც მწადიან, აქ რუსებ არ მაცლიანო,
 შამბულნ ორთ გერმანიასა, კას დღეს არც ჩვენ გვაყრიანო.

158. ლექსს იტყვის ნარუსალაი

ლექსს იტყვის ნარუსალაი, თოფის პრიკლადზე თვლისაო.
 დარდებ არ შანაეყრების ახალათ ქალის შვილსაო,
 იყურეთ, ჩემებ სწორებო, ნათქვამი სალდათისაო,
 ყველას გაამბობთ მართალსა, რაცა ვთქვა დავამტკიცაო,
 არა გეგონასთ ტყუილი, თოთიის მზეს ვფიცაო!
 ვერ გაუზდიორ დედასა საფერი რუსეთისაო,
 ვაჟ აქაც გამაიცდების, ვისაც გული აქვ ცდისაო,
 არც იყოს უკულმ დამდგარი, არც ყამი ზქონდეს მტრისაო.
 გვჯობიან რუსის შვილები აქ თავის კანონითაო,
 ნუ დაიკვეხნებს ქართველი, სალდათი რუსეთისაო.
 ძნელი ას უენობაი, კაცს სიცხეპავით ცდისაო,
 სანამდინ უენო ვიყავ, ტყვეს ვლგვანდი ლეკეთისაო.
 ახლა ვისწავლე სახელი პურისაი და წყლისაო,
 წამავედ ყარაულჩია, მალექსე ამაგისაო,
 ზნამის ჩასაოდ ნადგომსა ნიავე ჩამუჭრისაო,

ზედ გამიყანა ხელზედა ქელეზი პრიკლადიანო.
 ჯერ არ მასულა პრიკაზი, შამაცმა საფუხრისაო,
 ფეხზე ვათენებ ღამესა ამ უღაბურსა გრაღსაო.
 მაველი გათენებასა, მზე საით ამადისაო,
 საითრა ამანათლების, საით მაგვავლებს პირსაო.
 ამასავლეთით მასული სრუ დასავლეთში ზისაო.
 არ ვიცით, რა მაგვანდების, ოძის პრიკაზებ დისაო,
 გრანიცა დაჭერილია თორმეტის კორპუსისაო,
 მზას გვაქვის პრინადლეენოსტი, მასალა ვაინისაო.
 ცხადად ჩინს არის სიზმარი, ვაშკაცო შენის ცდისაო.
 ომს კი არ დავერიდები, არ დავბრუნდები გზითაო,
 ეგრე მაველი წასელასა, როგორც ბალები თხილსაო.
 ხელჩი ვინტოვკა მიჭერავ, ტყვიას ბზესავით შლისაო,
 პატრონა არ მეზოგების ბაივო ხაზინისაო.
 არ ვიცით, რას უპირებენ ნიკალას, ვირიშვილსაო.
 მგონევ, ახყარან ლენტები, არც აკუთნებენ ჩინსაო,
 კარგა ხანს სჭამე ქვეყანა, დაოლნა, ბიძისაო!
 მე ვიცი, არ გაგიგავის, აწ დრო მავიდა სხვისაო,
 ცოდო აგიდგა ხალხისა, ეხლა რასად ვის ხკითხაო.
 • საკმაოდ მაგთხარ-მაგბზარე, დათვო უღრანის ტყისაო,
 ახლა გვერდ უნდა ვიქციო მეორის ხარისხისაო.
 სწორებს უნდა რა უამბა, ზამოსტის ბოეცისაო.
 ნუ დამიცილებთ, სწორებო, როცა გაღმართავთ ღზინსაო,
 დალიეთ საღლეგრძელოი, ერცხვას მახყუდეთ პირსაო,
 თუ მამკლეს, დამილოციდით ყანწი ბუღაის რქისაო.
 კიდევ კი უნდა მეუბნა, კიდევ მეჭრელა პისმაო,
 მაგის მეტს აღარ გიაშობთ, თქვენდ დამილოცავ ქვიშაო,
 ჯინებების გადმაკვალული, გამწვანებული მთისაო!

159. ხმელა

თელავჩი იჭდა ხმელაი, წელს შაასრულებს სამსაო,
 კალთაჩი უძე ფანდური, უღებს არშავის ღარსაო.
 დათხოილ სახლჩი წამავა, გძელთ შამაივლის გზათაო,
 სრუ ჩემზე რა გადაგიწყდათ, რადარ მანებებთ თავსაო!

გუშინ მიჩვილა როტაჰა, მითხრეს — გაგაყრით მხარსაო.
კრაოტზე ბრუნვას დავიწყებ, მაველი თენებასაო,
წინ გაუძღვები ჯარებსა, რო ქეჩი მშავლის ცხვარსაო,
უკან კი არ დაუდგები, რაც მაუხდების ჯვარსაო,
ენა მაქვ მერცხალივითა, ფერს ვერ დამდებენ სხვასაო.
სიცრუე რასად გიქვიანთ, არცრუ გიჩინსთა თვალთაო?
წყემსურად დავიარები, სახნავეში ვლგვიორ ხარსაო.
თქვენმა მზემ, თქვენი გინებით ველარ ეკამანდრობ ჯარსაო.
თქვენმა სიცოცხლემ ვაჟებო, ბევრას მავიყონ ჭკვათაო,
თუ არ გამგზავნეს ციმბირსა, არ გამაცილეს ზღვასაო,
ჩემ ოქროს ყელ-სახვევები, ჩინებ არ მისცეს სხვასაო,
ლეგა ვარ მერცხალიშვილი, სახელს არ ვიღებ სხვასაო.
გუნებით ვლგვიორ ფხიზელი ორ-სამ გადაკრულ მთვრალსაო.

160. აპარეპა

შენს დედას, კრავლიანაო, დროება გამაგეცვალა,
ღმერთმა დასწყევლას სალდათი, მაგის ეშმაკის ბეგარა,
რამთვენ გზა გამაგვავლიეს, ნეტავ გოროდებ გვეთვალა.
გვერჩიყვა სალდათობასა, გვეყაჩაღა და გვებარა,
გვეწურა მწარე არაყი, ტკბილად გვესვა და გვეჭამა!
არა ქნა ჩემებ, სწორებო, თქვენმა ქალებში კვებამა,
ხშირად ყალივნის წევამა, უჩინჩი ცერად ხედვამა.
სადაც ჩვენ წავალთ, სწორებო, იქ ჩვენ სწორ წავა ველარა,
მიაც კი უნდა წავიდა, იმით გამზარდა დედამა.
ეგ ლექს გამაგიგზავნათ რუსეთით აპარეკამა,
მინდოდა, ჩემო სწორებო, მაკითხვა გამამეგზავნა.

161. ომში

განა ტყუილად, ვაჟებო, ზოგივით ვათენ-ვალამე,
გადავედ გრანიცაზედა, ღირმებ აკოფებ დაეთხარე,
ვესტუმრე საიჭიოსა, თავ მიწათ ამავაფარე,
მე სულეთ არ მამეწონა, იქავ გულ ავხყარ-გავხყარე,

ჩემთვის გათხრილი საფლავი იქავ სამადლოდ დავცალე.
არცარა მამიპარავის, ჯვარ არ გავეტხე, საჯვარე,
არც წისქვილ დამიხვეტავის, არცარა სხვა ვის მავხპარე.

162. საყვერის ღელეს ჩამხედავ

საყვერის ღელეს ჩავხედავ, გადმაწვა შავებ ნისლები,
ჩალხი წალმ შამატრიალდა, რუხის ხემწიფევ, იცვლები!
ძველებსა, წინადელებსა, მშვილდიო უსრევავ ისრები,
ეხლადაც იმას იქმოდეს, ზოგს ბუღას უგავ კისრები.
ღედა შვილს ეუბნებოდა — დიდის ჭირისად იზდები,
აეხლად მადის ზაფხული, სადარა მაგკვლენ ქისტები!
სადა ხარ, დიდო მინდორო, სისხლით სადარა ისვრები?
მემრ შენა, ჩვენო სალდათო, სისხლით სადარა იცვლები?
ომისკე გაბოროტელი, თანთან იქისკე მიზდგები.
საწყალო გერმანიაო, როგორ მაგეკცენს ბიჭები!
რამთვენ გოროდებ წაგართვენს, რამთვენ წაგართვენს მიწები,
გრანიცას გადაგიყვანესო, გაგაწირვიესო მიჯნები.
ამაგის მალექსებელი საცოდობრალო ვითრები,
სხო ხელ კი არა მეყრების, სმაში ძალიან ვითვრები.

163. მარტუაია დამრჩალი

მარტუაია დამრჩალი მათურელთ ქალის შვილია,
გადმავიტანე ფანდური, აძრახდა, როგორც სტვირია.
რა სალდათობა მახპირდას, ვაშკაცისათვის ჭირია.
მეც იქ ორ დაბარებული, აბა რა გასაკვირია?
მამცემენ არშავიანსა, წვერში შტიკ შამაყრილია,
იყარაულე, — მეტყვიან, — გრანიცაების პირია!
წუხრ დახყუდებენ სალდათსა, გათენდას, ფეხზე ხხირია,
უძილობისგან ბეჩავი, რა მარხედ ყელშაჭრილია,
მალგონდებიან ჯალაფნი, თავისი ღედა ტკბილია,
მემრე თავისი ლოგინი, ხალიჩა გამაშლილია.
სრუ წმიდად დაღგონ-მალგონდა, სადაც რო დაუძინია-
გაიმართების ომები, სალდათებმ ყარეს წილია,

ვისაც ერგების წასვლაი, პირში დაშჩების ღმინია,
რახან შავიდას ომჩია, რა მარხედ ფერმაცვლილია!
ბეჭჩი დასცემენ შტიკებსა, გულ იყოს გამავლილია,
ვინ შაიბრალეხს სალდათსა, გორევედას თავმაჭრილია.
ბევრა ვაჟ კვდების ლამაზი, ბევრაის დედა სტირია,
რახელ ცულ საგონ გექნების ომჩი მაკლული შეილია!
ბევრაის ქალ-ზალ ატირდა, ცრემლით იბანეს პირია.
ამაგის მალექსებელი ლექსო ხევსურისა შეილია,
ლექსებს რად უნდა დიდ-ხანი, საჩქაროდ ჩამოთვლილია.

164. რუსეთში ჩამასული ორ

რუსეთში ჩამასული ორ, დავჯედ, ქალაღებს ვსწერაო,
სხო საქმე არ მიკეთდების, მამაწადინა მღერაო,
რო ჩიტი გაზაფხულზედა, მაქცეული მაქვ ენაო,
სხოდ კი კაია რუსეთა, ზანიატებზე დენაო.
წინ-წინ რო ზღვაში შავედით, კინალ დავგლივნა გემმაო,
შაშინდეს კახის შეილები, პირჯვარს დაიწყეს წერაო.
თავს უთხარ, დავღმე, დავღედრე, შენც არ გაგწირას
ფერმაო,
რა გარგა თავის სოფელში ხენა-თესვამა და ცელმაო?
მემრე გამავედ, დავხკივლე: ზღვაო, გაწირე ლელვაო,
პარახოტ არ შაგვიქცია, რა დიდ-დიდ ტალღას სცემაო.
ბევრი მაგწერეთ წერილი ამაგის მალექსემაო,
ახლა კი მაგთხრით, მაგბზარავთ, თუ არ მამწერეთ თქვენაო.
სანადიროჩი დაზრდილნო, ფეხებს გაწეინათ კლდელმაო.

165. ის დრო აღარას, წმრილაო

ის დრო აღარას, წმრილაო, იქ რო ქალებსთან სწეებოდი,
დაღლედი ბოთლის არაყსა, ძმობილო, გაღლოთდებოდი,
წახვიდოდ სანადიროდა. ჯიხვთ სიმაგრეჩი ხეებოდი,
უკილოებდი ნაავსა, ბერდენკას ექადლებოდი,
ჯიხვს თოფს დახკრევედი, მახკლევდი, გაქანდის, სიცილს
ხკედებოდი.

აქ ხყარაულობ სამძღვარსა, იქაც მტრეთ უმაგრდებოდი.
ამაგის მალექსებელი რუსეთ სმირნაზე ვდგებოდი,
რუსულ ქუქუნაკ ჩამაცვეს, მნახვედი, გახკვირდებოდი.

166. დასწყევლას ჩემ სალოცავმა

დასწყევლას ჩემ სალოცავმა ვაენის გოსპიტელიო,
რა ცუდად გამაბეჩავა, რა მონა დამდვა ფერიო.
რუსების ზანიატზეით ამატანივა ხელიო,
რა კარგად გვიკამანდრობდა ჩვენ როტნი კამანდერიო,
მინდვრად სასროლად ვდიოდით, პატრონა უკლებელიო,
თოფისად არხოტიონსა გასარულ ხქონდა ხელიო,
ეხლა კი გამაბეჩავა, ეგრ გატყდას თქვენი მტერიო!
ორს კვირას ვიყავ წუხადა, ვთქვი: არ დავრჩები მთელიო,
შინ ვერ მავსწერე წერილი, — იტირებს დედაშჩემიო.
ღმერთმა გიშველას, დოხტურო, ვინაც გვერდ დამიჭერიო,
თვალეებს სინათლე მამეცა, რარიგად მადლი ხქენიო!
იქავ მაუვა პატრონი, ლურჯა როგორ მყავ ცხენიო?
იქნების გახელებული, ზამთრის თუ ჭამა ქერიო,
მთაშიავ გამანათლების მთვარელაშვილის ცელიო,
დღეში სათიბად არ მეყვა სამ დესეტინა ველიო.
ვაენი გოსპიტელში წევს ამაგის ჩამათვლელიო,
ავად ნამყოფის კაცისა ლექსობა არაფერიო,
შათვლილ აქვ ავად ნამყოფსა — ჭკვა მოკლე, ენა გძელიო.

167. რუსეთში არხოტიონსა

რუსეთში არხოტიონსა რუსულ ქუქუნაკ სცავისა,
არ ხხდების გასაოხრები, ეშმაის გრილოს ღვავისა,
რუსულა ქუდა დამხურეს, შუბლში ლიშანიც ხკრავისა,
ხრუ წმიდად ჩამაგითვალეთ, სალდათობაი თავისა.
რუსეთ ბევრ მამდის ამბავი ჯერ კი ვერ მამიცლავისა,
ბევრა კი გამიჯავრებავ, ბევრისად გამიცვლავისა,
დაუსტდა არხოტიონი, იმედ აღარ აქვ მკლავისა,

იქნება იქავ გამავრჩა, მეყო, რაც შამიძლავისა.
ამაგის მალექსებელი სრუ გოსპიტალში ღვდავისა,
არცარა მარტუაი ორ, სხო ხალხიც ბევრილ ხყრავისა.

168. შორად რუსეთში ჩამავიდ

შორად რუსეთში ჩამავედ არხვატიო წამასულიო,
ლექს ვიტყვი მწუხიარეი, ყველამ დაჰიდლით ყურიო.
გულს მიშინჯევდა დოხტური: — ხევსურო, გტკივა გულიო,
მე გულს რაი მჭირს, დოხტურო, დოხტურ ხო დახელთულიო.
ლექსი მიილით არხოტა რუსეთში გამათქმულიო,
დასწყევლას ჩემ სალოცავმა ამათ კანონი, რჭულიო,
თავისუფლება გვწყურიან, ვართ ბედით დაჩაგრულიო.
მიჰმიეთ ღალმისტიურსა თავის საჭმელი პურიო,
იქავ მათუვას პატრონი, მზას იყოს შაკაზმულიო.

169. რუსეთში ჩამამიყვანეს

რუსეთში ჩამამიყვანეს, სალდათი ვიყავ წლოვანი,
შორს მარჩა ჩემებ სწორები, მხნენი და ლომგულოვანი.
კარგ იყავ, ჩვენო არხვატო, მტრისათვის შაუპოვარი,
ზამთრის ჭალა გაქვთ სავალად, ზაფხულის შრება

კლდოვანი.

სრუ მუდამ შინ მაუსვლელად დადიან მენადირენი,
მტრისადაც ზარის შამდებნი, ჯიხეთათვის სისხლის მდინენი,
ბევრამ ვაჟმა თქო მასულმა: ქისტებ კი ავატირენი,
მთელ-მკვდრებ ერთმანეთს ითრევდეს, წამავედ, იქ მავწირენი.
ბევრაიც თაოდ მაიღეს, ნატყვიარი შჭირდა გულსა,
პირში ღმინი დაშრომიყვა ვაჟსა, მტრისგან დაჩაგრულსა,
თაოდაც კი ჩააქცევა, ძებნა აღარ უნდა შურსა.
უყურებს და თავსა სწირავს, ღილველს სისხლით გაბასრულსა.
ბევრა ვაჟი ას არხოტა, ბერდენკას ექადლებისა,
თან კი მტერთ ებძვის ლომგული, თან ჯიხვებს მთებზე
ხყვებისა,
ჯიხვას თოფს დახკრავს, ჩააქცევს, კაცოვით აგმინდებისა,

უყურებს იმის თვალებსა, თაოდავ დაღწანდებისა:
— ვაიმე, ჯიხვო, რად მაგკალ, სწორებს მაგსხლიტე რქიანი,
სიმაგრეებში ნადგომი, შენაც ჩვენსავით მტრიანი,
დამნანდა, ჯიხვო, რა გიყვა, შენის თვალების ბრიალი,
თოფი გესრით, გაგება, ტყვია ჩქარია ტიალი.

აეწინდელებს ვაჟებსა ძველებ რით გჯობდესთ, წინანი?
სახარის მალალ იომეს, მკლავზე იხმარნეს რქინანი,
იბრძოლეს დაცხარებულთა, არ არის გასაკვირალი-
ორივე მხარეს ბევრი დარჩა დედა დღედაღამ მტირალი.

— ძველებ რით გჯობდესთ ახლებსა? სიმაგრის მტრის
მიყოლითა,

კაჟიანები თოფები, ვერც გჯობდესთ თოფის სროლითა.
დაგჳაგრნეს ხემწიფიანთა, შამაგვიარეს შორითა,
წამაგვიყვანენ რუსეთა, არხვატს ვერ ვხედავთ თოლითა.
მე ვიცი, რუსთ ხემწიფესაც უმოკლდებიან დღენიო,
ვიცი, რომ არ შარჩებოდა ხალხთ ჩაგვრა ამოდენიო,
გაჩინდა ერთობის ხალხი, ერთუცის მხრის დამპყრობი,
ძმურად ვიბრძოლებთ, — ამბობენ, — უნდა განათლას ბნელიო.
მეც სალდათში ვიტანჯები, ამაღ ლექსის გამამთქმელი,
ალარ მინდა, მამეწყინა, ეგ ვაენის გოსპიტელი.
ვერ წამავედ, შორადა ორ, რო მენაზა დედაშიქმი,
მე შინისკე ვემზადები, მგონე არ ვლგონიორ მთელი.

170. რუსეთში არხოტიონი

რუსეთში არხოტიონი რუსის ბძანებას ხყვებისა,
ვსწერა, გავცვითე კალამი, არ ვსწერა, არ იქნებისა.
რამთენს ხალხს გვანადგურებენ, რამთვენ ვაჟ იჩაგრებისა!
მასულ, როტაში გაწერეს, ჯარებ სმირნაზე დგებისა,
უყურებს არხოტიონი, ხელთ გახკრავს, გახკვირდებისა,
ვის ერთს აულა სალამი, სავსე ას კამანდრებითა.
გავვლალვენ ზანიატზედა, კამანდრებ გამაგყვებისა,
გვიკამანდრებენ სმირნასა, ხესავით დაჴერდებითა,
დაწოლას გვიკამანდრებენ, თოვლში, ყინულში ეწვებითა,
სავალსა ერთის დღისასა პირქვ ნაწოლნ გავქანდებითა,

საყელოშიით ჩამადის, თოვლ გულზე დაგვადნებისა,
 ხუთ-სატენიან ბერდენკა სრუ თოვლით აივსებისა.
 მაგვალავენ კაზარმაშია, თან პურიც მაგვშივდებისა,
 პურის საჭმელად დაფხდებიო, არ გვაცლის, ვერ დავძლებითა,
 პურს რადარ გვაჭმევთ, რუსენო, კაცო, რას გვემართლებითა?
 გასწერენ გოსპიტალშია, სალდათ რო ავმინდებისა,
 ძნელ კი ას, რახან ამბობდნან: მაკვდების, არ მარჩებისა,
 დავჭრათ, იქნება მამბრუნდას, არ დავჭრათ, არ იქნებისა.
 გვერდს გამიბედს დაჭრავი, თავს დოხტურ დამადგებისა,
 თავის ძმებივით მივლიან, დოხტურს რო ფერშლებ ხყვებისა,
 საწყალო არხოტიონო, შორად რუსეთში რჩებისა,
 მადგონდი, თავის არხვატო, შამადობილო მთებითა,
 ჯიხვებო სიმაგრეშია, ჯარო და ჯარო რქებისა,
 თან მენადირე დაგყვებისთ, ბერდენკას ექადლებისა,
 მაგიკილოებსთ ნიაცსა, მთხილობს, თოვლივით ღნებისა.
 ჯიხვებ შაშიჩვის კლდეებსა: სრუ ცოდვით ვიკვებებითა,
 ბალახზე აღარ გვიშობენ, ზოგ სიმაგრეში გყვებისა,
 კლდეზე ფიცარზე დადიან წრიაპათა და ჯღნებითა,
 გვერდალზე გადმაგყვებიან, ჩვენაც ძლივ გადავხდებითა,
 ამახდას დილის ცისკარი, საწოლში შამახვდებითა,
 მშივრები, დაღალულები, კლდის გრილოებში ვწვებითა,
 შიშ რო არ გვექონდას გულშია, ბერდენკა გამასტყვრებისა,
 არ ეჯერდებიან თითოსა, ხუთი-ექვს დაგვაკლდებისა,
 წვერზვით დაგორვილები ჭალაში გაავყვრებითა,
 აივსა მთელი არხვატი ჩვენის ჯიხვების რქებითა.
 ჯიხვთ უკვირს: მენადირეი როგორ არ დაბერდებისა,
 მუდამ დვირბინში ხედვითა თვალებს არ მააკლდებისა,
 — დაბერდას მენადირეი, თქვეს, სრუ ღმერთს ვეხვეწებითა.
 დაგვიახლოებს, დავსწყევლით — დვირბინამც გაგიტყდებისა.
 იქვე თავისას არ იშლის, ვა ბრალი ჯიხვთა-დედისა!
 ამავის მალექსებელი შინისკე ემზადებისა,
 მავასწრობა თუ მამასწრობს, ამ წერილს ემუქრებისა.

171. რესიმეში ძრისტეს წუხარსა

რუსეთში ქრისტეს წუხარსა, დავჯე ლექსები ვთვალეო.
გამოვედ, მთვარეს ავხენე, ხვეწნით თავ შავაბრალეო.
რად არ მიაბნობ ავბავსა, არხვაცს ჩახედავ, ნთვარეო?
ვერ მამიტანეს ამბავი, წერილებს ვემუდარეო,
ვერცაღ რა მაგან მამწერა, ძელიმხანს შამავსთვალეო.
შინშო, ჩემდ დიდო იმედო, რა ცუდს დროს გამეყარეო,
იმას გთხოვ, ძმაო მიხაო, მამწერე, დამიბარეო.
ჩახელი გქონდა ზამთარი, რარიგ დრო გაატარეო,
იქავ მაგიოლო, სწორებო, სამ წელ გაივლის მალეო,
დედასამც ნუ გაუზდიო, დავდგა რუსებზე მდარეო,
რაც გინდა დიდად მიჭირდას, ერთხან ისი ვთქვა — ვამეო.
აბეჩავ ჩემო ფანდურო, ბევრ ლექს კი დავაბარეო,
ბევრჯელ გაბტოლე, ლურჯაო, დღე დაგაყენე მწარეო.
ეხლა რუსეთში გამავედ, დროება გამავსცვალეო.
წაჰკითხავს უძღენი მაკითხვას, დამსწავლო, ხელი მამეო,
მშვიდობით, ლექსის მსმენელო, შენაც დრო გაატარეო.

172. სალდათი იაკონიის ომში

გულს ჯავრი შამამეყარა, გაჯავრებულსა მტრისასა.
ძმებო, მომწერეთ წერილი, გადმოაყოლეთ სისკარსა,
აქით მე მოგწერთ წერილსა, ცხოვრებას სალდათისასა;
ორ მანეთ-ნახევარს ვიღებ, ჯამაგირს ერთის წლისასა,
ლეგას ტოლომანს ჩავგავმენ, ჩექმასა კამპეჩისასა,
მინდორზე დაგვამწკრივებენ, ვაყენებთ თოფის ლაშნასა,
საჩუქარს გვაძალადებენ, ფულით გვივსებენ ქისასა.
იაკონიის ქარები ფარას შალგვანდა ცხვრისასა,
პირდაპირ ჩამავციყენეს, ბელს ახსენებენ ხთისასა,
მაგათ ზარბაზნის ტყვიით ცოცხალ კაცს აყრის მიწასა,
გამაშლის ცისფერს პალტოსა ლამაზის აფიცრისასა,
დაიძახებენ რუსები: სული ღმერთს, ლეში მიწასა!
გვერდში მამარტყეს ტყვიით, ნამტვრევს გაიტანს ძვლისასა,
ერთ ნასროლ როგორ დამაწვენს, ვა დედას ჩემის მტრისასა!

ხუთით გატენილ თოფი მაქვ, ჯავრს როგორ შევშვამ მტრისასა.
ოთხი კი კარგა ვესროლე, უქერდი გულის ფიცარსა,
მეხუთე დარჩა სასროლი, წითლადღვ ეხედავ ლიშანსა.
ერთხან სროლაზე ას მავხელავთ სალდათსა ოცის წლისასა.
იქცევის ცა და ქვეყანა, სიხლი აწითებს ქვიშასა.
დაღმართეს პარახოტები, გამაგვიარეს ზღვისასა,
ვერცაით ზღვაზე წაუვლენ ჩვენის ზარბაზნის ლიშანსა,
სამოც პარახოტ ჩაუგდით, პირს აბრუნებენ ზღვისასა,
გაზეთებს გზავნა დაუწყეს, ჩვენთანა, ზავის ქნისასა:
საყმოს ნუ დაგვიზარალებთ, ნუ ჩამაგვართმთ მიწასა!

IV. ნ ა დ ი ა ო ბ ა

173. მონადირის სიკვდილი

ამბობენ ხონის ჭალასა სიკვდილსა კაის ყმისასა,
კვირობენ ქალ-ზღის ტირილსა, ნაჭაპნს იგლეჯენ თმისასა,
ამბობენ ბევრის ხვეწნასა, დედა-მამისას, ძმისასა.
ბახდიჩომ შამაუქცივა, ჩამატეხნას ღვაგ ცისასა.
ჯიხვებს ნუ მიზღევ, ბეწუავ, ზვავს გაგიტეხენ მთისასა,
ბეწუამ არ დაიჯერა, გახყვების თავის სიზმარსა,
გაზდილი თავისწვერადა არ ხკითხავს ქადაგ-მკითხავთა.
სიმამრ პატრონას მაუტანს შაბოთის ხაზინისასა,
დააყრის სიმაგრეჩია, როგორც რო ჟამნი ისარსა,
დაიჭიქვინეს შუნ-ჯიხვთა, ნაქარს გასტეხენ მთისასა,
ბეწუას ჭალას ჩაიტანს, მუხლსა მასტეხდა მგლისასა.
ამაგ ქართულის მათქვამი შინით გავხედავ სისკარსა,
არ წავალ ნადირობადა, ჯობ ჩემ კვალ შინავ იჯდასა.

174. მონადირი ბიზია

არდოტში ხოცილობაი დაგვედვა ეგრ რო ვალიო,
ჩვენ რო აღუდა მავგიკვდა, სრუ სოფელს შაგვდვა ზარიო,
სრუ აგვიტკრიცა სოფელი, ჯვარი და ჯვარის-კარიო,

სიკვდილი გიგიაისა, ღმერთო იწყინე, ბრალიო!
 ნადირობისკე წამავა, იანვარ იყო მცხრალიო,
 აწუნტის ღელეს შამახდა თვალ-შუალამის ხანო,
 ჩამაგპარა ჯიხვებსა, ცას არ გაულავ კარიო,
 ბერდენკას გამაქედლა, ქართულს არ გიძე ტალიო.
 ჯიხვო, სიცოცხლე გიჭირდა, დიდიღნ რომენს გქონ რქანიო.
 ესროლა, ჩამააქანა, ჩამააწითნა მთანო.
 ჩამასჭიქვინეს ჯიხვებმა: ცუდ აგიტყდების დარიო.
 ჩვენ შიშ არ გექონდა გულშია, გორ-გურ არ იყვა მშრალიო.
 ხარობკის ეხში მავიდა, წრიაპ გაყინა, ჭლანიო,
 ვერცაით ცეცხლი დაგზა, აღარც პრიჭკაის ძალიო.
 გიგიას თავის ძალითა ხონძსკე გახქონ გზანიო,
 სუხიას ღმერთმა უშველას, მაგან გაულა კარიო.
 ცეცხლი დაუგზა ეგეთი, ჭერთა სწვდებოდა ალიო,
 ცეცხლთან რა გათბა გიგია, დაშქუნა, როგორც ხარიო.

175. წვერ ბავიარმთ კლდინი

წვედით საზულაოდა, დაბარგულნი ორთ, ხიანნი,
 ჯერ ვკრიფეთ მთაბელთ ნათიბი, მემრ ბალახთ უდგა შრიალი,
 წვედით ნადირობადა, წვერ გავიარეთ კლდინი,
 მიზუს-ხორხ გადავხედენით, ყორან მავიდეს ხმიანნი,
 — ჯიხვ დავჭერ,—ხელა დამყვირის,—ჩრდილ-მზისპირს უდგა
 გრიალი,

ერთი ცალარქა ეტანა, ნელ-ნელა მივა ტიალი,
 თოფი აიმას მივარტყი, სიათა პარკვამლიანი.
 მე, მაგის მძევიარემა, ფეხი გავგლიჯე ჭლნინი,
 არ იყვა სისხლის წირტაი, არცად შურთხები მხრიანი,
 ხელამ ტყუილით გამტენა, როგორც სასაგძლე სხლიანი.

176. მონადირე შატილივნები

ხუთშაბათ გათენებადა ურემ შამზადლა მთისაო,
 დავკონენ თორმეტნთვიანი თხორუს-თავ, წვერის-ძირსაო,
 დავკონენ, გადმაუბრუნდი ნაბაკურაის ჩლილსაო,

ზედ ფიცხი, ძირში ყინული, სათრელი ეშმაკისაო,
 მუხლიან უნდა ოშკაცი, რო არ წაიგან ძირსაო.
 ჩაგხედავ, ჩემო შატილო, ადგილო ნაპირისაო,
 მირგვლივ გალავან გივლევავ, გვერდზე ფიცარო კლდისაო,
 წინიდგე ნამუქარებო, ნაბძოლო შამილისაო,
 ბევრა ვაჟია შატილა, გულ უძე ხოხის ქვისაო.
 ნუ წახოლ, მენადირეო, ნადირ არჩიე სთვლისაო,
 ტყავ-ხოტრცთ გაკეთებული მასაკლავადაც ღირსაო.
 გაუდეგ ბახალახკესა, ქარაფიანსა ჩდილსაო,
 ფეხზე ფოლადის წრიაპი, ნათოზს ლალევედას ქვისაო.
 გადახვალ ჩაინაჩია, ადგილი ქისტებისაო,
 გიორგობისა ღამესა რაით ათენებ გრილსაო?
 საგათენებოდ შაუკრავ შავის ქარაფის პირსაო,
 კლდის თბისად მატოლებულო, ნიავ გაწუხებს მთისაო,
 გათენდას, შამაგინდების ჭლორეი ჯიხვის რქისაო,
 მთავარს დაადებ ლიშანსა, ზედ გააყოლებ ღმინსაო,
 ჩაწითლებიან ქვიშანი, ხერგ ჩაიყრების მკედრისაო,
 დაგიხალიზებს ჩასვლაი, დათელა ნაზარდის რქისაო,
 აგეთელ-ჩაგეთელების შავი ყორანი კლდისაო,
 დაგლოცავს მენადირეო: — გაეძღები სისხლის სმითაო.
 დახპარავ რუხის ნაჭედსა გრილსა რკინასა ჭირთაო.

177. ჯიხვი და მონადირე

ჯიხვო, გუნებით მძიმეო, კლდიდან რამ გამაგიყვანა?
 ვაშკაცმა პირშიშველამა სათავე წამაგიარა,
 მშვილდმა მაგ შენის რქისამა დაშკენა, დაგათხრიალა,
 ისარმა კილო-წითელმა იღლია გამაგიარა,
 გულს მაგხვდა, მუხლსა უწვდინა, მუხლ დადგა, ველარ იარა.
 ჯიხვო, საჯიხვეს გორზედა გასწიე, თორე თენდება,
 გზას გიზის მენადირეი, სიცივისაგან ხერდება.
 ჯერ ვერ ას გათენებული, ნისლის კოტრები ედება,
 მაშორდა ნისლის კოტრები, ცეცხლის გირკალი გელდება.
 ამახე, მთვარის ნაღეო, ამაანათე კლდეთაო,
 ჯიხვო რო გაიგან მწვანელი, დღისით სიმაგრეს წევსაო,

გზას უკრავს მენადირეი, ღამეს გაატანს ბნელსაო,
 საგათენებოდ შაუკრავს გადასავალსა წვერსაო.
 ჯისვნი საწოლთვე წასვლასა იგებენ ცისკრის შუქითა,
 ქუჩის ძოვენ თვირთვილიანსა, მიღიან წყნარი ბიჯითა,
 როსაც წვერს დაუქარდებიან, გული უცხოობს შიშითა:
 — ვა, თუ გზას გვეჭდას მოყმეი, ქვიშან შავლებნათ სისხლითა!
 გაძრივლდა დილის ნიავეი, შამასწიწინებს კლდეთაო,
 შავიტიყვა, მენადირეო, ჭყიტინებს, უცემს ფეხსაო,
 გასწივა სალის კლდისკედა, აღარ ენდობის წვერსაო,
 ყინვარჩი შენი შიშითა მშიერ ვალამებ ღლესაო.
 გახენა მენადირემა, შამაიჯენჯა გულია:
 — სიცივისაგან გავხერდი ჯიხვების მაცადურა.
 გიშველა დილის ნიავემა, ახლა ცალია ებრუნაო,
 კიდეც ჩამახოლ ლიხზედა, ამაშინ რაღა გგულაო?
 გულ რა გაბქონდას ტყვიასა, სულს ღლევდა ამაშქუნაო!
 სისხლით ძლებოდან ყვარნები, ყეფდნ სიკვდილის ხმაზედა:
 — პირიქით ვეთელებოდი სხვა მენადირის ხმაზედა,
 მოყმესა პირშიშველასა მავხყევით თოფის ხმაზედა,
 ჯიხვო, ყინვარჩი გაზდილო, შამაგყოლივა კვალზედა.
 საწყალო მენადირეო, ვის აქვ წვალება შენია,
 გადავლა გინდა, რას იზამ, სადაც ყინვარიან წვერია,
 გამათხრა თავის ლოგინსა, თუნდ ღამე იყოს ბნელია,
 კლდის ძირში გიგავ ლოგინი, კლდის ნაწვეთ ჩამაგდენია.
 გვერდს გიწევს შენი ბერდენკა, რკინას გულს იხვევ გრილსაო.
 ხელი გიკიდავ ზატორსა, იმედ გაქვ, როგორც ძმისაო,
 ცალკე სიცივე გაწუხებს, გმინს გააყოლებ გმინსაო,
 ძილს გიმთხობს ქვიშის წკრიალი, გულში დარდი გაქვ მტრისაო.
 შულამემდენამც გეძინას, მემრ დაძინება ძვირია,
 გაგიყუევდების გვერდები, ჭიუხის ქვიშა გრილია,
 საგათენებო ცისკარი გორისკე გადახრილია,
 მიზღვეს ქვიშაზე სარტყელი, ჯიხვების გადაჭრილია,
 წადი, შასწუხდა დედაი, გმინს გააყოლა გმინია.
 რაად სწუხდები, დედაო, თაოდაც უფერ ჭირია,

ომი რა ნახას თვალითა, პირში დაშჩების ღვინა,
ფეხით ვერ წავა ცოცხალი, მტერ გზაში შამაყრილია,
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, გრანჯაის გამათქმულია.

178. ჯიხვი

თოვლა თოვს. ჯიხვი ფეხს უცემს, გულს გიგლის, მენადირეო:
ვერც თოფი დამკარ, ვერც მამკალ, ვერც სისხლი დამადინეო.
ჭალაჩი ვერცად ჩამილი, ალ ვერცად აადინეო,
ვერც აძლენ ამხანაგები, მწვად ვერცად ააშხივლეო!

179. ჯიხვო, გუნებით მძიმეო

— ჯიხვო, გუნებით მძიმეო, გასწიე, თორე გათენდა!
შენს მალოდინში ვაშკაცი სიცივისაგან გახერდა,
დღე-ღამენ არ გარჩეულან, ცეცხლის გირკალი დაგელდა,
გაყინულაის ნასრევი, ჯიხვო, ბოძალი გაგება,
წანამ საწოლში შახდები, სისხლის კოწოლი მაგება.

180. ერთმა პირაქუშმა მოყმემა

— ჯიხვო, გუნებით მძიმეო, საწოლთით რამ აგაყენა?
— ერთმა პირაქუშმა მოყმემა, წვერი-წვერ შამამიარა,
ხელ კლდისად გაკიდებულმა გორის პირ ჩამამიარა,
ისარმა ყია-წითელმა, ილლიან გამამიარა.

* * *

— ჯიხვო, გუნებით მძიმეო, საწოლთით რამ აგაყენა?
— პირშიშველამა ვაშკაცმა, წვერი-წვერ გამამიარა,
მშვილდმა ჩემისაე რქისამა დამჭექა, დამათხრიალა,
ყია-წითელმა ისარმა ილლია გამამიარა.

181. წვერი-წვერ რომენ გამახოლ

წვერი-წვერ რომენ გამახოლ, მხართ თოფ გაქვ დაკიდებული,
კლდის თბეზე ვინალ ჩამახოლ, თბეს ხელ გაქვ გაკიდებული,
თოფის ხმა ჩამადიოდა ტოშვიით გაფიცებული,
ჭალას ჯიხვ იწვა მაკლული, რქა რქაზე გადადებული.

182. ჩარუხის კლდეში

ჩარუხის კლდეში ჯიხვი წევს, მანძილა, რქაჯანგიანი,
ამაგის შამწუხებელი ვაჟ უნდა ხელფეხიანი,
თოფი მანძილზე მსრეველი, ხაზინა ბარაქიანი.

183. კანი ვაჟი

კა ვაჟ რას ხქვიან ვაჟებო, კა ვაჟ ქვე რაის მქნელია?
კა ვაჟ მთას წავა, ჯიხვს მახკლავს, ჭალაში ცეცხლის მგზეია,
დააძლებს ამხანიგებსა, თაოდ მშიერი მგელია.

184. დამემა თქვა

დათემა თქვა ბუძუნძელამა: ჭალა შავჭამე სხლიანი,
გორისპირ მამპარებიყვა ვაშკაცი მშვილდინსრიანი,
ვიომეთ მე და იმანა, დღე დავალამეთ მზიანი,
ჩამამიქნივა ფრანგული, ტოტი გაფრინდა მწყლიანი,
არცრა კი მე მავანატრე, თავი მავხადე თმიანი,
სადილობის დროს გამავხარ ვაშკაცის გალო წენიანი.
გავაწირვიე დიაცი, ახალი, გვირგვიანიანი,
დამაწირვივნა მაკვერნი, ტირილით, თვალცრემლიანნი!

ვ. თ ქ მ უ ღ ე ბ ე ბ ი

185. კოკალა

ფანდურს დამიკარ, ბერხუნდო, მაგწონდა სამძალდიანი,
კამალა ქეშმარიტისა ხთისგან ას გუნებიანი.

ჰერო, მამიცავ ყმათადა, მამწონდეს ულვაშიანნი,
 მარიგემ მე მამილოცა საგმირო ას ლიტრიანი:
 — დალიენ, დევ-დედაბერნი დადიან პირ-მზორიანნი!
 სახმთოს უნდოდა აელა, ვერ იყვა იმედიათი,
 ამავსკარ მარჯვენა ხელი, მხარზე გადილა პრიალი.
 მაღალს კარატეს ჩამავედ, ქალ იქ მავხელე თმიათი,
 ხელი მე მკადრა მინანმა ზალტიან-სათითიანი.
 სადიდოეთოდ წამავედ, გორ ავიაზე კლდიათი.
 თავ მავიბრუნე, მამყვების მინანი საფარვლიანი.
 ზიდოტან გადავიარე ყინვლიან-მარახვლიანი,
 ვეშაგურთის გორ ვესტუმრე, წყემსი ვეგონე ცხვრიანი,
 სახლს აგებიებდ მიქაი, ზედ ხურო ედგა ხთიანი.
 — წილი ჩამიდე, მიქაო, წყემსი ორ თექიანი.
 ერთან ქვან მიაც დავასხენ, მკლავთით ორ იმედიათი.
 წყალზე წამლალა მიქამა, ხელთ მამცა ვეშრაპიანი,
 ჩილოს გირ ჩამამავლი ირემ ვეგონე რქიანი,
 წამაპყარეს ისარი, ფოცხ-მაკრატელი თბიანი,
 სიმურჩი ამავიჩქვიფე, რქის წვერთ გაიღეს ძგრიალი.
 ტუტარიც ამავიარე, დამიხვდა ნარ-ეკლიანი,
 ომალოს კიდურ შამავხედ, მაშინ გავილი ბრიალი,
 დიკლო-შენაქოს ჩავხენე, ვაც-ვერძი ძოვდა რქიანი,
 ხელი გააბა მინანმა, დაუხვდა რქაჯანგიათი.
 ჭანქახთას ამავიარე, გველ-მყვართ დაუდგა ღრიალი.
 გიორგი გარმამიჩინდა, სამძიმარ ყელლილიანი:
 — საით-რა მახოლ, კოპალავ, მასულხარ პიროფლიანი,
 შიდალ გადამიყოლე, ენა მაქვ ლაქარდიათი.
 გვერდს მიდგას ჩემი მოქმეი, შუბნური მათრახიანი,
 ხელჩი ეჭირნეს კოჭობნი, სავსენი ნავთის წყლიანნი,
 მამცოდვეთ საცოდვებლად — მათრახი ცხრაფეხსიანი.

126. კოპალას გაღმარჯვებში

კოპალას გაღმარჯვებში, ბორბალს გაივლის მთისასა,
 არ წირავს კარატის ჭვარი თუშეთ ბეგარსა ცხვრისასა,

შაიბნეს ქისტინი-დ ხევსურნი, ბორბალ წვერს დაზჸვერენ
მთისასა..

დაგდევდესთ ქისტინი, ხევსურნო, გიშველათ თათარულმა,
ბერმა გიშველათ ჯახნამა, ჩაბაკის ივანეურმა,
ხახიკის ხახონმ გიშველათ, ეულაკმა მარიემულმა.
ხახიკის ხახონმ ჩაგიდგათ, არ გამაქცევის სამანი:
ვინც მაგას გაღმასცილდებით, ღლენიმც ნუ გისხენთ სამანი..
წინ ბუშნი გამაუფრინდა, ვეფხემ გამაშალა ძაგარი,
ხმანი ჩაყარნა ფშავშია, მანდიოთ მაუეულენ თავკანი.
ბორბალ შაიბნეს ვაც-ვერძნი, რქათ ისარ გაზდის თბიანი,
ვაც-ვერძნი კი არა ყოფილან, კარატის ჯვარ ას წმლიანი.
ბორბალ აგებენ ციხესა ბროლმარილაის ქვისასა,
ლიბუდ უსხემდეს ვადათა ხახიკთ ხახონის ხმლისათა,
შუბს უყუდებენ კუთხადა ბერიასა ჯახნაისასა,
ფარს შააბემდეს კარადა ჩაბაკთა ყმაწვილისასა,
კედად უყრიან ისართა მარიემულის ძისათა,
ხე-ჭრად უყრიან გალოთა თავ-თავის მითხოვლისასა,
ადეშად ფერცხალს უყრიან სამოცის ფხაჭეხლისასა.
შიგ შადგა მარიემული, ფერს დაიდებდა მგლისასა,
ზოგნი მასთესნა კლდეკართა, ზოგნი ნახრამთ ხერნა წყლისათა..
დაგვეხსენ, მარიემულო, მადლსად დაგვეხსენ ხთისასა,
გაფიცებთ ხატსა, დროშასა, ლალის კარატის ჯვრისასა!
არ დაიჯერა ეულაკმა: ნაქნარს ვიქ ხახონისასა.
ლანგის თაბანო, შენ გითქვამ: ბორბალ მარჯვე ას სავალი..
ღნახოდი მარიემული, ლიქოკ გულდიდად მავალი;
ენახეთ და მოგვეწონებივა, ისარნ ხქონიყენეს მწვავანი..
ეულაკისთანა გაზარდას ხევსურის ქალის რძემო,
ჟველამ აეგრ ქნას ხევსურმა, ომმ ქვე რა იცის გძელმო..
ჩაიარა და ჩაფოცხა მარიემულის ძემო,
ქალ ყველა დაიფიცევდა: ჩემისა ძმისა მზემო-ო.
ხახიკის ხახონმ გესრივა ისარი ორპირიანი,
ქისტო, მთით ჩამაგაბრუნა, მიწა გაჭმივა მტვრიანი.
ქანეთს, ტერელოს, ფხატეხას კაც რამ დალივა ჭკვიანი?
გზას რად უკრევდეს კოპალას, მსახურნ ეტანნეს ხმლიანნი..

შაიყრებიან დევები, საცა დიდ მიედანია.

გაარიგებენ იმაჲ: — ერთუცს უჭირათ მხარია,
ხთიშვილთ მაუკლათ კოპალა, თავში დაუცნათ ქვანია!
ეგ რო გაიგეს ხთიშვლითა, გაგზანეს იახსარია;
— მივედ და ისრევ დავებრუნდი, ცუდი ხქონიყვა კვალია,
საკემისას ლახტი ვესრიე, თავს დავაქციე ბანია.

ერთ ისეთ გამამივარდა, რომენიც ფალავანია,
იმასაც ლახტი ვესრიე, კლდეს მათარა თავია.
კლდე ოთხად გაენაყიე, დევს გამავსთხარე თვალია.
იმასაც კარგად სცოდნიყვნეს აბუღელაურ ტბანია,
წავიდა, ჩაძვრა ტბაშია, თან ჩავხყევ იახსარია,
ჩავედ და ველარ ამავედ, სისხლმა გამიბნა მხარნია.
ჩემთ ყმათაც კარგად იფიქრეს, ოთხრქა-თოხყურა ცხვარია,
ამაშინ გავთავისუფლდი, გამეხსნენს ოქროს მხარნია,
შამავჯედ ბროლის ქვაზედა, შამავიბერტყენ მხარნია,
ავის გორ შამიკიდილით ჩემი ბატარა ზარია,
დახკრან, ხმა ახადს გავიდას, პირს დაიწერან ჯვარია!

188. დევთ დედაბერი

ჩიოდა დევთ დედაბერი: ქვევრათ კა საქმე ვერ ქნესა,
ბურნითის საზელნ დამპარნეს, დამალნეს, ქვევრჩი ესხნესა,
ხუთნ შვილნი სირცხვილიანნი საკმაო ხანაც მესხდესა.
დაზეზდეს სხამოვანითა, გაღგლიან ქვევრათ ქეპრესა!
ომი ას ბოსელთანასა, ქვევრან კი ზურწუს ებნესა,
შავგიწიყუდდეს ქვევრანი: ქოლდ კვლენ ჩვენსა ქეპრესა!
— ბევრ მაგისტანა გამიძღავ, მამკლან თუ მამკლენ ჩემს ყ-ესა.
ჩაგიდეს წისქვილთ ქალასა, რახელს ღრიაკელს გკრევდესა,
თავ ხუმბურაჩი ჩაგიდევს, ფეხნი ალატჩი გესხნესა,
დოლაბნიც ვერ გააჩერნეს, ბრუნევდეს, აღარ ფქევდესა,
შადმ ქალას საბერველნია გაღმ ქალას ხელკვერნ ძვერდესა,
ზიდევდეს ეკლის გონჯასა, ვაზის გონობით დგემდესა.

— რამოდენს ყურძენს დაისხამს, — მაყალორძაში რგევდესა;
კოდან მამა-შვილნ მავიდეს, რახე პატრონტაშნ ესხნესა,
გირონქაობით აყრიდეს, კოდა თავშიავ ესრევსა,
ხოვლთ ძირით ქოთანნ დაგორდეს, ქოოდაც მიწას ხნევდესა.
ამავც მალექსებელსა თავითი კლდენი მესხნესა.

189. დევიზის ჟორწილი

კაც ხო ვერცაით მაშჩების თავის ბედსა და წერასა:
ჯლანა-ბელელან მაწევენ შულამის დროჩი, ბნელასა,
გამწევენ ჭიუხთაყესა, მავლევენ ფეხშიშველასა,
აბუღელაურ მივედით იმ მასკელავთ გადადენასა,
ტოშის ხმა გამაღიოდა, კლდეებ გაიღებს ჟერასა,
— გადმახედ, ნუ იმალები, — ეძახან გამახელასა.
დიდიდებ ხანჯრებ შაება, აირიასა, ხერასა,
ახალზლის სახელ მასწავლეს, — ეტყვიან თავტიტველასა.
გადაეხვევის ქმრისძმბი: ვაი შენს გამახელასა!
ჩამაუგლიჯეს ფარავი, გულზე დაიხვევს ხელათა,
ნემსჩი მუშის-ფეხ აშჩარეს, ფარავს დაუწყებს კერვასა.
მეც ვნახენ იმის ძუძუნე, ბურღულ ესხა, როგორც მელასა,
წელთ თაობას კი სრუ ესხა, ვინ შინჯავს მაგის ქვენასა!
საქმარეს ხელი მააელა, კიდობანთა ხკრავს ბერასა,
დედამთილ ჩასცხვა ცეცხლია, ეგ გაუჟვირდა ყველასა,
სხვა რაიმ რქიან მავიდა, ვისა-რა ამაშჩხვერავსა?
ერთ რაიმ მალალ ქალ იყვა, სახელს ეტყვიან ლელასა,
ამავან მაგრა დამოშა, გაისრევს თავსაცმელასა.

190. დევიზი

ეხასთან გადავიარე, აღარას გადასაჩენი,
ჩემ მეზობელ დევ გაცვარცეს, წახყარეს ტანისაცმელი.
მავიდა მტყობიებაი, — დევებს მასვლივა რახელი..
დევებს ცარქია მაუკლავ, მწერელტყვეი ას. შავ-ბნელი,
ნეტარ თავნ ვინ შაუყარნა, ვინ იყვა მავათ თავწვერი.
— მაგას ცხენნ უნდა ურბოლნა, — ეუბნებოდა შავწვერი.

საქმაო კი ას, ვაჟებო, ძალი ავქალით საქნელი,
ჭობორტში ტაბლა ექნების, მიხაკო სუფრის გამშლელი.
კარგად დაუხვდი, მიხაკო, თორე მაგპარსეს ყბა-წვერი,
ჰაერში გამაისრიეს ერთ სისვ-ნიფხავა ქართველი,
მათრახებ არ დაანებეს, წასწვადეს წიფლის ნაწვერი,
ერთმანეთს ეუბნებიან: — ცხენთ ვერ დაიჭერს ფაცერი..
ცხენებიც აიქ შაყარეს, საც იყვა დიდი ნაღელი.
ქინვანში მგებრი მაუვა, საშაბუროელ ფაცხვერი,
დალაღულ შამაითრების, მაბლუნავს დათვის მაკვერი.
ჯაბაგანს დაუკარგავის წელთ წამასახვევ სარტყელი.
უფერ ხარ, საჩალოელო, სახლის კაცებ რო ხეაწრენი,
— არა იქნების მაგარი, ერთან ხვეულან დაეხკრენი.

191. ხოგაის მინდი

არხვატით მზირი გავიდა, ღალატით გახყვა ჯვარიო.
ხოგაის მინდი გაუძღვა, გააბერტყივა ნამიო,
ემმაკიმც დაიწყეღების, ალბათ უქცივა მხარიო,
დაეცა მონა ავდარი, გადაერიენეს გზანიო.
გადუსხდეს თერეთეგოსა, ას შუალამის ხანიო.
მინდიმ თქვა — ლოფლად ჩავიდათ, ძმობილ მყავ ფიცნაჭამიო..
მიზუს მიუღდეს ციხეთა: ძმობილო, შინა ხარიო?
ქავს გარეთ გამააგებებს ქემხით შაკერულ ტყავიო,
ახყარეს იარაღები მინდიას, საომარიო,
შაყარნეს სიმაგრეჩია, გამაუჯარეს კარიო.
მინდი ძმას ეუბნებოდა: ძმავ, რად გატეხით ხარიო?
აკასთან, იკურასთანა ჩვენც დაგვეთმობის თავიო.
მე თერეთეგო მეგონა, შიგ ალდიზძეი ხარიო,
აქ მიზუ ტიალებულა, აღაჩა ქისტის ქალიო.
კაცი წალალეს ბაზღეთა: თქვენაც გვიჭირეთ მხარიო,
მინდი ჩავიგდით ხელადა, მითხოელთ ნიავღვარიო.
ცხენთ შასხდეს ბაზღელთ შვილები, მახქრიან, როგორც ქარიო..
ბაზღეთით წინწინ მავიღეს, სულხავ, ბათახი, ძმანიო,
ბათახიასი ლურჯამა მალლა მიილა თავიო,
გათენებინად აივსა მიზუსა ციხის კარიო..

გაბანდა ჯაბუშანურმა ციხის ჩარდახში ჯდანიო.
 ციხის ზეთა-თვლით გამახტა, დახივა დიღვლის ჯარიო.
 კვირიკე ჯაბუშანურო, დიდხანს ცოცხალიმც ხარიო,
 წაედ, წაილი ამბავი: მინდის აღგიყვა ძალიო.
 გავვაცნობიეთ მინდიი, ჩვენი-დ თქვენ მეომარიო.
 გამაიყვანეს მინდიი, როგორც ნაკურთხი ხარიო,
 ხელნ დაუხსენნით მინდისა, ხელშაკრულისაღ ბრალიო,
 აბჯარნილ ხელში მისცენით, მინდიმ დაცადას თავიო,
 აბჯარნ თუ ველარ იხმარნა, ძალებს გადუგდით მკვდარიო.
 არ დაიჯერეს ქისტებმა, ლაბახად შადგეს მკვდარიო.
 ხოგაის ძინდი კვდებოდა, მზე წითლდებოდა, ცხრებოდა,
 მასკვლავებ ჩამადიოდა, მთვარეიც უკულმ დგებოდა,
 ცაზე მდინარი ფრინველი თბე-ბოლოთ იხოშებოდა,
 მალღისა მთისა ჯიხეები სატირლად ეშადებოდა,
 მინდიის ცხენი ოხერი, ლურჯა ტოტებზე დგებოდა!

VI. გ ა ღ ე ქ ს ე ბ ე

192. ზვიადას

ნეტავინ ჩამაგამდაბლა სალების გორო, ტყიანო,
 აგებალ აშჩინდებოდი, სახლო, ორ ატაჟიანო.
 შიგ იღვას ჩემი ძმობილი, სახელ ზვიადა ხქვიანო.
 ნათობენ ჯიბის მასრანი, ფეხზე ჩაქმანი სკვიანო.
 ამავის მალექსებელნი, ქალნი მხრიდი-მხრივ დიანო,
 ნაბინავრებში ჩამავლენ, ბოსლებში დადგებიანო.
 მამწონხარ, ჩვენო ადგილო, ღალიან-ბარაქიანო,
 მინდორო, გუთნით სახნაო, სათიბად ბალახიანო,
 სწორებო ახალგაზრდანო, სუყელავ ილეთიანო.

193. პასუხი ზვიადასაბან

დაუკარ, ჩემო ფანდურო, გათლილო ხმელის ხისაო,
 წუხად ას შენი პატრონი, დიდხანას იგვლევს ჭირსაო,

ულექსებიორ ქალებსა, რადარ მააკვრენ პირსაო,
 ქალო, ჩემ გამლექსებელო, რადარ-რა იყავ ჭკვითაო,
 ძველთაგან არის ნათქვამი, რასაც მელექსე თრისაო,
 ჩემის გონებით არ გკადრებთ, ქალებო, თქვენის ჭკვისაო.
 სასიკეთეო არ მაზღის ლექსი ხევსურის შეილსაო.
 ქალო, ჩემ გამლექსებელო, გადგების მუქი მზისაო,
 ვაჟ მაგწონს აისეთაი, ჯავრი არ ჭამას მტრისაო,
 გაატანივას ძგრიალი შენის ფარაგის ღილსაო.
 ეჲ ფეხზე ჩაქმა რად მინდა, ჩაცმა მეყოფა ჯღნისაო.
 ეგ თქვენის გამარჯვებისა, ქალების მშვიდობისაო,
 აეგ ლექს დაუბარებავ სვილას, ხევსურის შეილსაო.

194. აფხოტს

სამნია ზურდვიაულნი იმედს არ იყვენეს სხვისასა,
 სამთავ აქვ ვიტონკაები, მალ-მალ დაზღებენ ლოშანსა.
 დაუცდება და იწყენენ, ფერს დაიდებენ მგლისასა.
 ყმაწვილად ხყავის გიგოი, ძმისწულ ენაცელას ბიძასა!
 აფხოტს ვიტონკა რად უნდა, იქავ მშვილდს ზიდავს რქისასა,
 საცა თოფ დახკრავს ტყვისასა, იქავ აფხოტი ისარსა,
 ერთ არშინ სიგანეი აქვ აფხოტის გულის ფიცარსა,
 სამ არშინ სიმაღლეი აქვ, გმირს შალგავ წინი-ემისასა.
 აფხოტ ბარანცოს შალგავის, ამაგებულსა ქვისასა.

195. ბატატი

არა გიკვირსთა, ვაჟებო, გამაგვეცალა ერია,
 აქამდინ არვინ გაზდილა ქალი, ვაჟების მტერია,
 ახლა გაითქვა ბატატი, რო წინა დროში ლელია,
 უკიდევ ტახტის თავითი აბჯარი ასახმელია.
 ხანჯარი სპილოსტრიანი, თავით ბოლომდე ჭრელია,
 ვიტონკა ხუთაროლიანი, წინა რეჟიმის, ძველია,
 დაუკიდებავ ნაგანი, ცალს გვერდზე მაუზერია.
 იმას ამბობდა ბატატი: თოვლის გაშრობას ველაა
 უნდა მითხოში გადვიდა, გადმაველივა ცხენია.

აჩაროს უნდა გადვიდა, მითხოს ვადინა მტვერია-
შაშინდა აჩარავლები, შიშია სწყდებოდა წელია.
გაზუგზავნეს სახსარი: ბატატო, დაგვეხსენია!

196. მგელასაგან გამახელას

უთხარით გამახელასა ნათქვამ მგელაის პირითა:
ცოლის დაეპჩი მიხ-მახოლ, იქ ზძღეები წოლა-ძილითა.
მგელაის ბაწარაულსა საპირე ედვა სინისა,
ხელ-ფეხით გადაგხოშევედი, ჭალათ შაგავლეე გმინითა.
ვერ დაგაცილა მგელამა გახსნა ფარავის ღილისა,
ზინდრიცი სიკრიკაზედა, არაყის შასმა მინითა;
მამკითხველ დაგიდიოდას სრუ მუდამ შაბათ-კვირითა,
ტრუპკაის კეცეულაი, ზედ სავსე ჯამი თხილითა.

197. გამახელასაგან გიგინას

გამახელამ დაგიბარა, ბზიკურთელავ გიგიაო:
თქვენს ქალ-ზალში ვიხინდრიცე ბუჩუკურთის ძირჩიაო,
გამახელა როგორ დაგხვდა, როგორ გამაგისრიაო,
ჩავეხვიე შენს ნაღობსა, შაქარივით პირშიაო.

198. ნიკო მერცხალიშვილისაგან გილათ გიორგის

გაგლესავ, ჩემო წვრილაო, დაგიყენებდი ფხასაო,
შაგიბომ უქმისთაოდა დაბალს ჩიხაის ტანსაო.
მემტერებიან გილანი, აღარ მაძლევენ გზასაო.
გილათ გიორგის უთხარით, კახპაის ქალის ქმარსაო:
საგძალნილ დააცხოზიენ ერთხან გარმახედ მთასაო,
ჭერხოჩი მიდგან ლოგინნი, რადარ დამინაყ კარსაო?
მანხელავ დაძინებულსა მერცხალიშვილსა მთვრალსაო.
ხევისას ჩამავავლიეთ, რადარ მახყევით კვალსაო?
მთას თოვლი, ჭალას ყინული, ხვად ვერ აბემდა ნალსაო.
ხუთშაბათ გათენებდა ქალ რას უგონებ თავსაო:
ხეცსურიშვილმა ნიკომა ხელი ჩამავლა მხარსაო.

წაგიყვან, — მეუბნებოდა — სხვათ წაყვანილსა ზალსაო,
უთხარით ჩემსა დედასა, მა თოხოლჩაის ქალსაო:
რკინისა მინდა ქალბანი, შორთ მამავლევენ გზათაო.
გახდა მეორე კვირაე, დავდით ძაუგის გზათაო.

199. გიზალია ბიჭებს

გიზალიაის ფანდურო, გაგმართავ ათასტერადა,
ხანდხან ნიამბოზ კარგადა, ხანდიხან მეტყვე ღენადა.
ბიჭებო, ჩვენებურებო, მე გაგალექსებთ ყველასა,
სწორად საუბარ მეწადა, არამც ვერ შავაფერათა,
ქორივით ცივ-ცივ დაზღვებით, ხევსურეთ წასასვლელადა,
დიჩინსა, ამპარტიონსა, აეკიდებით სენადა,
გინდათ აპტერივით თავ-პირი, ბეჩაევს დააფერათა,
ვერც მე მავითმენ, ვაჟებო, ცუდის ხევსურის ბღვერასა.
მაგის მეტს აღარ ვიამბოზ, დავხათრდი ხალხის წყენასა,
არამც ვინ გადმამეშარას, შულლ ამიტხას, მსენასა.
არ მაშლის გიზალია ლექსობასა და მღერასა,
არ მაშლის ჩვენებურები ქორივით მაღლა ფრენასა.

200. სიძის

ახალ ლექს უნდა ვიამბა, გადაუგზავნა სიძესა,
აღარ გახსონსა, სიძეო, ვაჟებ კირცხილას სჭირდესა.
ლებიოს აღდულილებდეს, შიგ პურის გულსა ფხვნიდესა,
ერთ-რიგ კარტოხას ჩახყრიდეს, მეორეს ამახყრიდესა,
ქვაბჩი ყაურმა ჩაკერიცეს, გემოზე ამახვრიტესა,
ქვენისკე წამაპიყვანეს, წყლის პირს დავხყევით, კიდესა,
დავითმ თაფლ-ერბო მაგვართვა, იმასაც შამარიგესა,
თაოდ ჩაჩაქეს თაფლჩია, მე ხმელ პურ გადამიდგესა,
შავდბრალდი სიბეჩავითა, სატანა მამიხლიჩესა,
ორნივ საფუხარნ წამართვნეს, ქუდ წყლში გადამიდგესა,
გავჯავრდი — გამამაქციეს, ვიტირე — დამიღრიჯესა,
შინისკე მამეჩქარების, შინ დამრჩალ ქალს რო ქმრისკესა.
აღარ მალექსას, უთხარით, სიძეს, მა თითის სიგრძესა.

201. ენიმბაშებს

აქემებ უნდა ვალექსა, არ მეწყალება ყელია,
გიგია, ვალოდია, ვანოი გველეთელია.
ვანოს მუდის წერილი ქალაქით მანაწერია:
აქალ ჩაჰედ, ვანო, ცოდნა გვასწავლე შენია,
ქალაქი უნდა დასახლდა, მთიდან აილა ხელია.
ტაყკით მაქვის წამლები, ორ-სამ ვერ ზიდავს ცხენი,
ვალოდიას წითლასა ოთხით ვერ ხეცების ცხენია.
ვანომ თქო: — ვალოდიაი ნიჩაო, არაფერია,
ავარაებში გაზდილსა ცოდნა ვინ მისცა ჩემია,
მაგას მარგალიტ ვინ მისცა, ჩემებ წამლებ თუ მტვერია.
ავეთ-ას ვალოდიაი, რო წინაა დროში ბრძენია,
ჩემ სალოცავი ვაეებო, ორთაივ მწყალობელია,
მანამ ეგენ მყონ ცოცხალნი, რას გამამრჩების მტერია,
გააბომს ორად გაჭრილსა მაგათ წამალი, ხელია.

202. აყნელიონ აბიკანი

ბაცალიგოს ციხეი დგას, გაზდილ, როგორც ალვისტანი,
ნათქვამ-ნაქნარს მუცელ იტევს, სახელოსნოს დარიფანი.
შავოდნად რამ გააჰდიდრნა აყნელიონ აბიკანი.

203. ნათელშიჲმ ხმისურებს

დაუკარ ჩემო ჩონგურო, ლარ საშობისა გიძესა,
მე რო ლექსობას დავიწყებ, რა მამაგონებს ფინთებსა.
ვარ ამის გაკვირვებული — ავსმტერდი როგორს ბიჭებსა?
ქმოსტელთ, როშეიონთ, ბლოელთა, ერთუცში ჩაიჩიქესა,
ხარის ქურდობა მამრალეს, მაინც ვერ დამამტკიცესა,
გუდან ფიც შამამითვალეს, თორმეტ კაც ხელს მამკიდესა,
იმაზე მემტერებთან, თორმეტთ არ დაიფიცესა.
დისწულ-დუდიძებმ ვაეებმა ჩემი ჭრა გაღასწყვიტესა;
ბლოელ ბერდის ვინ იცნობთ, წინა კაცთ შადგავ ბრიყვებსა,
მაჭუნჯვით ნიფხავთ ჩაიცომს, კვირტის ბაჭიქებს წვივზედა,

ჩემს სამუქაროდ ბერდია ჯანგიანთ ფარ-ხმალთ ითრევსა.
 შენ ძმამ უნცრუამ იამბა, როგორაც ხარსა კვლიდესა:
 ზოგნ საკვამთ ყარაულობდეს, ზოგებ ტყავს გადახდიდესა.
 ქვაბიჩი ყაურმა ჩაკვრიცეს, გემოზე ამახვრიტესა.
 ეხლა ბერდისას გილექსებთ, აჭეხიონის სიძესა,
 ცხრა თით ხელზე გაქე, ბერდისო, მეათე ჭერჩი გიძესა.
 შარშან რო გვიჭერ ყმაწვილი, გაქეს, ცათ ჩამაგვიდესა,
 სრუ ყმაწვილ არვინ გეგონას, კიდეც შახვლები დიდებსა.
 ცოლსთან დაიწყებს კვეხნასა, რა მუშაობდან ზინკლებსა;
 ცოლს ღგონავ: მამაც ქმარი მყავ, დახკრავს, არასვის მისცემსა.
 აეხლად აის გიუბნავ: მიეხკაფავ ნათელაზძესა!
 ჩემი მტერობა თუ გწადის, თავ-შელმ წაჰედ მთისკესა,
 ჩამიჯედ ისეთს ადგილას, ცის მეტ აღარა ჩინდესა.
 მე-დ შენ რო მარტონ ვშუღლობდათ, რა გაათენებს იმ დღესა,
 ჩამადიოდას ხელ-ფეხი, უღუზბლოდ წითლად წვიმდესა!
 თუკი ეგეთა გულ გიძეს, დიდგორ რად წახვედ ტყისკესა?
 როშქისას დავიარები, მაშინ რად გაძლევს სიცხესა?
 გამამიხვიდი გზაჩია, ხო იცნობ ნათელიზძესა!
 თავს გავანებებ როშქელთა, ვალექსებ ქმოსტელთ ბიჭებსა:
 იქნეე შუაისშვილო, დრამას შიშია მისცემსა.
 ქმოსტჩი ალექსას უთხრიდით, — ქალა ჭკვიანად იჯდესა,
 აღარ გახსონსა, ალექსავ, რო ჯუთელთ ბაღლებმ გტყიცესა?
 ხიდის-თავ გადაგვლიეს, ხიდის ძირ გაგაძვრიენსა,
 დაგართენეს იარაღანი, ტანზეით ჩოხას გყრიდესა.
 თოფით რო მემუქარები, ჩემ თოფიც ტყვას ისრევსა,
 თუკი ეგეთა გულ გიძე, შინშიც უძებარ გიწევსა,
 ლიფოთას გადაიარე, თითილ გამაზნდეც კლიტესა;
 კოჭლიშვილთ ნაძლევ დრამასა კაც-შუაყაცებ ხკვირდესა,
 აეგ არ მაგხდის სირცხვილსა, მანდით რო დრამა ზიდეთა,
 კაი ქალი ხარ, ალექსავ, რა ჩაეხვია ბიჭებსა,
 შენ წასაყვანად არ მცალის, ნუ გეჩქარების ქმრისკესა,
 ორ-სამი წლიდგე წაგიყონ, ქმოსტელნ ნუ გამაგცვლიდესა.

204. კვირიკათ ქალზე

უსტამალაეს ამბობენ მუშას არეულს ვისასა?
ძირ გაუფარდა ერთ ქალსა, ნათლავს ხახუთ ბიძასა.
ბაისალურთ ქალმ მიზღუენა: — მიგაჩიქვიებ მიწასა!
ზენით იძახდა ხახონი: არ დაუფერებ სხვისასა,
ნუ მაჭერიებთ თვალითა, მამთხრელსა ქალებისასა!

205. ოსის ქალი და თათარი

გიორგობის თვე დაგვიდგა, მაგვიახლოვდა ზამთარი,
ცოტახან შამაუცადეთ, ლექსებს დავითვლისთ ქაჩალი.
ქვე რამ შეყარნა ერთად ოსის ქალი და თათარი,
გაცვიოეს ძირჩი გებასა ხალიჩაი და საბანი,
ლოგინჩი აღარ მაძინებს მაგათ ქოთი და ხახანი,
თავითი უდგას ბოთლაი, არაყიანი, ცამცამი,
მეორ-მესამე დილასა გადახკრეს ოროლ-სამ-სამი.

206. ხახმატელ ბიბიას

დავიკარ, ჩემო ფანდურო, დავითამაშე თითები,
ლექსებ თუ გამამელევა, რა გიზალია ვიქნები?
რამთვენ მინახავ ციხეი, ამაყვანილებ ქვისები,
ლებაიკარ რო ციხე დგას, გიგავ, ტან გიდგას ისეთი,
ბოლოზე ჩარდახები აქვ, სრუ სათავეზე სიბები.
დაგიწყავ ჩილიზობაი, გაგიბომ ვერცხლის შიბები,
დაგიცილებავ საათი, თენებ-ლამებას იგებდი.
სიზმარჩი გნახე, გიგიავე, შავს ჩაქმებჩი იღეგი,
ხელჩი ბერდენკა გეჭირა, სამხარილლიო გილდები,
ხემწიფის გამაგზავნილსა მხრებზე პავონებს იკრევდი,
დიდებ ჩინები მიგიღავ, პარველ პოლკონიკ იქნები,
ყაჩაღებს გამაზდგომიყავ, კახეთის ტყეჩი მიზძვრები,
ხარებაი და გოგია მისთოფენ, როგორც ჭიხვები,
ყონდაყს მხარ შაუწუხებავ, შენ თოფის ბოლჩი ირჩევები.
სრუ შენის ცხენის მავლილი, შატან-ახმეტის მინდვრები,

მხედარს წაიღებ გლუვად, ცხენო, წყალივით იღვრები.
აეხლად გადაგითხევავ, იორლას ცხენზედ იჯედი,
შარაზედ ათამაშებდი, შენ მაგნატრიდეს ბიჭები,
ქალებ ბუზვივით გედების, ნეტარ რომენსთან მისწვები?
შენ ჩაიბარებ, გიგიავ, მოდი, აილი ბილეთი,
ქალებს ხო შენთან სწადიან, სრუ გადასწყვიტეს ილეჯი,
საწოლად გვერდიანი გთქვეს, ზედაც გეტყობის ილეთი.
რაზედალ გამაგეყარნეს, ბერდიას მზეს ხფიცევდი,
თუ იყვნეს ცუდის ალოოსნი, შენ თუ არ გინდან ისეთნი,
დედ-მამათ რადარ მაუხოლ, ჭკვაზეით რაად იშლები?

207. ბაჭყალას

ეგგია ბაჭყაი, კარწულთის წამწყმედელი.
ჭყანტის მყვარათ თვალან უგონ, არც ცხვირი აქვს სარგებელი,
ქადაგი ხყავ ურჯუკაი, დავსწვი მაგის მამგებელი.

208. ხორნაულებს

ბაჩალს ხორნაულნ მემუქრნეს: შენზე ლექსი გვაქვს სათქმელი!
თავ დამანებეთ, ვაჟებო, ლექსობა არას სახელი,
ხან-დ-ხან სიცივე მაწუხებს, ხან პურიც მაკლავ საჭმელი,
ძალიან ნუ დავანანდებისთ უცხვიროთ ვეფხვის ნაშენი.
ჩემ აკიდების კვალადა რადარ ზიდენით შავ-კლდენი,
მძიმე საზიდავ გექნებით, ტაჭკით ვერ მზიდავს სამ ცხენი,
მე ორ ლექსობით გათქმული, ხუროთ ბეჟია ბახნელი,
ღვერტლიკს იმერელს აქებენ, ხე თუ მიათვი სათლელი,
ცხრა უღლის ხარის ძალა მაქვს, მტერ მოძალეთად საცდელი,
სამ არშინიან ფეხნ მიდგან, დედამიწაზე საბჯენი.
სუყველა ხორნაულია, სადაც ვინ ვნახე ტყავ-ძველი,
ტარ-საბანდიან ხანჯარი, სარტყლის მაგივრად — საბელი.
რად იცით, ხორნაულებო, გახრეშილ ჩოხის ნაძველი?
არ გაგიგავთა ნაბადი, გოროდ ალაგას ნათელი,
გარეთზე ხაოიანი, კალთათ მაუდის ნაჭრელი.
ან ტანისამოს რად იცით სრუ თეთრი ნაჭრით ნაკერი?

მედუქნეს მაინც მახკობსეთ, აუ არ გინახავთ შავ ფერი,
თუ არ გაქვთ ყიღვის იოლი, მურყანს ქერქი აქვ საყრელი.
რად იცით ყალიონაი, ცალია, პირჩი ნაჭერი,
ამაშხვეტო, დააქშუტუნებო, ამაზღის ხრილის ნაფშენი,
შავავეშლებისო თავცხვირსა, თვალებს იმით გაქვთ ნაწყენი,
კურ-მუნრაო ჭაჭან დაღლიეთ, თამაქო არ გაქვთ საყრელი
ხარებ რაღა გყავთ ლუბები, მასჩი გუთნის მამცდენი.
ან რაღა გყავთ ცხენები, სრუ უნაგირის ნაწყენი,
ძალიან ნუ გაჯავრდების ხორაი თქვენი გამზდელი.
ნუცრას შინდია იჯავრებს, არცარა თქვენ გაქვთ საწყენი.

209. შაბალსა და ხაშიათი თათარს

არვის გიკვირსთა, ვაჟებო, გადამეკიდა შაბალი,
აქეს გიჟის ძმისწული, ახოს ხაშიათ მძახალი.
ორ ატაჟიან სახლ ჟღვას, სამ ატაჟაზე მაღალი,
კაცი სუყველენით შაძვრების, ცხრა-ათენით აქვის საკვამი.
ზამთრისად აღარ მინახავ შაბალისთანა მაგარი,
კაც დავა პერანგიანი, არ იცნის ტყავს ჩაცმანი,
ჯაგების ჭაჭან დაღივა, საბელ არ უძლებს, ჭაბანი.
სთველჩი მათრევეს ხეებსა, გაზაფხულ ნახეთ დამწვარი.
ეუბნებოდა ღიაცი: — აღარ ას შეშის ჭაჭანი,
— აისივ ხოისიი ორ, შარშ რო ჩავხეჩენ ბაგანი!
ახოთ უბარა თათარმა: — მე მაქვ მარილის მაღანი.
— თაოდაც მაღაზია მაქვ, მაგიკვდეს შენი შაბალი!
ერთუცის მუქარაზედა, გაღმართეს ღუქან-ბაზარი,
როგორ იაფად ყიდიან, სრუ კარზე უღვას ვაჭარი,
ერცხვასაც არას აკლებენ, მგონი პირი აქვ ნაქნარი,
უსწავლავ დალაქობაი, შუას მახპარსან ფაფარი,
შაბალ დალაქად დაადგა, წვერს მაუტაცებს თათარი,
საპონის მაგიერადა თავზე წაუხსევს ნაცარი,
გაუშვეს, შაყინტრავლების, ორთავ დაიწყეს ხახანი.
ქვე რახელ ზაპას გვექნების, მძახალო, სადილ-სამხარი!
რა კარგებს ხინკლებს დაგვიხვევს ჩემი მეუღლე ჭაცანი.

აქამდინ არ გინახავთა, არხვი წყლის-პირჩი ჩამჭდარი?
ყელის ძირჩი აქ სუფრაი, შიგ წყალს გააქვის ჩქანჩქალღი.
თივის სიბევრით მე ვეჯობორ, შეშის სიბევრით — თათარი.
ჰე სამოიზღუროს თივან მქონ, კამუროს შაბალს საჯან.
ორნიც ორთ დაღონებულნი: არც ერთ ორთ იქით მამტანი.

210. მგელას

უოურგათასა მგელასა წისქვილ უბრუნავს მინდისა,
ბევრი დაუღის ქალები, ტევა აღარას, ილაუესა,
ატარებს წუთისსოფელსა სიამოვნებით დიდითა.
რახან დაითერას მგელაი, მაშინ დაიწყებს სიცილსა,
ერთს ფეხს გადასდგამს განხედა, მაშვი „ნაიბოლს“ იტყუესა.
„ნაიბოლ“ იმას ამტკიცებს, ღმერთმა და უფალმ იცისა,
თუ რას მელექსეს იკითხავთ, შვილი ორ გადაფრინდისა.
მე იმას გირჩევ, მგელაო, თავ დაანებე წისქვილსა,
სახლისკაცობით მაგიკვეთს, ან გიგა კიდევ იტყვისა.

211. მამაცნი ხართ მარჯვენიბა

— გამარჯვება თოთიაო, საით მახვედ? — აჰეხითა!
— საღირაო აქ გტანავა? ორთავაც კი გაქებდითა,
ჩამახლებით გვერდის-გვერდა, სასაუბროს ასტეხდითა,
თქვენ შულლ კირში ვის უნახავ, მამაცნი ხართ მარჯვენიბა!

212. გოგოთურაის შვილზე

ჩვენი მავიდა სტუმარი, გოგოთურაის შვილიო,
წინდის ჩხირივით კიწვები, კოკოშასავით ცხვირო!

213. მალრანელებს

მალრან ლექსობა დაიწყეს, მასთხარეს ჩვენი სოფელი.
ეგიც სალექსოდ შადგავ ბაძიის-შვილ ხოყერი?

ხესავით ამასულია, წელში არ აქვის სახრელი,
თვალეზ აქვ აეგეთაი, როგორც რო ტარის სახრელი.
ნეტავინ გამაგებია, მაგას ვინალ ხყავ მმხრობელი?
მე დიალ გამიგვიანდა, თქვენ წინავ ზქენით სახელი,
მიაღ მგელთ გამავეტანე, არ ვიყავ ჯავრის შამქმელი,
ხელჩი აქვ კურდღელაურსა თავის ხანჯარი, სარტყელი,
ნეტავინ წინამც შამყარა თქვენ ცხვართად თავის გამჭრელი!

214. ბაშაირიბა

არტნით მაოს ქოთილაი, ორ-სამ არაყ გადაკრული,
ხულიაის წისქვილთანა ქალი ნახა დაკარგული.
— ქალო, წყალჩი არ ჩამაგდა, ხუ არა ხარ თვალანზული?
— შენ ჩემს წყაროს რას უყურებ, აქ რა გაქვის დაკარგული?
— ამანდ სწოქკლო მქონდა, შარშასწინავ მასაზრული,
— შენ აქ მანამ წისქვილს გართავ, ბევრ სთველ მავა,
გაზაფხული!

215. აზიონთი

საწყალნო აჭიონანო, რა მეწივა თქვენს თავსა,
აღარ მაგიდისთ ყანაი, წელში სამ-სამქერ გსეტყვავსთა.
აჭიონ შაიყრებიან, დახპატიჯებენ ერცხვასა:
— წილილ გავყარათ, წავიდათ, ჯიჯეთ აქებენ მკითხავსა.
ნუ წახოლთ აჭიონებო, იქავ დაბრუნდით ხთის მადლსა,
თოფ დაყარეთ სეტყვასა, ჭეხას შალგვანდას ცისასა,
წამავას, არ დაიჯერებს, სამანს ჩაზდგამდა ქვისასა,
ჩამაუდგების ბაცასა, მტვერს გაადენდა ქვისასა,
ჩაუდგა საქვაბისხევა, ბალახთ ასწორებს მიწასა,
სეტყვევდა ქერსა, ჩარათსა, ნახნავ-ნათესსა სხვისასა,
გაიგებთ, აჭიონებო, ნუ შამაგინებთ ხთის მადლსა.
ბლარიკათ ნანაიზძეი ფანდურს გაგითლისთ ხისასა,
არ უყორს სახნავ-სათესი, ხელობას ხკვირან ქვისასა,
ციხე-ქვითკირებს ააგებს, ბალკონს უკეთებს ხისასა,

ჩაიცომა ნანაიშძე ჩოხასა მაულისასა.

შიგ ჩასახამს ვერცხლის მასრათა, ნაწერთა ლეკებისათა.
ამაგის მალექსებელი შამაოლ ჭალაისასა,
თოფაი მქონდა მაშლილი, ჭახრაკს უკეთებ ხისასა.

216. გიზალია არაბველებს

გიზალიას ფანდურსა ფანდურ აღარ ეჯობ სამძალი,
პატრონ ხყავ ხათბალაი რო გაზაფხულის ქარშხალი,
დადიდდეს არაგველები, ვისაც ქალ ექნა წაწალი,
გამაუტევევ ქოჩორი, რო ჩემის ცხენის ფათარი,
კარგად გიხდებათ, ვაჟებო, თმის თაოდ ჭახის მარცვალი,
ზოგებ ხართ დამკავებული, რო ხუტარაის ფათანი,
ნაზაფხულეებს თოხლებსა არ უნახია ზამთარი.
ორწყალში არვის უშობენ, კარახტინია დამდგარი,
შაუქრეს ხიდის ყურები, ვინც მაიმწყვდიეს საწყალი;
აწვალან აისითაი, ვისაც წელზე ღბავ აფთარი,
თითზე რო ედვას სათითე, წელზე გალესულ ხანჯარი,
ორწყალში მათგვიანას, აჭმიოს სადილ-სამხარი,
აგეთ ამხანიგ ეტანას, ეუბნებოდას: დახჯარი!
ამაგის მალექსებელმა დავდგენ არაყის ქებანი,
თავზე დავხურე ზარფუშვი, მიუსევ-მაუსევი ნაცარი,
აგეთ არაყ კი გამავა, თითზე გახყარნას ბანთანი.
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, გიზალიას ნათქვამი,
იკითხეთ ზენა ხახმატა, სათავით მაღის შავწყალი!

217. პასუხი გიზალიას

ორ ყმაწვილთ ფანდურ გაჩალხეს, წინგარდათ უდგა ზანზარი,
წინითი ბოთლა დაიდგეს, ცხარით არაყით ცამცამი,
ერთუცის სადღეგრძელოი დალიეს ოროლ-სამსამი.
ვიკითხულეთ და გავიგით გიზალიას ნათქვამი,
თუ შაგხვდით, დედას გიტირებთ, გაწყდა მათმენის ბაწარი,
თავს მაგიბრუნებთ სხოზედა, როგორც ესკალას ზამთარი,
ჩემიმც მტერ გიჭერსთ თოლითა, რა პრიალეზდას ხანჯარი,

გაზაფხულაჲდინ აჩნიყოს გიზალაის ნათარი,
გხედევდან — გიზალაო, იდგას ქალების ხახანი,
ალარ იქნების ხახმატი, რა მაგაგონდას ქაზდარი!

218. ატაბურათი

გზის პირიჩი სახნავს გაღურჩი, ახლა გავბედე ჩდილობა,
უნდა ვიამბა ლექსები, ამხანაგთან მაქვ პირობა,
გაღუქსებთ, ატაბურანო, რა მონაი გაქვთ ზდილობა,
წისქვილჩი ქრიჯას არ უტევთ, დავსწვი თქვენ ჩამავლილობა!

219. ბიბიამ, სტუმრად მამვიხვამ

გაგიაჲ, სტუმრად მამვიხვედ, თოგვიანს დღესა უფერსა,
— პურად ვაქმიოთ სტუნარსა, — ჩემ ჯალათ ერთუქს
უთხრესა.

დააგზნეს თბილან ცეცხლანი, ხინკლები ჩამასყუდესა,
დელაშჩემ ხინკალს მახხლიჩა, შიგათი ერბოს უდებსა,
ხინკალ თუ ცომი გამადგა, გულჩი აგინებს მდუღესა.
აეგეთს მესირცხვილესა, ბევრჯელ შაგზინებს მუცელსა,
კაცს რახან პური შიოდას, სირცხვილ აღარას უშველსა,
არვინ ჩაუდებს საგძალსა, არვინ დაუვსებს უბეთა,
დელიძმათ მეშაირესა, ღმერთი ნულარას უშველსა.

220. ხახუბთ ბიძურას

გაგა ორ მჭედელაშვილი, ლექსი მაქვ დასაბარები,
უსტამალაით იძახეს: გადაგვილაღეს ხარები!
არ ვიცი ფხიზლებ იძახან, არ ვიცი არიან მთერალები.
სასთვლოდ, სასუქის პატრონო, რასად ქვას მათარები?
საქმე გაქვ გასაკეთები, ჩაგიფიცხდებან ყანები,
ან ფუტკარ დაგეკარგების, დაურახუნე გალები,
გეუბნებოდა დედაი: — ქვე საით მიეპარები?
ცოლსად გადასცენ ფარ-ხმალნი, შენ დაუბრუნე ტარები.
ჯიშად მაუდის, ომობენ, ლაშქარში ქარჩათ ქალები.

მგონე ხახუთ ბიძგაო, ლურჯას არ გიკრავ ნალები.
გუნება გამაგეცვლების, შენ რო მტერს მიეჯარები,
დაღბრუნდა, სირცხვილ იქნების, მაგაფურთხებენ ქალკო,
მაინც კი იტყვი — დავბრუნდა, ჯანაბას ჩემებ ხარები.

221. ბაშინას ჟალ მახპარესა

ამბავ მახდა საკვირელი, ბაფიას ჟალ მახპარესა.
მაშენიკებმ ჯიელებჰა, ჩემმ ჰეზობლებმ, მახარესა,
სუბ-სარქისის მარხვა გახსნეს, ივანეს ცოლ მალგვარესა.
შასაფერი შასაფერსა, უღელ-უღელს შახყარესა.
ღმერთს უძახებს თარუაი, ახალ-უხალ შეყარესა,
სამი ბაენთ ფაფა დაღვეს, შიგ ხაჭო-ყველ ჩაყარესა,
დიდიღს ატანს ხარშუაი, თავის ლოყას ახარებსა,
უმღღერიალებს მშაველაი, გათაეება, აჯავრებსა.
ბიძურას ძირ გაუვარდა, მე შენ გითხრა, საყვარელსა,
თუკლალ მიზეზისა-ი შჭირს, — ჯვართ უძახათ, — დაიწყეა.
მაიყვანეს მაჯიგაი, შერა-მწერელს გაიგებსა,
— საქმე მქონდა გავებული, გუშინ წუხრა პარასკევსა,
ჩავიარე სინახეი, საოცარში გამირთესა,
ქალ-ვაჟთ ერთად წერაი აქვ, ერცხვას ძახილ დაუწყეა,
ქალ კი არ ას მწუნობარი, ვერა მივადინეთ სხვებსა,
თოფს დაგვიკრავს თამარასა, გადასული მამის ღმერთსა.

222. ზვინდას

რალა უყოთ ხიტალესა, მუცელ მტკივანს გვარდიელსა?
მამიღუა შენაცვლას, მისცემს მუცლის სახვიელსა,
დაუკეთებს ბუბიკაი თავის ბალნის საწვითა,
უსახსოვრებს ზვიადი ტაბაშნიცათ, სამძივეთა.

223. ჩემს სიძეს ბახას

ჩემს სიძეს ბახას უთხრიდით, შეთე არ დააშინასა,
გზაში არცად შეეყარას, არცად ტკიცას, ატირანა,
არცად გათარ-გამათარას, კაიერ არცად ატივნასა,
თან იყოლნას იარაღნი, თოფა არცად გაწირასა.

ძოდან ღამით ჩამეველა, მიექარა მაშინაცა.
ამაგის ძალექსებელი შიბუს ძიოლ ხვალ-დილასა;
ჯიხე თუ ვერ დავაყირავე, აღარ მაოლ სამს კვირასა.

224. ქოთილას

საკვირელია, ვაჟებო, ზაფხულ მაგვექცა ზამთრადა,
აპრილის ორ კვირაესა ხარი ხევსურეთ არ ხნავსა,
თუ არ წავედით კახეთა, ჩვენი აქ ყოფა არ ხამსა.
ხეთშაბათს შუბნობაია, ხევსურებ უნდა დასხდასა,
უნდა დასწერან ქალაღდი, საჩივარ უნდა შადგასა,
მეუფის გამწესულია, ღთის კარზე უნდა წადგასა.
ბულეჯენთ ქოთილაური ამანდ წასავლად მზად ასა,
სასამართლოში შაიტანს გამაგდებულსა ცალმხარსა,
უსწავლავ რუსულ ენაი, სამ პირად უქცევს თათარსა,
ღუნდღუკომ დაიპატიჯა, იქ აქმევს სადილ-სამხარსა,
სამხარზე მუშუადებდა ჩაინიკსა და სტაქანსა.
მადლობელ იყავ, ქოთილავ, მაგთენად დახენეს შენ კვალსა.
აწიღგეს აღარ მალექსა, სულ აღარ მისცა ეშმათა,
მამა კი გყავის ცოცხალი, წყალ არ წაუღა დედასა,
მინდიურ დაგაქერიებს თავის ფრანგულაზ ხეტარსა.
მტრისაკე ამბიანილი ჯორს არ მაგიხვდას ლეგასა.

225. მონათორელს

არ კადრობს მონათორელი, იმით არ მიხდის შულღადა,
ღედ-მამან დასხნა ქვაზედა, თავად გადიქცა გურჩადა.
სკამზეით გაღმაფურჩანდა, კერაზე გატყვრა ხუთადა.
ერთ ნახეთქ მახვდა საქონთა, ჩაბერწდეს, იყენეს ლუბადა,
მამას დახყარნა ნიფხავნი, ზურგზე მისხნა გულადა,
ღედას ჩაუღვა საგძალი, ძალღს გამააბა კულადა.

226. მოწმომელთ

მოწმომელთ მთიბელნ შაყარნეს, ქარსაოტის მთას მისცხესა,
— არჩილას ულექსებობარ,—ბორბალაის წყალთ მითხრესა.

კოტახან შამამიტადეთ, კიდეც მავხელავ ფიქრებსა,
თაოდ თუ ვერ მავიგონებ, გველეთში ვხკითხავ შინშებსა;
აბიკას აღარ ვალექსებ, ღუღს ბაბილიშვილთ სიძესა.
თორ გველეთ აღარ შაარჩენს სანაპიროებს სიბებსა.

227. მოწმომელნ მეუბნებიან

მოწმომელნ მეუბნებიან: არ წამაგივა ჩვენ ქალი!
მეორეს დილას იძახეს, — არ იბადების მზექალი!
ჯორ დარჩა აკიდებული, ორწყალთ მაღალზე შეშანი,
თათარას აის უუბნავ: გადაილახნეს ჩემ-ძმანი,
სრუ გამაწმიდეს სახლები, არას მაემბის ეკალი.
შენ ბაცალიგოს რა გედვა, ჩასწვენ თხის ტყავის თექანი.
აბა გავიდათ მტერსთანა, თქვენ მამაცები, მე ხდალი,
თქვენს წინ თუ გამამაქციეს, მაშინმც მიტირებს თქვენ თვალი.
გასთარენ ჩემის ჭინითა ხუთის ბუკუკის ნებვანი,
მეც მაშინ მავშლი ლექსობას, ტყუილს მაშლიან ზეზვანი.

228. ბუზვა-ბოცენი

რა მეზიარენ შავყარენ, ბუზვათ თათარნი, ბოცენი,
შავყარენ იწროს ხევშია, ორნივ ერთფერად ვკოხენი,
ეგენ დავლრიენ ერცხვასა, ხალხნი სიცილით ეხოცენი,
ლექსებს მე უფრო ვახერხებ, ტყუილით მჯობან ბოცენი.

229. მგელა კოლუნაშვილს

დადბერდი, კოლუნაშვილო, გაზდილო კაის ყელითა,
სანამდენ იყავ ახალი, ადგილ გეჭირა ხელითა,
შენ დაბერება გაიგეს, ხევსურებ დადის მღერითა,
შვილებივც დაფერებიყვნეს, ან სხო ვინ ჩვენის თემისა,
ანამც შენა გქნა მართული იარაღებით შენითა!

230. მგელას

რად მაშირე, მგელო, მაგ შენი გძელი ენითა?
შენ თუ მგელი ხარ, მგლის შვილი, მე ვეფხვის შვილ ორ
კრელისა!

ღიაცსთან დაიკეცხნიდი, რაიც წაილა ჩემითა,
რამოდენ მაისარგებლე ეკალთპირული სრელითა?

231. პასუხი მგელასაგან

მაგიკვდას შენი მგელი, წელ ვერ მაგწყვიტას ცემითა,
ღურბნით ვერ ჩამაგხენა მა ქუდნისლაის წვერითა,
ქორივით ვერ დაგეთელა რვა თუმნიანი ცხენითა,
სახლის გვერდს ვერ მაგებარა, ხირიმით ყონდაყვრელითა,
ვერ დაგიქვრივა ღიაცი, ქოთ ვერ ავსტეხა თქვენიითა,
ვერ გაგიქანა მალრანი, ღვარ ვერ ავსტეხა ცრემლისა!

232. ბიძურათი მგელას

დავცეცხლე საარაყეი, თაოდ დაუჯედ გვერდიგა,
ოხრაპც დაშჩეგი, ზამთარო, რა მონა დარი ღგებისა,
თივა მაქვ ჩამასატანი, ქარ-ბუქეო, არ გეძლებისა.
გვერდს მიღვას სავსე ჭურჭელი, — შასვი, — გულ მეუბნებისა,
ბოთლით გადაგსომ, არაყო, სტაქნით რას გამიხდებისა.
წამავედ სამთაჩიგოდა, წვერ ავიარე მთებისა,
აჩინდა ჩვენებ თემები, მზეებიც ეფინებისა.
მდაბლა ხარ, ისლამაშვილო, მზისპირებ ჩაგიშრებისა,
ამბობენ შაწუხებულსა, ალაგზე ველარ ღგებისა,
ქობულოსა და კეოსა საქონ მშიერა წყდებისა.
აქუშოსაკე წამავა, ღელეჩი შამახდებისა,
გავიდა პაპათ ბანჯედა, ეძახდა: ამახელითა!
მალე ამახდა პაპაი, კნეინა ამახყვებისა.
მგელამ მიართვა სალამი, ქუდს უხდის, ეხვეწებისა,
ჩამაჯდა ორსავ მუხლზედა, თავრავლით დაეგლებისა.
სომეხს ღვაგ ბერღედუაი, თანდათან განაზღებისა,

ტყუილად გულ გაქვ, მგელაო, საქმე არ გაკეთდებისა-
 ამაგიტ გითხარ, მგელაო, ახლად მაგგონდებისა,
 ერთს დღეს ორიოდ მაგგვარეს, ერთიც არ გეზადებისა.
 კეოთ იძახდა თამარი, — მგელა არ გეზადებისა!
 მთიბელთ-სადილჩი წავიდა, კვირაე უთავდებისა,
 შამადის ქრისტე-მარხოი, მარხო შაუტრავ რჩებისა,
 დახქარავს ზღვრანის თავსა, ნაწერ არ დაჩნდებისა.
 შინ ველარ მათს ცოცხალი, თოვლში-სად ჩაირჩეებისა!
 მგელა აგეთ ბრიყვ არ იყვა, ღამით გზას არ გახყეებისა,
 დღისით ცეცხლათან ჩამავსომ, ღამით ჩალაჩი წვეებისა,
 დასცილებიონ ჯალაფნი, არც მარხო მალგონდებისა,
 უფერ ქვე საით მახხელავს, მარტუა არ დაწვეებისა,
 თავითი უდგას ბოთლაი, დალევს, რო მასწყურდებისა.
 რას ჩაის ისლამაშვილი, საისკე ემზადებისა?
 წმიდა ბერებში მიგვივა, ამბობენ, — აღარ დგებისა.
 წადი, თუ წახოლ, მგელაო, მაგიტ რა წამიხდებისა,
 უქმად დარჩების არაყი, ერთ ბოთლ ხო მამერგებისა.
 შენ იქ ვერ წახოლ, მგელაო, ძმავ, ეგ არ გამადგებისა,
 ბებიი გყავ ბებერი, ეგ გულით გამაგყეებისა,
 რას უზამ მაგის ძვალეებსა, გამასახრავებ გჩეებისა,
 მანამ შენ მახოლ, მგელაო, პოხილ სრუ გამაზნებისა.

233. ზვიადიშვილს

გადმავიტანე ფანდური, ჩამაუქნაე ხელია,
 ბევრა ვიამბე ლექსები, ახლა კი ჩამამელია.
 ლექსობა წარამართა, ვაჟებო, არაფერია,
 უნდა შავაქათ კაი ყმა, ვინაც სახელის მქნელია,
 არდოტში ზვიადიშვილი ანგელოზების ფერია,
 სოფლელთან ნამუსიანი, სხვას მტერსთან სინის კვერია.
 არდოტის გამმაგრებელო, მახკალ მეძალე მტერია,
 თოფ დახკარ ჭერხოშიგითა, ჩანათვლიენ კლდენია.
 ჯიში გაქვ გამაყოლილი, მამ-პაპა იყვა შენია,
 გორგის უხოცავ ლეკები, უარე შენაც ხქენია,
 შენი ნაქნარი სახელი სუყველგან გასათქმელია,

არ არის დასაცილები, მანამდენ ცა და მზენია.
ამბობენ, შენი სურათი ხემწიფის სახლში სწერია,
გამამძიელიც კარგა გცნობს, არ დასაცილდების სერია.
ჯარისკაცებიც კითხულობს, ვინ არის ქისტის მკვლელია?
ვინ მაკლა გრანიცაზედა ხალხის ორგული მტერია?
ვიტონკა უნდა ვაჩუქათ, პატრონა რამოდენია.
უნდა ჩაუსხათ ჯვარები, მემხრე ყოფილა ჩვენია.
ულუმლივ გემუქრებიან: ნუმც მეუმართებ ხელია!
პირდაპირ ვერ დაიწონენ, მგელსთან ომოზა ძნელია,
სოფელმ პირობა დავდევი: სრუ მავაწერეთ ხელია,
ახლა შენს მეღალატესა ნუმც გაუთავდებ წელია.
ძმებურას გამასადეგი, ხელჩი ვიტონკა გჰერია,
ერთხან მეც მქონდა ქვახიდა, ჯიხვს კინალ მავსტებ წელია,
ავღრიენ ჯიხვის ფარანი, არ თუ იყვ დანაწერია,
გახედ-გამახედ უხმობდეს, ქვახიდ-ტებულოს კლდენია.
ჯიხვს ვერ დაიგდებს ვიტონკა, ჯიხვების სისხლის მსმელია.
მე რო ვიტონკა მიჰერავ, ქისტებო, თქვენი მტერია,
ბევრა ვაჟია არდოტა, ჯერ კიდეც დაუცდელია,
ბიჭობა გამაჩინდების, რახან წავგისხან ტყვენია.
რახან ხარავან წავიდას, გადაავლივან წვერია,
უკენ წავიდას მღევარი, გახყოს სიკვდილის ფერია.
რა საჭიროა სიკვდილი, ვალივით მასახდელია,
ვაჟკაცის დამრუყებელი, გამიგონებავ, ცხენია,
წინ წასულ გამაქცეული, ქალებჩი ჩასათვლელია,
ქალების ჯარზე ნაჯდომი, სწორებჩი ჩაუთვლელია,
ან ლაშქრად უნდა მაკდომა, მაშქრან მარჯვენა ხელია.
— შვილი მამიკლეს ლაშქართა, — დედის გაგება ძნელია.
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, ნიკო ჯიხვების მტერია,
სალექსოდ გამამილალე თოფის პატრონა შენია,
რად უნდა ჩემისთანასა, როსაც ვერაის მქნელია,
უნდარის შენისთანასა, ვინც წინ-წინ გადამფრენია!

234. აღშსაბან ზვიადას

დაგვალექსენ, ზვიადო, ჩვენ ლექსობა არ გეწაისა.
ახლა ხოხა შაგიფერებს, თუ არ იშლი არც მაინცა,
ახალ ბოსელ გააკეთე, შიგ ჩაღბულდი დათვსავითა,
ლამით კარჩი ვერ გამახოლ, კარებს ხედავ კარჩხაითა,
საძროხეში გადახდები, ბატარიკას ბაღლსავითა,
გათენდების, გამაზიდენ თავის სუმკა-აზგაითა.
არ გახსონსა, ზვიადო, ვეფხვიათას რა სმა იყვა?
არაყი აქვთ დაკვეთილი, ოთხს კი შასომს ჩაშკაითა,
სანთლით იძევს აძიავი: — ი ზვიადა სად წავიდა?
შინით იძახს სამძიმარი: — კიბეთ ძირში რა წაიქცა?
ფარაჯაში გახეუული ქოლდიოდ მკვდარს ღვავისა,
უკენით გახეული ხთისიანის ტყავსავითა,
რო გაიგა ვეფხვიამა, გაჭავრდა, გულს გადავიდა,
შიიკეკა მხარჩიითა, შიმშილა ზევსავითა,
გაღახტა და ჩააყრა კოპალაის ლახტსავითა:
— ეგ იცის, სულ-ოხერო, შენ რო სთქემდი სევსავითა,
ნაწილიან გამაგვიხვედ, ყველას გეკობხარ მასკვლავითა.
მარილი აქვ ზვიადასა, ყელზე ხედავ პარკაითა,
მადანი აქვ მახელული, რა იცოდა, სად რა იყვა.
დავა გამერუყეული მიხეილის თხასავითა,
ტუჩი აქვის გაჭერილი დაუკოდავს ხარსავითა.
გულ-წუხი ხარ, ზვიადო, გულიმც გედვა სხვასავითა,
რაზან საქმე მააგონდას, აბრუნდების ტარსავითა.
ახლა დიაც მაიყვანე, შეხვეწე საკლავითა,
ქალი მასწონს თმაყვითელი, შავგვრემალთან არ სწაისა,
ეუბნების დედაყაცსა, დააკვალებს კარგაითა:
— დედა არა გამიჯავრა, წარა-მარა არ დაიწყა,
თორ მამისახლს მიგაბარებ, სხვას მავიყონ თავქვითა.

235. პასუხი აღშსას

რად იწყენ, ბებერ ბიძო, კაცმა რო გითხრას მართალი?
ლექსობა აღარ გიხდების, ბერი ხარ, განა ახალი,

მე ლექსი მილით მამიდის, შენ თუ არ გარცხენის ქალარი,
მგელთ შიშით შენაც დასტენენ საძროხეს საქონთ ბაგანი.

236. ივანიშვილს

საღდათო ივანიშვილო, უნდა გედგას მალაზია,
სამსახური ნამყოფი ხარ, ტანთ ჩაიცვი ბამბაზია,
თავადის ქალ მაიყვანე, ხევსურის ქალ არ დაზძია,
ზოგ ხო ძალად დამერ-მამერების, როგორც მატლი სატანჩია,
ქალების მალოდინსა, გამახედავს საკვამჩია.
ზოგ კაც კიბეთან დაწვების, ფეხთ დაიქნევს ქაზდარჩია.
შენ ხო იმას არ იკადრებ, ქერხოს წახოლ ლანჭაჩია.
ამაგის მალექსებელთ ფლასთ ვიხურავ ავდარჩია.

237. ქალ-ვაჟის ბაშაირება

- ერთა ხევსურის ქალაი რა კარგად რასამ იმღერსა
- ხევსურო, კაცთ უარეო, რაირა გაგადიდებსა.
- მთხილად იარე, ხევსურო, არ შახვდა ჩვენებს ბიჭებსა.
- ბევრჯელ შამამხედეს თქვენებო, თავგას რას გამამირჩესა?
- ეგ რამად გაძახებია, ეგ ცხენიმც მამას გიძესა.

238. ბატალიშვილთ ბავაღმშენებ

ბატალიშვილთ გავალექსებ, ბაბოსა და ბათურასა,
დალაქობა დაუწყავის, ბალანს ხპარსვენ საყურასა,
სამთო საბელ გაუგრეხავ, პირს უღებენ საბრუნასა.
თქვენებ ძმობილებ ქალები ბატალიგოს მასულასა,
ბაჩლის ქალას ჩაულაღეთ ბათაისშვილს ბაჭყუარსა.
მჭედელთ გაგა შეხვეწას ქუდ-მახდილი, კახურასა,
მაგიგონებს, ბათურაო, არ გაგწირავს მამდურავსა,
როშკით ხიჩლათ უჩინს მაგკვრით, ლეზაისკრით ბადურასა,
ერთ კაცს ჭუთით გარმაგივილევთ ჩემს ბიძაშვილს ბახურასა.

239. ღაპიოს

ოხერო ესაჩუს თაო, შენ ადგილობა წამხდარა,
ანამც გენა მიედნიანი, ან ქოოდ გამაგაქანა,
საც ღრუბელნ შაიყრებიან, სრუ შენ გათოვა, გაგქარა,
გაგაქითირა, ოხერო, თივა ზევემ ჩამაგაცალა.
ჩავხენე ჩვენსა ახოსა, წერილა ქოოდ ჩამპალა,
გალუბებულა ბაცქაი, დოდოჩასავით დამრჩალა,
მაუშლავ თამაშობაი, ტოტებზე აღარ ამდგარა.
წყალზეით გადმავლეულსა ცხენს თოფრა უნდა ხანდ-ხანა.
თოფრაჩი ჭიშქენს ჩაუყრის, ღარიბმ ხერხ იცის, რას არა!
ზედ გადაჯდების დავითი, შეღმისკე შამააფარა,
— იქავ თამაშობს ბაცქაი, — შავილა, დელას ახარა.

240. ულექსეზიორთ ქალებსა

ულექსეზიორთ ქალებსა, ბუზიკა გაუჩალწია,
ზოგებ კი უგინეზიორთ, ზოგ შაუხდენავ ცაშია.
რაზე გვალექსებთ, ქალებო? ჩვენაც გამაწსთქომთ, ახია!
ლექსობის კვალად ის გირჩევთ, ტილ დაიყრივთ, ჭახია,
ამაიკერათ ჩოხები, ტარს ჩაახვივთ ნასთია.
თქვენ მაგწონსთ ისეთ ძმობილი, ვინც ფარაგისად ნავსია.
სიტყვაი უპატიური მაგიხდებოდათ ჭკვაშია.
გაგვიტივნიდით ველადა, გაიგებთ, ვინაც კარგია,
ან ვინ ჩამავა დაბლადა, ვინ გადახდების თავჩია,
არ დააწუნათ, ქალებო, ჩვენ გამაგზავნილ ვაცია,
გაგამ დაგვიდასთ მერღალი თქვენის ლექსობის ფასია.
ამაგის მალექსებელი ჩამავეჯედ საბძლის კარჩია,
ხელჩი ვიტონკა მიჭერავ, თოფას წადინზე ვახლია.

241. სამშაპას

სალექსოდ ნათქმევს ჩუშტებსა, სამუქავ, რაში მხუთაო?
შენ გინდა შევიღპარ ჩაიცვა, მაინც დაწველავ ფურთაო,
გულამაყრელის ქალებსა უკენითიით სუნთაო,
არ იცი ჩამაჯდომაი, ფეხზეით ჩამახკუნტაო.

242. ვინ იყავ, ვინ აშაირებ

ვინ იყავ, ვინ აშაირებ ხირჩლაის შვილას ხმელასა?
ხმელაის გამშაირეო, შენ მაიგებდი ვერასა.
მაგ ერთს წელს აშენებდი, რამ მათგონა ხელასა?
მასთავებიან თივანი ლეგუათ კისერ-სქელასა,
პირველ იანვრის დგომაზე ნაკერს ამტვრევდა ხმელასა,
გამახელაი მზორითა ხეებს აავსებს ყველასა,
ხელა ჭუჭუნას აბრალებს, სხვას მათიგონებს ვერასა.
წინწინ საითამ გაუგავ გასაოხრებსა მელასა,
ამავიდოდა თავადმა, — ააქ მავასხამ ყველასა!
დალაღებულე მადიან, ყანებს მასთხრიან ფრენასა,
ჩავიდათ აცეხის ძირა, ქორწილ აქვ გამახელასა.
გაზინებ-გამაზინებენ აისეთასავ მთელასა,
ერთმანეთს ეუბნებიან: რადარ დავიწყებთ მღერასა?
ქვეც რო გავიგას, რას გვიქამს, თოფ არ აქვ გამახელასა.

243. უღმესიბიორ ხაშრელთა

უღმესიბიორ ხაშრელთა, ვაპირობ გავიყებასა,
ბეწიკაის შვილს მეძახან, გაყურებიებთ კენესასა,
ხელი მაქვ ატკივებული ღღემუდამ ხანჯრის ლესვასა,
ჭალაზე არ გამაგიტევთ, ხაშრელებს გადენთ კლდეტასა.
გავარეცხივა ხაშარი, მაუფიქრებავ ეშმასა,
კობახა თვალით უყურებს, ნიკო რო ხვდების ქებასა,
ვინ იცის, გულჩი რას ფიქრობს, უღუმლივ ბაგეთ ძრევდასა,
თქვენის გულისად ვეწვალე, ვაპირობ დაცილებასა,
ელჩი ხყავ გაგილიშვილი, იქნებ არ დარჩა კეტადა.
მეორეს დილას გამავა, ნასახლარს ჩამახენასა,
დათუკა ლამფა უნათებს, ღამით ველარას ხედავსა,
ერთუცს არ უშობთ, ხაშრელნო, მემრ უზამთ თავის დედასა,
ხალხ ერთუცს დასწამებივა ბედიანაი, ბეჩავსა,
ამავის მალექსებელი თივას დაუწყებ ხვეტასა.

244. მთიბლებს

ციხე-კლდიაში, მთიბლებო, აეხლად შაგიფერათა,
ზეავმ ჩამაგართვათ თივები, სრუ ჭალას გაგიფერათა,
მეც რო მეთიბა, მამცემდა ჯათასა რამოდენასა,
წამაოლ ბალახობადა, მავილი ზენა-ქვენასა,
მეუბნებოდა მამაი: აეხლად დავისვენათა!
მიშველას ბალახობასა, გამიგებიეთ ჭრელასა,
კარგა დაეხკეებაე ხარეზსა, კინდოლას, მისტელასა,
მესამეს ნიშას გავხკეებაე, ხარეზს დაუწყებს ბღვერასა,
გაზაფხულს სახნაფს გავაბომ, აღარამ დამასვენასა,
ჩემმა მტერმა და ღუშმანმა ამაშინ გამახენასა!

245. ოხერო გვერდალ სახნაო

ოხერო გვერდალ სახნაო, ეხლა კი მამეწყინაო,
მიედნებ გაგას დაუხნავ, გვერდლებ ჩემდ გაუწირაო,
მასწყინდა მზის ყანურასა, გამამექცევის შინაო,
გაჯავრდა კაწალბეველი — მაგას არ ჩაუძირაო,
სრუ წოლა-დგომათ გაიძახს, ქალების ხარახინაო.

246. სათავის სახლის პატრონს

სათავის სახლის პატრონო, გიუბნავ რამოდენიო,
ჩვენ ბევრა ბორა შავკალით, შენ არ მოგიკლავ მწყერიო,
ბეჩავ, თოფისა რა იცი, ას რახელ გასატენიო,
ტყვია-წამალთა ვერა იც — წინ რომენ ჩასაყრელიო,
თქვენ რო გიხოცნათ ცხვარანი, აიმახ ხქვიან მგელიო,
გიდიან საჯოგისასა, ვერ შაუკარით წვერიო;
განა თაოდაც არ იცით ამაგ ლექსაის მთქმელიო,
კედელა აგრე გაშინებხთ, როგორც ყმაწვილებს მცრელიო.

247. დედა რომენმ გამილეძსე

დედა რომენმ გამილეძსე, როს ვარჩობდი კალტაითა?
შიეყუდე დაკლებულთა თავის თეთრი კატაითა.

245. რჩეული ხმისუბრები (დაცინვა)

მიხიელ სიმამაცითა წოვა ჯობ ბაჩყაური,
კაცშუეცაში სავლელად ბეწია სუეკაური,
ქალებსთან მასაკითხავად ბაბუ ჯობ ბაყილაური,
გიჟუ ეჯობ ანატორელთა, კოვოთა — ბაბურაული,
ხმლის ქნევით, ფარის ფარებით — ხახუა ბაგრატაული,
მიცუს ზეებესა შვილი ჯობ, ხთისია დაიაური.
ხონის ჭალაში ტოლბა ჯობ, როსტომა შეთეკაური,
არდოტში გამარჩეული ძალალა ზვიადაური,
ხახაბოს ხიჩლაიშვილი, მრუდი ას, ცხვირმაკაული,
კისტანჩი ხახათ ბეწია, შარუმა ბაბკიაური,
ლაშქართად წინ გასაძლოლად ბათა ჯობ ჭინჭარაული,
ხახმატში სიმამაცითა წიქა ჯობ ალუდაური,
ბისოჩი მგელათ ბაბუა, გუდან ჯობ ჭინჭარაული,
ამლაჩი სიმამაცითა — თათარა ჭოლიკაური,
ჭიმლაჩი ბაჭყით უნახკა, გაბუურთ ალუდაური.

249. შაიჰარნეს აზიონნი

თიბათვის ოცდაშვიდჩია რას ჩადიან, დახკვლიეთა!
შაიჰარნეს აზიონნი, ჯვარჩი ერთუც აწიესა,
მთასიქითელთ ონჩხარაი მაგვიტანეს, გვასმიესა,
მელიცივნებ მაგვივიდეს, მენიდურად გვაწიესა,
იმათაც დაალევიეს, ალბათ ბანგი გაღრიესა,
წაიყვანა ხთისიამა, იქაც არაყ ასმიესა;
ხთისიასა, სუმბატასა, ჩემ სალოცავთ აზნიესა,
აუტეხეს საუბარი, კაც შაშალეს, აღრიესა,
სრუ ახყარეს იარალი, სთხოვა, აღარ აძლიესა,
რო არ მისცეს იარალი, თავის თავსაც აზნიესა,
საარაყის სარევითა თავ-პირ გადააჭრიესა.
სუმბატას ბაგე გაუჭრავ, რას დაიჭერს, დახკვლიეთა,
ხთისიას თავ გაუხეთქეს, რა მარჩენს, ახვიესა,
ხუათ ვაჟა გააგიჟეს, კინალ თოფი აკვრიესა,
გიგუაის ნახნავები ძირით გაღმაათხრიესა,

დააქციეს ქვეყანაი, ვაჟებს თავი აცდიესა.
ცხენით მარბის ზოლიგაი, რას მხედრობას გაშჩევია?
— რა კარგა რაიმე ყოფილა, ქალებმ გულით დახკვლიესა,
ნინო-კმარათ მაეწონა, დასაწოლად აწიესა,
მაგრამ ვერა მიადინეს, ვაშკაცობას დახკვლიეთა!
ამაგის მალექსებელსა სად მახხელავთ, მაძიეთა,
დახელთულებს ნულარ ასმევთ, მათურელას ასმიეთა.

250. ჩამაოს მესაზანდრი

ჩამაოს მესაზანდრეი მდაბლა, ჭალაის პირსაო,
კლდის ეხში შამაესვენა, ზედ მთვარე ადგას პირსაო,
თოფიც თან მიაქვ მერცხალსა, მგელების მოლოდინსაო.
ჩდილით ჩამუდის ყუილი, არ აძინებენ ძილსაო,
ჩამუვლენ შულამის დროსა, იმედი ხქონდა მთითაო.
სხო კი რა უჭირს მერცხალსა, ცოტა სიცივე ჟრისაო,
თაგვივით აგვიკანკალა, ერთს ალაგს ველარ ზისაო.
ხევსურეთ წადი, მერცხალო, ამბავ გვიამბე სხვისაო,
რა ამბავია აქეში, რა წყრომადი დგას ხთისაო,
ბაბოს აქებენ ძალიან, დაწონა ხქონდა მტრისაო,
თოფი ხკრა ნანაიზძესა, დაათხევიებს ტვინსაო,
ხალიჩა-ორხაოები, საგებ-სახური მზისაო,
იარალ ნანაიზძისა, სახსარი ერთის ტყისაო.
ჩონიასად ვერას ვიტყვ, არა უჭიბილებს პირსაო,
სოფელს მაივლის მიგრვლივა, როგორც თებერვლის ციცაო,
გადავა სამრელოჩია, იმედ თუ ხქონდა ხმლისაო,
ჟილაგად რასამ აქებენ, ფრანგულის დაღებ შკრისაო.

251. გიგიაჲ, ლეჰსებ გიუზნავ

გიგიაჲ, ლეჰსებ გიუზნავ, ზოგ ქებით ცაში შამხდარა,
ვერა გიუზნავ სწორადა, შენ საიქიო წამხდარა.
შენებ ნაქებებ ვაჟები ნეტავინ გზაჩი შამყარა,
შენამც გვიჭერდი თვალითა, მეშველიმც არვინ მაგვეკარა.
წელზეით ხმალსაც შამაეხსნი, მე თუ ძალიან შამშალა,

შასარცხვენელ სიტყო არ მიტომ, სწორებო, მანდლიანსთანა,
თუნდა ხევსურეთ იკითხეთ, ვინ გაგდაგენით სხვათანა?
ერთუცსთან კარგად ყოფი არ შინანათ თანთანა,
მე კი გავილებ ბოლოსა, ვინაც რომ ჩემკე დამდგარა.
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, ზეზეუბნელამ დათვალა.

252. შიშიას შვილს

ჩემო ბებერო ფანდურო, ახალ ჩაგიდევ ლარიო,
ჩაგიკარი და იძახე, რო ეკლესიის ზარიო,
თითებში მაგაქცევიე, როგორც ბუზიკას ქალიო,
ჩაგივიდოდი გულჩია, რო მექადაგეს ჯვარიო,
დაგყვების შენი პატრონი, რო კახეთს ალაზანიო.
აბეჩავ შიშიას შვილო, კაცი არა გყავ ცალიო,
სახლ-ყოფით გამეტებულო, შენ მაგნატრიან სხვანიო,
ქეშტით გადართი სახლ-კარი, არ ჩამავიდას წყალიო.
გასხმულე პანდარაები, ზედ ტყავ-საღამო, რვალიო,
ცხენი გაკვებე კარგადა, მემრ უკეთესად ხარიო,
რახან გაზაფხულ მავიდას, რახან გავიდან გზანიო,
ლურჯა ლამაზად დაქედე, ფეხზე დააკარ ნალიო,
ცხენის გავზე გადისვი ხევსურთ ნარჩევი ქალიო,
თავზე გეხურას ჩაჩქანი, შორად გემბოდას თვალიო.
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, არაყით გადამთვრალიო,
საღეჭოდ გამომიგზავნე, ფეხზე ჩავიცვა ჯღანიო.

253. ვინა თქო, ზეისტეჩოსა

ვინა თქო, ზეისტეჩოსა ქიზიყელ ლახავს ქერასა,
ქიზიყელ ეგრე მავხრიწე, როგორც ნაცარი მტვერათა,
თავქვაზე გადმავიბრუნე, გადმავაცილე თელათა,
დამეხსენ, ხევსურის ქალო, ნულარ ამალებ ენასა,
მე შენი თავი არ მინდა, თუ კლდეში კვალი კვერანასა,
ქალაზე შამახვიდოდი, ღვეანდი თებერვლის მელასა,
თავი სკიპალოს შავიგავ, ფეხნი ხოხნოტის ღერასა,
ჩემსამც მიუტან დუშმანსა, მაგ შენსა ორტოლს ენასა,

ქალებ ძმობილებს აქებენ, აბა გავიდათ ველადა,
აიმას გვინდა მსახური, რომენიც გადავსთელავთა,
არა გინდა-რა ძმობილო, ვერ ჩამიდგებენ ხელადა,
ალმასის სათითო მიძე, ერთიც არ მიჩჩევ მკრელადა,
შამამყევ, ჩემო ნალო, ნამხრევებ შავაჭრელათა,
ზამთრის გავკვებათ ლურჯაი, ზაფხულის გავახელათა,
ჩაუდვით ჭრელი ლაგამი, აიმიტ შავაშვენათა,
გავშჩივით თამაშობასა, ნიშას ცხენს დავაფერათა,
ჩვენმა მტერმა და ღუშმანმა ამაშინ გამახსენასა!

254. კედელას

ბებერო ჩემო ფანდურო, ახალ ჩაგიდევ ლარიო,
აქამდე ნატუსალარო, ახლა ძახების ხანიო,
ლადიის-ხეზე, ამბობენ, დასაყრეფ დაჰჩა მკედარიო,
შახყრია ბაჭიჭაური, თავში დაუცნა ქვანიო,
ბრალია კედელაისად, ედგა ლამაზი ტანიო,
აბიკა მარტო გაწირა, ძმამ გააყარა მხარიო,
ცივის სიმძიმეს გახკვირან, არ იყვა ასატანიო,
უწერავ უფრის მაკლულსა, საკაცე გატყდა სამიო.
ნეტავინ წამაგაყენა, კედელუო, მკედარიო,
ლადიის გორზე დახყუდა, ლამაზი შენი ტანიო,
ახყვიდი მესულთანეთა, რო მექადაგეს ჯვარიო,
მელექსის სადღეგრძელოდა სიტყვა ათქმეი სამიო.
ბუტი აქიმსთან წალალეს, ცხენი ხყავ ნიავ-ქარიო,
უთქვამის სააქიმოდა, ჭოჭყის თიკრუნის ჭლანიო,
წამალ აქვ ათასნაირი, აქიმად აზამქანიო,
საპოხლად თიკნის ღუმეი, საბანად კაცის წყალიო.
დაულოციდით შამანი, არაყ რად უნდა, ცხარიო,
სახელ-სადებზე დაუდგით ვირის მწურთან ჯამიო.
არცრას გუნებას თაოდ ორ ამაგის მალექსარიო,
დაიქცა მშავლის ყორეი, თავჩი დავლიჯა შარიო,
აქიმად მადგას მგელიკა, ამბავ მიაშბა სამიო.

255. პასუხი კედელასაგან

ჩემო ბებერო ფანდურო, ახლებ ჩაგისხა ლარები,
ულექსებიორთ შალვასა, მეუბნებიან ქალები,
რად გვალექსენ, შალვაო, გაგიწყრაჲ მინღვრის ჯვარები,
შენ ლექსობა რო გავიგით, სამთავ ავილით ფარები,
დაბრუნდა გედებაური, როგორც კალოში ხარები,
კედელა ეუბნებოდა: მე კი შინ შავეტანები.
ერთხან მეც შამავტრიალდი, რო საგრეხელში ტარები,
შენდ გზაში შაყრა მეწადა, მეთეთრებივა თვალევი,
წასკვლავებ დამეთვალვივა, სულთოხაების ჯარები,
საიოდ კი არ შამოგიშობ, თუ ღამით შაიპარები;
რახა მავიდას ზაფხულა, რასად ქვას მეფარები?!
სხვან რო სახნავზე დიოდან, ყვიროდას შენებ ხარები,
ქაცაბუნაობს ლურჯაი, არ შაირჩინა ნალები.
მელექსეს თუ რას იკითხავთ, არცრას მე დავიმალები,
იკითხეთ ჭორმეშავშია სათავის სახლის ბანები,
ლოვინჩი არცა დამძივთ, არ დამიმტვრივთ კარები,
უსაკადროდ ნუ გამხდით, აღარ მიტარებს ქალები,
ტახტის თავითი მიყრავის დაჭრელებულეზ გალები.

256. ლიმოკში ბავაშაირებ

ლიქოკში გავაშაირებ აჭეს ივანეს შვილსაო,
ნუ იწყენ შაირობასა, აგრემც მაგპარავ ჭირსაო,
ცხენი გყავ ნიავ-ქრისფერი, ლემადესავით ქრისაო,
გაიქცას, გათხოვდებოდა, როგორც მასკვლავი ცისაო,
ზედ იჯდა ლალი მხედარი, ცას ტოტებს უსვემდისაო,
ხუთთუმნინი ხანჯარი თეძოზე გადაგიგდაო,
შიგ ვერცხლის მასრებს ჩაისხამ, მაუდის ჩოხაჩიგაო.
სრუ სათავეში დაჟდები, საც თავ-თავ ხევსურ ზისაო,
ხელთ ყანწი გაუთავები, პატივ მაგიდის სმისაო,
შენ რო გყავ პურის ვაჭარი, მაგთვენ არც კავკავ დისაო,
სახლი გაქვ პურით სავსეი, სვილ-იფქლ თავს გადმაზდისაო.
ამაგის მალექსებელი ბოსლის კარზედაც ზისაო,

გამაუთივა ძროხები, სრუ ნაკრობისკე რბისაო,
საღეჟსოდ გამამიგზავნეთ ჩუშტები თელავისაო,
თუ ჩუშტებს გამამიგზავნი მე ვიცა შაქებისაო.

257. ღატუჰა ხორნაულს

გავატანიე ჟიჟინი, გაღმავიტანე ფანდური,
დავითაიშვილს უთხარით ჩემ დაბარებულ ქართული,
ხელთა გაქვ საში აღგილი, ერთჟან არ დგების შენ-გული,
კოკონჩავ, ხორნაულთასა, კაწალწევაც გაქვ მახნული,
დას გიცოვ ოქროს ქსოვილი, წელთ ვერცხლას ქამარ
მარტყმული.

დედა კრაოტზე გიბძანავ, ძირს ხალიჩა აქვ გაკრული,
დახლში დათიკო გაგზავნე, ჩოთქის მძივს უდგა წკაპუნი,
წყალს არ იკადრებს დათიკო, ჩაინიკს უდგას რახუნი,
სტაქანჩი ურევს კოზოთა, შაქარს გააქვის ზახუნი,
ბალკონზე გამასერნავდა, ჩაქმავებს უდგას რახუნი,
ხორნაულთ ეუბნებოდა: თქვენი არ ჩამდის ტრაქუნი.

258. ხთისოს

ფანდურო გაუეკაურო, ზინზილ ავასხი ღილიო,
დაგიკრავ, ჟიჟინს დაიწყებ, რო მესაზანდრის სტვირიო,
არვის გიკვირსთა, ვაუებო, ეშმაკმ წამამყუა პირიო?
ხთისია გარმამეკიდა, რას შერების ვირისშვილიო;
გინდოდა ვერ დაიჭირე, კონეშაგურის ძარიო,
გოგია ჩამაგიჩინდა, ეგ ბეწიკის შვალიო,
ჭალაზე გამაგაქცივა, კინალ ქალივით სტარიო,
უკენ გიგია მაგდედა, კეოს გორივით ცხვირიო.
ხელჩი გეჭირა ხანჯარი, ჩაჩნური, შავხლის პირიო,
ბაქჩვილოს ამაგაჩინა, შიშისგან გახეუქალიო;
თუნდა გოგია დაიმხარი, ეგ შენი ბიძაშვილიო,
მიაც ახლოს მყავ ქერქაი, ლექსებზე გამაცდილიო,
დაგილევს გამასაეალსა, ლექსობას წახყოს პირიო,
ადვილ გასატეხ რად გგონავთ მაუზარაის შვილიო.

259. ჩემ ძმობილა ბიორბი

ჩემ ძმობილა გიორგიი იცომა შევას ჩოხასაო,
პირიქითი იარების, თავს კი არას ზოგავსაო,
ეშინიან ქალებსა, ქისტებ სად ვინ თოფავსაო,
დაეხსნან ქისტიშვილები, თორე გახეთქს ცოფასაო,
ერაოს შასწირავს თავის-თავსა, მეორეს კი ბოქასაო,
დახეთ გარსიასი შვილსა, სრუ დღისთაოდ ტოშავსაო,
ხელჩი არას უღირდების, ბატკანივით მოშავსაო,
ღიად გაჯავრებულია, წისქვილივით როშავსაო.

260. ორნივ დავსხებით ძმობილნი

ორნივ დავსხებით ძმობილნი, ორთავ გავდმართეთ ღზინია,
განა ორთ ხევსურთ შვილები, ღამით ვიბანათ პირია,
ღამით ქალებსთან ვიღინათ, უჭრაუ ფარავის ღილია.
ჩვენ აიმ მამათ შვილნი ორთ, წინ რა უღენავ მზირია,
არ იცით გადასავალი, სად იყო მითხოს ჩრდილია,
ხევსურებს ცხენებ რად განღათ, თითო იყიდეთ ვირია,
ხან შეშა დააზიდვიეთ, ხან ქალაშით ფქვილია;
სამუჟა უქომაგებდა, ბისოს ურჯუჟა შვილია,
მაგის კაცობას რა უთხრა, თმის-თაოდ უსხავ ტილია,
უქომაგებდა აფშინა, ბლოში აბაის შვილია.

261. დასტურები

გუშინ დასტურებ დამთვრალან, დაყრილან დადღრაზულეზი,
მეორეს დილას მოვიდეს, ვედრებულ დაკარგულეზი,
უცეცხლოს დარბაზში დასხდეს, წინას დღეს გამასულეზი,
ჩამახვიოდა ნიაგი, ვერებზე მარახულეზი,
ჩამასტიროდა თავბედი, ბევრკან აქვ სანათურები,
მაგის მეტს აღარ გიამბობთ დაბლის ხოხაჟს ტუჩები.
პირჩი პაპიროზ მიჭირავ, დამარჩობს მაგის ბუჭები.

262. მარხედ გული შამიშინა

მარხედ გული შამიშინა სრუ თოვამა, ავდარმოდ,
დააგიენა ცა-ლურბელნი, აემ ხალხის აყრამოდ,
ბაბოთ ძაღლიკაისამა ხთისიანის შეყრამოდ,
აიქი: გამაჯარდნამა, სალებეში წასვლამოდ,
ეროის ზამორის დალევაჲ, სამი ბოძის გათლამოდ,
ინათ ჯაყვერაისამა სადასტუროს მაშლამოდ,
სატრედის ძირ გადასვლამა, ნელლის ვერხვის მაჭრამოდ,
ზამთრის, ქალბნიანისამა, ხთიშობელში შათრამოდ,
მაგათ ქვაბის დუღებაჲ, ზუთის კასრის დაყრამოდ,
მემრე კოდის გახეთქამა, ერთს მინუტზე დაცლამოდ;
ლეთისშობლიან დაგვიგიედეს, დიდება შენდ, კოპალაო,
მაგათ მაგანძურს რა უქნავ, მაგას კვირობს ხოყანაო,
ძაღლების დაშინებულმა შარვალ სადამ გასვარაო,
ამაისხნა ღაჯიანი, თავის გავა დაღარაო,
ჯვარჩი ქვე ძლივ გადიარა, ხეგჩი სადამ დამრჩალაო,
მშრალზე სამსალასავითა ცალი გვერდი გათარაო,
გაუკვირდა ბიძუკასა, გაკვირებულ დამრჩალაო,
დასწყევტიან ხუცობანი, ჟამ საწირავ დამრჩალაო,
ტოშიკაობს კიკოლეი: რახელ საქმე მამხდარაო!
მაგას რაღა ამახკურნავს, რამსიდიდე გამტყვერალაო.
შაბალ აქიმად დაადგა, გარბონის წყლით დაღბანაო,
კანაფ ველარ მათწდინა. შაბალმ ქუდი ჩაშჩარაო,
მაგის აქიმობაშია შაბალ ქოოდ დაზარაო,
შიგ ღარბასში დაათხია, თხა-თიკნები დაყარაო.

263. მგლების ღახოცა

ცით ეშმაკი წამავიდა, წინწელ მაიყოლა ცისა,
ხელი გახკრა ხევსურეთსა, ბრძანება აქვ ზევით ხთისა,
მთაჩი ზვავებ აუტეხა, საქალაოდ თივას თრისა,
სთველჩი ბერწდა საქონელი, გაზაფხულზე ყელებს სჭრისა,
მიაც ეშმაკებმ გამირთეს, თვითონ მეც მიღებენ წილსა.
ორი თხა მგლებმა მამიკლეს, ორივე წამაილეს თრითა,

ავდეგ და თოფი ავილი, ჯავრი როგორ ექამა მგლისა?
ბაძია გამაფიყოლე, ჩამამიელის მარჯენივ მხრისა,
ომია შურის-ციხესა, ნეტავ ვინ ძებნულობს ჰირსა?
ორ ყმაწვილთ მგელი მაიგდეს, მამკლავია ზივრის თხისა,
გამადიოდ ხირიმეზი, ალი მაიბიან პირსა!
ზედ ბნელი ღამე დაეცა, თოფის ღოშან აღარ ჩინსა,
აცა, კარგად არ მაგიხდასთ ეგ დათოფვა ბევრის მგლისა,
მეორეს დილას მაგივლისთ, მგელ ზედ-დამრჩო ექვსის ძმისა!
მეორე დილა გათენდა, მზე დაეცა ტინთის ძირსა,
ჩამავალე თხა-ძროხეზი, წვერი ვაკენეტანე ტყისა,
შივა მგელი მათამაშობს, მავას, მაუქნევდა პირსა,
ყრუე ხო არ ხარ, შე ოხერო, რო კივილიც არ მაგდისა,
ორპირს დანას შამაგესრევე, რკინაია წინიემისა!
მგელმა თხანი მაითხოვნა: რიგი მგულავ პირიხსნისა,
სამ ძმა ხაფანგს მამიკვლიეთ, მითრევიეთ ძალლიშეაღლა,
სამი თოფით მამიკალით, თესლი დამილიეთ მგლისა.
ვერა, მგელო, შენმა მზემა, პატრონი ორ ადგილისა.

264. მამაი მყავ საბოსლოსა

მამაი მყავ საბოსლოსა, ახზე მიყო, შამიფერა,
ერთს ყურეში, ერთს დილასა სამი თოხლი მამიხელა,
გამიხარდა, არ მეწყინა, ცხრა მანათი დამიყენა,
მამასესხე მამაჩემო, ტყავებ უნდა შაგიკერა,
შაიშალა მამაშჩემო, ალაღ დედა მამიხსენა.
მგელმა გასატილებმა, მედ-ღერენას შაგვიფერა,
მე წვრალფეხებ დამიხოცა, შენ გუთანი დაგიყენა,
ღერენაო, გიშელაი, რა ადვილად დაგიმღერა.
სიძეს ეძახს ღერენაი: მოდი, ყელი მამიჭერა,
ხორც არ უნდა ბუჯიასა. რა ადვილად დაგიჭერა!
მაგვიტანა მეოთხედი, სამძიმარი გაგვიშტერა.
ჩემთან მოდი, ბიჩინავავ, გავხდათ ძმანი მე და შენა,
თოფი არცრა შენ გიყვარდა, არცრა მე მამიდის ხელა.
მაშინ რა ხქენ, ბიჩინავავ, მგელმ რო კარზე მაგიმღერა,
ბიჩინავა გამავარდა, ნიგვზურაებ დაუგელა.

265. რომკიონ-ხორნაშუმებს

ყარაულ ნაჩალიკი ორ, გადაეხეარ ბოთლის არაყი,
 სხო საქმე არა კეთდების, სტოლზე დავსწერე ბარათი,
 წამავედ საშინაოდა, შამავიარე არაგვი,
 ჩემ ჭალათთ სახმთო გაბედეს, ლუდად აღუღეს ჩარათი,
 მაკეთე დაუბარებავ, ზოგს სოფლელს უდგას არაყი,
 რომკიონ-ხორნაშუმებმა ჩემთან გაბედეს ღალატი,
 ჯერ კი ვეუბენ კაიათ, სტუმრებ ჩართ, გიდგასთ არაყი!
 ჩალხიამ არ დაიჯერა, — დათვიაი ორ მთვრალათი!
 აბა თუ დათვიაი ხარ, ტანზე მიაც მცოვ ხალათი,
 ერთბაშად მავატრიალე, თავ გაუჩარე ჩალაჩი,
 ახლად აღუდა გადმანტა, — ჩალხიანედ ორ მამაცი!
 ეგრე წამიწვა ძირჩია, როგორც ჯინს უძეს ალახი,
 ერთზედაც არ დამაყენა, გადამაცვლივა ალაგი,
 მეკუთნის სამკოჭაოი, არ ვარგან ჩემნი ჭალაფნი.
 შე გოგოთურის ძმისწულო, მე მაგათავსებ ჩანახში,
 შამდგარხარ თითის წვერზედა, რო ყვავი მძღრენის ჭამაში,
 გამაგიტევაჲ ქოჩორი, თმა გასხავ, როგორც ქარაფი,
 თავის მაპარსვა მე ვიცი, იქ თუ არა გყავთ დალაქი.
 ლექს უნდა გადავაქცივა, როგორც ლესეაში ქასური.
 აღუდავ ბაყიათაო, ხუ არ ხარ უგონთ გასული,
 დღისთაოდ მამდის მუქარა, ჩემს გულს გააქვის ბანჩური,
 შენ იბოძ ცალპირ დანასა, ჩემიცალ ნახე ჩაჩნური.

266. ჰიჭიპანი

გადაიტანე ღურბელო, წერილ მაქვ საარხვატოი,
 პაერზე ფადამფელსა შენ ვერ დაგიჭერს ნათოი,
 ჭიჭიკათ ხელით გამადის საქმეებ საეშმაკოი,
 იჭერენ ასათიანსა, ერთ სხვას ეტყვიან — „ზაკროი“.
 აქუათ ქაამ ჩაიცვა სამ მასკელავიან პალტოი,
 გიორგი ეუბნებოდა, ხელთ მაგრად უნდა გაკროი,
 აყენებდი, გაგზავნა, თქვენი წაილას ავ-დროი.
 მე ვიცი მილიციისა, გიორგი-ი ორ ვატოი,

არ მესწავლებს რუსული, მე ვიცი „ზნაჩიტ“, „კაკოა“.
დაიპატიჟეს სწორები, შავი თუ თეთრი სასმოი.
ღალიეს ოროლ-სამ-სამი, ერთუცის გასამარჯოი.
მეზობელი ხყავ ბაბუა, გორულის ჭვარის გამძლოი,
თავის სალოცავმ უშველას, უმრავლას ჭიშქნის ქატიო,
ამაგის მალექსებელი ანძორ ფშავლებს ჯადოი.
გუშინ ამავედ დუშეთით, მქონდა თავ-მასპარსოი.

267. ადგილის დედას

თავიდ ნათვარ შენია, ჩვენო ადგილის დედაო,
წყალობა გამამაყოლე, ქადისკვერს მაგინთებო.
ორ-სამნ ქვან რანიმ გიყრიან, კოშკს რადარ აიგებო?
გვერდალჩი რახელ ივარგებ, ჩაქმებ დაგისხლტებო,
ამზადე თოფ-იარაღი, ლაშქრობა მაგინდებო,
უკენ ჩვენ წაოლთ საყმონი, წინ ბატონ გაგვიძღვებო.

268. იძახე, საუიჟინაო

დაგიკრავ ჩემო ფანდურო, გამაწყობილო ხმაშია,
იძახე, საუიჟინაო, ხმა გაიხვიე ხმაშია.
ხევსურა მამაგონდება, მაშინავ, საუბარშია.
მე გნახე ბარისახოსა, რო იყავ მთავრობაჩია,
ცალკე რო გამამიკითხე, კოპერატივს კარჩია.
დამიჭირე და შამაგდი, სახელი გკითხე, არ სთქვია.
შენ ის გეგონა, ვერ მიცნობს, რო შამეყრების გზაჩია,
შენი გვარი და სახელი მიწერავ წიგნის ყდაჩია.
ერთხანამც შამეყრებოდი, ნეტავინ ღმერთსამც ათქმია,
მთასიქითელს მეძახან, მე გახედვიებ ცაშია.
თუ ვინ გყავთ კარგა ქალაი, გაგამ დაგიკრასთ ლახტია,
ხო იცნობთ მჭედელთ გაგასა, როგორ ფალავან კაცია,
საგმირო გაგაიხაი დაპირული და ბასრია,
ქალებ თუ ავად გაგიხდათ, გაგა კა ექიმბაშია,
გაგა დაგიკრავს ნესტარსა, სისხლს გამაგიშობსთ მკლავშია.

269. ლიბანისკრელებს

დაგიკრავ ჩემო თანდურო, ხმაი გაქვ საბუბუნები,
გახდილხარ ჩემო ხანჯარო, ყველაზე საჯანჭურები,
წინა კაცთ იარაღები არ იყვა დაჯანგულები,
ფრანგულებს ხქონდა შიბება, ვადაზე გაღამბულები,
ხირიმებს მარჯვენაზედა ტალ-კეესის საჯახუნები.
ეხლა დაღმართეს თოფები ზედიზედ სატყარაშუნები.
მაიღეს ვიტონკაები, ხელმალედ საჩხლაკუნები,
ლებანისკრელებ ვაყები დახდილან პარტიულები,
დადიან, დასერნაობენ, ფეხს ჩექმა წამაცმულები.

270. ხადუელთ ხარებ დავხპარო

კვირაეს დაღამებადა მთათ გადავიდეს მზენიო,
ქალალს დაუწყი წერაი, გავცვითო კალმის-წვერაიო,
რა მონა ზამთარ მავიდა ეს ოხრად გასახხდელიო,
აღარას ქურდობისაი, თოვლმ დაიჭირა სთველიიო,
როსად მაგვიხოლ, ზაფხულო, ჭალამ დაიდოს ფერიო,
ემზადებოდას ჰაილი: — ჩემის ქურდობის ჯერიო!
ხადუელთ ხარებ დავხპარე, ხორცი მაქვ ძველისძველიო,
უნდა მივსწია ერთუცა, არამც გათავდას ძველიო,
საქალბნედ გამამადგების ტყავი ხარისა სქელიო.
ზეისტეჩოელ საღირას ხარი მავხპარე ჭრელიო,
წამავიყვანე, დავკალა, ქონით გავილბი ყელიო.
არ გათავდების, ხევსურნო, თქვენის საქონლის მკმელიო,
ზოგებ თუ დაიხოცების, ზოგ იქავ რჩების მთელიო.
მთაჩი ვერ ანდობთ ხარებსა, ხშირად იტაცებს მგელიო,
არიქათ, ხევსურთ შვილებო, არ გაალაღათ მტერიო,
თუ კვალზე არ გაუდგით, საქონ აღარას თქვენიო.
ხევსურს ქეზება რად უნდა, ხევსურ არაის მქნელიო,
ხევსურ სახლთ არ მოშორდების, კარზე რო ედგას მტერიო,
ცოლს მაშინ მიეშველების, ქსელ თუ აქვ მასაწვდელიო,
მაგის მეტს აღარ ვიამბობ, ლექსი არ ვარგა გძელიო,
სალექსოდ, ხევსურთ შვილებო, ბოთლა ხელახლის-წვერაიო.

271. უნდა ვიამბა ლექსები

უნდა ვიამბა ლექსები ყველას გასაკვირები,
გულმ მაჩიყვანა კილოსა, აღარ მაქვ დასაძინები,
წისქვილებ მაგრად გაყინა, საქმე ას გასაჭირები,
შამაშჩემ დოხანს ველარ ჭამს, არ ებადების კბილები,
ცეცხლთ მირგვლივ შამავეხვევით, როგორც დედალორს
შვილები,

ერთმანეთს დავეხეტებით, თვალზე გოქვე, როგორც დილები,
უცხო კაცს ეგონებოდა — არიან გამაცვლილები,
ანაც დიდი ხნის მკვდრებია, სამართი გადმათხრილები.
ამბობენ ზენაურთადა, აღარც მაგათ აქვ ფქვილები,
კაც რო მივიდას, გაშავლენ, თითებ აქვ დაპოხილები,
კარტოხას ადუღილებენ ორმოცე ამაცლილები,
ერბოიანებ კასრებსა ამაუფხიკეს ძირები;
ხოლიგა ყამარს ეტყოდა, ხინკლებიმიც მამცა თბილები,
ოსტატის დახვეულები, ტაბლაზე ამაყრილები.
აქიმ გიორგის ლულ უდგას, ხალხი ხყავ დანაპირები,
ახლა ის მითხარ, გიორგიე, სადით მაგივლენ, ვინები?
მგონევ, ქალებიც მაგივლენ, სუყველგან გამაცვლილები.

272. ჯვართ ბალექსება

დურგლიშვილ დარჩიაი ვარ, ვაშალაშინებ ტარებსა,
სადურგლო იარაღები, ქალაქით მამიტანესა.
შაყრილან ანგელოზები, შადგვიან რუსისა ჯარებსა,
პირველ იანვარს დილასა ხატში დაღრეკენ ზარებსა,
ხალხი ხატისკე დაიძრა, დასტურებ გამასცვალესა,
მიუდის საბანაოდა ნაროვანაის მხარესა,
დეკანოზ ოდინაი ხყავ, ანგელოზ ჩააბარესა,
ავტო-მანქანას გაღმართავს, ჯვართავე გააფარებსა,
წააყენ-წამოაყენებს, დარბასჩი შააფარებსა.
წმიდა გიორგი ჰაერზე ეროპლანს გაატარებსა,
მინის მინდორში ჩახენებს, რო კამანდირი ჯარებსა,
კობალა-კარატის ჯვარი, დევთ ომს აუტებს მწარესა,

პალტოს ჯაბაჩი ლახტ უძეს, მიწაში ჩააფარებსა,
ახალწლის მაქცევაზედა, არჩენებს ჩაატარებსა,
ახლა ჩვენც გაშავილვითა, აქამდენ გვთხრიდეს თვალებსა.

273. ხო იცით, მთასიქითელი

ხო იცით, მთასიქითელი ჩონგურათ ჩააფარებსა,
სუყველას მართალს იამბობს, ტყუილს არ მაახსენებსა,
რა უყოთ, ღარიბ კაც თუ ორ, ხევსურა ამაშენებსა,
ზაფხულის სამ ხარ დავმაღე, მაღლა რო ვეძახთ მერესა,
გავრეკე ჭარეგოშია, ძლივ იბრუნებდეს წელებსა.
სამ-თოხს კიდევაც გავლაღავ, მითხოთ დავიცვლი ცხენებსა.
ხორცი ხევსურის ხარისა კაცს ტანჩი გაასქელებსა,
თათო თვეს თითო ხარსა ეჭამ, აბა რა დამაბერებსა,
ხორც-წვენს წიორიც უხდების, ქონდარა შაანელებსა,
ხოლოთ არა ეჭამ ღოღოსა, მას არ მიეხალბე ხელებსა,
საკვირელ სუფთა კაცი ორ, შავღგვიორ შმიდა ბერებსა,
ხევსურ მტერობას დაიწყებს, ვიცი, რა გააჩერებსა!
როსაც შამხედების გზაჩია, უფერს დღეს დამაყენებსა,
მე კი ლეურველს გავიძრობ, ხევსურ ხმალს გააგელებსა,
თოფსა რო ღნახავს ხევსური, გააცივ-გააცხელებსა.

274. ხემსურის ძალს

ჩემის ჩონგურის ჟრიალი შალგავ საონის ზარასა,
უყურეთ, ულექსებოორ გიჟმავს ხევსურის ქალასა,
მიწამ შაჭამას ცოცხალი, ქალავ, ვინც წაგიყვანასა.
წადი, მაგვშორდი იქითა, მაშორდი ჩვენს ქვეყანასა,
გყვებოდან რუსის შვილები, როგორც მემცხვარე ფარასა,
ქაღალდის წერას ისწავლი, რუსულად ანაბანასა,
ქალს რო ქმარ აღარ წაიყვანს, საზარელს, გოდაბანასა,
დაიწყებ კოხტაობასა, ხშირად ხელ-პირის ბანასა,
ამაგის ძმობილ ხევსური — ბევრის პიტნის ქამასა,
ხევსურ თუ იწყენს, იწყინას, თავი ქვას დაახალასა,
ქალებში მკვეხარ ბუგრაი მარტუას შამეყარასა.

ბღარიათ მდებალაი ორ, თუნდა ამკვლიე, დამკვლიე,
 ჯალაფნ გავლალენ კეოსა, ჭინჭარ-ჩადუნა ვაჭმეი,
 წეკვით გაკეთებულსა მაგარს პაპიროზს მავსწიე.
 ამბობდა ბღარიაული, იყურე, გულაც აძლიე;
 ჯერ ძეძეურთა დავხვეტე, მემრ ხახმატს გადავეჩვიე,
 კვირიკას ფლასებ დავხპარე, ქანდარა ჩამავაცლიე.
 ღუქანში ჩამავიარე, ბეროს არაყზედ ვაძლიე,
 ამაგით ნავაჭრ არაყი იქავ კვირიკას ვასმიე,
 მგზავრობა დავალოცვიე, მაღლობის ქუდიც ვახხდიე,
 უფერს მჭედელსა, ვაყებო, ნახშირ თავისა ვაწვიე,
 არაგზე აოლ-ჩაოლის, სამართლის კარსაც შავშჩვიე,
 დაბჯღნილან წვერან ახქ-ჩახქონ, აბა თუ გინდა დახკვლიე.
 მე იმას გირჩევ, კვირიკავ, ქურდის დამდეგარ დასწყვიე,
 ნუ შჩივი დანაკარგებაა, ქრთამ ვითა გადაგაყრიე,
 სოფელჩი ფულებს სესხულობ, შინ ერბოს ჭაჭან დაღლიე;
 ერბოს ნუ ხარჯავ, კვირიკავ, გირჩევ ქალ-სქელას აჭმეი,
 წალალე სალებროანა, დიდიდებ ყანებ ამკიე,
 ნუ შააცივებ ღამ-ღამა, გუდანურ ტყავში გახვიე,
 ფალანად გამიყვანე, ჭიდაობასაც დაშჩვიე.
 მე-ღ სქელა დავიჭიდენით, მაგას კი იმავე დავხმლიე,
 გადავიქნაე სქელაი, თავი ყორეთად ვაგლიე.

276. ხმესურა ჩამამიჩინდა

საქმეს სულწუხად ვაკეთებ, ხევსურა ჩამამიჩინდა,
 ცინკალობით ჩამავა, განა კი მავა ბიჯითა.
 ხევსურამ დამიხლოცა, ნაშიავ ხნულა იკითხა.
 რა ხნულა დავიჩემებავ, ხევსურიშვილო, იქითა!
 მე უქმ არ გამიგონებავ თავისაი და ჩიტისა.
 თავგებისად გვყავ ციცაი, ჩიტისად ისარ ვიცითა,
 ფრინვლისად გვაქვის თოფები, ცაზე ვერ დიან შიშითა,
 კვირა-კვირავს დილასა სრუ თოფ გამადის ციხითა.

შენისთანეებს, ხევსურო, ვყიდულობთა და ვყიდითა,
კარჩიგით შინაც არ შაოლთ, თუნდა მავიხდით ჯიბითა.
ღმერთმა დასწყევლას ხევსური, მაშინებს შუბის ზადვითა,
მთაზე მიჰყვალას რო მნახავს, დამიბლევრს ჭალაჩიგითა!

277. დიათ ჭრელას

გაითქვა დიათ ჭრელი თუშეთში ზეზვასავითა,
ქალებ უკეთებს საკინძა, მიაჩნავ მერდალსავითა.

278. ნადიროთ მელოს

ნადიროთ მელოს უთხარით ჩემ ნაბარებ ქართულიო,
შენ თუ ბარის ტილაი ხარ, მე ხო მთაჩი ხევსურიო,
შენ თუ კაი ჩონგური გაქვ, ჩემ ხო ცვარით მართულიო,
შენ ლექსობა, შაირობა მთის ყურემდინ მასულიო,
შენ ლექსობა რო გავიგი, გულმ დამიწყა ბანთურიო,
შინისაკენ გამავიქეც, გარმავილი ფანდურიო,
ამაგ ლექსს გამავიგზავნის შაშლილ-გადაღახულიო.

279. ბათირას

ხალხნო, თქვენს გამარჯვებასა, არეან უთხრათ ბათირასა,
ერთხან საღამ გამამიდგა, სახით მავში მაშინაცა,
მარჯვენას ხელჩი თოფაი, მარცხნით ხელით ტალს პირავსა,
ხელჩი შიშველ ხმალ ეჭირა, მე ვთქვი: პაპას შამწირავსა.
ცოლს უქებენ ბათირასა, ბეწიკუას საძილასა,
ეგ თუ ჩემთან დააწვინეს, მაშიე სარეცხს გასწირავსა!

280. არ მაშლის კვირიწმიდელი

არ მაშლის კვირიწმიდელი დღემუდამ ქარის ბიბინსა,
მე კი მიკვირდა, კბილაი მწკვინავსა კლავს შიმშილსა,
ქარ, მანდით გამამბერავი, თოვლით აგვივსებს მზის პირსა,
დააქანებდა ზვავებსა, დაშლის ალიათ წისქვილსა.
ქვენუბნის ბოლოს გახკვირან კაგიათ ნიკოს ქვითინსა:
ზვავს ჩაუშლიან წისქვილნი, ეღარ გაუძლებთ შიმშილსა,

ზენუბან გამიგებოდა გაგაისშვილსა, დიდ-გმირსა,
აზნებს საზეუთაი, ხელობელ იჭერს ტყისპირსა,
ეშმაკებს წამაუქცევავ, ილუპებიან სიცილსა,
ზოგებ ხეოცნიან შუბლშია, ზოგებ უძევენ ამის ძირსა,
გალებ გენაცვლას, ბეკიავ, სრუ გადაფურქვლილს ცხვირ-პირსა.
ამაღის პალექსებელი ყველამ მეზობლებმ იცისა,
იქნება თამარაშვილი, კითხვა რად უნდა მისნისა.

281. კვირიწმიდლებს

აქითად კვირიწმიდამდენ, კაცო, რამოდენ შორია,
საკანთიელო კაცია ჩემ მეზობელი ქორია,
ტრედის სახოცად წავედით, საფერხედ გვეყვანდა ჭორია,
გვიშარეს კვირიწმიდლებმა, უარე თორღვას ცოლია,
ჩვენც კვირიწმიდელთ ციხესა კარგად დაურთით ზომია,
მეორეს დილას შავხენე, წვერში ამაზღის ბოლია,
მითბრეს: საჩივრად მიდიან ბეწინაიშვილნ ორნია,
მე ეგენ არ მიჩივლებენ, მკეთეებ ორთ, მგონია,
არცა რა შორიელნი ორთ, მაგათ დისწულ მყავ ცოლია.

282. ბერდელიათ ხაფანგი

ბერდელიათ ხაფანგი აქვ კვირიწმიდით მადებული,
ისრაილის ჩაუტანავ, ყანაჩი ას დაგებული.
ეუბნებოთ გიგიაი: — აქ მაჩვი ას გაგერშული,
ბეწვი ასხავ საკვირელი, აბრაშენით გაფევსული.
შინ ჯალაფნ უჯავრდებთან: ნაღებია მასლეკული;
ბერდელიათ უშიშასა ნიკაპი აქვ გათხვეფული,
ხელჩი პურის ქერქ ეჭირა, შიგ თითი აქვ ჩაღებული,
ბაკან პირ-მღე დაშრომიყვა, ზედ მწკერი აქვ წაგდებული...

283. ხმისურების ბალეჰსება

ლექსი უნდა ვთქვა ახალი, მოდიოთ, დამიგდით ყურია,
ღმერთმა დასწყევლოს, ვაჟებო, ხევსურის წესი, რჯულია,
სასიკეთოს არ გონობს, სრუ ცუდზე უღვას გულია.

ეშმა ხყავ ხევსურთშვილებსა კოჭბაწრა გამამბუღლია.
 საღაც რო ენახე ხევსური, მხარზე ხმალ გადაცმულია,
 ქარქაშ არშავით მართული, შიგ რკინა ჩაგებულია,
 ფარულად სამკლავეები, წელთ ხანჯარ შამარტყმულია,
 ამააგელებს ორპირსა, ძალიან გაჯანგულია.
 ფხაზედ აქვ ღელე-ღელეი, შუღლის დროს დაკენტულია,
 თავზე მირგვალა ქუდაი, გირგოლზე შამაკრულია,
 სამ თითო ოდენი მაშთაგი, თავგების გამახრულია,
 ტყავნი ქონ-ფუქვით დასვრილნი, შორით მამბხვდების სულაა.
 ნადარის ტყავის საყელო, დაბლა კუდ გამამბულია,
 მიწაზე მიდის ნათარი, ვითამ მწავეს გამაუვლია,
 ტყავის კალთაზე გალები, ხუთაით გავსებულაა,
 ღუღის ჭალაზე ავ-ჩავა, მხარზე ჯოხ გადებულაა,
 ზოგს კი შორითაც ეტყობის, ზოგ-ზოგ ან გატუსვილია,
 გაშაშობილნი წვერ-ყბანა წინას წელს მაპარსულია,
 ამაგ სიშორით მაშინებს, როგორც ნახალათ ღუღლია,
 სიცივე ვერას დააკლებს, ფეხზე ჭლან წამაცმულია,
 შიგ ჩალა უძეს იმთენი, სამჯერ გაძღების ფურია.
 ბევრას კი აჩნავ ყბაშია ნატყები, გაქაწრულია,
 ფეხებზე ხკიდავ ყველაი, რა იყოს გადასმულია,
 პერანგი საბეჭურზედა ქვენამდინ დაკერულია,
 ზაფხულის სცეავის ჩოხაი, დახატულ-მახატულია,
 ჭიბაში ვერცხლის მასრანი, შიბ-ფარდით ჩამამბულია,
 სარკეში ხედვას დაიწყებს, წინგარდას გამასულია.
 მელექსეს თუ რას იკითხავ, ბუჩათის გამათქმულია,
 ჭალაზე შამავიდოდი სკოლიდან წამასულია,
 ლექსის ბოლოზე ხელს ვაწერ ივანე წიკლაურაა.

284. ხმცსურის ჭალებს

ხუთშაბათ გათენებადა ნისლი გამახყვა წყალსაო,
 გამაიყოლა ნიაევი, ბალახს მააცრის ნამსაო.
 მალლით მზე ჩამაეფინა საიკვლიოთა მთათაო,
 ქათმებმ დაიწყეს ყივილი, დახკრეს ბოჭორპის ზარსაო.
 კათიაოზა მამწადდა შაწუხებულსა ქალსაო,

გარჟუნის მაგიერადა ფანდურ მაყოლებს ბანსაო,
 ყოფა-სიცოცხლე მამწყინდა, ქვე-თუ მავიკლავ თავსაო,
 სიცოცხლით დაღონებული არას იფიქრებს კასაო.
 ავდგები, გადავითხევი, ველარ მამკიდებთ თვალსაო,
 ან სხვას ვის მივებარები, თქვენ გეფერებით რასაო?
 უვინებორო ქალებსა, მე ვაცნობიებ თავსაო.
 რაად მაგინებთ, ქალუბო, რასრა მიგონებთ ჯავრსაო.
 ერთი ან თქვენი ძმობილი, აბა ვის მეტყუით სხვასაო?
 ვერც მიმიყოლებთ რჯულჩია, ვერც გამიფერებთ თავსაო,
 თქვენს პარტიაში არ ჩავსთვლი ქისტაურთ რუსულდანსაო.
 ცუდის სიკეთეს იამბობთ, ძალად აცოცხლებთ მკვდარსაო.
 ტალავრის მაგიერადა რადარ დაახვევთ მჩვარსაო?
 ტანზე ბუბულას აასხამთ, შორით გააბამთ თვალსაო,
 ყელზე ელექტრონს დახკიდებთ, გაანათებდა გზასაო.

285. აეწინდელ ახლებს

მე ლექსობია რა ვიცი, ფანდურს დაუკრავ ჟღერითა,
 ავიტან პატრონტაშებსა, ჩემს რუსულ თოფსა, ხელითა,
 მორიგის მალოცვილი ნაქვ, ჯიხვებს მაუვლი წვერითა,
 ჯიხვთა აიანენ იკითხვენ, ვინც უწინდებურ ძველ იყვა.
 აეწინდელე ახლები ჭალაზე დადის ცხენითა,
 ზამთრის დახკევათ ცხენება, ზაფხულის გადასხდებითა,
 ქალებს გავაით ადენდით, როგორც წისქვილს ხეჭავთ ჯერითა,
 ახლა იმისა ვიამბათ, ჭალაზე რა ვინ ხქენითა,
 საფაცრე სამამულაო, ტყე ხო არავინ შვერითა,
 აიბის გაღმა სრულოვან ხუნწიანებში ზძვერითა,
 ახალ-ხიდ რომენ იყვენით, ხიდის-ყურ იმაღენითა.
 ამავის მალექსებელი დამქრთამეთ, დამათვერითა,
 ნაუბარზე მაქვ მიზეზი, მინდა გაჯობნათ ენითა,
 არც მაშლის მაიარაი მთაზე ლამაღის ბერკითა.

286. უშიშრას

ლომნით ბეწიკიაი ორ, მასაგონოდ მონისადა,
 ჩვენის ძირ ყანას ჩავხენე, ნათხარს ღვეანდა ღორისასა,

უგი უშიშა ყოფილა, რა ვაქვით მაგის ცოლისდასა,
ცხვირ-პირი აქვ მაღრუზვილი, ზურგს შუეგავ ჭორისასა.

287. რა მონა სთველი დაგვიდგა

რა მონა სთველი დაგვიდგა, სთველმა მაგეტაცა კარიო,
მთაჩი გვიმწყვდივნა თივანი, ყანაჩი მაგეჩეს ძნანო.
აფშინათ გია ჩიოდა: ყანა მაქვ მასამეკალო,
გუგლიაურთა ბეწიკამ კარგა უჭირა მხარიო,
ქეენით იმედა წამავა, მალბიჯავს, ეგრ რო ხარიო,
ბირნელას ყანას მიუვა, დაღბერნა როგორც ქარიო.
სამნივ გვერდის-გვერდ დასხენით, გეგონებთან ძმანო,
გამაუწერეთ არაყი, ხელჩი მიეცით ჯამიო,
ყანიკათაო ბაბუავ, მამა წაგიწყდას, გვარიო,
შენ მაგვიტანე არაყი, შენ შამაგვრიე უამიო.
კიკოლემ, აპარეკამა ერთუცს უჭირეს მნარიო,
შაიქნეს ხვაფის ყანასა, დაიძრა მთა და ბარიო.
თოვლზე დააჩნდა ნათარი, მიწაზე ნატოტარიო,
წუნუას ფეხი გიტკივისთ, მეშველიც აღარ არიო.

288. გლოველების კურ-მარილი

ზევსურეთობა მეგულა, რახე რაიმ ვქენ სახელი,
ოთხი დღე-ღამე დავლიე, სარცხვილით არას სათქმელი,
წინავეც გამიგონებავ ბლოველთ შვილების სასმელი.
ჩემო ძმობილო ომიკავ, ხარ კაის ქალის საფერა,
დავძიე გაზაფხულზედა აგებ მეცხელა ათერა,
გვერდს უდგას იაგორაი, ჯვარჩი ანთებულ სანაელი.
ამაგთვენ რუსულ უსწავლავ, რაზიკაშვილ რო ჩვენ მღდელი,
აბაო აფშინათაო, ვაგინათ მძივის ამსხმელი,
არ უხდებოდა, ვაშკაცო, ვერცხლას შიბებთან მაგთვენი,
მაგით სიდიდე რად გინდა, წინავ ბევრი ხქენ სახელი.
მინდიათ აბაიზქეო, ბევრ არ მინახავ შენ ფერი,
სოფელჩი უფრო გაჯავრებს ბეჩავ კაცი და ავხელი.
ჩვენო სიძეო ბაბუავ, ღმერთ იყოს მაგის ამხდელი,

ძარში შაურთენ შეშანი, საარაყენ რო დაზდგენი,
 ცეცხლივით არაყ გაძავა, კაცი არ იყვა შამსმელი,
 ამანდით გამაბრუნეილსა თვალეზ არ მქონდა ნათელი,
 ორნ აზხანიგან მეტანნეს, მეგონნეს დათვის მაცვერნი;
 ჩამოლ ღულის ქალსა, მგზავრა შამამხვდა რამთენი,
 ხევსურამ შამამიბღვირა, ხდალი ორ, შიშით გაეჟერი.
 ხაბარდა ხევსურიშვილო, არ დამიგლიჯა სახელი,
 ბლოელთშვილები ნასმევსა, ხმლისკე მიმიდის ცალ ხელი.
 შენ დაგკრავ აგეთ-აგეთსა, აღარ გამაცას საშველი.
 შამამიციადეთ, ბლოელნო, ჩირდილ მაქვ თქვენი საყელი,
 შინათ თუ ვერ დაგიხვდებით, მეზობლობას აქვ სახელი,
 მეზობლობა მყავ აგეთი, ეგ რო არხოტჩი ჩამღელი.

289. ხევისშროთ

მავიდეს ჭინჭარაულნი, ქავთარ, საფილე-ძმანიო,
 აყნელით ნეხვა მავიდა, კაცი არა ხყავ ცალიო,
 ჩხუბით ქიდეშას უძახეთ, უზის ეშმაკის თვალიო,
 შიშიათაი მამუკა, ეგ სანაქებო ხარიო,
 ჯოყოლა ატაბიონი, ეშმაკთად მაუბარიო,
 ჭერხოში დაიზიდების, დაიძრა მაღალ ბანიო,
 მავიდეს ხადუელები, დოლა, ღარაქით გვარიო,
 წინ დაზდგომოვა თათუკა, ეგ ანდროს შასადარიო;
 ღერენავ წინხადუელო, შენ არ გაბატრონობს ჯვარიო,
 აის ანგელოზ გაგიწყრას, რისაც მორიგე ხარიო.
 შიშიათაი აღუა, ეგ ჩემის ფეხის ცალიო,
 თუ გაზდის, ფურმა გაზარდას ეშმაკისთანა ხარიო.
 ხთისაი არაყს აღარ სომს, ყელზე ჩაიხსნა ქვანიო,
 ბლოელ თათარას ამბობენ, ბაინდურაის ცალიო,
 აეგ აიშას შალგავის, დათვს რო ტოტ აუტანიო,
 ხორნაულს მარაიზძესა ხმა უძე, როგორც ხარიო,
 სრუ მთუდამ დაუდგომია მაგის ფანდურის ძალიო.
 როშკაში ხირჩლათ უჩინი, ეშმაკთან წილნაყარო,
 არხოტ ბაჭყალს მიეცით, ღამაზ ხევსურის ქალიო,

ჯუთათ ბაგიშა მავიდა, ბაგე არ მახყვა ცალიო,
არ იყვა გასაგონები ამაგის ნაუბარიო,
ილლით აფხოტ მავიდა ბურღვიაულის გვარიო,
შაება დავითფერული, ელავდა, როგორც ცანიო,
ჩახა საუბარ დაიწყას, ცალ მაუყვების თვალიო,
ბეწია ღელისვაკელი მთელ ღელისვაკელთ ცალიო,
კვირიკას ოხერხეველსა გვერდზე წასვლიან ყბანიო,
კურდღელავ საბერწიონო, ამაიჩხრიკე ხალიო.

ყუდიამშვილმ აბიკამ გარმაიარა მთანო,
არას დაიქერს ფხიტუი, თუნდ იყოს თოვა-ქარიო,
გამახყვა ღედის-მუცლითა მარცხენას მხარზე ჯვარიო,
ჯლანაი დინიფხოელი მუდამ პირდაუბანიო,
ქალი გაზარდა ბატატი, ბაჩლელ ღელაის დარიო.
მაგის მეტს ხევსურის ქალსა ვის აუღავის ფარიო,
ან კიდე ვის შაუყრავის ქალს სამითხოოდ ჯარიო?
ახლა ბაჩიამ დაბერტყნას ვაცუნანავით ყბანიო.

ალუდა ჩარღილეღი დაგორვილ ბასრის ქვანიო,
ბუჩუკურელთან იშულლა, მიარტყეს ოცდასამიო.
ახოს ტრაპიზონ ვინ იყავ ხევსურთა მიკიტანიო,
ჩატეხა ეკლესიები, სუყვალას შახსნა ზარიო.

აქებსას ჩაჩაურაი არაყის ჩარჰადანიო,
ზეზვაიშვილი ბაცკანთა, თუშის ზეზვაის დარიო,
ბეწიკათაი ბაბუა, ბრუხაის ქალის ქმარიო,
პირში ყალიონ უჭირავ, ზედ უსხავ ვერცხლის ცვარიო,
მოწმალს თირუზანაი, ევ ანდროს შასადარიო,
მალრანის გორზე აბიკას თავზედ დახუის ქარიო,
შუაი ქობულთელი ხვიოდა, როგორც ქარიო,
ურჯუჯა კარწულთელი, ქვე რახელ ცოლის ქმარიო,
ინაიშვილსა ივანეს კაცი არა ხყავ ცალიო,
გალმეშა ბაქჩილოელი ადვილად მეომარიო,
ქალაის ზოფელ ხთისოსა ასტკივებია თვალიო,
თვალეებს წუნკლ ვერ მავაშორე, თუნგა მივასხი სამიო,
აქებს ნუნუას მიეცით წინა ჭილჭაის ხმალიო,
კიელ მაჯიგა ვინ იყვა, ეშმათან წილნაყარიო,

ხაჩითავ ყარანგოზაო, წამაგეთხარა თვალიო,
 ხარი კარჩიით მავპარეს, მალე მიილი კვალიო,
 რადარ წინხადუს დაიძევ, მამა წაგაწყდას, გვარიო.
 ახლა ქორმეშავ, შამავხე ამაგის მალექსარიო,
 ეინ იყავ სუმბატურაი, მისურაულის გვარიო,
 როგორ უხდების ბესკოსა, ხმატკბილად საუბარიო,
 ბრუცასა, ხანმატელასა, ქორს გამასთხარეს თვალიო,
 ყაჩაღად წასვლა სწადიან, კაც ვერ იშოვა ცალიო,
 ველკეთილ გადავიარე, ზედ კი სიწმიდის დარიო.
 ახლა პირიქით დავხყევი ამაგის მალექსარიო,
 ცოტახან შამამიცადეთ, ჯერ დრო არა მაქვ ცალიო.

VII. ს ი კ ვ ე ი ღ ი

290. სიკვდილს

ამაემართა ქერქაი, თოფი გადიცვა მხართაო,
 მალგონდა დახოცილები, მალა რა შახდა მთასაო.
 რა მონა წელი დავვიდგა, საფლავ არ სწვდებო მკედარსაო,
 ვითაის უნაწილობას რამთვენ შლის ტალავარსაო.
 სიკვდილო, უსაპართლოო, არ აიტანა ქრთამსაო?
 თუ აიღებდი, მაგცემდი სრუ იარაღსა რვალსაო,
 ჩემთა ცხვარ-ძროხათ სრუ მაგცემ, უღელს დავიდებ ხართაო,
 ამ ჩემსა ნაწილობასა სრუ მაგცემ მთა და ბარსაო,
 მე ავდგებ, გადავეთხევი, ორ-სამს გადვივლი მთასაო,
 არ გრცხვენინანა, სიკვდილო, ცრემლ არ მაგივა თვალსაო?
 სუმბატასა და გაგასა ორთავ რად დახმოც ძმათაო?
 გაგას რად მახკლავ სალდათში, თვალით ვერ ვღნახავთ
 მკედარსაო,

მშვიდობით წამალალულსა, აღარ მალგვრია დათაო.
 ქერხოში რაად შაუშლი, ფლას-წალიჩაის ჯარსაო?
 იარაღს ვიპალ უწირავ, ვინალ გააყრევს ჯანგსაო,
 ხირიმსა გაგაისასა ვინალ ჩაუდებს ტალსაო,
 ვინალ აუწყავს წამალსა, ვინალ გამახვევს ყბასაო?

ბერდენკას სუმბატაისას რად აცვეთიებთ სხვასაო?
 ღმერთო, რა დიდი ბრალია, პატრონს არ ეცვას მხართაო,
 არ ესხას პატრონტაშები შაშვენებულსა ტანსაო,
 ველარ ისრევდას სუმბატა, ველარ აჭრევდას თვალსაო.
 დაგიწყევთ ნახალის გორსა, ნაძალითევსა მთასაო,
 საჰერჯულეოს მაქმედსა, ოროლის დამლუპავსაო,
 ნეტავინ გადმააქცივა, წაატანივა წყალსაო,
 ამხვეულსა მთიბელსა რაად შაუშლი მთასაო,
 რადარ მიუხოლ, სუმბატავ, ოროლ-სამსამთა დათაო,
 ნასალდათარო გაგაო, ბებერთა დედ-მამათაო?
 კეოს რას ხედავ, სიკვდილო, სათავის სახლის ბანსაო,
 სწორშიათ რად გამაარჩევ შუათა მამუქასაო,
 ჯერ კი პატრონას გაუხეთქ, მემრე აუხსევ ჯვარსაო,
 ყველაით დაღონებულსა, შუას შამუგდებ წყალსაო-
 საკარწაულთოდ წამახოლ, აივლი ხაჰურთასაო,
 აბაია შეილსა წიქასა უპირავ თოფის ტალსაო,
 ახლოს უყენებ ჭილდასა, აჩვენებ თავის თავსაო,
 გააწირვიებ თას-განძსა, ლამაზს დაუშლი ტანსაო.
 რას ხედავ მელაგორასა ადგილსა მიედანსაო,
 რად მახკლავ დედისერთასა გიორგით აბიკასაო,
 რად მახკლავ უწადინოდა, მტრის ჩააცოლებ ჯავრსაო.
 რას ამახედავ ღელესა, ამა აკუშოს თავსაო,
 ტუნხათა, მაგიერთა, შამახსნი რკინის კარსაო,
 მგელიათასა აბიკას მაუკლავ ფალავანსაო.
 არ დაანებებ, სიკვდილო, ქალაქ მიმავალ გზასაო,
 პირდაპირ ვერ დაგიწონავ, დაახედვებდი ქვათაო,
 უკუღმავ მექალაქესა, დააბრუნებდი მგზავრსაო,
 ბულეჯენის შვალთ დახოცდი, შავარდენივით ძმათაო,
 ბრალი ას ადადაისად, ლამაზთ დაუხჩავ თვალსაო.
 ჩალხათას ბეწილიასა ლამაზს დაუშლი ტანსაო,
 დასატიებლად მტერთადა მგორავთ შადგვანდა ქვათაო.
 რად მახკლავ მესამიასა, ბაჰყურათ თათუასაო,
 სალდათში რაად გასწირავ, მკვდარს აზიდვინებ ძმასაო,
 გუგას ჯვრის ღელეს შამახდა, დაბლა ჩახენა ბარსაო,

ჯეჯილიანთა ყანათა, მწვანელიანთა მთათაო,
 მასულთა ამაღლებათა, ხთიშობლის დღეობათაო,
 აეერებულთა დროშათა, შამახვეულთა ყმათაო.
 აფშინათ ბაძიას მახკლავ, სოფელს შამანსნი კარსაო,
 აყოლებ მეჯილდოესა, დააღალატებ ჯვარსაო,
 წამააყენებ მძინარსა, გადმააგდებდი ბანსაო.
 ვინ დაარაგებუ სოფელსა, ვინალ შაუყრის თავთაო,
 ვინალ იხუცებს ჯვარჩია, ვინალ დაუქრავს ზარსაო,
 ნაყვანა ბაძიასად, ვინ რეკს დროშაის ტარსაო,
 ბათირათასა ბუჯისა ირემს დააწვენ ხარსაო,
 რად გაუწირავ ობოლსა ყმაწვილსა უმეცარსაო.
 კიკოლეთ ვაყას რად მახკლავ, მასკვლავს მასწილავ ცასაო,
 ამბავ ქვე რაით გადმახდა ამ თოვლიანსა მთასაო.
 კაის ვაშკაცის სიკვდილსა, ღმერთო, არ იქა ბრალსაო?!
 ღორათ დაუშლი ქვეტყირთა, ნადგომთა ხოხის ქვათაო,
 გიგიათ ბაბოს მახკლევდი, ხიდს გაუტეხდი ზღვასაო,
 არ გასტყდა ნანაისძეო, რა მიეწვივს მკვდარსაო,
 ლხინობათ ნურას მიიღებთ ამ ჩემსა ნაუბარსაო,
 გაიგებთ, ნუ შააგინებთ ამაგის მალექსარსაო.

291. კაი ჭმრეულის სიკვდილი

ხუთშაბათ გათენებდა მონა გათენდა დარიო,
 საგძალ კი შინავ მავილი, წყემსობად წანატანიო,
 საბრელოს მეძახს დედაი — ქალო რა ანაბარიო!
 გაგიგონებენ სწორები, გაგიცინებენ სხვანიო.
 მარხე ყოფილა, დედაო, კაის ქმრეულის ბრალიო,
 ლაქლიაობა, სიცილი, ეურეურით საუბარიო.
 აღარ მაგვიათ სტუმარი, გაზრდილი ალვისტანიო,
 სულეთი ვნახე, დედაო, მინდორ ყოფილა ველიო,
 შუაჩი ედგა ციხეი, რა მალლად ანაყვანიო,
 ცხრაკუთხად ანაყვან იყვა, ცხრაკნითავ ება კარიო,
 ზეთას თვალშიათ გამადის ტოშის, ფანდურის ჩქამიო,
 იქ ვნახე ხევსურისშვილი, შორით ემბოდა თვალიო,
 ხელჩა ეჭარა ფანდური, გვერდს უდგას მამუშპარალიო.

გავიდათ, დედისერთაო, აქ მაეწირნათ სხვაწიო,
ჯერ დედა მაგეგებების, მემრე ოხერი ქალიო;
ზოგებმ თქვეს — ეჭობ რო გავიდათ, მავისაბლუჯათ ფარიო,
ზოგთა თქვეს — გასვლა ძნელია, არ გაგვეყვებიან მხარნი:
იწყინა სულეთის ღმერთმა, არ მაგვცა სამართალიო,
გააგებივა სიკვდილსა: შინ მიგიდიან ყმანიო,
უსამართლომა სიკვდილმა შორა შაგვეყრნა გზანიო,
ველარ დაღვედრა დედაო, ჯიგრაულაი ხმალიო.

292. აკუმღნების სიკვდილი

ნისლი ქალაზე მავიდა, შამამღლებდა ქაჩიო,
აკუმოს შამახვევია, ცამ ჩამაყარა ნამიო,
ფერი ახადა სოფელსა, ქალ აატარა, ზალიო,
სიკვდილს ამბობენ მასულსა, აკუმოს დაღვა სკამიო,
წინ-წინ შაუდვა კურეტთა, გამაუცვალა ჟამიო.
ატურას აღუათასა საწყინო ეტყვის მხარიო,
სიკვდილმ მაუკლა აძია, გულზე შჭირს ნატყვიარიო,
ბაბო — აღუთ მაუკლა, მანძილამ დასწნა რქანიო,
არც უოხრებენ სახლ-კარსა, უელიან დედა-დახიო.
სიკვდილი სუმბატაისა, იწყინე ღმერთო, ბრალიო!
თავთავადად თქვენს გაყრილნი მანგიაის შვილნ, ძმანიო,
აღარ დაუვა ბაჟარა, ხუთმეტრს მთვარე მცხრალიო,
ქალაქ ხევე გამახელაი, ჭარების აფიცარიო,
ატურა პასუხათაი შავარდენია ჩქარიო,
მტერს არას ეპოებოდა, ხელჩი ეჭირა ხმალიო,
ტანთ ესხა იარაღები, არ აკლდა ჯაჭვის თვალიო.
შაქება რად ას აუგი, ადადა ჩვენაც გვეყვანიო,
ომჩი კივილით მავალი, ბევრაის ვაჟის ქმარიო,
შუა გორაზე გაშახდა, ოთახს გაულა კარიო,
აბიკას მგელიათასა, არწივს მასტეხა მხარიო.
ადგა, წავიდა სიკვდილი, გადაიარნა მთანიო.
ციხენ დაშალნა მალრანა, დატეხნა ლიბუს ქვანიო,
სუმბატაი და გაგაი, ოროლნ დახოცნა ძმანიო,

დედ-მამან უმხიარულნა, უკაფიავნა დანიო.
ხმელა გორაზე არ გახზდა, აღარ დახურნა ცანიო,
არ მახკლა დედისერთაი, არ ჩაუქცია ბანიო.
სულეთ შასწუხდა ახლები: ჩამაგვდიოდა წყალიო,
ბევრას კი ჩამაუშალნა, დედისერთასა, მხარნიო,
ბევრასაც ჩამააყრივა თეთრის კბილების ჯარიო,
სალექსო, თაოღ იფიქრეთ, რად გინდათ საუბარიო,
ან ჯვარჩი მიატანიდით ერთვის მანათის რვალიო,
ჩემი თქვით სადღეგძელოი, თქვენ მაიგონეთ მკედარიო.

293. ახალშუხლების სიკვდილი

ენკენიისთვე გამწარდა, თვირთვილ გააბა მთასაო,
კარგა გაგლესავ ნაშგალო, ცრემლით ჩაგირეც ფხასაო,
ცოტინავ ჩვენო სოფელო, ლიქოკ, მაგავლებ თვალსაო,
სიშირგვლივ სანგლად ნახვევთა, კლდე-ბეჭიანთა მთათაო,
დაჯინჭრებულსა ხოვლებსა, ვაკეთგორ ნაოფლარსაო,
მდაქვილოს-გორ ციხეთა ლამ-კირით ანაყვანთაო,
ბევრის მტრის გამჯავრებელსა, სიკვდილის ნაოხარსაო,
ჩარდახებ ჩამახყრევივა, ჩაუჯაბნება წყალსაო.
გასაოხრები სიკვდილი შავი-წავ დავა გზასაო,
არავის ინდობს ოხერი, არვის იკითხავს ბრალსაო,
ბევრასთან ბედავს ღალატსა, დროების გამაცვლასაო,
მისვლაზე მიიპარება, გამასვლაზე ტეხს ხმასაო,
ბევრს გაუოხრებს სახლ-კარსა, წილ-ნაწილს, მთა და ბარსაო,
დასწირავს თვალცრემლიანთა ბევრაის დედა-დათაო,
ლოგინთ დაუდგამს მწარეთა, ასხამს ნარ-ეკალსაო.
ძიკურათ გიგოს მაუკლავს, არ აძლევს ომის ხანსაო,
ბირნელის ღელათ ომოზდა, სტრაჟნიკებს შაზდებს ზარსაო;
სტრაჟნიკებ ეგრე დაფანტა, ეგრ როგორც მგელი ცხვარსაო,
მიზდიეს, ვერ მიეწივნეს, ვერ მოუხელევენ კვალსაო,
მავიდა თავის ნებითა, ტუსად ჩამახყვა გზათაო,
ლაქისკორ ჩამათამაშდა, დასწერს ქალ-ზალი ჯვარსაო,
მოკლედავ ჩახყვა სიკვდილი, არ ალევინებს ხანსაო,

შინამდღენ აღარ მაგშივს, არვის განახვევს მკედარსაო.
 აკუშოს მეხი ჩაღრივა, ჩაუჭეხნებავ ცასაო.
 ბრალი ას, ვატარს შვილო, გვერდი არ ედგა ძმასაო.
 თოთიას დააღალატებს, სულეთ გაუღებს კარსაო.
 საშუოს აღარ გამეშობს, საუნჯოს უღვამს სკამსაო,
 მანქადდა სატრედისგორა, სოფელ მაგავლებ თვალსაო,
 გაგათ აბიკას მაუკლავს, მასკვლავს მასწილავს ცასაო,
 ყმაწვილს მაშლიდა ზდილობას, არ გაუკათხავს ბრალთაო,
 სისხლით მაუზელს საგძალთა, მწყემსობად წანატანსაო.
 რას ეთელები ოხერო, ნაპირის სახლის ბანსაო,
 ბიძურას ემუქარების, არ ნანობს ნაობლარსაო,
 ობოლათ ციხეს დაუშლის, დაუნაყს ციხის კარსაო,
 მაუკლავს დედისერთასა, ხუთმეტის მთვარეს, მცხრალსაო.
 ბრალია ბიძურაისად, მიწა უღებდას კარსაო,
 კულას უშლიდას მხარ-ბეჭსა, თეთრის კბილების ჭარსაო,
 არას უშველა კუბოო? არ დაიჭერა წყალსაო?
 აგებალ გაშაუტევედა, სიკვდილს ვეტყოდი ქრთამსაო,
 რადარ გამეშობ, ოხერო, რადარ გაუღებ კარსაო?
 თუ აიტანდი, მაგცემდი სრუ ტყავ-სალამოს, რვალსაო.
 ცხენს მაგცემთ მარანდულასა, ან წითლას, ნიავექარსაო,
 სოფელნ მაგცემენ, საკვდილო, კვამლად უღელსა ხარსაო.
 ქვითკირსა ბიძურაისას ვინალ შაუბომს კარსაო,
 შინ უბობოქრობს მამაი, სახლნი აძლევენ ბანსაო;
 ვინ გაუშართვას გუთანსა, ვინალ შაუბამს ხარსაო,
 ცელი გაუქმდა, ოხერი, შენს წილს ვინ გასთიბს მთასაო!
 ნეტავინ წესიმც კი იყვა, და შეეცვლებოდ ძმასაო,
 ანამც წასვლა ქნა სიცოცხლით, დავისწავლიდი, გზასაო,
 გადავხენებდი სულეთსა, სათავის ციხის თვალსაო,
 სად უდგან უნაწილონი, სად სხმენ ქალ-ვაჟის ჭარსაო,
 არ იკანა მღერაი? შორათ ვიცნობდი ხმასაო,
 დაუზარებდი კულასა, სასლად გაზდილსა ტანსაო.
 სულწუხ ყოფილა სულეთი, ღვეანდა ბნელების ხანსაო,
 მანდაც მზე არ მაჰდინარა, ციხეს არ ავლებს თვალსაო,
 არ იყვა გარმასაველი სულეთის გაღვენსაო.

ქალ-ვაჟი ამანდაური ბევრ ნატრობს გამასვლასაო,
 მაგარ ყოფილა, ოხერი, ვერ ნაყენ რკინის კარსაო,
 ზეთისგან არ იყვა ნაწესი, ველარც უქცევენ ძალსაო,
 ნუ დაიცილებთ, ახლებო, თოთიათ იმედასაო,
 ამაშინ მაივონიდი, არაყს რა სვემდათ ცხარასაო,
 მგელს ღვეანდა მორაალესა, მგორიალესა ქეასაო,
 მითხო-ჯარეგას ომობდა, ურჯულოს შაზდებს ზარსაო,
 წვერით იხმარებს ხანჯარსა, სისხლით უღებავს ფხასაო,
 შინ გაიძლოებს უნცროსსა, ირჩევდა ფალავანსაო,
 აღაზ ღვენობთა ქალ-ზალი მაშინდელს ცოდო-ბრალსაო?
 იქელამ ლიქოც გაწირა, ამავე გარმხდა მთასაო.
 მითხოს წვეს გულს ნატყვიარი, იქ ატყვევებენ მკვდარსაო,
 არ ეჯერების სიკვდილი მამასა თოთიასაო,
 იქვე მამივა, — ღვონავს, ამახედავდა მთასაო.
 გამაჯრდი, თათარათ ქალო, ნუ ჩამაიტან თავსაო,
 დუშმნანა ხარ, ძილაო, კენეტა ბევრს უნდა ჯავრსაო.
 ძალო უშველე ხთისაო იმედათ იმედასაო,
 წამაიზარდას მგლის ლეკვი, არვის შაარჩენს ვალსაო,
 მაჟის ნადგომში ჩადგების, არ მააყიელებს გვარსაო,
 აისხამს იარაღება, გადაიკიდებს ფარსაო.

294. ლემსი მკვდარ ძმებზე

გაიგვიანე, ცისკარო, მთვარევე ხუთმეტის დღისაო,
 ჩამაუარე ხმელეთსა, სხივო და წუქო მზისაო,
 გკითხა, მიაშბე ამბავი ბარისაი და მთისაო,
 სიცოცხლეი და სიკვდილი ზოგ მიაშს, ზოგ თუ მწყინსაო,
 მუდამ ორ გულჯავრიანი, ჯავრი ძნელია მტრისაო,
 ქალიმც არ ვიყვა თჳანი, ძმაიმც მქნა ერთის ძმისაო!
 გასაოხრებო სიკვდილო, მყვობელო უყმოს ყმისაო.
 უღროოდ დამშავებელო ბევრაის ქალ-ვაჟისაო.
 თავ მავანებათ მაგასა, ახლა ვიამბათ სხვისაო,
 ძველ დროებისა ვიამბათ, ჩვენ ერთმანეთის ცდისაო,
 შავწყევ და ევრეც მაგივა, მეზი დაგეცას ცისაო,
 ლოგინნ-მც ღავეცვლებიან ზოგ-ზოგის დედა-ღისაო,

ლოგინნი ნარ-ეკლიანნი ღამით გიმთხობდან ძილსაო.
 ქალი ყოფილხარ თმიანი, ნაჰაპნ დაიწან თმისაო.
 მიზედე, ვერ დამერიე, დაგრეე დავლათითაო,
 ბევრჯელ კი მამაწადინე გამაცვლა გუნებასაო,
 ამიარ-ჩამამიარე, მარცხენ-მარჯვენა მხრითაო,
 გინდოდა გამაგეთელე რუსული ვიტონკითაო,
 შენ გამძღარიყავ სისხლითა, ჩემდ კი გეჰმივა მიწაო.
 დავბადებოორ, დედაო, უკლოი, უკლოს დღისაო,
 სამწეოს საიქიოსა ორით ვხსენდები მხრითაო,
 სულეთი შამამიყვანეს, ხელთ კოში მამცეს რვლისაო,
 გზა მამცეს სინათლიანი, სანთლისა, კელაბტრისაო,
 სულეთ სამოთხის ციხესა წვერს ედგა შუქი მზისაო,
 დასანთლულები კარები კარისა სამოთხისაო,
 დაოქროილებ სკამები, შიგ ტახტი იდგა ხთისაო,
 ტრედები საქანდაროდა, კამარა სულეთისაო,
 გამადიოდა სუფრაი, გამაცემული ხთისაო,
 ჯერ მიიარამევედეს ულუფას, მემრედ ღმარავედეს ლხინსაო.
 ციხის-თვლით გამადიოდა, ხმა ტოშის, ფანდურისაო.
 ხელი მკრეს, გამამაბრუნეს ნება არა გაქვ გზისაო.
 ეხლა მშვიდობით, სწორებო, აგრემც მოგპარავთ ქირსაო,
 მე გადათხევა მგულავის, უჭკოს დაფანტვა ჭკვისაო,
 თქვენ მაყენებდით ცუდასა, ღირსი არ ვიყავ თქმისაო,
 გახეით-გამახეითი, ერთიც არავის მწყინსაო,
 ყველაის მადლობელი ორ, თავისისაი, სხვისაო,
 ობოლ შენ გებარებოდეს, დამღვმელო ცა და რვლისაო,
 რასაც იქნებით კარგადა, ჩემო ძმაო და ბიძაო,
 დაინახიდით ყველამა ნაზარალები მტრისაო,
 გამაგრდი, ჩემო გამზდელო, გამკენეტო ბევრისაო,
 სიკვდილს სცოდნივა, დედაო, დამვირებაი ჭკვისაო,
 სცოდნივა დაღონებულთა წითლად დაღვომა მზისაო,
 ბოროტის მოსამქავრებლად მწარე ჯობნილა ტკბისაო.
 ამაგის ჩამათვლახია ცაიც უღუბლოდ წვიმისაო,
 ამ ჩემი ცოდვა-ბრალითა ქვათაც ცრემლები ზღისაო,
 სამწეოს გამამიტანავ ამბავი სულეთისაო.

295. სიკვდილმ თქო: არ დავიჯერებ

სიკვდილმ თქო: არ დავაჯერებ, გადავიღიდი მთასაო,
ორშაბათს გათენებდა აქეს დავხურავ ცათაო,
მიწაო ფხატებოურო, ქვე გაულება კარსაო?
ღუგმით შაყრილო კუბოო, ქვე ჩაუშობა წყალსაო?
გიორგის ქვე დაუშლია სააზნაუროს ტანსაო?
მიღაქვილოურ ციხეო ქვე დაისრევა ქვათაო?
რაით გაუძლებ, ოხერო, ქალუნდის ცოდო-ბრალსაო!
ქვე დააღობა, ოხერო, ბეროს ყვითელსა თმასაო?
სიკვდილო გასაოხრებო, არ აიტანა ქრთამსაო?
თუ აიტანდი, მაგცემდი სრუ იარაღსა რეაღსაო,
ცხენს მაგცემს ბეწინიკაი, შავრას დაგიწერს ჯვარსაო,
აძია მაგცემს წითლასა, ოთხთავ დაგიკრავს ნალთაო,
ბაჭყი ტანზეით შაიხსნის დავითფერულსა ხმალსაო,
ცხვარს მაგცემს მშავლას შვილები, შავითეთრებენ მათათაო,
თუშიშვილები ცხენებსა, ჯოგი გიმტვრევდას კარსაო,
თავს მაგცემს: თუშის ქალები, აღარ წაუვლენ ქმარსაო.

296. სიკვდილო, გასაოხრებო

სიკვდილო, გასაოხრებო, არ აიღება ქრთამსაო?
თუ აიღებდი, მაგცემდი სრუ იარაღსა რეაღსაო,
თუ მაგას არ დაეჯერდები, შავრას დაგიწერ ჯვარსაო.
თაოდ ორ რკინის მჭედელი, ოთხთავ დაგიკრავ ნალთაო.
წადი თუ წამავალი ხარ, რასად მახერებ თვალთაო,
უჩემოდ წამავალ არ ას, ხელი გამკიდა მხარსაო.
წაპაოლ, არას ვინაღლი, არც მაგიტ ვიყავ ყამსაო,
სრუ თავს გაგიჭრი, სიკვდილო, შიგ არჩეულთა ყმათაო,
აღვიღალ გამაგიმტვრევდი ფანჯარაიანს კარსაო,
თაოდ ციხისწვერ შავხდები, სულეთს მევაგლებ თვალსაო,
აიქით გამაფერიანდები, გამევახანებ გზათაო,
გათენებოსად მაუილ თავის დედასა. დათაო.
მეუბნებოდა მზიაი: — არ ვიმთვლებდი თავსაო,
შენ თუ არ მაგვიხვიდოდი, ერთაი ძმაი, დათაო!

აღარც გაძაოლ სოფლადა, არ გარმავხედები ბანსაო,
არცალ წავეყრი თათებსა, არ შავიბაწრავე ჭლანსაო,
არც დავიხურავე მანდელსა, არც დავიწნევედი თმათაო.
ამაგის მალექსებელი მწუხარე აოდ ასაო,
მარხედ ორ შაწუხებულს, იმედი ვახლიტე თავსაო,
ლოგინთით დამძრავე აღარ ორ, ორ კვირა თავებასაო.

297. ისარტ-ლელის ზგავი

ოხერო ისარტ-ლელეო, შაგეჭირხლება წვერიო,
სრუ თავზე გადგას ლემაღე, ეგ ოხრად გასახდელიო,
შენა ხარ ცოდვით სავსეი, სრუ ძირით მასათხრელიო,
რაიც გხვევიან მთა-წვერნი, სახელ გაღმეტდა შენიო,
ანამც გაგხვერეტდა ტყეიაი, ან გჭრიდას ხმლისა წვერიო,
იმ დროს იქებე, ოხერო, მზე რომ მთას შემოხვევიო,
ვაშკაცებს შაუბოვრებსა უფრად უცვალე ფერიო,
რახელ საკვეხურ გექნების: — სამ-სამნ კი დავხოცენიო!
რა ცუდნი ხქონდეს საწყლებსა ის ორნი დღე-ღამენიო.
ნიკოს არ სცევა, წიქაო, უფრო ბრალი მაქვ შენიო,
ზეპირ ხარ თოვლზე დამრჩალი, ხელით გიჭერავ ხელიო,
დაისვენებენ, წიქაო, სანადირონი კლდენიო.
ბევრჯელ ათენე მარტომა დიდი ღამეი ბნელიო,
ბერჯელ კი გეწვა მკლავზედა შენი ვინტოვკა ჭრელიო,
სიზმარჩი არ გეჩვენება, ზატორზე გედვა ხელიო.
მაელი გათენებასა, ჯიხვებს შაუკრა წვერიო,
ბევრჯელ დასთოფე ჯიხვები, ჩამააწითენ კლდენიო.
მაგის მერტს აღარ გიამბობთ, ლექსი არ მიყორს გძელიო.
ქვე დაგიბნელდა, ნიკოო, მზესავეთ პირის ერიო?
რაად გასწირე გამზდელი, დედა ნათია, ბერიო?
რაად გასწირე ლურჯაი, ნიავე-ქარვით ცხენიო?
წახვედი სახელიანი, სირცხვილ არ დაგჩა ბევრიო.
მდაბლა უხარის ქისტებსა, ბევრას მაუვა ფერიო,
შენ დაგლილ იყვა, ნიკოო, მითხოვლთ მთა და ველიო,
უხარას ხევსურთ შვილებსა: საქონ შავკრჩების ჩვენიო,
აქამდენ ხალიზ არ ხქონდა, უცბად უჭამდა მგელიო.

მკვდარ ხო ნიაღვრე მკვდარაა, ეგეთ უნდ იყოს მთელიო:
მაგათ რა უყვათ, ხახონავ, შენ ხო მთელ მაგვიხველიო,
სალექსოდ, ჩემო ხახონავ, ბოთლა ხელ-ახლის წვერიო.

298. შამამეჰარა სიკვდილი

ლექს იტყვას დაბალ გუგოი, ფანდურს გასჩაღხავს ხისასა,
ფანდურო ჩირახისაო, კიდე სჯობიხარ რელისასა,
ქალაღლის წერას დავიწყებ, ნუმერს დაუსომ წლისასა,
წამავალ ნადირობადა, გადასვლა მგულავ მოისასა,
შამამეჰარა სიკვდილი, ჩამამავალი გზისასა,
მახურვილი აქვ ნაბადი, ხეტარს ანათებს ხმლისასა,
კაცი ორ შამინებული: — თავს მამჭრის, როგორც თიკანსა!
სიკვდილო მე თუ არ მამკლავ, დაგიკლავ ხარსა ნისლასა,
გადმამიტრისა თვალეზი: — ვინ მახკლავს შენფერ ციცასა!
შატილისაქე წავიდა, ცხენას გადაჯდა წითლასა,
წიქათ — ბეწიკას მაუკლავს, გამრიგეს ბევრის მტრისასა,
ბრუცათ — ჩაღხიას მაუკლავს, კულას დაუქცევს ქვისასა,
სუხიათ — ჩხუბრეს მაუკლავს, შუქს დაუბნელებს მზისასა,
ხაძეთ მაუკლავს ბაბოსა, ქვიტიკის დაუქცევს ქვისასა,
გაგათ — ჭამუქას მაუკლავს, სიმაგრეს შატილისასა.
მანგია — დაიფურნი, თესლს ლევენ ერთუცისასა,
კაეზს ვაშკაცებს არჩევენ, გულს ალაღებენ მტრისასა,
სრუ ყველას მართალს ვიამბობ, მაკეთისასა, მტრისასა,
ჩაღხიას წამაიყვანენ: — გამაგვეც ცოლისძმისასა.
უყურეთ უბედურებას, ხიფათსა ეშმაკისასა:
ხორუსძირ შამამეჰალსა, ხიღს გაუტეხენ ხისასა,
საჩქაროდ შამავლევენ, ცხენზე გადასმენ ნიშასა.
მავადეს წინაჭალასა, ყანწს მიაწვდიან რქისასა,
სიმირგვლივ შამაეხვიენეს, ლეკვს ვერ დასწონენ მგლისასა,
მარტო ჩაღხია რას იქამს, თავს დაინატრის ძმისასა.
ცუდად ქნეს დაიფურთა, ცოდოს იღებენ მკვდრისასა,
შატილს ცოდო-ბრალს კვირობენ, ტირილსა ორის დისასა,
ბებერთ დედ-მამათ მაწირვას, ტირილსა ბიძისასა,

ახლის დიაცის გაწირვას, ჭყვილსა ლურჯაისასა,
ამაგის მალექსებელი გამამაველიეს ზღვისასა,
სიცივე რას გამამჩრებოს, ტანზე ჩავიცომ მჩვრისასა.

299. გვლევა მამწყინდა, სიკვდილო

გვლევა მამწყინდა, სიკვდილო, თანდურ გავჩალხე ხისაო,
ბანს არ მაყოლებს ოხერი, რადა ხყრი გულს გმინსაო.
მაცნე მაუვამც დუშმანსა, ლამაზის დედისძმისაო,
რა ამბავია მალრანა, რა წყრომაი დგას ხთისაო,
დაიქცა დელამიწაი, მასტყდა ნაპირი ცისაო,
ბაბოთ სუმბატას დაეცა, კულა დაშალა ქვისაო,
ლიქოკ დაიქცა ციხეი, სამუქაროი მტრისაო,
მალრანის გორზე ციხესა სიპერლებ ჩამაზღისაო,
მაგიკვდათ, თიაბაურნო, მგელი მამკრეფი ცხვრისაო.
სააზნაუროდ გაზრდილსა, კუბო აუგით რელისაო,
შიგ ჩააწვინეთ სუმბატა, რო ანგელოზი ხთისაო,
ჩაუდგით ჭიქის საკვამი, შუქი ჩაეარდა მზისაო,
თან ვერცხლი ჩახყვა სუმბატას, სახსარს ერთის ტყვისაო.
კა ვაუ იმასაც იწყენდა, — სიკვდილ გაიგას მტრისაო.
წესიმც ქნა წამადგომი, წელზე შამბაი ხმლისაო,
გვერდ დაგიყენამც გაგაი, ლალი არწივი მთისაო,
ბაბოიმც იყვა ახალი, უჭკოსად მსწავლე ჭკვისაო,
ან ბუჯია ქნა ცოცხალი, შავი ლურბელი ცისაო.
მაგის მეტს აღარ ვიამბობ სათქვამ ბევრ მგონდებისაო.
იღში ბაბოთ სუმბატა, სულეთამც ცხონდებისაო.

300. ბეწინაის სიკვდილო

სიკვდილმ თქო: არ დავიჯერებ, მაინც გავიტან თაქსაო,
ავარჩევ ერთის დროსასა, სულეთ ჩამავსხამ ჯარსაო,
მოწმალს დაქშლი ციხესა, შამავსნის რკინის კარსაო,
რას ემართლები ოხერო გზაზე მიმავალს მგზავრსაო,
წამავას საგულანოდა, ქმრისძმა გახყევების ზალსაო,
ბეწინას რა ეგონების, წყლის წვერთ შამიკვრენ გზასაო.

ომ იქნა გორის ბოლოსა, დაშუადლების ხანთაო,
შუაში ბეწინა იქნა, დახვევენ თოფის ალთაო,
პირდაპირ შაჰეტევის, ხელი გაიკრა ხმალსაო.
არას ჩახედავს ტყვიაი მეშველსა, მეომარსაო,
შამავსვენა კლღეზელა, შამახეტა ზალსაო,
ზალმა დაიწყო ტარილი, ცრემლი აეწყვის ზღვასაო.
მანდით დაბრუნდა სიკვდილი, თავჩალმ ჩამუდგა გზათაო,
გააღებს შულამის დროსა მშაველათ ჭერხოს კარსაო,
მარტოს გასწირავს მინდიას, გაგას მათუკლავს ძმასაო,
გააცდენს სალდათობასა, თიანეთ კენჭობასაო,
უნეფოდ აქნევს ქორწილსა, მააყვანიებს ზალსაო,
პირს ცრემლით დააბანიებს დედას, ლიქოკელ ქალსაო.
შენი გულის-მდე ბეწინავ, შენამც გიბანდავს ჯღანთაო,
სულეთამც გყავის უნცროსი, შენამც გიზიდავს წყალსაო,
იმიტ ხარ დასანანები, ხელ ვერ მახყარე ხმალსაო.
თავს დევანებებ ლექსებსა, აღარას გეტყვით სხვასაო,
აშაგის მალექსებელი, გავაღე? დუქნის კარსაო.

301. გასაოხრებო სიკვდილო

ბატარავ ჩემო ფანდურო, გაღებ საშიზის ლარსაო,
ქისტების გამათხრილი ხარ, ხმაში არ იხვევ ხმასაო,
ყურს თუ დამიგდებთ, ლექსს ვიტყვი, ორ-სამის სიტყვის
თქმასაო,

მანა მყავ გაჯავრებული, არ მიხდენს ლექსობასაო.
გასაოხრებო სიკვდილო, ხფშარავ თოვლიანთ მთათაო,
ცხენ როგორი გყავ ოხერო, რო ღგლიდი მთადაბართაო,
შავს ზამთარ უდაბურშია გადავლა გგულავ მთასაო,
დისწულსა დედისძმისასა რას ერჩი წამავალსაო,
ვერ დასწონ პირდაპირადა, გაათელვიებ ზღვასაო,
ეგ რო ივანე გაიგას, უწყალოდ მაგჭრის თავსაო.
რას შჩადით ჭორმეშივნებო, რად შაარცხვინეთ გვარსაო,
პურ ვერ აჭმიეთ სტუმარსა, თავის ძმის წამამტანსაო,
რამ გაგითავათ სუსათი, წინწინ თქვენ აბოთმ ხარსაო,
ის დიდად მისაღებია, შინ რო მიართმენ მკვდარსაო,

ჩემი არ იყვა ნაცნობი, მაინც ხმაი აქე კასაო.
ისრევ თქვენობა ექვიენა, თქვენ მაგაბემდათ მხარსაო,
თუ-რას მეღეკსეს იკითხავთ, სახელს არ ვმალავ, გვარსაო,
არ მაშლის ბიჩინაგური წელზე ცალბირის მბასაო,
პატრონის ხელმაუყრელსა, ბუზე დადნების ფხასაო,
სახლის-გვერდ უბავ ცალგვერდი, ოთხზე დავაკრავ ნალთაო,
გაეხედავ ბაღეაჩოსა, მაღალს არხოტის მთასაო.

302. ტუჩათ ნიკოს სიკვდილი

კვირაეს გათენებადა რა უფერ დადგა დარია,
გარმავეიტანე გარმუნი, ჩემის ლექსობის ხანია,
ცუდი დავარდა ამბავი, დახქოლა როგორც ქარია,
გული მაქვ გაკვირვებული, არაყ უსმელად მივრალია.
ამბობენ, გიორგომიდასა შეეხსნა რკინის კარია,
სიკვდილი ნიკაისაი, ღმერთო იწყინე, ბრალია!
ცოდო ას ტუჩაის შვილო, წელზე არ გებას ხმალია,
ხელჩი არ გქონდეს ნაგანი, მტრისად სასროლად ჩქარია,
არ დახვიდოდა მთა-წვერთა, ურჯულოს ნიაჲ-ღვარია,
ბევრჯელ კი მიღგალ-მალგალენ მარტუამ მითხოს მთანია.
სამზეოს სახელიანი, ღმერთმა გაცხონას მკვდარია,
ლუჩაჲსა გაოხრებულსა ვინალ ასმიას წყალია.
დაგლადებიან დუშმანნი, გასთენებივა დარია,
მანამდენ იყავ ცოცხალი, მტერს არ არჩინე ვალია,
რჯულიან ურჯულოშია, ბევრას აჰმეიე შხამია,
ალარ გამახვა ხალხჩია, ანგელოზების დარია.
ჩაპავათაე სიტყვები ცხელს გულზე ნაუბარია,
მარხე ყოფილა საძლები კაის მაკეთის ბრალია,
რახან მამგონდას ნიკაი, ცრემლ მამლის როგორც წყალია.

303. სულეთი

ხუთშაბათ გათენებადა ავდე, ავტირდი ქალიო,
არ იყვა ჩემის ნებისა, თოფ-ოხერმ მიყვა ძალიო,
შამამიყვანეს სულეთა, ვაჟებმ გამიღეს კარიო,
ხალიჩა გარმამიფინეს, დამიდგეს ოქროს სკამიო,

სათავეს გადაშახდინეს, — გულზე გვირს ნატყვიარიო.
სულწუხ ყოფილა სულეთი, არ მამდინარა წყალიო,
არცარა სულწუხ ყოფილა, ციხე იქ მდგარა სამიო,
ციხის ზეთა თვლით ჩამადის ტოშის, ფანდურის ჩქამიო,
ამანდით ჩამაწყვიან წვრილის ყმაწვილის ჯარიო,
გამააჩინეს მეშველთა ჩვენის კულაის ტანიო,
მალვედრის ჯიგრაულასა, ხელჩი უქერავ ხმალოო,
ამბობს: — სამზეოს მავწირენ, ჩემნი დანაი, ფარიო,
სამზეოს მენანებოდა, დამჩა ხევსურის ქალიო,
სამზეოს ნაერთგულარო, არიქ, მიჭირე მხარიო,
ავებ სამზეოს გამართვა სულეთჩი ნაუბარიო!

304. ხახანის სიკვდილი

მინდორში ერთმა მემცხვარემ ნახა სიზმარი მხრიაანი
არ-ვიც მე მამკლავ სიკვდილო, არ ვიც ცხვარს მათე ზიანი!
გადააბარა წყემსებსა, ვისთან რა ხყვანდა ზიარი,
გადააქეტა თითოი: — არ მინდა საუბრიაანი!
თავად დილიან წავიდა, შახკაზმა ტრედის თბიანი,
ლუთხუბის ძირ რო გამახდა ლურჯაი პიროფლიანი,
ჩახედავს ლუთხუბელები: ლურჯა ვისია ტიალი.
ხახაის დედამ ჩახენა, დაბრუნდა თვალ-ცრემლიანი,
ხახაის ღამ რო ჩახენა, უთმო დაბრუნდა თბიანი,
ხახაის ცოლმ რო ჩახენა, დაბრუნდა გულჯავრიანი.
ჩვენის მემცხვარის ცხენსა ღგავ, რად გაშალა ტიალი?
შემახდა ხახათ კარზედა ლურჯაი პიროფლიანი.
დაგმძიმებოდა მხედარი, ცხენო დაგიწყავ თხრიალი.
ქალმ გაუშალა ნაბადი, ზედ ხახა დაჯდა ხმლიანი,
წამაეხვიენეს სოფლელები: — გვიამბე მინდვრის ზიანი.
— მე მინდვრისა ქვე რა ვიცი, ლოგინი მიდგა ხმიანი,
ჩემს მოლოდინზე სულეთა სულეთის კარი მღე არი,
ხმლის კარჩხებ ვეღარ დაიხსნა, ყინული მარახვლიანი,
ცხენს ძუა ვერვან გაუხსნა, თოვლიან ყინულიანი,
ცოლმა გაუხსნა კბილითა, ეგ რადა მაგის შნო არი,
მეორეს დილას იქახეს ხახა აღარ ას ხმლიანი!

305. სიკვდილო უსამართლო

დილას დაუქარ ფანდურსა, ჩავაღებე ქრიალი,
გასაოხრებო სიკვდილო, შატილ უფრო ხქენ ზიანი,
აბიკათ წიქა მაუქალ, ვეფხვ დააწვინე მწკლიანი,
დედა გასწირე ბებერი, დან დასხენ თვალ-ცრემლიანნი.
სიკვდილო უსამართლო, უძმონ მასწირენ ძმიანნი,
ჩამასვი უკლოთ ჯარზედა ვაშკაცი ნაწილიანი.
ან დაგიღამა სიკვდილო, ან გზაიმც მაგცა კლდიანი,
ან წამაგყარა თვალეზი, თოფისიმც დაგკრა ტყვიანი,
გულზედამც დაგცა დანაი, ორპირა ცალღარიანი.
სიკვდილმ თქო: — მე ქვე რად დამწყევთ, არას ღმერთსთანა
ზაარა,
ზთისგან ორ გამაწვეული, ისარიც მაქვის თბიანი,
ბევრა ვაჟ მემუქარების, დანაიანი, ხმლიანი,
მაგრამ არ დავალ მდაბლად, მალლა ჰაერზე ვზივარი.

306. არხოტივნების სიკვდილი

რას ბოჟირობენ ღურბელნი, რასრა ბობოქრობს ქარიო,
იცრემლებიან ნისლები, თითქო ტირიან მთანიო,
ატარდეს ცა და ღურბელნი, მთათ ცრემლად დაზღვეს ნამიო,
ქვითინებს არხოტის თავი, დაბლა ბარმ მისცა ბანიო,
იმღვგლევის დედამიწაი, კლდე გულზე გასქდა სალიო,
მთათა დაწურეს ცრემლები, ასტეხეს ნიაღვარიო,
მიდის, მიანგრევს კლდე-ღრეთა, ბრაზობს არხოტის წყალიო,
ვინა სთქვით, რა სათქმელ იყვა, არხვატს დაეცნეს ცანიო,
დაიქცა სიმაგრეები, ირღვევის გალავანიო,
იხოშებიან ცრემლითა, იგვლეცს ქალი და ზალიო,
ამლას აღარ ხყავ შამილი, არხოტის ერთკი-მხარიო,
ახიელ სუხლშიაი, შაეხსნა რკინის კარიო
რას ხფიქრობთ არხოტიენებო — მტერმ რო გაბედას ძალიო?
დაგჭირდათ მაგრად შამქცევი, ხმამალლად მაუბარიო?
ერთად კი მაგგონდებიანთ, ის დისწულ-დედისძმანიო,
ერთავ ლომივით თვალეზი, ერთფერ კულაის ტანიო,

ერთმანეთ გადაიტანეს, ორთავე მაგათ ბრალიო.
მაუხდა ბელსა, წერასა, ბევრსალ იტყვიან სხვანიო,
ყველას გულ კი ატირდა, ყველას სწყინს საწყინარიო..
იკითხათ, რაში გჭირდებიან, ამაგის მაუბარიო,
ორი დაიქცა ციხეი, ორივე მეტკივნა მხარიო!

307. ხთისოს სიკვდილი

გაღმავიტანე ჩონგური, აძრახდი სამ ლარიანო,
ლექი თქვი კახაპირელო, ღუშმნიანო და მტრნიანო,
მტრისად ნატყლავად ნაღებო, სრუ მუდამ სირცხვილიანო.
თუ ვინ იყურებთ, გაამბობთ, რამაც დრომ ჩამამიარო,
ზედიზედ ძმების სიკვდილმა გულ რაიმ დამიზიანო,
ძნელია სიმარტოეი, უძმონ ძმას ინატრიანო..
ოხერო წუთისოფელო, სრუ მუდამ ღალატიანო,
რადარ იშლები ცოდვითა ბაღავაჩოო კლდიანო,
ბევრაის მასპინძელი ხარ, მალ-მალე დაგიდიანო,
ბევრჯელ კი მიაც გესტუმრე, თოვლიან-ყინულიანო,
მაკივლი საბოლოოდა, დღე-ღამენ იყრებიანო,
რად გამიცინებთ სწორებო, შაქება არ მცხვნიანო,
გვერდს მიდგას მთისა არწივი, სახელად ხთისო ჭქვიანო,
ღავსხეით, პურა შავქამეთ, არცარას გვეშნიანო,
აჲმ დროს ჩვენმა სიკვდილმა, ჩვენს გვერდზე ჩამაიარო,
დაგვძინებოყვა, ხთისოი წაშაღვა, გამიხმნიანო:
ცუდი მინახავ სიზმარი, თუკლალ დღენ მოკლებიანო,
ვერ გადავჩნებით ხიფათსა, ავნ საქმენ გვეხვევიანო.
ბლოს ჭალას იმ დროს ჩავედიო. ვახშმად რო დასხდებიანო.
ორნი გამავდით შეღმითა, სხვებ გაღმით შამადიანო,
ხთისოს მე უთხარ — ნუ მივალო, მგზავრები გვეყრებიანო.
არ დაიშალა ვაშკაცვა, ფეხ გახკრა, გამაიარო,
რა კაცები ხართ? — ის ხეითხა, კაი ხანს შაიგვიანო,
მე უთხარ — ხევსურებია, წავიდან, რას გვიშლიანო,
თავის სახლისკე მიდიან, ჭკვიანად გავცუდებიანო.
თავ რაიმ გაღმავებრუნე რო შავცდეს — რას ჩადიანო,
იმ დროს გავხენე, ხევსურმა ბერდენკა მაიტრიალო,

დამიკრა გვერდი ნადგომსა, არც-არა დააგვიანო,
თოფს მახვდა ხელჩი ნაჭერსა, შინელში გამაიარო,
ზალტიეც გაგაგდებოდა, ვინტოვკაც ხელჩი ხიანო,
გაღმითაც სრევა დაგვიწყეს, ცეცხლმ რიყე ააპრილო,
ერთ-ორ კი მიაც ვესრიე, საითაც ცეცხლსა შლიანო,
ვერაფერ ველარ გავიგი — რას ეჩადით, რას ჩადიანო,
ძარტო ის ღამრჩა გულჩია: — იარალს ამიყრიანო!
მე წაოლ, შენ კი აქ მჩები, მტრის ხელჩი, გულსისხლიანო.
რა კას მაგიტან ამბავსა ერთის ძმის დაო თმიანო,
ქმრის ღის, ქმრის ძმისწულმ მაგიკლა, გახსონდას
თვალცრემლიანო.

რა უჭირს ჩემს ამხანაგსა, ღისშვილებ ეზდებნიანო,
მავეკდა, მე დავიკარგები, არავეან ღამრჩებნიანო,
თუ ცოცხალი ორ მე ვიცი, სხვან ნურას იძებნიანო,
თოფო, გულზედამც მამხვლები, თუ დიდხანს დავაგვიანო,
მათქვამსა ამავისასა, სახელად მიხა მქეიანო.

308. ნახშირაულის სიკვდილი

აჩქამდი ჩემო ფანდურო ეროპლანების ხმაზედა,
ლექს იტყვის კობალაურა დარდიან გულსა ჯავრზედა,
კაის ვაშკაცის სიკვდილი უფერს გადივლის დარზედა,
ვერ იჭერს ქარი, ავდარი, თოვლი ნათოვი მთაზედა,
მისწვდების კიდით კიდესა, შორს გავა გრანიცაზედა.
არხოტ დაქუხდეს ღურბელნი, დაშავდეს, დაწვეს წყალზედა.
მალლა შაბერტყენა ნიაგმა, ცრემლ ჩამაყარეს ძალზედა,
გამაჩნდეს სახლნი ქვითკირნი, ბანმიბჯენილნი ბანზედა,
ხეუდავის სიმაგრეები, როგორც მემცხვარე ცხვარზედა,
ამლას ვის ტირის ქალ-ზალი, შაყრილან ვისრა ბანზედა?
ვიკითხე — რა ამბავია, ხალხნი ქოთობენ რაზედა?
მითხრეს: — დაიქცა ციხეი, წვერით ნაბამი ცაზედა,
ჩამაინგრიენეს ჩარდახნი. ქვა აღარ დარჩა ქვაზედა.
ენა ვერ იტყვის წყენასა, მეტად მაჩნიყავ ძმაზედა,
ბრალია ნახშირაულო ამლას არ იჯდა ჯარზედა,
სწორთან არ იარებოდა, ლხინი არ გქონდასთ სმაზედა.

მამ-პაპით სახელიანო, აბჯარ არ გესხას ტანზედა,
გამწითებელი მტრისაი არ ილესების ფხაზედა,
სწორების მჭოპინობითა, ჯიხეთ არ ხყეებოდა მთაზედა,
ატირდა არშავიანი — პატრონს დამკიდეთ მხარზედა,
პატრონთან ბევრჯელ ვიარე ჩორეხ ნადირის კვალზედა,
გავათენილათ თეთრადა ერთად ნაწოლთა ქვაზედა,
გექონდის ერთუცის იმედი, ჰკვა გვიხდებოდის ჰკვაზედა,
გაგიყოლებავ გოგოი, ლხინით გიდენავთ გზაზედა,
ქალო შენ პატარაიო, მზეს ღვეანდი წმიდას დარზედა,
რად შურიანობს სიკვდილი ნეტარ შენს ზრდილობაზედა,
ნუმც ჩაბნელდების მზის სხივი, თქვენის სამოთხის კარზედა,
გალობენ სიარინოვები ოქროს ჩონგურის ღარზედა,
გდარაჯობდიანთ არწივნი, დაგბოინობენთ თავზედა,
გემშვიდობებათ ჯიხეები მიბჯენილები რქაზედა,
საშობლო ხავერდოვანი დაგიწვენთ თავის მკლავზედა.
დისწული დედისძმისგანა არ გაიცვლების სხვაზედა,
დაგხვდაე ოჩიაური, შორით საცნობი ხმაზედა?
გვერდს არ ედგაე ძმისწული, გაზდილი ალვის-ტანზედა?
ერთ დროს ვინ ხყვანდა ბადალი, არხოტის ხეობაზედა.
ბერდედავ, დილის ცისკარო, ვერც შენ მაიქეც ჰკვაზედა,
შენ ხელით შენი მზის შუქი, შენავ ჩააქარ ცაზედა.
დავითო, ამბავ მაკვირებს, თავ მაიწყინე რაზედა?
ვაჟს ბევრ ჭავრ დაუგროვდების, უნდა დაუდგას ძალზედა,
ვინ ღნახავს შენთა მშობელთა, ცრემლ ნაგუბართა თვალზედა.
არხოტ აღარ ღირს მისვლაი ახლების ყრილობაზედა,
ნისლი წევს მგვლევიარეი არხოტის მიწა-წყალზედა.
მეც იმით ვამბობ უარსა წელს არხოტ წამასვლაზედა.

309. ნანაიძის შვილთ დაცოცა

შე ჩემო გაეეკაურო, ჰირიმე შენის ხმისაო,
აეხლად შამამიქციე, მე რო ამბავსა გკითხაო,
გიორგიობის თვე დადგა, ხანი ას ლექსის თქმისაო,
გაბრუნდა ლექსის ბორბალი, როგორც ბორბალი წყლისაო,
მოწმალს რა ამბავია, რა წყრომა დადგა ხთისაო?

ამბავიც ბედენაიას, მთელ ხალხ ამავას ხკვირსაო.
 სრუ ამასწყვიტეს ორ კვამლი, მხსენე არ დარჩა მკედრისაო.
 მე მიკვირს ხონდათ ნაქნარი, მათვენ ვერ ვიცი სხვისაო,
 თავისებ დაახოციეს, სისხლით იბანენ პირსაო.
 ღალატით მაკლეს ბათირა, ხანი არ მისცეს ცდისაო,
 არშავიანებს ახლიან, გმინს გააყოლებს გმინსაო,
 მაგსხლიტეს წუთისათფელსა, ღაღო არწივო მთისაო,
 ყველასი საიმედოო, ძმისაო, მამისძმისაო.
 ეგეთა ვინაღ გექნებისთ წელზე შამძხელი ხმლისაო,
 ამაშინ მაგაგონდებისთ, ძალ დაგადგებისთ მტრისაო.
 მანამდენ იყვა ცოცხალი, სოფლელთ გიჭერდათ კბილსაო,
 მე მგონე, მაგის შიშითა, ვერ იძინებდით ძილსაო;
 ბარჩი დაგართვით მამული, წილ არვის მაგცათ მთისაო,
 ბათირას კარგად მაუეა, თან გაყოლება ძმისაო.
 ბრალი ას ბათირაისად, მიებნელ არ დაშჩა მკედრისაო,
 არ იბრუნებდას ვინტოვკა მოწმალსავე პირსაო,
 ტყვერებოდას არშავიანი, გამახვიოდას ჩდილსაო.
 აქნევდა სიგიტგალასა, ვისაც მამომს პირსაო.
 ამავის მალექსებელი ვზიორ უდაბნოს ჩდილსაო.
 თავი ბოროლა მიყუდავ, ნიავ ჩამახჭრის მთისაო.

310. სადარა და მამუტა

ჩამავიარა ზაფხულმა, მაგვიახლოვდა სთველია,
 ვერ გამიგავის, მამსელია თელავი წასელის ჭერია.
 თელავი უნდა წავიდა, აქით ავიდა ხელია.
 მინდა წანწალი გზაზედა, როგორც მშიერი მგელია,
 კახეთ ყოფილა მინდორი, სრუ ერთიანად ველია,
 მაგრამ კახეთის მინდორთა მე მიჩრევიან კლდენია,
 ღვინოს ყვობ ხუთის წილითა; სასმელად ქერის წვენია.
 ჩემ სწორ კი არეინ იქნების, ჩემოდნის გადამყრელია,
 ამოდენას ხალხჩია, ერთამ იცხოვრას ძნელია,
 ზოგ უმდღვრიალებს თვალეში, ზოგმა თავს წახკრას ხელია.
 ნეტავინ დანატრებითა, ხევსურ მამც მხრის დამჭერია,
 მემრე კი ჩვენ იქნებოდა თელავ სკოლის ველია.

გასაოხრებმა სიკვდილმა, ცულ დაგვიყენა წელია,
ორის ვაშკაცის სიკვდილით ხევსურეთს აპხდა ფერია.
ადიონათა სადარა, მაუკლავ, მუხლად მგელია,
გაუყოლებავ გულითა ობლები მასაზღელია,
არცა-რა ხქონდა მამუკას მონაი ჩანადენია.
ნეტავინ ღმერთო მაღალო, მაგოდნად რად გასწყერია?
რასჩაით ჩვენო ხთიშვილნო, გასაგო არცრა თქვენია,
ხევწნაი, ზღვნების ხოცაი სად მიდის ამაგთვენია?
მთავრობის მამასახლისმა მაგვაწერივა ხელია,
ან უნდა მახკლათ მამუკა, ან აქ მაგვგვაროთ მთელია!
ერთმ ვერ უთხარით ხევსურმა: — შენალ გააბი ხელია,
შენ დაიჭირე მამუკა, თუ მარჯვე დასაჭერია!
მამუკას ვაჟიათასა, ტყვია გაშაზღის ცხელია,
მახვე, გუდელას ჩამაუკე, კარჩი ვერ გამაზძვერია.
ბეერა კი დამრჩა სათქმელი, საბელი გასამბელია,
მაგრამ არ მცალის ბეერადა, სხვაი მაქვ დასაწერია,
მიჯავრობს მასწავლებელი — რატომ არ დამაწერია!
ეგრ მყავის თავზე დამდგარი, სალდათს რო კამანდერია.
კახეთის მხარეს გახლავართ, მე ამაგ ლექსის მთქმელია,
სალექსოდ წერილ მამწერთ, ამბავ გავიგა თქვენია,
თქვენ თუ მაღირსებთ წერილსა, გავხდები მაღლობელია!

311. ბათირას მოკვლა ჭინჭბისაბან

ყურილ დამიგლით ვაჟებო, ლექსი მაქვ დასათვლეღია,
თვრამეტმ ურჯულომ ყაჩაღმა გადმაიარა წვერია.
სამშველოსაკე დაბრუნდეს, წაღმა მიუღის ველია.
არავგზე ჩამაიარეს, სისხლ მიდის რამოდენია,
მაღაროსკარჩი გახურდა, ზედ გაღმავიდა პერია.
თქვეს: — ჟინვანს უნდა ჩავიდათ, ქალაქ ყოფილა ძველია.
ბათის შვალ ეუბნებოდა: ლიქოკელი მყავ მტერია,
ოცდამეხუთე წელია, მაკლულ ხყავ მამაშჩემია,
სათლაგზე მიდგას ალაში, ვალი მაქვ მასახდელია!
მგზავრია დანვენებული, სასამხროდ დაღგეს მზენია,
პურას ჭამს შარახევზედა ბათირა ლიქოკელია,

ცხენიც საძოვზე გაუშვა, — შავრავ ჭირიმე შენია,
შენ თუ ვის წაგაყვანიე, შინამც ნუ მიოლ მთელია
მონა უდგების ღიშანი, რას იგებს, საკვირელია,
არ გაშავიდა დიდხანი, თავზე წაადგა მტერია,
თოფ დახკრეს მაზმადიანთა, ტყვიამ გადუქრა წელია.
შენს დედას ხევსურიშვილო, ველარც გამაგაქე ხელია,
ძალი ძაგოვია ტყვიამა, ცოცხლად წავიდა მტერია.
ძმით ვინალ გაგიგებიებს, შენზე უფროსნი, ბერნია,
იტირან, ტირილ რას არგებს, გაულალღების მტერია.
ახლა ზაფხულიც მავიდა, შამაიფათვლნეს ტყეხია,
შამახყოლიონ არაგვსა, ჭაღრისგან ორბის ფერნია,
გიორგისა და აბიკას სამტროდ არ ურჩევ მგელია.
ფიქრი მელექსემ შააგდას, აუგს ნუ იტყვით თქმისასა,
ლეეს სხვათუ შამაგაბრუნებ, როგორც ბორბალსა წყლისასა.
ბებერ ბოინობს არწივი, საყელს გადახყვა მთისასა,
მაღალსა არიშკის წვერსა, მწერვალს გადუსომს თბისასა,
ლამურით სახლ-კარს კიოხულობს, საფერს ხკვლევს თავის
ძმისასა,

გვერდს ისხამს სახლისკაცებსა, მაგრა მჭერელთა მხრისათა,
ლამურით ელიზბარასა ბეჭთ ზღებენ თოფის ღიშანსა.
ეტყვიან ვიტონკაებსა: ჯავრს ნუ შავაგაქმევთ მტრისასა!
მღერით წავიდეს ტყვიანი, გულს შაულებვენ წითლადა,
ეტყვიან უნცროსობასა, სულეთ მოტანას წყლისასა,
ცხენისად ქერის კმევასა, მაგრად გაბანღვას ჭღნისასა.
დაბრუნდეს ნასახელარნი, წამავლენ უგზოს გზისასა,
მკერდით დახევენ ვაჟები წვერსა ანდაგის წყლისასა.
მძიმე გამახყვა მღევარი, კვალს ვერ მახხელვენ მგლისასა.
მშვიდობა ხქონდას მგელათა, ახლა დაგიოვლით სხვისასა.
შავაქებ კურეტი ბერებსა, წინაე ნაბძოლთა მტრისადა,
ჯარეგას თოფის მსრეელებსა, მთიბლისად შამკრავთ გზისათა,
სხო აიფარეს რაჭულაძლთა, თორ მაგრა ზღებდეს ღიშანსა.
ამაგის მალექსებელი, თავშელმ შამაოლ გზისასა,
მელექსეს ვერეინ გაიგებთ, არ ვის მაუვა ფიქრადა,
რად იწყენთ ხევსურთ შვილებო, შაქებას კაის ყმისასა.

312. ჰისტორიის მითითების მაცვლა

შაბოთის ხორხჩი დამრჩალნო მთაწვერთ მაველით თვალიო,
შაპაწვინეს მითირი, როგორც ნამთევი ხარიო,
ზედ დასტირიან მითირსა ხუთ-ხუთნი თავის დანიო,
იქამც ხეონაყვენეს მითირსა ლამაზნი თავის ძმანიო.
ხელთ ხეონდას იარაღები, მხარიღლიე გილდის ჯარიო,
ხუთმანათიან ჩაქმაი, კოჭებზე ეკრას ნალიო.
შაბოთში ტელეგრამაი, დეპეშას გააქე ჩქამიო.
მეორეს დოღას ამბობენ, თელავ ჩაყარნეს ხმანიო.
ევ რო გაიგა მაცემა, აბრუნდა როგორც ტარიო,
თუკლალ მამიკლეს მითირი, თუკლალ დამხურნეს ცანიო,
გამლაღებივან დუშმანი, გასთენებივა დარიო!
დაჭედა მთვარის შუქზედა, ცხენს ოთხ დააკრა ნალიო.
დათვისჯვარ გადაიარა თვალშუალამის ხანიო,
გავარდა შაბოთისთავა, შაბოთს მავაღლა თვალიო,
— ჩემის მითირის მამკლავსა, აქით გამუდის ჩქამიო.
ნავთი სასახლეს დაასხა, ცას გაადინა ალიო,
შიგ დაამწყვდიონა ჯალაფნი, გამაუდევნა კარიო,
მესამე მავლა ჯავრითა ყმაწვილი უმეცარიო.
დაბრუნდი მთისა არწივო, შამაიგრუშენ მხარნიო,
ძმას ეგეთ ძმა უნდა ხეყანდას, მითირს რო მაცე ხეყანიო.

313. სვიმანის შვილი

ღმერთო რა დიდი ბრალია, ნაპირი მასტყუდა ცისაო,
დაეცა სტეფანწმინდასა, მა სვიმანის შვილსაო.
სანდრონიმც ნუ მაგიკვდებოსთ, სრუ სახმელეთოდ ღირსაო,
გვერდს უღდა იაგორაი, ლერწამი ზღვისპირისაო.
იორდან, შენი ილბალი, ქვედამსავით ქრისაო,
ვინც იყვა შენი დუშმანი ფათოლასავით თრისაო.
წიგნი დაწერე დავითო, გაზდილო ხეწიფასაო,
მუხლზე გაზარდე ძმისწული, თვალი ას ხმელეთისაო,
რახან გავიდას ხალხჩია, შუქ დაადგების მზისაო.
იორდან, გამოვიგზავნე, იორდა სამის წლისაო,

ჩიხაი იაგორაო, შესია მელექისაო.
ამავის მალექსებელი, სანადიროჩი ზისაო,
კარგა უხდების ლექსობა ნათლიას ნათლულისაო,
ხუთმეტ მანათად გამყიდეს, მა თამარიზძის შვილთაო,
მე მაგით რას ვინაუღლი, მალოდინი მაქე ძმისაო,
ჯუთით რო დავსწერ წერილსა, სრუ დაუქარგავ წილსაო.

314. ბეწინა-ბეწინათ დახოცა

ლექს იტყვის გაბიდაური, არცარას დაღლევს დიდხანსა,
მალე მაწყობს ზიტყვებას, ვაჟ ვინაც სახელს იქამსა.
მთაში დავარდა ამბავი, ხმა მისწვდა დედაშიწასა,
დაბნელდეს სხივნი მზისანი, ნაპირს ჩავედეს ზღვისასა,
ცაზე ატირდეს ფრინველნი, ცრემლნი დაწურნეს თბისასა,
ველარ დადიან ბრალითა, არხოტის ქალაისასა.
არხოტით მზირნი გავიდეს: ჯავრს კი არ შავქამთ მტრისასა!
უშიშა თუ-კი დაბერდა, ჩვენ კარგა ვხედავთ ლიშანსა.
ჩადიან, ჩასაუბრობენ, მგელნი უშიშრად გზისასა,
ფრინველად ავლავის თბეები, არ აჩქამებენ ქვიშასა,
მაგათ ეგ არ მაღგონდების — ლილვლებ ელიან მისვლასა.
ბრალი ას ხირჩლაისშვილო, შექს გიბნელებენ მზისასა,
გზაში ჩაგისხდეს მალულნი, გლიშნებდეს როგორც ჭილდასა,
ერთმანეთს ეუბნებიან: — თვალ არ შავგავდას, ღთის მადლსა,
თორ ომს აგვიტეხს ძლიერსა, არ დავგაფერებს სხვისასა!
ფერად ეტყობის ვაშკაცსა, რკინასა ფოლადისასა,
ხარ იმით დასანანები, ხანს არ გაძლევენ ცდისასა.
რო დაათვა, იძახა: — სულნი ღმერთს, ლეში მიწასა!
ხმა მისწვდა ბაბუტისშვილსა, კუთხსა კულასა ქვისასა,
ლილღურად ჩამაუკივის, პირდაპირ რაზმსა მტრისასა,
ნასრევი ბეწინაისა ქისტს უმტვრევს გულის ფიცარსა.
— ეგ გინდა ცხენის მჭამელო, ბეჭნი მიანდვენ ქვიშასა!
სულეთ უნცროსად წაგლალავს, ორთად გამბანდავს ჯდნისასა.
ბეწინას ნელა დაგვიკრეს, მასკლავს მასწილვენ ცისასა,
ვერ შჩებით ლილვლის შვილებო, ლილღოში ზიდვას
მკელრისასა.

ველარც წამახოლთ არწიენო, ჩორეხში კლდეებისასა,
არ ხკარგავთ ბერდიშვილებო ჭილაგსა მამ-პაპისასა,
ბაბუტამა და გიგიმა, გზა დაისწავლეს მთისასა,
შაკალის ჩრდილჩი ჩაუსხდეს, ძალს ახსენებენ ხთისასა,
თოფ დახკრეს ღილღვლის გაზღილსა, ნაპირსა სოფლებისასა,
უთვლიან უნცროსობასა, ოროლის თავის ძმისასა.
დაბრუნდეს ნასახელარნი, წამავლენ უგზოს გზისასა,
ამღას მშვიდობით მაგიდეს, სახელს ულოცვენ ვითასა.
ცაზე მივლნატრი ღურბელთა მდინართა არხოტისასა,
არხოტში ახალგაზრდათა, მზიდავთა სახელისათა,
ახიელაში ციხესა, ნაგებსა აბაისასა,
დავწირენ სიბეჩავითა, ჭირთ ვჩივი ობლობისათა.
ამაგის მალექსებელი, ბოლოს ორ კახეთისასა,
ქიუინით ტელეგრამაი მუდამ დის ქალაქისასა.

315. კინწათი ტუჩაის მაკვლა

ლექსობა მამაწადინა, ფანდურს ჩაუდევ ლარაო,
მარტომ რა უნდა ვილექსა, არ ვინ მიჭირა მხარიო.
ყური დამიგდით ვაქებო, არა მეტქმიოს მცდარიო.
ხელით იჭერენ ტყვიასა, აღარ თუ აქვის ძალიო?
აღელდეს კინწათ შვილები; აღარ აქვ კაცის ყამიო,
ბევრას წაართვეს მამული, ბევრს დააყენეს ძალიო.
ჩოდართ მამუკა გავარდა, ობოლმ ვერ გაზძლა ძალიო,
თქვა: — ქისტეთ უნდა გადვიდა, სამმოდ დაუკლა ხარიო,
კინწათ ეგრ უნდა შავება, ხარს რო შეემბის ხარიო,
ხელით იჭერენ ტყვიასა, აღარ თუ აქვის ძალიო?
ტყვია კაცისკე წასული, ვინა თქვა გამამბალიო,
გამაწირვიეს სახლ-კარი დედ-მამის ნაოფლარიო,
სრუ გამამართვეს მთა-ბარი, მამ-პაპის მიწაწყალიო!
ბებერს უბარა ბიძასა: შენი და ჩაიბარეო;
მე დედას ველარ დავღმარხავ, რად უნდა საუბარიო.
საპირიქითოდ ტუჩამა, მაგრა გაბანდა ჯღანიო,
თქვა: შატილ უნდა მივიდა, წერილ მაქვ მისატანიო.
თავს აღგას უბედურება, მარჯვნივ აართვა მხარიო,

შატილით გამეფმართა, იყვა შუადღის ხანო,
 ლურჯას შამახკრა მათრახი, ცხენმა გამახკრა ნალიო,
 სალაშქროს ჭალას შამავა, გამახანნა გზანო,
 უშალეს, არ დაიშალა, არც აუქცივა მხარიო.
 დათვის ჯვარ უზის მამუკა, საყუჩად უხსენ ქვანო,
 — რა მაგივიდა ლურჯაო, შახანენილ გზანო!
 შამახდა წუბროვანჩია, წითლად ეჩვენეს მთანო,
 სანგალჩი ჩოღართ მამუკა აბრუნდა როგორც ტარიო:
 — არ წამივიდას ცოცხალი, გამიციენენ სხვანო!
 გავარდა არშავიანი, ტყვიამ დანაყა ძვალიო,
 — წამართვით ადგილ-მამული, არა მეტანა ბრალიო.
 მხარგვერდზე შამახსვენა, კარგად დასწერა ჯვარიო,
 ხელგამუტანად სიკვდილი კაის ვაჟისა ბრალიო,
 დიდ ხანას უყარაულა, არც მიუტივნა სხვანო,
 იკითხათ, ვერას გაიგებთ, ამაგის მალექსარიო.

316. სიკვდილმ თჳო

სიკვდილმ თჳო არ დავიჯერებ, ნაზემარს ვიქამ ხთისასა,
 გადაოლ ლიქოკის ხევა, თესლს დავდღევ ლიქოკლისასა.
 მეხსა ჩავღრევედი ჭილჭათა, ლოტოთ დავხფანტავ მგლისათა,
 დათვის ჭრელაისშვილსა, შავსა ღურბელსა ცისასა,
 ჯარის თათარისშვილსა, სიმაგრეს ერთის წყლისასა,
 ჭალაის სოფელ მინდიას სისკარსა თენებისასა.
 ოროლთა თოთაის შვილთა მასკელავთ მავსწილავ ცისათა,
 იარაღს ერთად შავხყრიდი, ხუთ-ხუთის ჩალხურისასა,
 სიკვდილსა აბაისასა საწყინოს ვიზამ ხთისასა,
 შვილთა დაუნოც ოროლთა, იმედთ მავშლ ერთუცისასა.
 თოთაის ხმალსა შამავხსნი, წელთ ნაბაშს აქაისასა,
 მავხკლევდი ნათელიზძესა, კულას ჩამავშლი ქვისასა,
 ძმისწულს მაუკლავ ივანეს, შუქს ჩაუბნელებ მზისასა.
 ყრუვთა, მშაველას მაუკლავ, ნამტერევსა ფოლადისასა,
 ბოქეჩვილოს კულას დავანგრევ, ნაგებსა ბასრის ქვისასა,
 ჯაკათ მაუკლავ თოთაის, მთვარესა ხუთმეტისასა,
 ამაგ სიმღერის მათქვამი, სკამს ვიჯედ დედიძისასა.

317. სიკვდილმ თქვა ზღვასა გამავედ

სიკვდილმ თქვა: ზღვასა გამავედ, ზღვა ჩქეფით გამავიარე,
გადავყედ ჯორსა ცხვირთეთრსა, ხმელეთი შამავიარე,
კინკილით ამაღიარე, შათილს ჭალა კლდიანი,
შამაჰხედ გიორწმიდასა, დამიხვდა ქვასიპიანი,
დათვსჯვარ შამამეგება გიორგი პიროფლიანი,
ვაიჲ, დამჩა ხახმატი, მართული ქალ-ვაჟიანი!
გუდანის თავ რო გაეხენე, ბულა ბუბუნებს რქიანი;
ლიქოკის ღელეს შამაჰხედ, დაღალულ, პიროფლიანი,
კოპალამ არ ჩამიტივა, დამიხვდა ფარ-შუბიანი.
ფშავისკე გადაუხენე, ვარდნი ყვაოდეს, იანი,
ჩავუდეგ, ეგრე ჩავთიბენ, რო კაი ცელმა თივანი,
ბევრაის ღედა ვატირე, ჩამავსვი თვალცრემლიანი,
ბევრაის დაი ვატირე, უძმოში დავსვი ძმინაი,
ბევრაის მამა ვატირე, გავწირე გულჯავრიანი,
ბევრაის თოფი შავხკიდე, სიათა პირკვამლიანი,
ბევრაის ხმალი შავხკიდე, ფრანგული ფხასისხლიანი,
ბევრაის ქული შავხკიდე კარჩხაზედ ოთარლიანი!

318. ნარჩივი ვაჟების დახოცა

სიკვდილმ თქო: არ დავიჯერებ, ნაბრძანებს ვიქამ ხთისასა,
წინ-წინ ჩამავალ შათილა, ნაპირს შავამტვრევ ცისასა,
მაუკლავ ბაბურაულსა, მრიგესა სოფლობისასა,
საშუქას სანდუაურსა, ჯიხვს გარმავაგდებ კლდისასა,
ბადასა სამუკათასა, ანგელოზს ღვანდა ხთისასა,
ძმას მაუკლევდი წიქასა, კულას დავშლ ქვეითკირისასა,
ახალას შუქიაურსა კერას გაუტეხ ქვისასა,
აბულეთს ობოლათასა, მხოცელსა შუნ-ჯიხვისასა,
მაისვენებენ ნადირნი, ჯიხვნი დახკვალვენ ქვიშასა;
მაუკლავ დედისერთასა, სრუ უზამ მტრის გულისასა,
იმ ჩუათ ბათაკისა ნაქარს გაუტეხ მთისასა,
ბერებჩი თამარიზძესა ყარაულს ქვენუბნისასა,

ნება ექნებას ქართვესა, იდენენ ჭალისასა.
ბერასა ანატორელსა, ტერელს გამტეხს ხმისასა,
ამაგ სიმღერის მათქვამი, სათავეს ვიჯედ წყლისასა.

319. გურიელ-შატილივნები

კვირაეს გათენებადა მეტყვის საწყინო მხარიო,
გუროთ მაკიდა ამბავი: შატილს გაულით კარიო.
აჲლებმა შატილივნებმა დახქროლეს როგორც ქარიო,
ჩაგროვდეს მალალ ხიდზედა, არ სწვდების წვიმის ცვარიო!
გზა შაუშალეს უფროსთა, დიდი დგას საუბარიო,
ბევრ ხანიც არ დაილივა, მავიდ გუროვლის ჯარიო,
ზოგნი გავიდეს ხიდზედა ნარჩენი მეომარნიო,
ბაბოთ ლეგუას დაგვიკრეს, დასცეს მანძილა ხარიო,
დაგვიკრეს ჭიელიშვილსა, ღმერთო რა დიდი ბრალიო.
გიგიათ წიქას დაგვიკრეს, კელას დაუძრეს ტანიო,
იმათ დავლნატრი ახალთა, რათაც უფრო ქნეს ძალიო.
გორგალათ ნანაიზძემა, თოფს დააყრივნა ხმანიო,
თუკათ თოთიას დაუკრა, გუროს მასტეხა მხარიო,
მარტუას ნანაისძესა შამაეხევიკა ჯარიო,
ბრალიას ნანაიზძისად, არ ექნა ომის ხანიო.
თათიკავ რაად გვიწირე, არ იყვა ჩენი ბრალიო.
გეუბნა ალერდაჩია, არ იჯერებდა ხმალიო,
მალალ-ხიდ დაუჯერებავ, მარხე ას შიშის ქარიო.
დაიქცნეს გუროვლები, რად უნდა საუბარიო,
ამაგ ლეჩსების მათქვამი სანადიროჩი ვარიო,
ხელჩი მიჭირავ ხირიმი, მიძეს ოსმალის ტალიო,
ჩამავიცილე წვრილები, მანძილავ დასხენ რქანიო!

320. წყალს იძითელი და მაგანძური

თუ არ იჯერებ სამძიმარო,
ავუჯაბრდათ ვაშკაცებივითაო,
ეგ გვარილ დავაკვებათ გვარსაო,
წყალსიქითელი მაგანძურსაო.
წყალსიქითელი ვერ გაუხოლო,

ჩუჩაყური ღგავის ქარსაო,
უძეს ბინაი ორწყალჩიაო,
ტანიის ღელით იქამს ჩქამსაო,
მაცნე ფხიტუსა გადმამდგარაო,
ოხერხეველი აძლევს ბანსაო.
ფიცხელაურ გეყავ ლეკვიანიო,
აძრახდას, აყოლებენ ბანსაო.
უძახეთ ჭიელ-გუდანელთაო,
სამაგანძუროს ერთკიმხართაო,
ვამზადებ თინიბეჭაუროთაო,
მა წყალსიქითლის საქმარედაო.

321. ძმაზე ნატირალი

ფასიორათამც დაღლევს ღმერთიო,
მისცეს ღვირბინი იმედასაო,
აკუშოს ღელით გამახენაო,
ძმის მამკლავ იცნა ახოს თავაო..
მაშინ რაი ხქენ, და გენაცვლასო,
ბუჩასეულჳ რო ჩამაგხვივლაო,
ნამხრევთ სათავეს ნაყუდებიო,
ნამხრევთ ბოლოჩი დაგაფშენიტაო,
დაგაწყვეტივნა კაფიანიო
ნამხრევნი დაგაწითებენაო.
ცელ დაგჩა ნამხრევთ სათავესაო,
ნამხრევთ ბოლოჩი სალესველიო.
ახურათ სანათისძიასაო
შვილნიმც ხყონ შენის დავლათისნიო,
შენზე ხმლით მოსვლა რად უნდოდაო,
ბუჩასეულიც გეყოფოდაო.
აცა, ვერ წახოლ გუროელოო,
აპარეკაი გამაგიდგაო.
ბუჩასეულს ქვე რას გვაკეხებთო,
ხირიმაჳ ბარტყი ჩვენიც ნახეთო.
ვერ წავა თქვენი იმედაიო,

გუდელას იწვა ნატყვიარიო,
გმინსა და გმინსა აყოლებდაო.
შენ რა კა დაგცდა ახოელოო.
დასცდა დიდ კაი გუროელსაო.
შენ დაგცდეს ღვედის იარაღნიო,
იმას ბალთანი, აშურმანიო,
შენ დაგცდეს ლეგან ტალავარნიო,
იმას, ჩოხაი სკლატისაიო,
შენ დაგჩა ბოსელ-ბოსლისკარიო,
იმას ციხეი, ციხის კარიო,
ციხის კარ უზის ახალზალიო,
ციხეს კოდნ უდგან პერიანნიო.

322. სიმე სამუჰაჰე ნატირალი ლეღიანისგან

სიძეე ამაშინ მამეწონეო,
სამტყუხ მეტანე ამხანიგადო,
კალთან რო გადაიკვართენიო,
თოფი ჩულჩიგით გამასწვადეო,
აღვეღრე სამუჰაობაიო.
ზუიადი შენ მამართვი ჩემიო,
სამტყუხს მახკარიფე ბეწვითურაო.
სანგიე, ჩიოდა მზექალაიო,
წირვას ჩიოდა, გინებასაო,
მე ეგი არ მამგონდებოდაო,
ხარის კვლაივით მამდიოდაო,
სანგის ენაცვლა ლეღიიო.

323. სიმეჰე ნატირალი ცოლისღისგან

ხოშიზურაო შენდ მავკვედიო,
რად გინდოდ იმის ტყუეზაიო:
— მაგიოლ გიორგიობასაო.
მაგიტან ჭიხვის სატყავეთაო.

შაგნანლა ხომიჭურის მზემო,
სახარისმალალ შახლომაიო,
არხოტიონთად მეტობაიო,
ხმლითა სანგალში გადასვლაიო.
დამეწვენეს შენნი სიძობანიო,
მეპრ ჩემნი ცოლისდაობანიო,
თავშიით ამამკენიტენ თმანიო,
ჩაისხენ ჭიბის მასრაჩიგაო,
აეგრავ მია კუჭულანიო,
ჩავისხენ სარტელის ჭიბაჩიგაო.
აის დრო არ გვერჩიყვისაეო,
შატელ ვისხდიდით ციხის კარაო,
ად-ჩადიოდის ხოყანაიო,
არც კი ვის გადავხენილითაო.

324. გელდიაურზე ნატირალი ფშავლის ქალისაბან

ქალმა დავცვითენ ჭლან-წინდანო
სასიბისღელეს სიარულსაო,
თვალთ გიჭირე, ველარ გნახეო,
ხილოს კალოს ყოფილიყავო,
გელდიაურის მთიბელშიო,
ლეგოსნებშია ლურჯოსანიო.
სათავ-სათავეს მაუვლიდაო,
ნამხრევთ ტოტებსა მაუჭრიდაო.
ნაზირ-ვეზირნიმც დაგიხოცნაო,
ბაცესად ბისოს მამიდანაო,
რაიც ერთადა არ შაგეყრიანო,
ერთურთის თავსა გვანატრებენო.
მარიანობას წამახვიდიო,
კალოთგორ მაგცემ პირობასაო,
ხარაჯის უბე ჩავიფიცხდაო.
სამხარაული გარმავიდაო,

ულაღვენ კაცსა მამაშჩემსაო,
გიპირობს გამაჰიდებასაო;
ნუცრას-ერთს ხკითხავ მამიდათაო,
ჰეტყოველს ხკითხე, მარნაულსაო,
მემრ წაედ გიგას დაეკითხო,ო,
ახოს სანაგის მემიჩნესაო.
წაიქენეს რიგნი ახოჩიგაო,
სანაგის სანაგმ დაიძინაო.
დროშათ ქვე ვინალ აგვიბემდაო,
ხმალას წითლსა ატლასისთაო,
ლაშქარს ქვე ვინალ შაგვიყრიდაო
გიგაურ-სამხარაულისთაო,
მუხრანს ქვე ვინალ გაღბეგრედაო
მინდორს სისხლითა შაღებულსაო.

325. გიორგიში ნატირალი

გიორგი შენ ხარა თველეჟათიო,
მთაჩი მხოცელი ჯიხეებისო,
ჰალას მითხოელთ ვაჟებისაო,
შენ შენფერნ გინდან მატირალნიო,
შენის ვაჟობის დამფასავნიო.
ბრალია მგელა არ მამიკვდასო,
რო დასწვა მიწის ლოგინზედაო,
ვეფხვო დახყარნენ იარაღნიო,
არწივო დაიჰუჰკნენ მხარნიო,
ჯიხვო საწოლთით გაღმალვარდიო,
ირემო დაინაყენ რქანიო.

326. დის ნატირალი გორგიში

მითხოთ გამადის გორგის თოფიო,
ყაწიმნ ნათობენ სახანოსაო.
გორგიო დაი შაგენაცვლაო
მუხლთა მაშვრალთა, დაღალულთაო,

მხარათა ნაწყენთა საგძლისათო,
თვალთა დამწვართა წამლისათო,
ლოყასა თოფის დამტვრეულსაო!

327. ბუჩუკურლებსა და
უკენახოვლებზე ნაბირალი

გუდელას მუშა აირივო,
წყალი მავიდა სისხლიანიო,
რა ვინ ქნა, რა ვის მაუვიდაო,
სად ვინ ჩახოცა ერთმანეთიო?
ბუჩუკურ-უკენახოვლებსაო,
ვაქებს ერთუცი უხოციაო,
წინწინ დისწულსა — დედისძმასაო
ერთუცი უნადირებიო,
დისწულს ბიძაი შამაშკრიაო.
— იმაად ვიყავ ბიძაისო
გავშჩვივა ფარიკაობასაო,
ფარს ქვეთა მუსრი შამამასწევრო.
ბიძაისაო, ნუ გასტყდიდიო,
ვაშკაცს გატეხა არ უხდებისო,
დისწულს არ მახკვლენ დედიძმანიო,
თუ მაკლეს, იქავ იტირებენო.
წაუდი დედას უამბიდაო,
ბიძა გავწირე შამნიანიო.
დედა-შვილობით გეხვეწებო;
გაუფავ, შვილობას ნულარ მეტყვო.
ერთა ბიძაიც შამამაკვდაო!
აეგი გინდა, უარესიო.
დაუჯეროსა დედისასაო.
არ იჯერებენ ბუჩუკურნიო,
გაგა არ გვინდა კაცებჩიგაო,
დედიძმათავე მაიწვედაო.
დისწულ ხო დედიძმათაიაო.
არყის ბოჯოლთა დაიმოწმანო,

გიგაის წვერთა ჰალრიანთაო,
ჯიხვის რქათავით დაგრეხილთაო,
შენ რაიც გეჰნას ბუჩუკურსაო.
ლორო არ დაზდეგ ბუჩუკუროო,
ლორო, ლორობა არ მაშალოო,
ჯერ სალახორხა გამამართვიო,
ეხლა შუაცხვირს მამეკიდეო.

328. გუდამაყრელი ქალის ნატირალი საჰმროზი

დავბერდი შენსა მალოდინსაო,
ქალი ლამაზი ბეჟაურიო.
გადამიყოლე, გადმაგყევიო
მამისიმედო წიკლაუროო,
არა და სხვას ვის გადავხყევიო,
ვაჟი ბევრია გიგაურიო.
გუშინაც კაცი მამილალაო
თაჰარიშვილმა თანგულამაო,
მამიტანიენა ქიჩილანიო,
ცხრათ ძმათ საკარგყმოდ ატანილნიო.
ავიღენ. ისრევ გაუტანენო,
არ იყვნეს ჩემ-კვალთ სახურაენიო,
სადიდონ იყვნეს, საერონიო.
შახედად მიაც შამახდინეო,
წვრილაო შენნი ჳირნი დათაო,
ერთხანალ კიდევ გადავხენათო,
გუდამაყარსა, პირიქითსაო.
ციხენ სად უდგან თანგულასაო,
თაჰარიშვილსა. ხოხისანიო.
ციხემ ჩარდანნი ჩამაყარნაო,
წავიდეს თანგულაობანიო.
თეთრი ჳორი ხყავ თანგულასაო,
თეთრსა ძუასა აბაბინებსო,
ქალაით ქვათა ხოხისათაო,

აღმე და აღმე აზიდვებსო,
ციხისა მასაწვერავადაო.
თავად ციხესა თანგულასაო,
ციხეს-ციხენ ქვე რაღალ უნდანო.

329. ძმავში ნატირალი დისაგან

აეგეთასამც ნუვინ იხდისო
მე რო ვიხადე ფარსმის-თავაო,
ძმას მივეყუდე ნატყვიარსაო!
საპრიელათა იღობებდაო,
თავით ყორნები უგოგევდაო,
თვალთად კი ვერა დაეწონაო —
ხელი ზდებიყვა დაშნაზედაო.

330. ძმავში ნატირალი

ვაშკაცის გვრინი გავიგონეო
მწუხიარემა ლოგინჩიაო.
სატარლად გული მაშერივაო!
სანადიროთა მაგცემ ჩემთაო,
კალთათა ოხერხევისათაო,
თუ მამგერი ძმასა დაკარგულსაო,
სანეს სწორებში საკვეხურსაო.

331. მითხოს მაკლულზე ნატირალი

ათათა ხელამათ მინდიაო,
ომით მაშკრალო, სისხლით მთვრალო,
ვაჟო, მითხოსა რახელ იყვაო,
თოფს რო ისრევდეს მითხოელნიო.
მაშინ რაი ხქენ მინდიაო,
ფეხში რო ნიკორმ ჩაიხვივაო,
შენაც რო დაგკრეს მინდიაო,

შამაგაწვინეს არცთ ძირჩაო,
ზედ მაღიოდეს მითხოვლებიო;
გაგწირეს თავის სოფლელებშაო,
ქისტნ ხმლით გილალნა კურდღელამაო.

332. ხახმატლემგზე ნატირალი

ეხლა შამახე კალოსთავაო,
რასად შახედავ დათვისჯვარსაო.
აგიდგათ ქისტთა ცოდო-ბრალიო,
შენ და მშაველათ მამუქასაო.
აის დრო არ გერჩიყვისთაეო,
სამზირ რო ერთად დაწდიოდითო,
ქატასა ბუჟკასა ხანჯრედიდითო,
ახსენებდიდით ბოსელასაო.
თვალ-გულით ჩასთქით ბერდიაო,
დაგჩათ მითხოსა ხელდაჭრილიო.

333. თავის თავზე ნატირალი

მოდი და იქვე ჩადგორევიო
პირმატუსვილო სვილის კვეროო,
ნაქნარო მამისცოლისაო,
წყევა-კრულვითა გამამცხვარო,
ტაბლავ ხელუკულმ გადმადგმულო,
— ვერ-მასვლა — გადმაყოლებულო.
ვინ ეტყვის ჩემსა მამისცოლსაო
მთიბელი ველარ მავა შინაო!
ხართ მაგცემსთ სამახარობლოდაო,
ჩემსა ღილასა ჯორელასაო.
პირდაპირ უსხენ მესისხლენიო,
ხარსა ირემსა აყვირებენო,
სადილობაჰდინ აყვირებენო,
სადილობიდეგს დახკვრენ თოფსაო —
ხარსა ირემსა აგმინებენო.

— ბიძაისაო, ნუ გასტყდიდიო,
ოშკაცსა ბევრი გადახდებო,
ღისწულს არ მახკვლენ დედამიწაო,
თუ მაკლეს, იქავ იტირებენო.

334. შატილივნებზე ნატირალი

თვალჭრელო ჩვენო აბუღეთო,
ნადირობ არ იყავიაო,
მაღალი წვერი არიშეისო
აღარცად მაიარიაო,
ქანთეთ არ ჩინდა, ტერელოო,
თოფის ხმა არ მაღიოდაო,
იდუა არცად ომობდაო,
ხოლიგა არ იცინოდაო,
ყელჭრელი იდუაის თოფიო
სულწუხად არ გადიოდაო?

335. თათართ ჯავახაზე ნატირალი შატილიონთ ქალისაგან

ადე, შე თათართ ჯავახო,
მე შენზე უფრო მამდის გულსაო,
გაგიტყდა ხმაი ხარათესაო,
ზულაიწ წვერ რო გადიარეო,
ღუბის თავით რო მაიზინკლეო,
ნასახელარი ამალბრუნდიო,
წელთ ხეალი გხდება სისხლიანო,
გამარიკაის ამკაფაეო.

336. ბაღურიათი საჟურა

ბაღურიათით მადის გმინო,
წუხად ხყავ კმარუას შვილიო,
გულს ურჩო უჭირს ნატყვიარიო,

მოკლიას ამაუდის სულიო.
მდევართ ქვე რად მიღმეტდებოდიო,
— დედისერთა ორ,—რადარ სთქვიდიო,
მეშველაობით ვინ იძახდაო,
ქალ-ზალიც არ მიუდიოდაო!
მე გიყავ ძალღმა, კუდიანმაო,
მე გაგალევიძე მძინარაიო,
მე აგაყენე საწოლთითაო.

337. სამშუპაჴმ ნატირალი

ა-თათა ბიჴო, ბალახაო,
გამკვირებიხარ სამუკაო.
იმით კი უფრო გაჴიტრელდიო,
სკლატის ცმა არა იცოდდიო,
ლეგა ჩოხაი ჩაიციდიო,
გვერდზედა ქუდი გაიგდიდიო,
მალისას იარებოდდიო.
ალალებულსა ღგევანდი წყალსაო,
ვერ გასავალსა ცხენისასაო,
გამწარებულსა ღგევანდი მთასაო
ვერ დასაწონსა მგზავრისასაო,
პირ-გამართულსა ღგევანდი თოფსაო,
ხმა ძალიანსა სიათასაო,
დაფხაებულსა ღგევანდი ხმალსაო,
ფრანგულსა სისხლში დაჩვეულსაო.

338. ბურიმელჴმ ნატირალი

თოფო პირები შაგარჩინეო
თუ მახკალ ბულოთ ქალის შვილიო,
შაათთ ხორას თუ მაარჩინეო,
მაგის ნიასა, გიგიასაო.
ერთხანაჴ კიდევე გიტირებდიო,
შამჩა ხორაი მაჩივარიო;
ქალო ხორაო შჴაჴე ლოდოო,

აეხლა ხედნე სკამის ფეხთაო
ოროლის ტყვიის გაღებულთაო,
ეეხლა ხედნე ყვერფ-კერათაო
სისხლის მორევთა შიგ ნაბრუნთაო.

339. ბერუათ ბაგაზე ზღის ნატირალი

ჩვენი ჩამღელი მავიდოდო,
ცხენსა შავრასა მაზღეზევდო;
ჩვენ ქვე რა გვეჩამღელებიანო.
ცა დახურვილნ ორთ, საკვირელნო,
ერთ კარჩი გვიწევს ფალავანიო,
სხვას ძმას შინ ამაგვიდის სულიო!
ჩამღელი იტირიდით იქაო,
საც გედვასთ ჩამღლის სატირალიო.
თოფსამც ხარასა ვენაცვლებიო,
ჩამღას გაგაის გატენილსაო,
თოფის ისარსამც ვენაცვლებიო
ჩამღას გაგაის ჩაგებულსაო.

340. ელენასაგან ნატირალი დედოქმაზე

შენდ მაკვდა შენი ელენაიო
უნცროსო ჩემო დედოქმაო.
რახან ჯალათთა გაგაჯავრანო,
სამთასიქითოდ წამახვიდიო,
მთასიქითლებსა გაცნობიებთო.
თოფი თუ გინდა, მაგცემ თოფსაო,
პატრონის გულზე ნამართებსაო,
ხმალი თუ გინდა, მაგცემ ხმალსაო
ფრანგულსა ხოლიგაისასაო,
ქალი თუ გინდა, მაგცემ ქალსაო
სრუ სკლატიანსა ნათელასაო,
ცხენი თუ გინდა, მაგცემ ცხენსაო
ლურჯას ოთხზედავ ნალიანსაო.

შეილნი წავლენ თიბაზედაო,
 ჩემი სულაი კურდღელაიო,
 თვალთ დავხვრიტე ახუნგორიო.
 ახუნო არცად ღნახენაეო?
 არცად აჩინდა ნამხრევებიო.
 შეილნო, სულაოდ კურდღელაო,
 ირმის გულისად დახოცილნო,
 იმედი მამეშალა თქვენო,
 ბებერს მამას რო მათიბვიებთო.
 ერთხან დავწირენ ცელ-სალესნიო
 მეორედ ამატანიენითო.
 მარიანობას დავდევ ცელიო,
 ენკენიასა საფარცხელიო,
 თიბად გავიდეს ჩარგალელნიო,
 სულა ძაღლს ეძახს ბარიასაო:
 არიქაო ჩემო ბარიო,
 ტყეში ირემი შამივიდაო!
 ვაიმე ჩემო სიბერეო,
 ირმებმ სრევალი დამიშალაო.
 ნეტავინ მამცნა მშვილდ-ისარნიო,
 ერთ-ორიმც დამაზინებიაო,
 ჩემნი საფქავთა დამქაქავნიო,
 მიწათად გამათერებიაო.
 სულამ საწოლთით გარმაზდივაო,
 მეხუნდარჩივით კურდღელამაო.
 ხარო ირემო ნუ ჩაივლიო,
 ჩარგალ მისრიათ კარისასაო,
 ზორემ სულაი, — კურდღელაიო
 პირს დაამტერევენ ლოდისასაო,
 დაგკრავს ისარსა მისრიათ
 გამახვეწილსა ფშავლისასაო.
 თვე დადგა მარიანობისაო,
 ხარის ყვირილი გავიგონეო,
 აფხუშოს ძირით შამახყვირნაო!

შახყვირნე შენმა ოხრობამაო!
 თივთ დაგიყრი ქოჩისათაო,
 ახუნ სულაის დათიბულთაო,
 ნაკრეფთა კურდღელაისათაო.
 ბერო, ნუ სტირი შენთა შვილთაო,
 ჩარგლის კართ ვნახენ შვილნი შენნიო,
 შამაწოლილნი ვეძაზედაო,
 ბრუნევდეს სისხლის მორევიგაო.
 სულას სუკთ შჭირდა ნაისრალიო,
 კურდღელას ბეჭნი აღონებდესო,
 ხელჩი შიშვლები ხმლები ხქონდაო,
 ერთმანეთს ყორნებს ულალევდესო.
 ჩემო ჩარგალო ცოტინაო
 აბრაშუმის თოკით მაზომილო.
 ჩარგალ ცას შალგავ ღურბლიანსაო,
 დლით სამჯერ იცვლის გუნებასაო.
 ქალო რომენი გირჩევ ქმარიო,
 ქისტაური თუ ჩარგალელიო?
 ქისტაურ პურსა არ მაგაკლებსო
 ნადირის ხორცსა ჩარგალელიო.
 ქალმა ქისტაურ დაირჩივაო:
 ქისტაურ პურსა არ მომაკლებსო!
 ხორცი რად მინდა უპუროდაო.

VIII. აკვნის სიმღერები

342. ნანო, ნანო,

ნანო, ნანო, ნანო, ნანო,
 ნანო, ნანო ვაჟასაო,
 ეკლის მშვილდ-ისარასაო,
 ბამბის თხორის გულასაო.
 ანგელოზებ ასწებდესო
 ტრედებ უღუღუნებდესო.
 თვალთა ძილი ესხმოდისო,
 ტკბილად ეძინებოდისო.

343. აცრაციცო, ბაცრაციცო

აცრაციცო, ბაცრაციცო,
კუდი-გძელო, სათარელო.
აცა, კუდი ვერ მაგაჰრა,
სისხლი ღვარად ვერ გადინო.

344. ჩიტი იძახს: წიო

ჩიტი იძახს: წიო,
კალოს პირში ვზიო,
მარცვალაებს ვკრეფო,
ხასუნაში ვყრიო.
წიხქვილ მიმაქვ, ვფქაო,
გაპოვიტან ვცრიო,
ვადუდილებ ფაფასაო.
ვაჟეებსა გამავენურიო,
ქალებსა შამავენყრიო,
ქალებს ვაჰმევ ფაფასაო
ვაჟეებს კი არცრასაო.

345. ახოს ცხვარნი გადავლალენ

ახოს ცხვარნი გადავლალენ,
ჟელ წითელან საღარანი,
ისენ აღარ მამივიდეს,
თეთრი ორბი მამივიდა,
იმან გვრიტნი დამიყარნა.
ერთი მია ავიტაცე
ერთი ჩემმა ღობილმაო,
ჩემ ღობილმა ქვე დახკარგა,
მია დედას წავლგვარეო.
დედამ კვერი გამამიცხვა
კვერი მამას წავართვიო.
მამამ ჩიტი დამიჭირა,

-

ამიკოცდა. ჩამიკოცდა
ხუცის კარში შამიცოცდა.
ხუცის დიაც შინ არ იყვა,
ქვე თოლ ფურსთან ყოფილიყვა.

346. ჩიტი ჩამაწიოდაო

ჩიტი ჩამაწიოდაო
ჩიკრიკისა მთაზედაო:
— ვაი ჩემთა ბუდეთაო
შუა მარხოზისათაო,
შაგა წიწილუათაო,
შუა გალობისათაო.

347. ჩიტო, გვრიტო, მარგალიტო

ჩიტო, გვრიტო, მარგალიტო,
შენი დედა ჩვენსა იყო,
ერთი ფეხი მასტეხოდა,
ცალი ფეხით კოჭლა იყო.
პერჩი შავდევე, გამხმარიყო,
ჩამავილი, დამბალიყო,
დიდსა ქვაბში არ ჩავიდა,
ბატარაში ლიკლიკ იყო,
ასმა კაცმა ვერ შაჭამა,
ჩინჴველაშა ლუქმად იგდო.
ის ჩინჴველა სად წავიდა?
ხიდზე გაწოლილიყვაო,
ისი ხიდი სად წავიდა?
წყალსა წაუტანიო,
ისი წყალი სად წავიდა?
მზესა აუშრეტიაო,
ისი მზეი სად წავიდა?
გორსა მასტოლებივო,
ისი გორი სად წავიდა?

თავთა მაუჩუჩიო,
ისი თავვი სად წავიდა?
ციცას შაუჭამიო,
ისი ციცა სად წასულა?
ძაღლსა შაუჭამიო,
ისი ძაღლი სად წასულა?
დათვსა შაუჭამიო,
ისი დათვი სად წასულა?
ტყესა გამაღრევიო,
ისი ტყეი სად წასულა?
ცულსა გაუკაფიო,
ისი ცული სად წასულა?
მკედელს შაურევიო.

IX. ს ს პ ე დ ს ს პ ე

348. სულხანაური

ჩამავჯედ ჭერხოს კარჩია, გამავხედვედი ჩდილსაო,
მალედ მამიედ ზაფხულო, იმით რო საქმე ჭირსაო,
სტრაჟნიკებ მემტერებთან, მუქარა მამდის დღითაო.
მეუბნებოდა მამაი — ხელად მიუედ ჭკვითაო,
მაგათ სად დაემალეზი, მაუელი ვერას გზითაო.
ჯერ აეგრ დავიმალეზი, საქმე თუ არ გაჭირდაო,
თუ მაინც არ დაიჯერეს, თავის ვინტოვკას ვხკითხაო,
გულზე დავადებ ლიშანსა, თოფ არ წაიღებს მხრითაო.
ჩოხელათ ვემუქარეზი, იმით რო ჯავრი მჭირსაო,
უნდა წავართვა სახსარი, ფულ მინდა გავარდნილსაო,
ავდგეზი, გადავეთხევი შორად, ქალაქის ძირსაო,
მიუოლ ბუნტოჩიკებსა, ქალაღებ მამიღისაო,
კომიტეტს შავეხვეწეზი, ბნელს ოთახში რო ზისაო,
სხვას ვერას გამავადგეზი, მამტან ვექნეზი წყლისაო,
უთხარით ჩეშსა დედსა, ნუ მაიგონებს შვილსაო,
ჯალაფთ ბრალ არა გიტანავთ, მამივა თავის ჭკვითაო.

349. ხარი ბოსელა

ორშაბათ დილა გათენდა, ამაიძრა ცისპირიცა,
ცისპირის ძვრას ამახყვების ჩემის ტახტის ქიჭინიცა.
სემთაჩიგორ წამაველი, ამაველი კინკილითა,
საყვერის ღელეს შამავხედ, სიცივეა, თვირთვილიცა.
ეჲ კი არ მამგონდებოდა სიკვდილ დავა მიწი-მიწა,
ხარს მამიკლავს ბოსელასა, ღლე მამივა ქვეთინისა;
ჩამამეკცა ბოსელაი, ღლე არა მაქვ სიცილისა,
ღუშმანთ რუ გაგიხარდებისთ, არ მაკვდები შიმშილითა,
არ მავხპარავ მეზობელთა, არ მაეიტან წისქვილითა,
ზედავ დამჩა ირემაი, არ შამკმელი სირცხვილისა,
ქონ-ხორცი ბოსელაისა, საპოხი ას ცხვირ-პირისა.

350. ხუტუნისვილი

სამამაცოს მიკიდავის ჩემის ცხენის აღვირია,
რახან გაზაფხულ მავიდას, შაკაზმება აღვილია,
პატრონი ხყავ შეეწვერაი, ხუტუნაის გაზდილია,
წამამთხოვს ხევსურებსა, წელთ რა ებას ორპირია,
ხელზე ედვას სათითეი, მაღალ ქლიბით დაჭრილია,
გადაუსვი-გადმაუსვი, გააჭრელას თვალპირია.
გვერდი ედვას ბეწიკაი, მხარჩი ხქონდა ნაწილია,
არ იციან საყვედური, არცრა ბევრის ძახილია,
დახქროლებენ ხევსურებსა, როგორც ძროხის ნახირია.

351. ჯერ იმას არა მერჩიჟვა

ჯერ იმას არა მერჩიყვა, არ გავშჩენიყავ დედასა,
ტყუებით წამამიყვანეს, გამამაცილეს ტერლასა.
აეხლად მეუბნებიან აენი კაცნია ნეთხასა.

352. ძმობილისელ ლურჯასა

ძმობილისელს ლურჯასა ფეხებს არ მიკრავ ნალები,
გამოუკვართავ ძუასა, შუაფხოს ჩავეფარები,
რაკი არ მამეგებების ეგ ბადრიაანთ ქალები.

353. გველეთის გორზედ შამახდა

გველეთის გორზედ შამახდა ლალად წითელი ცხენიო,
ალეკამ იასაულმა გამიგდა ფენშიშველიო,
ჭალაში ჩამამიყვანა, გამასავალი გძელიო;
ორწყალჩი გარმაუხენე, სასახლეები გძელიო,
კანცელარიას დაღბრუნავს ეგ სულია მამა მღდელიო,
შავარდა მაურავსთანა, გული ჩავარდა ჩემიო,
ყაზახებს წამაუჭყივლა, ეგ ბიჭი დააპყერიო,
რაზბონიკობას დამშვრალა, ჯვარი არ დაუწერიო.
— შენი ჭირმე ბატონო, მარტო რა იქნა ჩემიო?
რაც რო გველეთში ბიჭები, ყველა ჯვარდაუწერიო.
მაურავმ კარგად მიმილა, ულვაშს გადისვა ხელიო,
წადი და წინ დაიყენე ე სულს მამა მღდელიო,
ჯერ ჯვარი გადაიწერე, შემრე ნათლობა ქენიო.
აგეთ გუნება გამიხდა, ვითამ სახელიც ვქენიო.
შამავიარე ჭალაი, მავალ და მავიმღერიო.

354. ნიკო

ხემწიფე მაკვდა, ამბობენ, ხალხი ას დაბარებული,
კაი ცხენი ხყავ ნიკოსა, იორლა გაქანებული,
არცა ღნახეთა ქალებო, არაგვზე ჩაფარებული?

355. გაძლება უნდა მარხმსა

ოხერო ხელის ტკივილო, გაძლება უნდა მარხმსა,
ჩხუბიონ-კარწეულთელთა წითელ პარასკევს დამკრესა,
გიგიაჲმ, აპარეკამა თითო ორთავეც დამკრესა.
შენ ხანჯარ მშაველათაო, შენს სატირელჩი ჩადევსა,
აქიმად მყავის ეანოი, თეთრათ წამალათ მამცქერევსა.
შენაც გთქვეს ნაჭრევიანი, მიღგ-მადგებოდა ბანზედა,
მართაის თავშალ გეხვივა, მძივით ნაფეკსვი, თავზედა!

356. მხუდრო გაცვირვებული

ქერქა დაგივლის ლექსებსა, რას მაიგონებს მთვრალიო.
გაურილა ფანდურსა, ახალ ჩაუდვა ლარიო,
მიტხოთ წამავა ბაგიი, ფეხზე ჩაიცვა ჭლანო,
აწევდა ამხანიგებსა, — გადავიარნათ მთანო,
ლიქოკ დღეობა იქნების, ადვილად საქურდალიო.
დროშან კარატეს წამავლენ, გამახყვებიან ყმანო.
ახუნგორ ამეხვევის ლიქოკელთ ხარავანო.

სადარა ისხდა ღილღვლები, საით მახკიდეს თვალიო,
გამაურჩევავ თერთმეტი, რომენიც კაი ხარო.
არც იდგა ყარაულები, არცად წყემსების ჩქამო,
თორემ მაშინ რომ გაეგა აიშლებოდა ჯარიო,
დაბრუნდებოდა მეზღვნი, კარატეს მამდინარიო,
ლიქოკელთ ხეადებისანი დანათდებოდეს ნალნო.
თუ ხარებს გადაგყრევდესთ, ნუმც იტირებდეს ქალნო.
მესამეს დღეს ძლივ გაიგეს, მზე-ამადენის ხანო.
აქოთდა კარატის ჯვარი, დიდი დგას საუბარიო,
ამბობენ: — ყველა წავიდათ, გადავიარნათ მთანო,
მიტხო შუაზედ დავხვიათ, სადაც მიგვივა კვალიო!
მეორე დილა გათენდა, მზემ ჩამაბეჭდნა მთანო,
ვხუდრო გაცვირვებული, აღარა კაცის ჩქამო,
ფხიზელ თუ ვერ გააცხადებს, არ უნდა კვებდას მთვრალიო.
გამახელათა შუაო, დიდხან ცოცხალიმც ხარო,
გაჭირდას, გამაადგო, ბასრის ფოლადის ხმალიო.

357. მხერო სიღარიბეო

ოხერო სიღარიბეო, ერთან თხის ტყავან მცვიანა,
შიგა ბუდობენ ტილები, ქიქილაებსა ზღიანა,
აგეთ-აგეთი ბახალ ხყავ, თითოს თოთხმეტნ ფეხნ ღბიანა,
გზან უსხენ საყელოზედა, აღიან, ჩამადიანა.
ჩემს კიკიმოჩი ტილებო, რა სარჩო გაიჩინეთა?
მალლა ამოდით ქედზედა, ნიავე დაიჩდილეთა,

კვირა-კვირავს დილასა, ერთუცი დაიპირეთა,
წუხრ-წუხრ ჩამადით დაბლად ბინა იქ გაიჩინეთა.
ამავის მალექსებელი, ბენაიშვილ იქნება.

358. ძალად კაობა რას იქამს

გაგმართავ ჩემო ფანდურო, ცვარებს მაგაკრავ ჭრელად,
კარგი ხარ საგონისად, პატრონის გასართველად.
საბოსლოს მალოცვილი აქვ ლექქები დასათვლელად.
უნდა ვიამბა ლექსები, უნდა ჩამავხყვა ყველასა,
დიდობენ მშიერ-ტიტველნი, ქუდს დაიხურვენ ცერადა,
არ ხქონდას გამასაცვლელი, ხევსურეთ ჩასაცმელად.
ძალად კაობა რას იქამს, დღე-იღბალ უნდა ყველასა,
კას ჭერ სოფლელებ იცნობენ, მემრ ხმან გაუვლენ ველად,
ამაშინ დაიცდებიან, ხმალ გახდას მასაქნეულად.
სოფელში ცუდის მათქმელსა, გველიმც ამასწდის ენასა,
სწორფერთად მელალატესა, ეშმაკ მაგაბომს ხელსა,
გაგიტეხს მთისა ნაქარსა, ჭალას გაგიტანს მტვერად,
ჯოჯოხეთს გახილებიებს, არ გაგვიანებს ბევრასა.

359. ზირით ორთ ხმესწრეთიჩია

ნუმც დაებადულორ ვაჟებო, — ბენაის შვილ ამბობდა,
არცარა ბევრი ტანთა მცვაჲ, არცარა ფეხთა მფარობდა.
რად დასტყდით ხევსურთ შვილებო, ერთუცს პრისტავსთან ათრევთა,
ერთუცის მაურავადა კაცსა სიდიდით არჩევთა.
შაჰრიფეთ თითო მანათი, მაგას ხო ნაცვლებს აძლევთა,
ნაცვლებ ხემწიფეს ჩაართომს, ხემწიფე ცოლშვილთ არჩენსა.
მანათ ქვე საით მავილათ, განთურა მადანს ვადენთა,
ჭირით ორთ ხევსურეთიჩია, ცოლშვილთ ველარ ვინ ვარჩენთა,
ზამთრის დავეკვებათ ხარათა, მაისჩი ყანას ვახვნევთა.

360. ჯვარის წერა

აეს ქალა მავემზადე, მაგრა მავიბაწრე ჯღანი,
აემ ქალამ ტანთ ჩავიცივი თეთრი მამწაული ტყავი,

ამავ ქალამ გაღვიარე, ღულში დავიწერე ჯვარი,
აემ ქალამ მაიყვანე, საყდარს გასკლავთული ქმარი.
ტანთ აისხა იარაღი, მაიტანა ჟიჟინიო,
მღდელმ წიგნ რაიმ წაგვიკითხა, გაღმაგვხურა გვირგვინიო.
სახარებას შამუარეთ მავიტანეთ ბიბინო,
ერთი წიხლი გავიქნიე არა იქნა სარცხვილიო,
მეორე წიხლ გავიქნიე ხალხმ დაიწყო სიცილიო.

361. ღაიწუნა ნანუკაი

ცხენ მავიდა ბიბინითა, ძუა გამაკვართულიო,
ხევის პირჩი ჩამავიდა, ბაბილს უთხრა ქართულიო,
ღაიწუნა ნანუკაი, ტანჩი სასლად გაზდილიო.
იმას ამბობს ნანუკაი: ქალ ორ სწორთად მჯობინიო!
სწორთ ქვე საით აჯობნებდა, სვირსვილაის გახრულიო.

362. ბერღიათ თაიაი ორ

ბერღიათ თაიაი ორ, თავი მაღლა ავილიო,
ეკალდამათ თავ გადაოლ, ქალმ ბიბინი გავილიო,
ზაიელთა საჯავროდა მძიმე ბარგი დავიწყვიო,
დავიწუნე იმედაი, დავირჩიე დავითიო.
გუდრუხელათ რათამ მიმცეს, დავითია, რა ვიცო.
თავის ჩოხა წავიყარე, ახალ კაბა ჩავიცვიო.

363. ავადა ვარ მწუხარეი

ავადა ვარ მწუხარეი, ლოგინთა ორ ჩაქცეული,
კარჩი ველარ გამავდიორ, ხამაზდით ორ ჩაქცეული.
გავხედენი, ქალას გარბის ჩემ ძმობილი გაქცეული,
მხარზე თოფი, წელზე დანა, ყაბალახი შახვეული.
ამაგის მალექსებელი, მუშათად ორ ჩარეული,
ხელჩი ხანჯარ მიჭერავის, გული მაქვის არეული,
აგეთ-აგეთ გამავფრინდი, რო ბატკანი მალეული,
აგეთ ყანა გაშავლახე, როგორც ბარის ანეული.

364. მოხუცი კაცის ქართული

ყურილ დამიგდით, იყურეთ, მოხუცის კაცის ქართული,
ქორაკიანს ცხენს უხდების ძუა მუშტივით შაკრული,
გამავა წაიქვილთ ქალასა, სამჯერ გაუწყდა სამბური,
წამავა მოწმარსავე, წელთ ხანჯარი ღბავ ჩაჩნური,
ბანებზე გამასერჩავდა ქალების საქმის მაცდური,
ქალებე ერთმანეთს ეძახან: საღამოი ას მასული.
ყველა შინისკე ხბატიჯობს, არცვის არ უნდა წასული.

365. რახან მამიდას ზაფხული

შაგაზინზილებ თანდურო, თანთან მაღალზე შასდგები,
რახან მამიდას ზაფხული, ირემავ გზაზე შაზდგები,
შაგაჟრიალებ ლავამსა, ზედ სვილისფერა შავჯდები,
ამაშინ ჩემო ღუშმანო, შუა ჯოჯოხეთს ჩახდები,
წელთ მებას ბაწარაული, ჩალის ცეცხლივით გახქრები,
ორივამც დაგეხურების, საბურავი და სარქველი.
საჭირო არა ყოფილა ქალის ფარავის ჩამხსნელი,
ზოგთა აქეთ სასახელოდა, ღგონავის — წინპირთ წავდგები.
ის ვერ იციან ბეჩავთა, აიმიო უფრო წავხდები,
დილით, საღამოთ, — საეპქროს ათასჩი ერთხანს შავხდები.
შაბათისი იარმუკაი ქალებსთან წოლას ღგავისა, —
ხან კი ძვირად ას ქალები, ხანდიხან ანტლას ხყრავისა.

366. რა დამაძინებს ბეჩავსა

ხთისო ორ იმერლიშვილი, ვერ ვიღებ თავის იმედსა.
ნეტავინ იმის დედასა, ვინც დაწვას, დაიძინებსა!
რა დამაძინებს ბეჩავსა, გავხკვირონ ჩემებს ტილებსა,
მავასწვერ მძინარეებსა — ერთხან, დავაკარ პირებსა.
ერთა ბებერა ტილაი დღე-შუ ილესავს კბილებსა,
მაინც კი მაშაქქიებს, სადაც რო მამიჭირებსა.
ცოდვის ცხოვრება ხქონიყვა, ჩემ თავიმც დაიტირებსა,
აზიდვიებდეს შესასა, მშავისხეურად ვირებსა.

ახლა პატარა მახყავის მა მამაძალის შვილებსა,
შავხედავ თვალდატყვრეცილი მაგის საყელოს ღილებსა,
წუხელის დაწვეს ერთადა, დავაკანწკაწებ კბილებსა.

367. კელანი

ტაში ბუბა მაიყვანეს, ახალ-უხლად მაწიესა,
შულამემდენ ათამაშეს, მემრ კი წამააქციესა.
შენ მტერთა აეგეთაი, მე რო კელათ მახდიესა,
მთაშიით გამამაქციეს, ქალამდინ კი მამდიესა.

368. ლექსს იტყვის ბორშელმონი

ლექსს იტყვის გორშელმონი, სრუ ხალხის გასაზარებსა,
ძველი დროება წავიდა, ახალი გამასცვალესა.
ალარას ძველთა კითხული, უფროსებ ჩამაყარესა,
აემ დროებით ისი ჯობ, კაც იჯდას თავის კარებსა.
ნეტარ ქალ რადარ დადგების, ბნელაში რას ტანტალებსა,
ჩაიცომს ახალ-ახალსა, ვაყებს აყოლებს თვალებსა,
ქმრის საწუნებლად შადგების, თავს ამით დააჩქარებსა.
პურადის კაცის ჭირიმე, დახხნავს დიდიდებს ყანებსა,
საარაყეებ' დასწურავს, ჭურჭელში აყანყარებსა,
მაკეთისაკე წასული, ქინთჩი ჩაისხამს მწარესა,
ქვეითა ქვე არ გაივლის, ცხენო დაგაკრავს ნალებსა,
ხელით წაილებს რკინასა, მტრისათვიშ შასაფერებსა,
ლამაზა დაქეიფდების, მტერს ეტყვის წარა-მარესა,
იქითი აღარ გაზძაგავს, გაივლის, გაიშვავებსა.
პირდაპირ კაცი, ცუდლუტი, ერთმანეთს შეეყარნესა,
ცუდლუტ დაძალა მართალმა, მზე რო დაზძალავს მთვარესა.
პურადი, უპურადოი დუქანში შაიყარნესა,
პურად კაცს არ ედარდების, დროს კარგად გაატარებსა,
არ ვარგა უპურადოი, აძგვრენს გველივით თვალებსა.
საფულეს მისტოლ-მასტოლებს, ხან თავსაც მაიმთვარალებსა.
შინ ჯალაფთ მათყუებდა: ნასია დამავალესა.
ახლებ საუბარს დაიწყებს, — ვინ უფრო მასწონს ქალებსა.

მაგთვენს კი არ ვიამბობდი, მელექსე გამაჯავრესა,
 ჩემ მტერთაჲ აისეთაი, ჩვენ რო წელს გადავხყარეთა,
 თივა გაგვიწყდა ბეწვადა, ჩალა წინხადუთ ვთარეთა,
 ზოგი სოფელჩი ვითხოვეთ, ზოგ თაველექას ვხპარეთა.
 კიდეეცა როს კი მავხპარავ თაველექაისთანებსა,
 მაგან ქურდისა რა იცის, სრუ ზძინავ აემ ღამეთა,
 შინ შავა შუადღეჩია, წელთით დახკედავს კარებსა,
 დილას აღრიან აღგების, სამჭედლოს მიატანებსა,
 ახალს ქურთუმულს იყიდის, ძველს თუ ვერ მაიხმარებსა.
 აეხლად გაჯავრებულმა, უნდა ვჭრა, თუ არ გამექცა.

369. ცუდა ქალბესთან იკვირის

გარმავიტანე ფანდური, საარაყეთან დავჯდები,
 ძველებ რო გამამელივა, უნდა ვიამბა ახლები,
 აის ხალხ უნდა ვალებქსა, ვინაც შულლობენ მთვრალეხი,
 ომის-კარ იმალებიან, კლდეთ გადადიან დამთვრლები.
 ცუდა ქალბესთან იკვირის: — ომში ცხრათ-ოდნად დავდგები.
 ქალებ პირობას აძლევენ: სხვასთან არვისთან დავწვები.
 მაგატყუებენ ცუდაო, ქალებს სხვები ხყავ წაწლები.
 შენ ქალსთან დაწევ ცუდაო, მე მტერსთან გავისაჯები,
 საც გინდა ეგდეს ჩემ თავი, ყველაზე ბეჩავ მავეკლები.
 შენ მასაკვდავად არ გცალის, ქალებსთან ველარ დასწვები.
 სიცოცხლე გირჩევ სიკვდილსა, როცა ქალებში ჩაჯდები,
 ერთმანეთს ქვე აღარ ინდობთ, ფიცს ვიქამ, სანეს შავხლები.

370. ხადუელები

მხარილ მიჭირე ფანდურო, მავავლათ ლექსის ფარგალი,
 რაიც ფარგალჩი არ მავა სხვასწლამდენ იყოს დამრჩალი.
 გადაგერია პატრონი, მირგვლივ უბრუნავს მთა-ბარი,
 სამ დღე ალაგზე დავლიე, ვერ ვნახე კაცის ჭაჭანი.
 მთაჩიით ჩამამიჩინდა ტრედ მგალობელი მართალი,
 გამავეგებე გზაჩია, ხელით მივართვი სტაქანი.
 ტრედო მიამბე ამბავი, შენი თავგადანაყარი,

საითრა წამასული ხარ, ვისგან ხარ გამონაგზავნი,
არცა შაგხედესა გზაჩია, ხალუელთ ახალგაზდანი,
ქისტებს წაუსხამ ხარები, მდევარ ას უკენ გამდვარი. ·
ტრედმა თქვა: შამამეყარნეს, სვილასტერანი გრანჯანი,
საჩქაროდ გადაიარეს, გადაკვართილნი კალთანი.
მე წამამალეს ხალუსა, ხარ მართლის ამბის წამტანი,
უფროსებს გაგვიგებზე, არ გაგვიცუდან ჯვარ-კარი,
მეთემეს დაუბარიდით, თუ ყანა დარჩას სამკალი,
ჩვენ აქით არ დავბრუნდებით, ძმურად ფიცი გოქვ ნაქნარი,
სიკვდილს ვინებებთ ხელზედა, წილ კი არ ვის გოქვ ნაყარი.
ერთ გეტანავ ხოშურაული, საგძალთა შორა წამტანი,
ცდა კი ჯილაგად მაუდის, ალვან ადგილის ამტანი.
კვალ ტანაისას წავიდა, ხარების გადანაფშარი.
ხმელტბათ კიდურზე დაგროვდეს ხალუელები თავ-კანი,
პირი უკითხეს ერთუცსა: როგორ ვიხმარათ აბჯარი.
პირდაპირ წასვლა არჩიეს, — რად გვინდა სატოლ-საფარი.
წინწინ ნაჰოფლარ მაგვთოფნეს, მთაზე ყრილიყვენეს ძაღლანი,
ლარტანის გორზე ხქონიყვა შამაყორვილი სანგალი.
მალუდამც დათავლებიან სახარის აღმა-ჩაღმანი,
მეორედ ბისნოს ჩილიჩია. ქისტ-არზოტიონთ სამძღვარი,
შვიდოც თოფ ჩამაგვახალეს, არა გვესრიეს ცა-დ კარი,
ჩვენებს ყმაწვილებს უკვირდა, აუტყდა სიცილ-ხახანი.
ჩვენ მაგით არ დავბრუნდებით, შვიდნი ორთ, განა ლაშქარი.
ეხლა ჩვენთანით იყურეთ ვიტონკეების ნაყარი.
ხალუელთ თოფებ დატყვრების, ლუდის კლდეთ უდგა ზანზარი,
ტერლას კვირობენ ქისტები — რა ამბავია მამხდარი?
ზედ ბნელი ღამე დაგვეცა, ველარ გავილით გზა-კვალი.
სპიჩკაით ვშინჯეთ გორები, აქ ან ას გადმანაყარი.
პერანგიანა ხალხი ორთ, მტრის ქვეყანაჩი მამრჩალი
სიცივე მეტად გვაწუხებს, არცად პური გვაქვ საგძალი,
თეთრად თენდების ღამეი, კბილებს გააქვის კანკალი.
— ეგრე წესია მდევართა, განა ორთ ქალის მაყარნი!
მეორე დილა გათენდა, ახსენეს ღმერთი მაღალი,
შაუთქვეს სანების ჯვარსა ხარი, განთურა ბატკანი:
— გვიშველე სანების ჯვარო, დაგვჭირდა მზირთ წინამძღვარი!

ცხადად ჩავიდეს ჩორება, ღილღვლების ბინა სად არი.
აქით ჩვენ, იქით ღილღვლებმა, ერთუცს უხსენეთ მამკვდარი.
გძელმა ურჯულოს ენამა, შამაგვიქცია მაგარი:

— აქ თქვენებს ხარებს რა უნდა, თქვენი ტყუილა ტანტალი?
დაბლა ქალაში მაძიეთ, ხიდს ან ას გადანაყარი.

— ტყუილად ამბობთ ქისტებო, ჭეხით არ მადის ავდარი.
მასწყინდა ჩვენებურებსა, მაგათ ქოთი და ყაყანი,
სუყველას მაუმარჯეზავ მხართ თოფი, წელზე ხანჯარი.
ერთმანეთს ეუბნებიან: — მაგას დახკარ და მაკალი.

ზოგი ჩაყარეთ წყალჩია, ზოგ ღორებულას დაკალი.
ხელჩი ლიურვლებ უჭირავ, რუსულად ხქვიან ნაგანი,
უფროსებს ელოდებიან, — ბერნი მაგვიელენ ჯახნანი,
შუ-მითხოს დაუცვეთიან დავითფერულის ვადანი.
არადა წასვლას მაველით, ერთ მთა კიდევ ას დამრჩალი,
მემრ აიქაოდ გადაოლთ, საღაც რო შუა ჩაჩანი.

ლულ-ჩხორეგოში ჩავიდეს, შუადლე იყო დამცხარი,
იმთვენ ურჯულო მავიდა, არ იყო გადასათვალი,
თან მახყვა მამასახლისი, ქისტის გაზდილი სასალი.
ბევრაის საუბარჩია, ყელ გაშრა, დადგეს ლაშ-ყბანი.
ეხალიზების პატრონთა ტყვე ძალით გამოსაყვანი,
ძალმა დახელა ხარები, ღულის ქალაჩი შამდგარი.
დაბრუნდეს ნასახელები, მაუხარიან მთა-გზანი.
სახელს ულოცვენ უფროსნი, ემადრივლების ქალ-ზალი.
ხარის პატრონებმ ადუღეს ღუდი შვიდი-რვა ნაყარი.
მეც აიქ დამიპატიჯეს, ხაიბარი ორ საწყალი.

371. მადიან სულთაკრემფანი

გადმავიტანენ ფანდურნი, ჩავაჯლანჯლარენ ხისანი.
მადიან სულთაკრემფანი, ჯარნ დასხდებიან სმისანი.
მე აიქ არას წამავეალ, მშვილდ არ მებადლებ, ისარი,
ვერცარას ჭილდოს ავიღებ, ვნახე ისეთა სიზმარი.
ბახოს გამარჩეული, ნეტარ მეთოფე ვინ ხარი?
გაქებენ ვაჟიას შვილო, თვალნ გისხენ შავარდნისანი,

შენ აიღებდი ღაბაძესა, რად უნდა ქადაგ-მისანნი,
აიმავე ჩამაწოლაზე, აიღენ ორ-სამს ჯილდანი,
ზოგნი ჯღანს მაგჩეს ვაჟკაცო, ზოგნ კრელად ნაქსოვნ
წინდანი.

ძიხდა მეღაბაბი: — ბერდენკის პატრონ ვინ ხარი?
გახეთქა კოკობზინაი, ეხლა თოფენით მიწანი.
ფრინგლების თესლად დამლეო, ქანდარან გისხენ მხრისანი,
ბევრა შურთხ გამააგორე, ნაგაბარნ დალალნ თბისანი.
გცოდნივან გადასავალნი გზანი აწუენტის მთისანი,
ერთხან მეტანე ქვაბიდა, ამაშინ კარგად გიცანი,
შავიარენით ერთადა, ქარაფნი საჯიხვისანი.
მხარნი გაკლიყენეს გახტომად, წეს-რიგნ გცოდნიყენეს
მგლისანი,
არ მაგვივიდეს ნადირნი, გრილონ აგვცილდეს მზისანი,
მე რას უზმორი ჯიხვებსა, შენ იცოდ ღამაზ ლიშანი.

372. პირი და მგელი

ვირი წავლალე წყალზედა, სვი წყალი, ხვრიმე ნარიო,
კუდბაწარ არ მაგეპარას, უკულმ იტრიხე თვალიო.
-- ნუ მამკლავ კუდბაწარაო, ნაქალაქარი ვარიო,
ქალაქით მამატანიენეს სამნი მარილის ქვანიო.
ორი მე, ერთსა შენ მაგცემ, გაიმლაშიდი მხალიო.
— მე მარილისა რა ვიცი, არა ჭამს ჩემი გვარიო,
რახან ვირის ყურნ მამგონდან, კბილთ გამვარდების ძმარიო.
თაგვებმაც დასვეს ხემწიფე სახელად კეისარიო,
ტახტზე წამასვეს, აკურთხეს, წელთ შამაარტყეს ხმალიო.
ციცამ კეისარს ბლაჯ უკრა, საზარელ ეგდა მკვდარიო,
გადმამტვრიეს კედელი, გადადის ნიავექარიო.

373. ჩემს სალოცავს ვეხვეწები

ჩემს სალოცავს ვეხვეწები, ჩემსა კერძსა პირიმზესა,
ლომის წმიდა გიორგისა, ხოროშნიდან ტყვეთ დამხსნელსა.
ცოლს ვერავინ გამამართოშს, ცოლის წართმა არა წეს ა,

ჩემს სიათას შენაც იცნობ, ტყვია დაკბილული ძესა,
მეც მავკვდები, რა იქნების, სისხლსა დავლერი განა რძესა.

374. თიანეთ სატუსალოი

თიანეთ სატუსალოი, სახლი გოჯიაშვილისა,
არ არის სახემწიფოი, აღებულა ქირითა,
აგურით ამაყვანილი, გადალესილი კირითა.
ნეტავინ გადაგაქცივა, გადაგაზრუნა ძირითა,
სმატრიტელ ჩაგაჭერივა, სტოროჟიცა და გზირიცა!
ეგ ტუსალების ლოგინი გატენილია ტილითა.
ჩემ მამა-ბიძაშვილები სამჭერ შავიდეს დილითა,
ჩუმაღ ხელადა მამართვეს, ავსებულ იყვა ღვინითა,
— დალევა არ შაიძლების — სმატრიტელ იმას ყვირისა,
ერთმანეთს არ გვაჩვენებენ, დამწვრები ჩვენი ქირითა.
დუქნიდან თევზსა მიზიდვენ, გამსუქარი ორ იმითა.
წავიდა ჩემი მამაი, გზაზე შივალის გმინითა,
მე კამერაში ვსერნაობ, ლექსობითა და ღვინითა,
წამავიხურე შინელი, ჩამავიყარე დილითა,
აქ კი პრიშტავის ჯავრითა, ხორცთა ვიგლეჯდი კბილითა.

375. ბაუთხოვარი ქალი

ზაფხულის მასვლას მაველი, ჩიტ აიძრაბებს ენასა.
თოვლი დაიწყებს შრობასა, ფრინველი გადადენასა,
დავიწყებ უკორობასა, გავხყევი კაცთა ენასა.
მწადის წაუოლ დიდასა, მწადიან — ჩემოდენასა,
ყურზე ჩავიდებ საყურსა, გავალბიებ ჟერასა,
ჩაუოლ ყურის ყანასა, დაიწყებს ჩამადენასა.

376. წუხელი დავწევ ქალსთანა

წუხელი დავწევ ქალსთანა, ნაცნობთან ნანდაურსთანა.
ჩუჩუნ რაებმამ დაიწყეს: — ტილ ხო არ გისხავ, — უთხარა.
შაიშალ-გადილახა — დიდის ამბისა ნუ ხარა.

მეორეს დილას გამცოდნეს ქორა, გიშერა, მუქარა,
თეთრონი იყო გიშერა, ყელ-შავი იყო მუქარა,
ბოქამ მამწყვიტა წელ-გული, ზურგის პირებზე კრულამა.

377. ჯვარო ზმისტიხოურო

მარხელ მტკივი ფეხ-ოხერო, ძილსაც აღარ მაძინება,
აბაბაი შამაწუხე, კინალითა მატირება.
წელწად წუხრა შამაგვიდის, — მამახარეს ყმაწვილებმა
მეც ძალიან გამიხარდა, აბა რაად მეწყინება,
წელწად წუხრას ხატჩი წაოლ, რახელ კათხებს დავზინება,
საგონსა და საჯავროსა მაგით გადვიფათილება,
მივდგ-მავდგები სწორებჩია, ერთსაც არ ვიმჯობინება.
ჯვარო ზეისტეხოურო, მე ძალიან მაშინება,
ქალსთან წოლას ნუ დამიშლი, თორე შამაგაგინება.

378. მიმაბეს საბოსლოჩია

მიმაბეს საბოსლოჩია, როგორც ტუსადი, თელავო,
გამაოლ დავრიანჩია, გორ-გურაებზე ვყელავო,
გულისყურთ გასახმობლადა ესკალაებსა ვხელავო,
ტყემა ნაგაბრა გამილა, საფუხარაებს ვკერავო,
შინ მაოლ დამზრალ-დამდნარი, ცეცხლათ მიუჯე, ვბერავო,
შამამეშალა ნაცარი, გადმამედუგა ენაო.

379. ჩიმო ბიბერო ფანდურო

ჩემო ბებერო ფანდურო, გისხავ საშობის ლარები,
ხანდიხან აღბუბუნდები, რო იალალზე ხარები,
დაგვეყვების შენი პატრონი, როგორც ლემადის ქარები.
საგულისპირეე წითელო, ლალო, ჭრიაში ღებულო,
ბალდადის ხელისახოცო კოჭამდინ გადაშეგებულო.
სამი იორლა გავზარდე: შეთე, მინინო, ლუხუმი,
მეოთხე ახლა მეზღების, ნაყაჩალარი, ქურდული,

აგეთ იორლა ვასწავლე, ზედ არ მეტყობის ჩუჩუნი,
მუხლი აქვ დაუღალავი, არ იცის ოფლის გუგუმი,
ხანდიხან გადილახების, რო ჩემ დედიძმა ყუღული.

380. ძველი ტუსალი

ზოგთა თქვეს გათენებულა, ზოგთა — ბინდია დილისა,
გაჰაუძახეს მუშასა, დრო აღარ არის ძილისა,
ადგომა გინდათ მუშებო, დაბანა გინდათ პირისა,
ზოგთ გინდათ დედის შანახვა, ზოგებს ცოლისა და შვილისა.
ციხეში ვზიორ ტუსალი, გემო არ ვიცი ღვინისა,
გუბერცკის ციხეში ვზიორ, თავ-ბედი ჩამამტირისა.
ავადმყოფი ორ საწყალი, სესტრიცაები მივლისა,
გრაღუზით სიცხეს მიზომენ საღამოთი და დილითა,
მასმევენ პარაშოკებსა, თეთრი რამ არის, ფქვილისა.
არ არის გამამცნობელი ექამი ჩემის ჭირისა.
რად მეჩვენები შავადა, სახლო ნაგებო კირითა?
არ მავკვდა კია საწყალი, მიწას მავექცა ძირითა,
იაი-თო რაძღოს ჭიანი, ჩემი ლეშით და ტვინითა.
მოიცა შავო მიწაო, ჯერ შენ ვერ მავებარები,
არ მემეტების შენთვისა, ეს ჩემი ნორჩი ძვალები.
გულ-მკერდი ლეშით გავსილი და უმიზეზო თვალები
როგორ არ, ჩემი სიკვდილით ტირილს დაიწყებს ჭალები,
უკაცისხელოდ ციხისა დაიკედების კარები.
მთებ იღებება შავადა, აქვითინდება ჭალები.
ლუთხუბის თაო მაღალო, ფასანაურის მხარეო,
დაღონებულსა ტუსალსა, მოდი და მომეხმარეო.
ისევ დამიღე კარები, როგორაც დამიჯარეო,
ისევ მაჩვენე ოვალთა ამამავალი მთეარეო.
სოფლის ბოღოზე ველები ტყე ფოთლიანი, მწვანეო,
ცხვარი გაშლილი ველადა, წყემსი ნაპირზე მდგარეო.
დავრჩი შვიდი წლის ობოლი, დედა მამიკვდა მალეო.
ხან ვიყავ მშვიერ-მწყურვალე, ხან ცოპი პური ვჭამეო,
ახლა ციხეში საწყალი, რა საქმეს შავეყარეო!

381. წამავედ სადილოდოდა

წამავედ სადილოდოდა, შეხებაზე ნისლისფერიო
ჩამაუყენე ქალასა, ჩამაუქნე ხელიო,
ხამხის ძირ პოსტში ჩამავედ, ამადიოდეს მზენიო,
წამამეგებნეს ღილღულები, ზოგთ გამამართვეს ხელიო,
ზოგნ იმას მეუბნებიან, — ლურჯა გაყიდე ცხენიო.
რას ამბობთ ცხენის მჭამლებო, გაყიდვა რაის ფერიო?
განა თქვენდ ვკვებე ლურჯაი, ვაჭმე თაგა-ქერიო,
თაოდ მჭირდების ხელჩია, მთებ გადაშრების ჩვენიო.
ნაღნი რიყეზე წიოდან, არ იყოს დასაჭერიო.
აქლიან ნისლისფერასა, გაფრანდომაზე თბენიო.
რად მიანდა თქვენი ფულები, თაოდ გამიღავ ბევრიო.
ფული რად უნდა ვაშკაცსა, კა უნდა ხყვანდას ცხენიო,
მხარტ თოფი არშავიანი, წელზე ხანჯარი მჭრელიო,
ვერ უდგებოდას ახლოსა, შორად დგებოდას მტერიო.

382. არხვატო ჩემო სამშობლოვ

არხვატო ჩემო სამშობლოვ, ჯიხე-არწივების ბინაო,
მიამე კი შენ მტერს შამაკლა, შენს მკერდზე დამაწვინაო.
მაკვდას თუ მაკვდა ოშკაცი, სამშობლოს გულისთვინაო,
დედა ვაცხონე ვაჟისა, ვინაც თავ მაიწყინაო,
მტერ დარჩა სისხლას მორევში, თავიც კი იქ გაწირაო.
დაიმალების ცუდი ყმა, მავშჩები, წაოლ შინაო,
გამაქცეულის მასვლასა, არ მასვლაი ჯობს შინაო.
მაინც არ გასტყდა, არხვატო, ბასრო ფოლადო რკინაო.

383. როცა წაოლ ჭურდოგადა

ლექსობა მამაწადინა, ფანდურს დავხკარ თითბერასა,
შე ლექსობით კიდევ ვეჯობორ აბაიხძეს ჭიმღელასა,
დამთვრალ ვერას მავახერხებ, ლექსებ მკითხეთ ფხიზელასა-
ეხლად ხო ზამთარია, ცივ ნიავ რო გვიბერაღსა,
გაზაფხულზე ველად გაოლ, დავიძახებ სიმღერასა.

როცა წაოლ ქურდობადა, ჩემ სალოცავმ მიშველასა,
ბნელს ღამეში ვერ მხედავენ, ქისტსა ვლგვიორ ტიტველასა.
მე ხეესურას არას გახვკლევ, თქვენ თუ გახვკლევთ

ჯინჰველასა,
ხეესურის სისხლს იერე დავლევ, ბოჩოლა რო ტკბისველათა.
ჩაჩაურთა გიორგისა ხარს მავხპარავ გიშელასა,
აყნელ ნეხვათ ცხენს მავხპარავ, მაგაზედაც მიზმენ რასა!
თოფს მესრევენ, თოფსავ ვესრევ, ხმალს მაუქნევ შიშველასა,
ჯონიან ფეხ რო შიგ იდგმოდას, ხეესურ მაშიგ მისტენასა.
ხადუს ტარიელს უთხრილით: შენაც ღმერთმა გიშველასა,
შენმ ფურმ მე რომ ხორცი მამცა, სხო ვინ მამცემს იმთვენასა,
ძალიანაც მსუქან იყვა, ქონ ეხვივა თირკმელასა.

384. ლექსობავ, არ მამწყინდები

ლექსობავ, არ მამწყინდები, მუდამ ფანდურის ჟერაო,
ზამთარმა გასაოხრებმა, წისქვილებ დაგვიყენაო,
არ მაიშალა ოხერმა, თოვა და ქარის ბერვაო.
ნუ შასწუხდებით სოფლელნო მივლით ზაფხულისკენაო,
ბუზ-ბუკუკაიც ბევრ იცის, ბევრი გაჩნდების კელაო,
პეპელა მთაში ყვავილთა უვლიდას სამ-სამჯერაო,
მწყერმა ყანაში ნაჯდომმა, იცის ღამაზა მღერაო,
ბაყაყმა წყალში ნაჯდომმა, იცის გულდიდად ცქერაო.
იფიქრებს თავის გულშია: ვინ არის ჩემოდენაო?
კალია ფეხათ დაიქნევს, როგორც ღუქარდის წვერაო.
ბზიკებიც ბევრი გაჩნდების, როგორ იციან კბენაო!
ქალებმ საქონჩი იციან ნაჭრელაების კერვაო,
ემიდურებიან ძროხებსა: — დღეს არამ დააყენაო.
ბზიკებს რო სისხლ აწოვიონ, იმთვენ არა აქეთ თმენაო,
მირბიან წინის-უყენა, კუდები აღმისკენაო.
მე საქმე მიყვარს ისეთი, სრუ რო არ დავისკენაო,
ვიჯდა დლიურის ნაპირში, ცელაი გამავეკერაო,
ეგრ ვფიქრობ გული-გულშია, გამიჭრისა თუ ვერაო?
ნაპირში უნდა გავიდა, მზეი რო დაიწვერაო.
ადრევე დაფიცული ორ, მე ქალს არ დავიწვენაო,

რო მავიდოდას ჩემკედა, მე წაოლ სხვისაყენაო.
არ მინდა ახლოს მასული, თუმც არ ორ შიშიბელაო,
ქალებსთან წოლა-დგომასა, არ დავჩვეულორ ჟერაო.

385. ნატპრა

მე კი ჟერ არა მცალიან ლექსების დასათვლელადა,
ოხერმა ავადობამა, მე რა ამართვა ჟერადა.
არ მინდა გათაებული, შარშ რო გავწირე ძველადა.
რო დამაზრა სახეზე, გახდილ ორ საძაგელადა.
სხვას არას დავინატრიდი, ნეტავ მაქცია მგელადა,
საცა ცხვარ-საქონს ვნახევდი, გავქანდებოდი ხელადა,
დავაშინებდი წყემსებსა, გავხდილ გულ-სალოცველადა,
ბატკანს წვეილებდ პირითა, საგზაოდ შასაჰმელადა.
ანამც კი მამცა მაშინა ჰაერზე გასაფრენადა,
ჰაერზე გამავიდოდი, ხმელეთის დასაქერადა,
წამავიდოდი პირშაღმა, შამავხყეებოდი ცერადა,
ქისტეთში გადავიდოდი კარგ საქმის დასაჰერადა,
დავიბარებდი ქისტებსა სრუ ერთად შასაყრელადა,
გამავგზავნიდი პასუხსა, ჟარების ჩასასმენადა.
მავიშველებდი ქვემეხსა, ჟარების სახოცველადა.
გამოვიდოდი პირდაპირ, ქისტების სათოფველადა.
ქალაქში ჩამამიყვანდეს, მინისტრად დასასმელადა.
მამაგებებდეს ჟვარებსა, ჟიბეზე ასასხმელადა,
მზას მექნებოდა მსახური, ლოგინის გასაშლელადა,
ცოლად რუსის ქალს მამცემდეს ჩემს ტახტზე დასასმელადა,
დღისით საცქერად ლამაზსა, ღამით გვერდს დასაწვენადა.
ბევრ კი არ უკლავ ქალებსა ეშმაკად დასახდელადა,
ლოგინჩი ზიდენენ მინასა, გუნების შასაცვლელადა.
ლექსით კი ვის გაგაკვირებთ, ვამბობ საზანდრისფერადა,
ავაგებ ლექსის ციხესა, სპილენძს დავხურავ წვერადა.

386. შამააშრობს გაჯაფხული

შამააშრობს გაჯაფხული კლდეებს თვირთვილიანებსა,
ჩემი მოკლე ვიტონკაი მთაში დაიგრიალეებსა,

ზმას საზარელს გაიყოლებს, ტყვია გაიკრიალებსა,
ვისაც ახლოსას გაუვლის, მირგელივ დაატრიალებსა.
თაოდაც კი ბევრჯელ მეუშჩი ქისტებს ღალატთანებსა,
მარჯვენაზე მთავრობა დგას, ჰაეროდრომ გრიალებსა.
მაგათ ღერვინ ამოუვა, შალვარ-გალიფრიანებსა,
მხარზე თოფდაკიდებულებს, წელზე მაუზრიანებსა.
მტერს კი გაანადგურებენ, ვერვინ დააზიანებსა.

387. მაშინ კაი ხარ, კავ ცხენო, მთანი რო ღვეანდან ლილასა,

პირს გედვას მძიმე ლაგამი, ორთქლი აღნობდას რკინასა,
ქმზადებოდას მხედარი, შუბლი უგვეანდას სინასა.

388. რა ცულ მინახავ სიზმარი

სპირტის ზოდში ჩამავედ, რო ვნახე შამაშინაო.
ვაკეთე პლატინაები, წყლის პირჩი დავდევი ბინაო.
რა ცულ მინახავ სიზმარი, გუშინა, გუშისწინაო,
ამბავ რა შამაფარდების, ავდეგ, წამავედ შინაო.
შამამავეალსა გზაზედა, ხევსურ შამამხვდა წინაო,
მითხრა: დაგპარეს ხარები, ღილღველთ ჩალალეს შინაო.
მხრებმა დამიწყა ტკივილი, ვაიმე ჩემო ღვინაო,
დედასამც ნუ გაუზდიო, თუ მაგათ შავარჩინაო,
ან გავაკეთა საქმეი, ან დავწვა, დავიძინაო.

389. არ მამწონს შენი კანონი

აჩქამდა ხევსურის შვილი, ახყვა ფანდურის ღარიო,
ღმერთო თუ სამართალი გაქვ, მეც რად არ დამეხმარია,
სიკვდილ რად დამიახლოე, გული რად წაიტანია,
სიმწარე წუთისოფლისა, თავზედ რად მამყარია?
არ მამწონს შენი კანონი, სხვა რამე გამასცვალაო,
თორემ შენ მაგეკითხების ბოლოს ეს ცოდობრალაო.

ზოგი რო ლზინობს, ზოგი კი დარდისაგან ას მთერალია,
 ზოგს თვალზე ცრემლის ღვარი ზდის, სიკვდილის ნაჩუქარია,
 სიკვდილ კი ყველას ერთად გვეყრის, ერთად აქვ სამართალია.
 ერთის დროთ არვის გასწირავს, იმნაირ უქრის ქარია.
 რამთვენს დებს ერთ ძმა მაუელა, გაულა კუბოს კარია,
 ან რამთვენს ბებერს დედასა შვილნ დაუხოცნა კანია,
 რამთვენს ქალს ძმობილ მაუელა, ძმობილი გულის დარია,
 გაწირა გულ-გაბზარული, უღუმლივ მატირალია,
 ვაშკაცს კი გრილმა მიწამა, გაულნა მკერდის ძვალაია,
 ძმობილის მაგიერადა, გულზე გველების ჯარია.
 სიკვდილმ წაგვართვა ოხერმა, ქებულნი მამ-პაპანია,
 გაუმძღარნი ომითა, მტრის გულში ხანჯრის ფხანია.
 ველარ იზდების ეხლადა. ვაშკაცი იმათ ცალია,
 ეხლანდელ ვაჟებს ის მასწონს, ხელთ ყანწი, გვერდი ქალია.
 წინათ კი ხელჩი ეჭირა ყანწის მაგივრად ხმალაია,
 წელთ ერტყა შავხლის ხანჯრები, ფხაზე მტრის სისხლის
 ცვარია,

არ იცოდინა ღალატი, ერთუცს არ ჭამდეს ძმანია,
 არ იყენეს შურიანები, ერთ იყვა მთა და ბარია.
 დებ არ მახყვანდის ცოლადა, შორად გახქონდეს გზანია,
 ნურავინ დაემდურებთ, ლექს მოკლელ ნაუბარია,
 კარგა ვერ მიჭრის ენაი, უცდელობსიც ბრალაია.

390. ბადარიცნის ხმისურნი

დაგიკარ ჩემო ფანდურო, გათლილო ნიგეზის ხისაო,
 გამკეთის სურათიანო, ანგელოზი ხარ ხთისაო.
 გადაირივნეს ხევსურნი, როგორც ნადირნი ტყისაო.
 ერთმანეს აღარ ინდობენ, და ცოლად მიუღლისაო,
 ვაჟო, შენ ცოლის იმედსა, იმედ გერჩიყოს ძმისაო,
 მტერმა რო მაგკლას ვაშკაცო, ცოლი ვერ გიძებნისაო,
 ვერც მაშინ მაგეშველების ძალი რა გჭრადს მტრისაო,
 წინავ ამავის მაქმედსა, ავს ახკიდებდეს ჭირსაო,
 გაუდიოლდეს ბანზედა, მაგარს შახკრევდეს პირსაო,

მაშინ მაშჰრიდეს კალთასა, რახან ჯარ ისხდის სმისაო.
შენც ქალო არ გიხდებოდა ღამით ბოთლანის ზიდვაო.
ლექსო ნუ დაიკარგები, ნათქვამო გვარდიისაო.

391. ოხერო წუთისოფელო

ოხერო წუთისოფელო, სიწმარ ხარ, განა ცხადია,
ზოგთად უდივარდ მწარეო, ზოგთად ძალიან კარგია.
ჩემ სიკედელ ამაშინ ჯობდა, როდისაც დავიბადია,
სრუ მუდამ დაღონებული, გავჩინდი, გავიზარდია,
სრუ მუდამ დარდი, საგონი. გულს მაწევს როგორც ჯანდია.
სამტროდად, სანაქეოოდ გულში სრუ მუდამ დარდია.
ხალხი მყავ გადაკიდული, როგორც აქლემის ბარგია,
სუყველა ღუშმნად გამიხდა, თავისაი და სხვათია,
რაიც სიკეთე არ მიქნავ, სიუფრეს არას ვჩადია.
მაძაგებს აისეთები, ვერ ჩინდებიან კარშია,
ზაფხულის სიცხე აშინებს, სიცივე იანვარშია,
სანაპიროზე სიპები, — არამც დაგვეცას თავშია.
მე უბირუას მეძახან, მტრისა არა მაქვ დარდია,
მტერს არცად გამავექცევოორ, რო შამხვედრიოს გზაჩია.
ერთი მარტუა დავცოცავ, ალან-ღუნია ხალხშია;
ძნელია სიმარტოეი, ხალხნ მჩოთირობენ თვალშია,
მავხკლავთ და დაიკარგების, ფიქრობენ თავის ჭკევაშია.
ძმები რად უნდა ვაშკაცსა, მარტო ეჯობ ვინაც ვაჟია,
ხელჩი ხმალ უნდა ფოლადი, გასხვეტილ იდგას ტანშია,
იქნევდას წარა-მარათა, სისხლს წვიმდას წმიდა დარშია.
ტილო ჩემო შამილო, ხო არ მაგაბა ჯანგია,
წელზეით ვინამ შამამხსნა, როგორ ცულ სიზმარ ვნახია,
ან მართლა გამიცხადდების, ან სხვა მამივა მარცხია.

392. მე და გიგუს ცხოვრება გოქვ

მე და გიგუს ცხოვრება გოქვ, პირშელმ მაურიალეთა,
ქოთანის ბექთ ამავედეთ, მავაყოლებთ ტყიანებსა.
ბგელ ცხვარში გამაგვერივა, ცხვარი დამთხვა, გრიალებსა.
ვაცუნაებს გადაურჩა, გადაუდგა თხიანებსა;

ვაცუნაებ ეუბნების: შინ წავიდათ, იარეთა,
თორემ მავა კუდბაწარი, კიდევ მაგვატრიალებსა.
ჩვენ პატრონებ ვერ დახხელვენ ჩვენებს თავებს რქიანებსა.
გიგუმ დაიწყა ტირილი, ქალებსა ღვაკ თმიაწებსა.
დობანჩუას ხელ ავიკარ, — ყმაწვილ მაგაჰკვიანებსა!

393. სალდათ მიუდის — ამბობენ

სალდათ მიუდის — ამბობენ, არჩევენ ცხენოსანსაო.
აქ კი ღვიეთი თვალთეთრო, იქ მე მაგიყვან ჰკვათაო!
გახტოლებ ბექ-ბუქიანზე, არ მიგაყოლებ გზასაო.

394. ჯარჯოს სიზმარი

ჩიხვი მეეკლა ჯარჯოსა, ლეში მიელა ეხშია.
ცეცხლ უნდ აანთას ჯარჯომა, ამბიტანა კვესია,
დაჯდა და შაწვა მწვადები, რაც მონადირის წესია.
დაწვა და სძინავ ჯარჯოსა, სძინავ და ფიქრით სავსეა.
რაც წელან ნახა სიზმარი, იმასავ ხელავს ძილშია:
ცეცხლი დაუნთავ დევებსა, უღრან-უღაბურ ტყეშია,
დიდ-დიდის კოკით ღვინოს სმენ, წყლად მომდინარესა ხევშია,
მთელ-მთელას სტყარუშვენ ირმებსა, თითოს უჭერავ ხელშია.
დევების ყრილობაშიგა ერთი ცხრათავი სტანია.
ყვიროდა ცხრა თავიანი, მთაბარი ერთობ ინძრევა,
მაგის მნახველი ჯარჯოი, სუ გუნებაში ირყევა.
ზლოს დროს ცხრათავიანმა, მოთხრა დაიწყა ქვიშისა,
ორმო ხქონიყო ცხრათავსა, ახადა დიდი სიპიცა.
ხელი ამოჰკრა, ამოჩნდა ლამაზი თმები გიშლისა,
ჯარჯომ რო ნახა, მყის იცნა თმაი საყვარლის თვისისა.
უყურებს შორიახლოთა, ამეფთარა ხის ძირსა.
არ იცის ხმლით სცას ცხრათავსა, არ იცის მაკლას ისრითა.
ორითავ მაკვლა უნდოდა, მაგრამ ვერ ბედავს შიშითა.
დევმ რო ქალ ამბიყვანა, ჯარჯომ იმარჯვა ფარითა.
ხმალს იქნევს ქვრივის გაზდილი, ვაშკაცს ეუჯოდა მკლავითა.
მეცხრეს თავს წამაუქნია, შუა გადატყდა ხმალითა!

გამეღვინა ჯარჯოსა, გონება დაბნეულია,
ხმალი უქნევავ კლდისადა, ფრანგული დამტვრეულია,
ოფლი სრ-ე სისხლი ეგონა, დევთაგან დათხეულია.
გამოვა ეხის კარზედა, თვალს ავლებს არე-მარესა,
ცა მასკვლავებით სავსეა, გაუნათებავ მთვარესა,
ველარცად ხედავს დევებსა, ვერც იმათ ომსა მწარესა.
ჯიხვებს ნუ მისდევ ჯარჯოო, მოგინელევენ ტიალნი,
არ დაიჯერა ჯარჯომა, ბევრიც სხვა მასცდა ჭკვიანი,
ჯიხვნი მიყვარდეს ოხერნი, მეც მაგათ მიყვეს ზიანი.
ხელშიით დამადებებს სიათა პირკვამლიანი.
წინ ჯიხვთა, უკენ ჯარჯომა კლდეზე ჩაიღეს ხრიალი.
ჩაბანოს ჭალას გაეარდა ჯარჯო ფეხ-წრიაპიანი,
ვინ ეტყვის მაგის დედასა, ჯარჯო წევს პირისისხლიანი.
წამაასვენეს ჯარჯოი, ტირის ქალი და ზალიო,
ომის დროს ხელში ნაჭერი გულზე დახურეს ფარიო.
მარჯვენას გვერდზე სიათა, მარცხენას გვერდზე ხმალიო.
სახსოვრად ჯარჯოს საფლავსა დააყრნეს ჯიხვის რქანიო,
ზედ დააწერეს ქალაღი: ჯარჯო ჯიხვთაგან მკედარიო.

395. მზის დედისა

ოფროფინო, ოფროფინო,
მზემა პირი გარმოხტინო.
შუუ მზეო, ჩახე მზეო!
შენსა დედას ოჟა ხყვანდა,
არცა ხქონდა აკავანი,
არცა გადასაკრავანი.
ციხით ქალმა დაუძახა:
— მოა მაქვა აკავანი,
ოქროს გადასაკრავასა.
— არც მინდ შენი აკავანი,
არცა გადასაკრავანი.
შვილ მამიტანს აკავანსა
ოქროს გადასაკრავანი,

የገጽ ፩

I. ს ა გ მ ი რ

1. ფშაველთა ლაშქარი ტერელოში

ანდაგში ჩამოსულიყო თორმეტი ფარა ცხვარია.
მოვიდა მახარობელი: — ანდაგში ბევრი ცხვარია.
გაჯავრდა ლაშარის ჯვარი, წელზე შაირტყა ხმალია,
შაჰკაზმა თავის ლურჯაი, ცხენი ჰყავ ნიავექარია,
გადაიკიდა მათრახი, შეიდკეცად შეიდი მხარია,
შამაუარა საყმოთა, შაყარა მძიმე ჯარია,
უბრძანა ფშავლის შეილებსა: ყველამ გალესეთ ხმალია.
ვინც არ გალესა, გადაჰკრა, მაგის ნაცემი ავია.
აღაღდა ფშავლის შეილები, რო ნაგუბარი წყალია,
წინ ბოიგარი გაუძღვა, ლალი მანძილა ხარია,
თან გაჰყვა ლაშარის ჯვარი, ღმერთო დასწერე ჯვარია.
ჩავიდნენ ტერელოშია, ნასახელარნი ყმანია,
ქვა-ხილს ჩამოდგა ლაშქარი, არ სწვდება წვიმის ცვარია,
დაგლიჯეს ქავის კარები, აქ შაგიყრავისთ ცხვარია:
იქით ცხვარს გამაუშვებენ, თან მააქე მთა და ბარია;
მოგვდევენ ქისტის შეილები, ნარჩევნი მეომარნია,
აყრიან სეტყვასავითა, ტყვიას არ მააქე ძალია.
გორს იქი-აქეთ გადადის ტერელოვლების მკვდარია,
თან ძაღლებს ჩააყოლებენ: ძაღლო ჩაკენითე ძვალა!
ნუ დაიკევენებთ ფშავლებო, გტანავთ ლაშარის ჯვარია,
გვერდს გიდგათ ლაშარელაი, გიქრისთ ლემადის ქარია.
ქებით გალექსებთ ფშავლებო, არ დამეხოცნენ ძმანია,
სალექსოდ გამამიგზავნეთ, კომლზე შიშაქი ცხვარია,
ან თითო საყურ-ბეჭედი, აერილებდეს ქარია.
ამდინარ-ჩამომდინარსა სწორებს რო ჰქონდეს თვალა.

2. ბარა თურმანაული

გარა ვარ თურმანაული ბევრკან მიქნია ზიანი,
ლაშარის გორზე მიხოცავ, ქისტის ხარები რქიანი.

3. ბაბის

ამ ათას ცხრაას თოთხმეტსა, მკათათვის პირველ დღეშია.
მოიდა ქისტის ჯარები მაღლა მათურის ცერშია,
მაგრემ ვერ გამაიგმირნეს, როგორც ჯარების წესია,
აქ დახვდენ ფშავლის შვილები, ჩამსხდრები იწროს გზებშია,
თოფი ესროლეს ხშირ-ხშირად, ჩაყარნეს იწროს დღეშია.
შაშინდეს ქისტის შვილები, რაც შაშინების წესია,
ზოგ მოკვდა, ზოგი გაიქცა, ზოგ იმალება კლდეშია,
დედა გიტირეს ბაგიო, ვერა ხარ კაი დღეშია,
აეხლად წადი მითხოვსა, შარცხენილი, ქისტის თემშია,
მითხოში ქისტის ქალები მოგაფუროთებენ წვერშია.

4. ჩარბოდაშვილი

ჩარბოდაშვილის პავლესი, ოთხიათასი ცხვარია,
მათურის მთაში მოიდა, სუ მათეთორნა მთანია.
მითხოვს გაიგო ბაგიმა, შაყარა ქისტის ჯარია,
საფშაოდ გამეფმართნეს, ყველამ შაირტყა ხმალია.
მათურის მთაზე მოიღენ, რო შუალამის ხანია,
აერზე ღურბელნ შაიკრნენ, მთვარემაც შუქი დალია,
ქექა დაიწყეს ღურბელთა, მოიდა ნიავღვარია,
კლდე-ქიუხებში წყაროთა ხმა მისცეს ეგრ რო ზარია.
წავიდა შავი ღურბელი და გათენების ხანია,
ლამის სიბნელე წავიდა, სისკარმ ამოყო მწყალია.
ბაგიმ უბძანა: წავიდეთ, კარგადა ჩანან გზანია,
ქისტებში უნდა გავლალოთ ფშავურ ძროხა და ცხვარია.
მანამდენ წამოიდოღეს, ფშავლებმაც დაჰკრეს თვალია.
მათურის თავეში ბევრია აკოფები და თხრილები,

ხელში უჭერავ თოფები, შიგა სხავ ფშავლის შვილები.
ნასალდათრებიც იქ არის, ომ-ჩხუბში გამოცდილები,
არ ეშინიან ვაეებსა, გულად უსხავის რკინები.
ფშავლებზე ათის წილითა უფრო ბევრია ქისტები,
აეხლა დაიცდებიან, ვინც არის კაი ბიჭები.
ქისტებ უკვენავ წაეიდენ, კლდეებს მეეცნეს ჯახვები,
„აკოფებიდან“ გადვიდენ, ფშავლის შვილები, ბრიყვები.
დაჭრეს, დახოცეს ერთ-ერთი, წითლად შაღებეს ქვიშები,
ოხერო მათურის თავო, გინახავ ბევრა ცოდვები.
რა ბევრი სისხლი შავიშრავ ძველად მტრისაგან ნადენი,
შენნი ნადენნი წყარონი არ არის ცოდვით სასმელი,
„აკოფეების“ მირგვლივა დამწვარ გილზი ჰყრავ რამთვენი,
ტყვიის ნაგლეჯებ ალმები, სანგლიდან გადმონათენი.

5. სიკვდილსა გვლევა შაშვინის

სიკვდილსა გვლევა შაშვინის, დასა ტირილი ძმისაო,
მთასა ყვირილი ხარისა, ტყესა ღმუილი მგლისაო,
ვაშკაცსა ომში სიკვდილი, ხელში ნამტერევი ხმლისაო.

6. ქალი ვარ ჩაღმა თუშისა

ქალი ვარ ჩაღმა თუშისა სახელს ვერ ვამბობ, მცხვენისა,
წამამიყვანეს ლეკებმა, გზანი ვასველენ ცრემლითა.
გავხედენ, ჩამოიდოდა თუში მიქაი ცხენითა,
მიკაფ-მოკაფა ლეკები, კალთა გამივსო ხელითა,
ნეტავინ თუშო მიქაო, შვილი გქნა დედისჩემისა,
დავიფიცებდი შენს მზესა, შენ იქნებოდი ჩემი ძმა,
თუ ღმერთს არ ეწყინებოდა, ნეტავ გქნა ჩემის წერისა.

7. დაგვლივნა ხოშარის გორმა

დაგვლივნა ხოშარის გორმა, ბოზეთა დედათა ენამა,
მაღალმა ხოშარის გორმა, მანდ წყლის არ გამოდენამა,
წოწკურაულის ისარმა, უწყალოდ ზედ მოდენამა,
ფეხ-ჩითაიან თუშებმა, პირთავევე ჩამოდენამა.

8. თუშნო ხოშარას ნუ ჩახვალთ

თუშნო ხოშარას ნუ ჩახვალთ, ხოშარა ეკლიანია,
თუ ჩახვალთ, ველარ ამოხვალთ, ამოსვლა თქვენი ძნელია,
ხოშარას ორი მგელია, ორივაც ლეკვიანია!

9. იმით გიყიდა დედამა

იმით გიყიდა დედამა შვიდ ფურად კვიცი ცხენია,
საცა რო გაგიჭირდება, შინ მომიხვიდე მთელია.

10. შატილს მოიდა ხოხობი

შატილს მოიდა ხოხობი, გულდიდად დაჯდა ჭარზედა,
გაიარა-გამაიარა, სახლებ შაისხა მხარზედა,
— საით რას მოხვალ ხოხობო, საით გადმოხვე მთაზედა?
— მთა და მთა გადმოვიარე, ვეფხეებს გადმოვჰყევი კვალზედა,
შვილნი მოვზარდენ წიწილნი არწივის ნაბუღარზედა.
შვილთავე უყიდე თოფები, შვილთავე დავჰკიდე მხარზედა,
შვილთავე ფრანკულებ უყიდე, შვილთავე შავარტყი წელზედა,
შვილთავე ჯაჭვებიც უყიდე, შვილთავე ჩაეცვი ტანზედა.
საფშაოდ გამაისტუმრან: შვილნო მშვიდლობით გზაზედა,
წინ რო ვინ შამოგეყაროსთ, ამბავ იკითხეთ წარზედა,
მათურის ხევ რო ჩახვალთ, მარცხნივ შაბრუნდით გზაზედა,
ახადს გოდერძათ ციხესა ალი ახვიეთ თავზედა!
მანდით ქალ წამაიყვანეს, მამტირებენ გზაზედა,
წინ თადიაურ შამახედა, დასარტყლულია ტყავზედა,
— ევ ქალ საითლა მოგყავისთ, ცრემლს რო მაახნევს გზაზედა?
— ეს ქალ ახადით მოგყავის, შატილს უნდ დავსვით ჭარზედა,
ამის საქმარეც აქ გვტანავ, გაზრდილი ლერწმის ტანზედა.
— თუ ევ ქალ წაგაყვანიოთ, წვერიმც ნუ მასხავ ყბაზედა.
შვიდ ქისტტი, ერთი ფშაველი, გავილენ მუქარაზედა,
საფარ იარალ იხმარა, შვილთავე თავ გასჭრა წამზედა.
გულ-რკინა თადიაურმა მკედლარი შაყარა მკედლარზედა,

აჰყარა იარაღები ქალსა დაჰკიდა მხარზედა,
ქალი შინ წამაიყვანა, ახადს მაჰგვარა კარზედა,
აქამდინ იყავ ნაძრახი, აწ ვიყვნათ და-ძმობაზედა.

11. მზე ამოიდა წითლად

მზე ამოიდა წითლად, უკუღმა დგება მთვარია,
ნუმც გამიგონავ შაყრილი თუშ-ფშაველ-ხეცსურთ ჯარია.
ქვახიდოს ჭალას ჩავიდენ, არ სწვდება წვიმიან-ცვარია,
პურაი ჭამეს, ამოდგენ, სამ პირად დადგა ჯარია.
გამაუარა, დათვალა, რაღაცა კამისარია.
დაგზავნა ყარაულები, მაგრად შაკრენით გზანია,
მაცნე არსაით გავიდეს, მძიმე არ დაგვცენ ჯარია,
თოფი არავის დაგვიკრან, აქ არვინ დაგვრჩეს მკედარია.
ჩავიდენ ჯარეგაშია, დილა-თენების ხანია,
შუაში შამაიყარნეს, როგორც ფარეხში ცხვარია.
შალვავ შე ჩოლაგაურო, ღმერთმა გაცხონოს მკედარია,
შვიდს წელს ისწავლე რუსეთსა, აქ ჯარის წინამძღვარია.
ივანე ხოშურაული, ბუბუნებს როგორც ხარია.
ივანე, შენი ღუქანი დარჩება ნაოცარია,
მემცხვარე ეუბნებოდა: ერთუროს უჭიროთ მხარია,
ნუ უღალატებთ ერთუროსა, ვართ ერთის ხატის ყმანია.

12. ღელით გამოხდა თამარი

ღელით გამოხდა თამარი, ლაშარს დაჯდება სკამსაო,
ერეკებოდა ხთიშვილთა, მალ-მალე დარეკს ზარსაო:
ბორჩალოს თათრებ გაცვიფდენ, ბორნით გამოვლენ ზღვასაო,
მაჰყვება ყარაღამაზი, ალგეთის ხეობასაო,
| მააქევექევებს ლურჯასა, მანათებდა ნალთაო,
შამაუდგება რკულძალი, მაღლა გახნარის მთასაო,
მახარე ეუბნებოდა: ნუ მიტრიალებ ცხვარსაო,
ნუ მიტრიალებ ქეჩებსა, შირაქში მიმდინარსაო.
გადმოფრინდება მემცხვარე, მეფეფარება ქვასაო,

აინალს შამაიბრუნებს, შამაყოლებს თვალსაო,
დააღებს თოფის ლიშანსა მარჯვენას ძუძუს თავსაო.
გავარდა მახარეს თოფი, სისხლ ორკნით იქამს ჩქამსაო.
თათარ ცხენს ჩამეეკიდა, ძალღივით აღრენს ყბასაო,
შარშან რომ წყემსებ დაჰხოცე, იმათმც უზიდავ წყალსაო!
აჰავის მოლექსებელი მათრახს უჭრელებ ტარსაო,
სალექსო გამაუტანე თავის ძმას ყაყიჩასაო.
ყარალაშაზის მამკლაო, არ გაძლევენა ჯვარსაო?
ეგ რო მეეკლა სალდათსა, გაჰხდიდენ აფიცარსაო.

13. თილიზძე

ლაშარს თილიზძე მოიდა, გულდიდად დაჰდა ხარიო,
შამეგხვიენენ ფშავლები, ბატონს რო თავის ყმანიო.
— შენ აჲ არ მოგესვლებოდა, დიდი ჰქენ ცოდო-ბრალო.
სალულე ქვაბებ ამტვრიე, ცას გადიოდა ჩქამიო,
ცეცხლი მაუღევ ფშავეთსა, ცამდინ აუშვი ალიო.
— დაიცათ ფშავლის შვილებო, მალოცეთ თქვენი ჯვარიო,
ეგ მაშინ გაგარიგოდეთ, რა გამოიდენ მთანიო.
ვისაი ჰქედეს თოფები, ვისაი ჰკრიდეს ხმალიო.
უბისთავ დანათლებიან თილიზძის ცხენის ნალნიო.
გაიგეს ქისტაურებმა, ყველამ გალესა ხმალიო.
შაუჯრეს სამწევრის გორი, ჩამასავალნი გზანიო,
გამოჩნდა ვანხევის წყალი, ეგ სისხლის ალაზანიო.

14. კილდის თაჰს

კილდის თავს, ალაზნის თავსა სისხლის წყარონი დიანო,
არცა სმენ მემცხვარეები, არც როდის დაშრებიანო.
ურჯულო ლეკის შვილები სასმელად გაღმოდინანო,
დაითვრებიან სისხლითა, ერთურთს თავებსა სჭრიანო.
ფშავლებო, ღვინოს ნუ დალევეთ, ნუ დაენდობით ძილსაო.
უდროოდ გამოგადვიძებთ, ბიბინი ცხენებისაო.

15. ჩამოდიოდა თუშები

ჩამოდიოდა თუშები, ხელფეხით დაშავებული,
სამჯერა ჰქონდა შეთესა აზარი ათავებული.
აზლა კი მოკლეს ლეკებმა, დღე ჰქონდა გათავებული,
წელზეთ ხმალი შამოჰხსნეს, ფრანგული დაფხავებული.

16. ტუტილს წისკვილში ატირდა

ტუტილს წისკვილში ატირდა ნანა თორღვაის ქალიო:
შენ მამაშემო თორღვაო, ნუმც შაგიბამის ხმალიო,
ნუმც გიხოცავის ლეკები, ნუმც გიზიდავის ხელიო!
დილას რო კარში გამოედ, ქალას დამეცნეს ცანიო,
შამიკრეს გამოსავალი ლეკებმ წისკვილის კარიო,
მამიკლეს ძმაი ლევანი, მიბრუნვენ სისხლის ტბანიო,
ხელნ დასჭრნეს, უბეს ჩამისხნეს, იმით დავიჭრენ თმანიო,
ფეხშიშველს გადამავლივეს, თვირთვილიანნი მთანო,
ბორბლის მთას გადამავალსა უკულმ მამბრუნებს ქარიო,
არცარა ეგეთ ქარია, რო ქალის ცოდობრალიო.
ჩაენაყენ საყურ-ბეჭედნი, იმით ჩავლიშნენ გზანიო,
გზის თავში დავსხენ ზალტენი, ეგებ გაიგონ კვალიო.
უთხარით ჩიღოველებსა; ხახონს უჭირონ მხარიო,
ჩემმა საქმარემ ხიწვამა მალლა შაირტყას ხმალიო,
თუ ბარად ვერ მაიწონენ, მაგის თავ ხარავენო.
სახსარს ნუ დაამზადებენ, სათუშო აღარ ვარიო,
რჭულიანთ ხელუკადრები, აწ ურჯულოში ვარიო.
თორმეტ უენოი მტანავ, ბაქოს საბოსლოს ვარიო.

17. პირველად ღმერთი ვახსენოთ

პირველად ღმერთი ვახსენოთ ეკლესიაზე მჯდარიო,
მეორედ თამარ-მეფეი, ქრისტიანთ სალოცავიო,
მესამე ლაშარის ჯვარი, ლაშქართა წინამძღვარიო.

საპირაქეთოდ შაყრილა მძიმე ურჯულოს ჯარიო.
 ორშაბაას დილას გატეხეს ჩვენი სამშობლოს კარიო,
 სულითამც დაიკარგება, ბაგი ჰყავ წინამძღვარიო.
 ახალაურთა ჯლუგასა ნუმცა ჰყოლია ცხვარიო,
 მაგის ცხვრისაგან დაბრუნდა ამოდენ ცოდო-ბრალიო,
 კაციც მოგვიკლეს რჯულ-ძაღლთა, დაგვიჭრეს ხთისავარიო.
 შუალამის დრო მოიდა, ბაჩალს ჩაყარნეს ხმანიო:
 გვიშველეთ თიანელებო, არ შაარცხვინოთ გვარიო!
 დაერჩევიან ბაჩლითა ხუთნი, ლომივით ძმანიო,
 საქისტოს გზაზე წამოვლენ, — მოკლედ შეუტყრათ გზანიო.
 შამოხდეს ქაღღელეშია, მთა-წვერთ მოავლეს თვალიო,
 ერთმანეთს ეუბნებიან: არ გაუტანავ კვალიო.
 სანგლებს დაუწყეს კეთება, საც ვიწრო გასავალიო,
 არიან მოლოდინშია, გზაზე უტყერავ თვალიო.
 მოიდა, უახრეს ერთურთსა, — ფადლაურაზე ცხვარიო,
 სადილობისას მოიდეს ჯლუგაის ვაცის რქანიო,
 მაუქერებდა ოხერი, ეყენებს გაჰქონდა ჩქამიო.
 გულმოსულ ფშავლის შვილებსა, კბილს-კბილზე გააქვს ჩქამიო.
 მიუდის ქისტის შვილებსა, ჩუმი აქვ საუბარიო.
 ისრიკ რად მიხოლ რჯულ-ძაღლო, სადაც რო დადისტანიო.
 ესროლეს, გამააგორეს — ეხლა გარევე ცხვარიო!
 ამათაც ხელი უქციეს, რო ნახეს თავის მკვდარიო.
 რას გახდებოდეს ცოტანი, ეგ მაგოდენა ჯარიო?
 მუაში შამაიყარნეს, როგორც ფარეხში ცხვარიო:
 ზალპით გესროლესთ რჯულ-ძაღლთა, გაქანდა სისხლის
ღვარიო,

თეითახო და გიორგი, ვაჰ, ძმებო, თქვენი ჯავარიო.
 ყველაზე მეტად ბერიძე, მაგის სიკვდილი ბრალიო,
 იმით რო ეხლა სხვას რჩება მაგისი ბატარძალიო,
 ეგ საქორწილო პურ-ღვინო ეხლა სარიგოდ არიო.
 შავეთში შაგიპატიჯეს, ხელთ მოგცეს კელაპტარიო,
 რა უნდა საიქიოსა, როცა სამზეოს მქრალიო,
 ემაგის მალექსებელი მე ვარ ყვარაში მდგარიო,
 სახელად მქვიან გიორგი, გობერაშვილი გვარიო.

18. ადგენ წავიდენ

ადგენ წავიდენ ფშავლები. შადგენ სამტეროს გზაზედა,
საგურამოში ჩავეიდენ მზის დაბძანების ხანზედა.
გადმოუცვივდენ ლეკები, ნახალიზრები სხვაზედა.
ბერიძეს მჭედლურიშვილსა, გული ჰქონოდა ცდაზედა,
სიათას ეუბნებოდა — გავარდი გუნებაზედა,
ორ წყედ დაგაყრი წამალსა, თოფო შენც გინდა გაძლება.
შიგ ჩასხამს ოროლ ტყვიათა, ნასროლი აღარ დასცდება,
გულს დაჰკრა ალიმაჰმადსა, ალი დახვია თავზედა.
ჩაჰყვა და თავი დაღვედრა, მოყმე დაბრუნდა ბწყალზედა.
ნეტავინ შენსა დედასა, გასვლა შენ გიღირს ჯარზედა!
მუდამამც გაგემარჯვება, ფშავში გილოცვენ სახელსა.

19. შვიდს წელს ტყვე ვიყავ

შვიდს წელს ტყვე ვიყავ დედაო, არ მილახიან ქვიშანი,
საკემისას ჩამაშობილნი შუქნი ენახნოდი მზისანი,
ბრმაი და კოჭლა ვეგონე, ჯარში ვერ გამომავალი.
გამომიყვანეს, გამშინჯეს, ქალ-ვაჟ მოიდა მრავალი.
პირდაპირ ჩამამიფინეს თვალ-მარგალიტის სრევალი,
ვარჩიე მთავარ-მთავარი, უბეს ვიყარე მრავალი.
იქისას გადმაუფრინდი, სადაც არ იყო სავალი,
გამამაყოლეს მოყმეი ახალ წვერ შამომავალი.
ეგ ვერას მომეწეოდა, მუხლი ჩემი ჯობ მავალი,
გამამაყოლა ისარი, თბეწვრილი, ჩქარა მავალი,
ზურგსა მკრა, გულსა მიწვდინა, მუხლი მამეჭრა მავალი.
ეს გზანოც აყვავდებიან, ცხვრისანი — მემცხვარისანი,
წყალს მავათ გამამიყვანეს, ხილნი ჩამისხნეს სხლისანი.
თორ წყალში ჩავეარდებოდი, ქაჭნი შამქამდეს წყლისანი,
თუ ქაჭნიც ვერას მიზმოდეს, ვეშაპნი ზღვის პირისანი.

20. თათრის ჟაჩალების დაცემა ფშავლებზე

მე ისეთ კოხტა ვიყავი, ბზუქს არ ვისომდი თავზედა,
წალზე ერთ რეურველ მერტყა, ხელ მედვა ხანჯრის ტარზედა,

მამაძალ თათრიშვილებმა, დამსვეს ქალების ჯარზედა,
თოფ დამკრეს, გამამაგორეს, ალი ამხვიეს ტანზედა,
წამართვეს თორმეტ ცხენ-ჯორი, ვაჟიკავ მამყევ კვალზედა.
ვაიმე ჩემავ ჯორო, ვისრა უბიხარ კარზედა?

ადევ და წადი ფუნჩიავ, შადევ საკარგავს გზაზედა,
შენ ფშავს მისავალ აღარ ხარ, იქ თავის ხეყანაზედა.

21. მრეკლე

ბატონიშვილს ერეკლესა ირმის ძეძუ უწოვია,
საჩალეში დაკარგული, მონადირეს უპოვნია,
წყალი უსომ აღგეთისა, თრიალეთზე უძოვნია.

22. შირაქის მიმდინარე

შირაქის მადინაზედა დადგა სამპირად ცხვარიო,
კვირობენ თუშის შვილები ეს ცხვარი ვისი არიო?
მათურელთ ბინად შამოხდა, გააღეს ბაკის კარიო,
ბერიძე ეუბნებოდა: ცხვარს მოგვიწყურდა წყალიო.
ერთ კი მე წავალ სწორებო, ორნ გამამყევით სხვანიო,
გადაწყნა ტყვია-წამალნი, თოფს გამუცვალა ტალიო,
ჩარეკა ლეკის წყალზედა, დააღვივნა წყალიო.
დაჰყივლა, გამოუბრუნა, — ცხვარო მოძოე ხამიო.
თათრების მოლოდინზედა სუ გზაზე ჰქონდეს თვალნიო.
შუადლის დრო რო მოიდა, დაეცა თათრის ჯარიო,
წინ-წინ ბერიძემ ესროლა, მანძილავ დასხენ რქანიო.
მეორეც გამაუყოლა, სისხლი სვი, კვნიტე ძვალიო!
ჩალიანჩიით მოიღეს ძვალზეით გალოს ხმანიო,
მაგას რადლა ჰკლავთ რჯულ-ძალდო, განთ ეგეც მეომარიო?
ამას იმით ვკლავთ ბერიძევ, შური გვაქვ საძებარიო,
ორი გვყავ ნაჭრევიანი, სამ ცხენს გვიკიდავ მკვდარიო.
მემრე ბერიძეს დაგვიკრეს, არწივს მასტეხეს მხარიო,
შამაიყვანეს სულეთა, დაუღგეს ოქროს სკამიო,
გვერდზე უყუდავ ყმაწვილი, გვერდში სქარს ნახანჯრალიო,
ხელში უჭერავ სტაქანი, ზედ უკრავ კელაპტარიო.

შამოჰიკიკი, მერცხალი, გადაიარე მთანიო,
გადადი მათურაშია, აიქ ჩაყარე ხმანიო.
ბერიძის მამას თორღვასა საწყინო ეტყვის მხარიო.
თუკლალ ბერიძე მამიკლეს, თუკლალ დამხურნეს ცანიო!

II. სპარსული ენა

23. წაწაკი

წაწალმა უთხრა წაწალსა, მამიტიანოდი სარკეო!
ამ ზატეხულს მთაში წამუალ, სუ ხაჭუ-ერბოს გაკმეო,
დავიწყებ შენთან წოლასა, მასხარაობას დაგჩეო.

24. ნუმც მომეკვდები

ნუმც მომიკვდები ლამაზო, ვაჰმე გამბოზენ ავად!
ცხვარი ჰყავ თრიალეთშია სამის კვირაის სავალსა.
ნუ ჩამივიდეს ძმების მზე, ნუ დამიბნელდეს შავადა,
თუ შენა აღარ მიქნები, მე თავს მოვიკლავ თავადა.

25. კოკონა

კარგან წაწალან ვიყენოდით, ტოლდურაის კოკონაო, ქალო არკი გითხროდია: მოდი დავსწვეთ შორ-შორაო, მუხოსს რო მუხლზე მამადებდი, გავიძლებდი როგორაო?

26. დედამთილს

იმით გითხარ დედამთილო, ნუ გამგზავნი წისქვილშია, თორემ ბიჭებ შემეყრება, ჩამაგდებენ სირცხვილშია, მემრე გინდა ბეერ იჯაჲრო, შამაიკრა ცხვირ-პირშია.

27. მელოდონიზი

წაწალ, წაწლის ბოლოდინში, დაღამებას მოელოდა, ზოგმა კარგი წოლა იცის, ზოგს ღუშმანიმც დაენდობა, ზელ თუ დაბლა არ წავიდა, უბეში კი შეენდობა.

28. კუპია

ერთხელ მეც ვიყავ ცრუ-პლუტი, მორთული ქალაქურადა,
კუკია მყვანდა წაწალი, დაუვიდოდი სტუმრადა,
მიხარშავდ ცხელ-ცხელ ხინკალსა, არ მკადრებდ ქერის პურასა,
ბოლოს კი მიანგარიშა თითო ხინკალი თუმნადა.
სამოც ცხვარ მამცა ბიძამა. სამ კიდე დამრჩა სრულადა,
ეგ რო ბიძასჩემმ გაიგო, არ გახდა კაიგულადა.

29. ხოშარას

ხოშარას ერთნი წისქვილნი, მარილის გულად ცრიანო,
შიგ სამნი ქალნი არიან, კაის ყმის გულსა გლიანო,
გამოვლენ პირის საბანლად, მთათ შუქნი გადივლიანო.

30. ქალ, ჯეგით გამოთხოილო

ქალ, ქეგით გამოთხოილო, დედა-მამისა, ძმისაო,
ორისავ დაწუნებულო, მაზლისაო და ქმრისაო.

31. შენმა მზემ

შენმა მზემ, შენი სურვილი, არა გვანილა სხვისასა,
დანთებულ სანთელს გვანილა, მოფიცებულის ტყისასა.

32. ხომი

შორა ვეფარე კლდეებსა, ყინულივითა ვდნებოდი,
გულში სინათლე ჩამიდგის, რახან ხომს გამოვხედნოდი.

33. ბნელაში

ამიარე, ჩამიარე, ფეხი ჩამიბრაახუნეო,
თუ ბნელეში ვერ მომხელე, ხელი მაამიცაცუნეო.

34. ალაღებული წყალი

პირდაპირა ემკი ყანასა, ძნაი მამიდის ჯარასა,
წყალია ალაღებული, ჩამოვხედავდი ქალასა,
დავითო მქედლურიშვილო, დაურჩი თავის დედასა,
წყალს მაგან გამამიყვანა, შაჩისვა ცხენის გავასა,
აიქამც გაგეშარჯვება, სადაც მშვილდნ იქმენ ჭეხასა.
მოციქულობდენ ტყვიანი, მშვილდნი ძაბევდენ ენასა.

35. ქალი ვარ, ჰმართან მივდივარ

ქალი ვარ, ჰმართან მივდივარ, ნაწნავებ მიწყვავ თმისაო.
ვა გულო, ვა გუნებაო, ვა სიშორეო გზისაო,
წასვლაოდ ველად მოსვლაო, დაწირვავ სწორებისაო!

36. მემცხვარის ცოლი

მიუწევ მემცხვარის ცოლსა, აუქანდ-ჩამოუქანდი,
ტიალი მალე გათენდა, თორ ვიცი რასაც ვუქამდი.

37. თავწყარო გადმოვინარე

თავწყარო გამოვიარე, ქალი მოვხელე გზაზედა,
თავი ვსთხოვე და არ მამცა, შორს მამიწერა ქვაზედა,
კარგას ვაქასა ვხყევვივარ, აჩაროს ჩამსვლელს ცხვარზედა,
დღე წავა ნადირობადა, მე ვზივარ ხალიჩაზედა,
- მუა, მაიტანს ნადირსა, ღამით მიგორებს მკლავზედა,
თუ უღალატო იმასა, შავით ვიჭიგრო ქვაზედა.

38. ქალო, წამოხვედ წყალზედა

— ქალო, წამოხვედ წყალზედა, ველისას განა გზისასა,
თავი არ შამაიბრუნე, რო დამეკვლიე ყინჩადა.
მოხვალ, მოაბნევ ცრემლებსა, წვიმასა ჰგვანდა ცისასა
გადმაყევ, გადაგიყოლებ, მზეს შენის ერთის ძმისასა.

ქისტეთს ციხეზედ დავაყრავ მარჯვენას შენის ქმრისასა,
დნებოდეს, ჩამოდიოდეს, ლიბუს აღნობდეს ქვისასა;
ისეთს სასახლეს აგიგებ, სრუ შარმარილოს ქვისასა,
გავკიდებ ყაჭ-აბრაშუმსა, საჩდილობელსა მზისასა,
ძირს ხალიჩებს გავიშლი, ფეხ ვერ უწვდინო მიწასა,
საშემელად თათუხს მოგიტან, საცმელად დარაიასა,
სასმელად წყაროს მოგიტან, ცივ-ცივსა მალღოს მთისასა.
— მე შენავ არ მექჩერები, ვაჟავ ნუ ამბობ ბრიყვადა,
ეგ რომ ჩემ პატრონმ გაიგოს, დაგადებს თოფის ლიშანსა.

39. ქორწილში დაპირებული

შინაით წამასული ვარ, ქორწილში დაპირებული,
დამა მაჭმია სადილი, კარაქი გაძირებული,
მემრ ამბის კითხვა დამიწყო, გამწირა გაწბილებული.
ქალავ ნუმც გამიგონიხარ, უკლოში ჩატირებული,
ერთხელამც კიდე მენახე სწორებში გაცინებული!
სიზმარში გამეჩვენები, რომ ვიყო დაძინებული.

40. ბევერია გამოსადეგი

ბევერია გამოსადეგი, ვაჟიკავ შენი ნათქომი,
ბოროლას ბევერჯელ დაწვირე თავ-დანებებულ საქონი,
ბევერა ბოსლის კარ გავალე, ბევერკან ავხადე საკომი,
ბევერ ქალა გამოვადვიძე ტყავის ძველაში ნაწოლი.

41. დაგიქსოვ ჰრელის წინდათა

დაგიქსოვ ჰრელის წინდათა, წავალ დაგირეცხ წყალზედა,
მაშინის გამოგიგზავნი, ნეფედ რო იჯდე ჭარზედა,
მეჯვარესა და ეჯიბსა შენ მოზდიოდე თავზედა.

42. ერთადამც დავიხოცებით

ერთადამც დავიხოცებით, ერთადამც დავემარხვიანო,
ჩვენს გვერდზე ციენი წყარონი, შიგ ვერცხლის თასნი დვიანო,

ამდინრებ-ჩამომდინრები შანდობას ეტყოდინო,
ადგომა წესიმც არ იყოს, სულითამც ცხონდებიანო.

43. აიმა მთაზე

აიმა მთაზე თეთრი ქვა აპირებს ჩამოდნობასა,
ბევრა ქალა კი გაირდება, ვინ გიზამს ჩემოდნობასა!

44. ვერცხლისამც ბეჭდად

ვერცხლისამც ბეჭდად მაქცია, რო თითზე ჩაგედებოდი,
ანამც ყანა მქნა სამკალი, რო ნამგალს შევეჭრებოდი,
ანამც მქნა წითელი ღვინო, დამლევი შეგერგებოდი.

45. აიმა მთაზე ყორნები

აიმა მთაზე ყორნები უბუღრად არ იშლიანო,
მაშ რა ვქნა არ შემოგხედო, თვალნი არ დაიშლიანო.

46. პაპი

პაპ მოგვივიდა სტუმრად, კარგად დაუხვდით სუყველა,
ერთ შემოხიზნულ ქალი გვყავ, სამჯერ მიუხდა წუხელა,
— აქ მამდის შენ საუბარი, ქალმ ხელ დაიკრა უკენა!

47. ვერ დავსწვებ მარიამთანა

შეთემ თქვა ხახონიშვილმა, აღარ დავსწვები ქალთანა,
რამთენიეც წოლას დავშჩვიე, ადგა, გაიქცა ქმართანა.
სუყველასთანა ესწოლილვარ, ვერ დავწევ მარიამთანა.
ხვეწნით ვეუბენ — დავწვეთო, რა გეტქმის თავისასთანა!
გამუედ, გამამაყოლა, ვითამ ქურდ ციცა გამძვრალა.

48. ახალი მამწონ

სად გაგათხოვთ ქალო, ნეტა სად შეგართოთ ქმარია?
ახალი მამწონ დედაო, ახალის მთა და ბარია,
ახლოს წყალი და წისქვილი, ახლოს ხატ-ხატისკარია,
ლამაზი ქალი და რძალი, ლამაზი საუბარია.

49. ტარიმანაში

ტარიმანაში ჩამუედ, მეორ-მესამე დღე არი,
რა ყროლ ადგილი ყოფილა, ეს მამაძაღლის ტიალი,
მამაგონდება ახალი, სათამაშოში ტრიალი,
სიზმარში გავეჩვენება, გარმონი, ტოშის ტყრიალი,
კარგის ქალისად ჩამოვლა, სათამაშოში სრიალი.
სათათროს მიჯნაზედა ვარ, არ მოდის ფშავის ნიავე,
მხარზედა მკიდავ ვანტოკა, ხანჯარი სპილოსძვლიანი.
{

50. ქალს უთხარ

ქალს უთხარ — გულის პასუხი შენიმც რა მაცოდინაო!
მითხრა, მთათ ჯოგი ირმისა, სიკეთე თავისთვინაო.
გაიგო მონადირემა, გზა გადაუჭრა წინაო,
ხარ-ფურთა ერთად ნაწოლთა ნუკრიც გვერდს მიეწვინაო
ხარ მოკლა, ფური დაოფა, ნუკრ წაიყვანა შინაო.

51. ნეტავინ მთაო მაღალო

ნეტავინ მთაო მაღალო, დაჰდაბლდებოდი ქარითა,
ბოჭორმა დამიხინდებოდა, იკვლივ-იალნო თვალითა.
დამადნო შენმა სურვილმა, ყველას აჯობნა ნდობითა,
ბევრჯელ ცრემლადაც მატირა, პური შევჭამე შხამითა,
ბევრჯელ კი ძილიც გამიფრთხვა, ღამეს ვათენებ ჭირითა.
ჰაი. შე წუთისოფელო, გადალესილო ცოფითა,
ხელიმცა შეგექცეოდეს, მალე მოგკლავდი თოფითა,
ან ჩაგიყრიდი ბორკილსა, მაგრა შეგკრავდი თოკითა,

ან საკირეში დაგწავდი, ჭირით მოგკლავდი, ცოდვითა,
ან შენს ნანდაურს მოვჰკლავდი, აგატირებდი გულითა.

52. ბოროლუა და ბახია

პირიჭით ბახია არის, პირაქეთს არის ბოროლუა,
მარტუას არა მწადიან, ნეტავინ დაგვაოროლა.

53. მაღარომელი ჭალი

ქალმა თქვა მაღარომელმა: ღუქანში წავალ კვირასა,
სინიკოს შავებზეწები, შავდგები თავდაყირასა,
საკაბეს მოვაჭრევიწებ, რას მემართლება ჭირასა?
ამას კი არა მასცვლება, ქასურ კი გასცვეთს რკინასა.

54. ნადობი

შენ რო ნადობ გაგითხოვდა, აეგეთა დაჰკლავს გულსა,
თეოზედ დაგივიდოდა მუდამ სთველსა, გაზაფხულსა,
გიზიდავდა თხილ-კაკალსა, როგორც დასტურ საგანძურსა.

55. ფეტვიანთ უშლაპაი ვარ

ფეტვიათ უშლაკაი ვარ, ენა მიძე ზარივითა,
ორ ქალთ შუაშია ებრუნავ, საგრეხელში ტარივითა,
ორნივ ისე მამეთხიენეს, ხელში გველის თვალივითა,
ერთ ისითასთან წავიდა, ვინც რო ხყევანდა ქმარივითა,
მეორემ კი იღრიალა, კარში დამრჩალ ზარივითა,
კინალ საბძელ ამიგლიჯა, თებერვალში ქარივითა.

56. ფეტვიანთ უშლაპა

ფეტვიათ უშლაკაი ვარ, არ დაედევ სიღარიბესა,
ლეკურად მოვაპარსვინებ, ამ ჩემს მორავივით კისერსა,
მაულის ჩოხას ჩავიცვამ, საგულისპირეს წითელსა,

ცოლ-შვილთ მშვირათ არ დავხოც, ცოცხალ ხომ ვიქამ
იმთვენსა.

კიდილობა გამართეს, მე იქ გულ არას მიმწევსა,
ქვემოთით მიზის მარწყვავი, იცინას, თვალსაც მიცემსა,
ჩემს ახლუაში მოქანდა, მეჩუფჩუფება — მივწვეთა!

57. ჩდილშიით შეშის პარვასა

ჩდილშიით შეშის პარვასა ვაბრალეზთ ხახათ ქალასა,
ნეტარ როდის რა მიპყუდებს დასტურ ფარდაგის გარასა;
ჩვენისას ჩამაიარე, დაგალევიენებს არაყსა,
გაგირევეს ხახათ ქალაი, დილ-დილა თბილათ წყალათა.
— ეგ შენ ფარდაგის გარაი, იქავ წაილე ყვარასა,
თუნდა მეზობელთ ახმარე, თუნდა შინ თავის ჯალაფთა.

58. ბასილმ თქო

ბასილმ-თქო, — ბეჩავ კაცი ვარ, ვერ დავაყენებ ენასა,
მიხეილ ფარანგოზს დაზღვეს, ბერათ მაშუკა ლელასა,
ბერწად არავინ დასწიროთ, დამიბაროდით მენაცა,
მენაც ბიძაშვილ დამბრალდა, კი-თუ ამბაზდით თქვენაცა.

59. ბასილი

ბასილმ თქო ჩემსა გაზდასა, არ გაზდა ჯობდა ბევრითა,
დამცინის რძალუეები, ხაიბარი ვარ ფეხითა,
კაც ანჯლად გამოსული ვარ, ყოჩად რო ვიყო მეც მინდა.
ეხლა ჩვენ სოფელ აივსო, ხუცესით, ხევისბრებითა,
ეგეთა ხევისბრებ დავსწვი, ნალახში რადლა ზძვრებითა?
სანამ მემთეებ დაწვება, უწინ თქვენ გადაშჩნდებითა,
სამჯერ განათლეს მგელაი, ჭედლიაითა, ცხვრებითა,
დავალის მარიამთანა, მარტუმ დიბეჯითა.
ხვარამზე ტირილით დავა, გულმტკივანია, კენესითა:
— რად დავა მეზობლებთანა, თას-განდ აბარავ ვერცხლისა.
ეგ ლექსი თქო ბასილმა, ამოწმებს თავის ბეჭდითა,
ნუ იწყენ ჩემო ბიძო, ნათქვამსა სველის ენითა.

60. ხუმარა

რძალო, ხუმარა გენაცვლოს, მა ზოხოზივით თვალშია,
როსარა გადაგავლიო, ჟრუანტელ მივლის ტანშია,
როსარა მეტყვი ნეტარა, აღე, გამოძვერ კარშია!

61. ბერო, თუ რძალი ითხოვე

ბერო, თუ რძალი ითხოვე, წავიდეთ სანახავადა,
შენ ჩოხიანი წამოდი, მე შამოვიცომ ტყავათა,
შენ ხო ქერაი კაცი ხარ, მე შამწვარი ვარ შავადა,
რომენიც კაი ბიჭი ვართ, იქ შაგვატყობენ თავადა.

62. ერთხელ მეც ვიყავ ლაშარსა

ერთხელ მეც ვიყავ ლაშარსა, ორ ქალთ შუაში ვიჯდოდი,
პირში პაპიროზ მეჭირის, რატიშვილივით ვდილობდი.
თუ ახლოს კაცი მოიდის, ძალღივით ამოვღრინოდი,
სადაც ბუზიკა აჩქამდის, უწინ მე გადავფრინდოდი.
მხარილლივ ყაბალახაი, დავიწრიხ-დავიგრიხოდი,
შამაქის თავის ნადობმა, მე მხარში შავიჩიკოდი.
ჩემებ ყვიროდის ხარები მე რო საბძელსა ვჰხდიდოდი,
შავხდოდი კირცხილაზედა, დაჰბერნის, დავიჰმხიხოდი,
ხარი ჩამეჭკის ხენაშია, სირცხვილით ჩავიკრიფოდი,
რა ვქენ ამ უდოვლათომა, რადარ ღამითაც ვთიბოდოდი
მე თუ ლაშარსად წავიდე, გამიწყრეს, — დავიფიცოდოდი.

63. ცაბაურთა

იმით მამწონს ცაბაურთა, ქალებ დადის საცა უნდა,
საწყლის კაცის საღონისი სუ თან დააქვ, რაც რა უნდა.

64. ძალით ბაზიტაცვისა

ძალით გაგიტაცესაე, თუ ნებათ გაჰყევ ლელაო?
რამთვენ ხარი ჰყავ შენს ქმარსა, ან ძროხას ვითას სწველაო?

ჩამოგაყრევა ხელები თორმეტის ფურის რქემო,
კიდევცაოთა ჰკობტაობ, როგორც მდიდარსა ჰფერაო,
ვირნია უძილაურნი, არა იციან შევლაო.

65. მემცხვარის ცოლი ჩიოდა

მემცხვარის ცოლი ჩიოდა: მე არ მქონია დავლათი,
ჩემ ქმარ თრიალეთს წასულა, ჩაუვლავ შუა ქალაქი,
უვლავის კახპეებშია, უხარჯავ ხუთ-ხუთ მანათი,
ჭირი მამჭამოს, ირბინოს, შინა მაქვ ერბო-კარაქი,
სუ იმას გამაუზოგავ, ვისაც ნდობა აქვ ამათი.

66. მემცხვარმ

მულუს გორა მაქვ ბინაი, სამღლეთ ვაძოვებ ცხვარსაო,
გაღმითა მემძროხეებსა მალ-მალ უცემდი თვალსაო,
ნეტავინ ზიდნი დამისხნა, რო გავხდებოდი წყალსაო.
ძროხებში შავერეოდი, წამამაყრიდენ ქეასაო.
სანამეტნაოდ ქალაი, თეთრს რო იყოლებს ძაღლსაო.

67. აღმოსავლეთით ამოხდა

აღმოსავლეთით ამოხდა თვალ-ტანად ლამაზ ქალიო,
სახელად ერქვა ხვარამზე, იყო მზისაცა დარიო;
სათაენოდ ამიყოლა სამოც დედალი ცხვარიო,
თან ბიჭი მოჰყვა ლამაზი, პირშიშველაი არიო.
— აკოცეთ ვინაც ბიჭი ხართ, მე ვარ ამ ქალის ქმარიო!
ბიჭმა აკოცა რეგვენმა, თავს გადიტეხა ხმალიო.
გაწყრა, გაჯავრდა ხვარამზე, მაღლა შაშაღნა თმანიო,
შაჰკაზმა მამის ლურჯაი, ზედ თავად შაჯდა ქალიო.
გაღუტლაშუნა მათრახი, გამაავლივნა მთანიო.

68. ჯაბანს

რადარ დასწევები ჯაბანო, საჩვენო ქალებ სად არი?
ნეფის დის მოლოდინშია, გათენდა, აღარცად არი.

69. ზუღა

საბათ შვილებმ ქორწილი ქნეს, მაიყვანეს ზუღაია,
მოპატიჟე მომიგზავნეს: აქ გამოხდეს ბუჭყაია!
ზენაურთას ამოერე, იღგა ტოში, ბუქნაია,
ორ მანათ ფულაც ვაჩუქე, გადავხიე ბუხჩაია,
წავედ, იმთვენი ვითამაშე, გამგლეჯიყო წულაია.
ზუღა პირ-თაექვ ჩამოჰყავის, მაზღევს ხალხის გუნდაია,
თითო-თითო ააჯდება, რო მაისის ბულაია.

70. ჩემ დაბარებულ

ჩემ დაბარებულ უთხარით, კოფიასა და მართასა
რადა წვებიან ერთადა, რად არ იტყვიან აღთქმასა.
კოფიანი და მართაი ერთად დადიან სახნავესა,
ლამით ერთადა წვებიან, კრელს დაიხურვენ საბანსა.
ნუ გააჯავრებთ ნიკოსა, ნიკოსა ტანად დაბალსა,
თუ ერთად წოლა გაგიგოთ, დაგინიავენს ნაცარათა.
ახლა დედუკა გაიგებს, წყევას დაიწყებს, დავასა.
საკვირაოთაჲ ჩაჩნდება, ფანდურს დაუწყებს ჩალხვასა,
ჯიბეში არ გამაილევს ნადობის ჩაყრილს კაკალსა.

71. სიყვარულს ძალა ჰქონია

გორებშიც ჩამაამდაბლა, გორები ჩვენის მთისაო,
დამოკლდებოდა მთა-ბარი, გადმოსავალი მთისაო.
მალი-მალ ჩამოილიდი, მთისა მაგ ახადისაო.
სიყვარულს ძალა ჰქონია ადელეებულის წყლისაო,
ისე შამეკვრის გუნება, როგორც ღურბელი ცისაო.
მწერელნიმც მამიკითხედეს, უფროსნი შავეთისაო,
ხო დამაყრიდი მიწასა, საღირსალაი მკედრისაო.
შენამც გიქნება სილაღე, სამზეოს, სიცოცხლისაო,
არაად მინდა ტირილი, ჩემის მაჰისა, ძმისაო.
მე თავად ამოვტირდები, ცრემლით დავიბან პირსაო.
ვერა ვთქვი გვარი-სახელი, ჩემის მამისა, ძმისაო.

72. ქალ გაიზარდა ახადსა

ქალ გაიზარდა ახადსა, პირ-მთვარე, ცითა მთოვარი,
რამთვენიც შაბათ მოვალის, სამ პირად მოდის მთხოვარი;
ქალო რადარა სთხოვდები, ხარ თვალ-გულ გაუძღომარი,
არ გადასცილდე წერასა, არ გაგიბრუნდეს მთხოვარი.
ბოლოს სუ ყროლი არ შაგხედეს, მტყუანი, პირად მდგომარი.
ერთთა გმირი ვაშკაცი, ომში გულშაუპოვარი,
მეორე ოჯახისშვილი, სიმდიდრით შაუცდომარი,
ძროხის ნახირიც ბევრი ჰყავ, ცხვრის ფარა მინდორთ
მძოვარი,

მესამე თვალად ლამაზი, შენსავით ცითა მთოვარი.
თქმულია: კაცი არ წავა სამარეს შაუცდომარი,
ბოლოს უსაქმო არ შაგხედეს, დილაზე აუდგომარი,
დაჰბერდე ყროლს ხელშია, თვალზე ცრემლ შაუშრომარი.
ცუდად რად უნდა სცდებოდე, სასუნებელი მყოვანი.
ამასაც გეტყვი ქალო, ბევრნი გყვან ყოვნი-ყორანნი,
ერთგულებმ არ გიღალატონ, ზღვაში ჩაგიგდონ ბორანი.
ტყუილსაც მაიგონებენ, დაიკეცხნებენ ჭორანი.

73. ხატუბა

ხატუბა შამამეყარა, ნაკალოვარში ვიყავი,
ჯერა ვთქვი: წამოვაქციო, გავჰხადო წითელ ნ-ხავი
მემრე გულს შამამეყარა, — კუჭლაო შენთვის იყავი!
აკი მამა ჰყავ მაგასა, ავის ბრძანებას მზიდავი,
შუაფხოს ჩაგავლეინებს, ლამაზა გაგბერტყს პრისტავი,
ოცდახუთ მანათს წაგართომს, შენ არა გაქვის ზღვის თავი.

74. ამ ქვეყნად ტყუილადა ვარ

ამ ქვეყნად ტყუილადა ვარ, კაციმც არ გაიზრდებოდა,
არც ჯავრი გაათეთრებდა, არც ნდობით დაიწვებოდა,
არცარა დაადღარდებდა, გული არ დაესჩებოდა;
ნეტავინ გულის ფიქრები თვალითამც ინახებოდა,

კაცის ორგულიდ, ერთგული, სუყველა გაიგებოდა.
ყველას თავს დაეანებებდი, სურვილიმც არ იქნებოდა,
წესადამც იყოს ნდობითა რო გული აივსებოდა,
სულ-გულით გამეტებული, საგძლადამც ჩაიდებოდა,
ძველიმც მასპო წესდება, ახალიმც დაიწყებოდა,
რო მუდამ შენთან ყოფნითა არვისგან დამხატრებოდა.
ნეტავინ ჩემი საფლავი შენს გულზე გაითხრებოდა,
ჩემი მხრები და ბეჭები შენს გულზე ჩამოდნებოდა,
ვერ ავდგებოდი შენთანით, სიცოცხლე გათავდებოდა,
თუნდა ერთადაც გვეცხოვრა, იმით რა დაშავდებოდა,
ვერ წამართმოდეს შენს თავსა, წინ რო ჯარ ჩამისხდებოდა.

75. ლექსო ამოგთქომ

ლექსო ამოგთქომ, ამოგთქომ, თორო იქნება ვკადებოდე,
ჩემო ნათქომო სიტყვებო, თქვენამც კი გაჰყენდებოდე,
გიმღერდენ ჩემებ სწორები, ფანდურის ხმასა ჰყეებოდე,
თქვენ დარჩეთ სამახსოვროდა, მე კი მიწაში ვლპებოდე,
სახლო არ დაიშლებოდე, ქალო არ გასთხოვდებოდე.
ჩემი სიკედილი ნეტარა, ან რომენს აატირებსა?
თუმც ნათესავნი, და-ძმანი, აღარ აისხმენ ღილებსა.
ქალიც გულდაგულ მიტირებს, ქვეყანას გააკვირებსა,
მალედავ გადაიდარებს, მალედავ დაიგვრგვინებსა,
მაგრამ ცოტა ხნის შეჰლეგა, სხვისა შვილს გაუცინებსა,
თავის ჭირ დაავაწყდებს, სხვისა ღბინს გააღბინებსა.
დედის მეტ მაინც გულდაგულ მე არეინ დამიტირებსა.
მითქომ და ვიტყვი კიდეუც, და გულიც ანანდვილებსა,
დედას ვუყვარვართ შვილები, დედა არ გვახსონს შვილებსა.
იმითა გეტანჯავს უფალი, გეაწამებს, გვაცოდვილებსა.

76. ჰარო დადებ და მიაგბე

ჰარო დადებ და მიაგბე რაირა მიგიჩქარისა.
გამაგებინე ამბავი, ამბავი ჩვენის ფშავისა.
როგორ არიან მთა-კლდენი დაყრუებულნი ჰარისა,

ან წვერნი მაღლის მთისანი, დაბლა სიტუტუე ბარისა,
 ან წყარონ კიდენ დიანა, ან ყვავილ კიდენ ყვავისა?
 ან ჩემნი დედა-მამანი, ტანზე ჩამცმელნი შავისა?
 ზვარ ტირის ჩემი გამზრდელი, ცრემლის დამღვრელი ცხარისა?
 მამა ზვარ ამოგმინდების, კვნესა ზვარ ისმის ხარისა?
 ქარო დადეგ და მიყურე, სიტყვის თქმა სახვეწარისა,
 იქ ცხოვრობს ქალი პირ-მნათი, ან ის როგორა მყავისა?
 ნუმც დასტუობია ჭეილსა, ქვეყნად სურვილი ქალისა,
 ყოფილა გულის დამდნობი, მუხლში წამრთმევი ძალისა,
 თავში თმის გამთეთრებელი, დამბრმავებელი თვალისა.
 ის ჩემის გულის დამდნობი დედას ნუმც გაუზღავისა,
 პირიმც ნუ დაუბანავის, ტანზე ნუმც ჩაუცვამისა,
 ხალხში ნუმც გამაუვლავის, თვალით ნუმც მინახავისა.
 ლამაზია ქალის აკვანი დედას ნუმც დაუსწავისა,
 ან მე რადა ვწერ წერილსა, რა ენა პირი მქავისა.
 იმასთანაცა ესწოლივარ და მხარიც გამიშლავისა,
 მრავალაც მისაუბრებავ, გულ-მკერდიც გამიხსნავისა,
 მაგრამ ტიალი ეს გული, ნდომით ვერ გამიძლავისა.
 ძალ-ღონე გამამელია, რაც მე ის დამითმავისა,
 თავად ვარ უცხო მხარესა, ის შორად დამიგდავისა,
 ცხრა წერა-მწერელ ვერ მამკლავს, თუ ის ცოცხალი მყავისა.
 ქარმ მითხრა ეხლა დავდგები, ამბავს გიამბობ მთისასა,
 გიამბობ დედ-მამისასა, დაღონებულის დისასა.
 ტირიან შენნი ჯალაფნი, ცრემლით აღბობენ მიწასა,
 შენ დედა ტირის ბეჩავი, შვილის დაკარგვას, ტყვისასა,
 მამა — ვერ ასრულებასა შენს თავზე ნანატრისასა,
 დასაც ცრემლი ზღის უშრეტლად, ნახვას ნატრულობს
 ძმისასა.

დანარჩენს ვერას გიამბობ, მოკეთე-მეგობრისასა,
 ხოლოთ რო მკითხე ამბავი, იმაზე გეტყვი სიტყვასა,
 მაგრამ რო გითხრა მართალი, ცემას დამიწყებ ქვისასა,
 იმას შენ აღარ ახსონხარ, აღარც შენს ამბავს მკითხავსა.
 იქ მოსულიყო ჭეილი, წვერებს იგრეხდა წმინდასა,
 დავჰკელიე იმის წვერ-პირსა, ვაფერე ოქროს წყლისასა,

თან საყელოებს ითვლიდა ექვს პირად, საგულისასა.
 შაქერილს უცხო ხელზედა, ამოიღებდა ქისასა,
 კოხტა პაპიროზს შაჰხვევდა, ვაფერე სპილოს ძვლისასა.
 ქალს ნიგვზურს მაატანინებს, ნამწვარევს თხილის ხისასა.
 ქალმ მაუტანა ნიგვზური, თანაც დაუწყებს ქირჯეასა,
 სათამაქუეს წასწვდება, ხელში დაუწყებს შინჯვასა,
 მასხარაობაც გამართეს, სუ მტერს ალენენ მიწასა,
 მემრე მიმართეს ლოგინსა, ყურესა ოთახისასა,
 წამოწვენ გადახვეულნი, საფენსა ბუმბულისასა,
 ზედ იხურევენ საბანსა, ჩითისა, ალის ფრისასა.
 ვთქვი: ვაჰ, დედასა, ჭეილო, ხელს ხევე საყვარელს სხვისასა,
 თუ საით თვალით გნახედა, გეჰმოდა თავის ქვეისასა,
 ცოდვა კი არი, დასცინით სილადეს კაის ყმისასა.
 ეგრე ვთქვი, მემრე დაეჭროლე, ღურბელს გამოვჰყევე ცისასა,
 დანარჩენს ვერას გიამბობ, მოკეთე მეგობრისასა,
 ნულარცა მკითხავ ამბავსა ქალისა ლამაზისასა,
 დღეს შენთან არის, ხვალ კიდევ ხელს არის სხვა და სხვისასა.

77. ხთისუანი

ქორონიკო შავისწავლეთ, არის ქართულ ასუები,
 გამართულა ქალ-ვაჟობა, შაიყარა ფურ-ხბუები.
 შაცვიდღეს ხთისუათასა, დაუქამეს ზაჟუები.

78. ბოტი ვარ, თომას შვილი

ბოტი ვარ, თომას შვილი, თელავში ჩამაქე კარაქი,
 ოცდახუთ მანათს მივაყრავ, კისერს მაშპარსავს დალაქი,
 იქით ლეჩურში გავხდები, ქალთამზე მამწონს თალათი.
 კარგია თვალად-ტანად, თანაც ხათრი აქვ ჭალაფთი.
 ქალო წამოდი ჩემთანა, დასთმე ლეჩურის ქალაქი,
 ლამაზებ მიდგა სახლები, ისე ვარ, როგორც თავადი.
 არც შიმშილს მოგაკვლევიანებ, თავის გუთნულ შევები.

79. ჭიჭმართ თიკანთან დავსწვები

წელური ვარ დავითი, რარიგ ნამხრევეს დავისრი,
ახლა გავხდები მთაშია, მამშივდა უწყლო ხავეწი,
ჭიჭმართ თიკანთან დავსწვები, დამბადებელო, რას იტყვი?

80. ცოგათ ქალი

გამოგვექცა ცოგათ ქალი, პანკისს გამოსთხარა თვალი,
ჩამაილის მადაროსა, დანათდება წულის ნალი,
დაბრუნდება ჩალახევსა, ტყავ-ქათბა ბატარძალი.
დაგიმიწდათ ლუგუაი, ჯერ ნამძობი, მემრე ქმარი,
მენაც მაგის იმედს ვიყავ, დავრჩი ქვრივი ეს საწყალი.

81. საჟორწილოდ

ლაგაზის საქორწილოდა დავცეროთ ბოლოჭრელები,
გავალალოდეთ მაყრები, როგორც ბალებსა კვერები.
— მაშინ რას იქამ ბეჩაო, რახანის გაიბერები?
— მოვიგებ, ისე ვიქნები, განა ზედ მივეკერები,

82. თინა

სანამ ჯიკუა მთელია, ბევრ ლამაზს ათქმევს ენასა,
ე-თევდორაის თინაი არ ეძლევა მგელასა?
ქალო ნუ არჩევ ვაჟებსა, თვალნ დაახერენ ყველასა,
მენამც ვარჩევდი ქალებსა, უცოლო დავალ ჯერაცა!

83. ლამაზო

შენ სიყვარულმა ლამაზო, სუ დამილია ძალო,
მე დამიბნელდა მასკელავი, ღურბელ გადიცვა ცამაო.

84. ქალმა მითხრა

ქალმა მითხრა გადმამხურე შენ ნაბადი ქისტურია.
ქალო, თუ ჩემ ნაბად მოგწონ, ბოსელაში მისტუმრია.

85. ქალო, შენეული ვაშლი

ქალო, შენეული ვაშლი ჯიბეში მაქვ, მიჟამდება,
გარეთ ქერქი შამაალა, შიგით გული უშავდება,
ჩემი მზე ხარ, ჩემი მთვარე, შენ მეტ არვინ მიყვარდება.

86. გადავხედე თხორსა ჰხსნიდა

გადავხედე თხორსა ჰხსნიდა თვალუფუნა თეთრი ქალი,
ხელს მიქნევდა — აქ წამოდი, შინ არ არის ჩემი ქმარი,
სათიბს არი დიდ ქალასა, ხელთ უჭერავ ცელისტარი,
მოვკარიფე და გაუგზავნე, უმარილო შავი მხალი,
არა კამს და კირ მაშკომს, მანდამც დაჰლევს შავი წყალი.

87. წაწალმა უთხრა წაწალსა

წაწალმა უთხრა წაწალსა — მამიტანოდე სარკეო,
ამ ზაფხულ მთაში მამიხვალ, სუ ზაჟუერბოს გაჰმეო.

88. წაწალს

წაწალოე, წაწალოე, ჩაგითოვნა საკალოე,
ფიწალზე ხელთ დაგიყინავს, რაღას იქამ საწყალოე!

89. ნეფე-დედუფალი

ისი თქვა ჭორათ ბახამა — ქვა დადნა ჩემი სწორია.
მექობ-მეზოსლის თავზედა გვირგვინ არ გამიგონია,
ნეფემ გამოჰკრა გვირგვინი, — ყისმათი არა მქონია!
ნუ გეშინიან ნეფეო, მეხბორე გამაჰყოლია.

90. ახლად გაიხსნა

ახლად გაიხსნა ლიგ-სკოლა, ეხლა განათლდა ხვეყანა,
რძლები მაზლებთანა წვებიან, შეგირდებ უჩიტელთანა,
რადარ მენც ქალალდ ვისწავლე, სადარა ვიყავ ნეტარა?!

91. ლაშარის ჯგერო

ლაშარის ჯგერი ბრძანებდა: ცას ვეზი ოქროს შიბითა,
 ხმელთაგორზე ერთ მუხა მედგა, ზედ ავიდოდი კიბითა,
 ჩემთ ყმათა შემონაზღვენი ღმერთთან მიმქონდა იქითა.
 სულ-კრულმა აფციაურმა, ამამიბრუნა ძირითა,
 შამოხდა გალავანზედა გაცილებულის პირითა,
 ჯერ შვილიშვილით გავწყვიტე, მეგრე ქალ-ქალიშვილითა.
 ხთის კარზე შევიყარენით, ხთის ნაბადებნი დილითა,
 ბრძანება გამოგვივიდა, დამბადებელის პირითა;
 გვიბრძანა დამბადებელმა — მე დავდგი მიწამყარია,
 სულ თავის მორათულობითა, შამხდარი მთა და ბარია,
 მირგვლოვ სამი ზღვა მოვავლე: თეთრი, წითელი, შავია,
 ზედ გადავხურე ზეცაი, სინა, ჭიქა და რვალია,
 ზედ გავაჩინე მზე-მთვარე, მრავალი დღე და ღამია,
 დუნია გაიჩინია, რჯული ათასი გვარია,
 სამოც-სამ წმიდა გიორგი, ოთახსავე კუთხეზე ჰბრძანია,
 ქრისტიანთ საწამებლადა, გამოსახული ჯგერია,
 ხთის შვილნი, ხთის ნაბადებნი, რჯულიანთ სალოცავნია.
 ხთიშვილთა ჰყავის წმინდაი თამარი დედუფალია.
 ხთისაგან იქნა ბრძანება, რო შამაერტყა ხმალია,
 მამის სამეფო დაიგო, თვითონ ბრძანდება ქალია,
 შუა ზღვას ჩადგა სამანი, სამანი რკინის კარია,
 ხმელეთ თავისკე მიაგდო, იმთვენი ჰქონდა ძალია,
 სატახტო, საბრძანებელი, თვითონ კი გორზე ჰბძანია,
 პირდაპირ უდგა გორზედა, ლალი ლაშქარის ჯგერია,
 გვერდს უდგას ნისლის ფერაი, ტრედის ფერნი ჰქონ მხარნია,
 ზედ ოქროს უნაგიურ უდგა, ოქროს წყლის ლავმის ტარია,
 წელშია სტანავ მათრახი, შვიდ კეცი, შვიდი მხარია,
 შეძლებულ გამარჯვებულსა გაფანტულნი ჰყვან ყმანია,
 შამაუარა საყმოსა, მძიმე შაყარა ჯარია,
 ვისაიცი ნათქვამ ეწყინა, იმის დაკრული მწარია,
 ერთგულს კი მიეშველება, არ იყოს მოსვლის ხანია,
 ბატონის გამარჯვებასა, ყველას გეწეროსთ ჯგერია.

92. დიდობდა ლაშარის ჯმარი (ვარიანტი)

დიდობდა ლაშარის ჯვარი: ცასა ვჰკიდივარ შიბითა,
ხმელს გორზე ბერ მუხა მიღვას, ზელ ასახდომი კიბითა,
ბევრა ვაუ მემუქარება, ვერვინ დამწონა შიშითა,
ერისთვიშვილმა ზურაბმა ამოაბრუნა ძირითა,
ხელი გაუსვა, გაფოცხა, მინდორზე გაიჭირითა,
გადმოხდა გალავანჩია, გაცილებული პირითა,
ქალ-ქალიშვილით დავლიენ, მემრ იმის შვილისშვილითა.

IV. გ ა დ ე ს ე ჯ ა დ ა კ ა დ ე მ ი ა

93. მგელათ გიორგი

ბეჩაო მგელათ გიორგივ, შენდ არის გამოსეული,
დუშმანთამც გადაესევა კუწათ ჭიშისა წყეული,
არ დაზდეგ ჭაფნაგამდინა ლოზუნგით გამოქცეული.

94. ხუცესს

სუყველა მივსცად-მოვსცადე, ბოლოს ძუგარას შავები,
ძუგარამ წამამაქცივა, ხუცესს მუცელზე დავეცა,
კინალარ მოგკალ ხუცესო, კინალ გაჩვენე შავეთი,
კინალარ დაგაწირვინე ეგ ხალარჯობის ტყავები.

✓ 95. საღირს

ბიძა ენაცელოს საღირო, შენს მთვარესავით პირსაო,
ჭინჭიბახივით ბარკალთა, ხარიხესავით წვივთაო,
ქობის ფერფლივით თვალ-პირსა, ლოლოს ძირივით კბილთაო.
ნუ დახვალ რძალუებთანა, აგრემც მოგპარავ ჭირსაო!

96. ძოძი

— ჭიჩოელ ძოძიაი ვარ, ტრუპკაის პურით გამძღარი,
— რას მიქებ ტრუპკაის პურსა, განა არ ვიცი რაც არი,
მაგის თეთრ ყვავილი დავსწვი, მაგის სამკუთხა მარცვალი.

97. კამისიას

დამშორდი კამისიაო, არა მაქვ შენი დრო-ჟამი,
უნდა მათურას წავიდე, წავიღო ქალის ოჩხარი,
უნდა ბევრ ქალზე ვიშოვნო, ვერას მარგებენ ცოტანი,
ყროლი ვარ შინაურ კაცი, მკვდარს მძლივ ვჯობივარ ცოცხალი,
საქმის საეეთოდ ყროლი ვარ, ქალებისათვინ ფოფხალი,
ან უნდა კამდეს მსუქანსა, ან ვირს ხედნიდეს ჩობანი.

98. ბუჩულთ ჭრელს

ბუჩულთ ჭრელს ეგებ გაუწყრეს მოკეთეობის გამჩენი,
მაგან საითამ მამგვარა, მაშინაების მასტერი,
სუ მაგას წაალებინა ჩემის ფურების ნაწველი.
მე მართლა მასტერ მეგონა, დაიწოს მაგის გამჩენი,
საში დღე იყვნენ ჩემთანა, არ აკლდა სასმელ-საჭმელი,
ერთ დიდ ქათამიც დაუკალ, ერბო ვაჭმეი, ხან ყველი,
არცარა კარგი ჭრელია, ისიც შაჰყრია საფერი.

99. ჭირვას

ჭირვავ შენი არა მინდა, ეშმაკი ხარ ნავსიანი,
ბოჭკაში ხარ როგორ მოგცე, განა ღვინით სავსე არი?
ორ გირვანქა კარაქს მოგცემ, ისიც კაი ფასი არი.

100. შემთხს

შეთე რას გამომესია ათაშანგის ჭირივითა,
სუ სულხანათ კარზე ჰყუდავ, ძველ მთავრობის გზირივითა,
მალ-მალე შაყოყდება, კონინდალეს ვირივითა.

101. ყამარის ქალო

ყამარის ქალო თამარო, გიდგა ნემსივით კბილები,
მე შენთან აღარ დავსწვები, ჩამისხი ბევრი ტილები.

102. ვაჟიკას

ხატის მადმა, ვაჟიკაო, კარგა დაგხვდა კუწაია,
გამოგტაცა ძალუაი, დახვალ ეშმაკთ მუშაია,
ტანად რო დაბალაია. განა შენზე ცუდია.
მგელან. მაგან დაგვიშიშნა, ასლი ბიძა ტრუკაია,
ეხლა ჩვენ რძალუა იყოს თქვენ რძალ ალიკუდია.

103. ჩემ რძალი

ცის ნაპირამდინ გაითქვა ჩემის რძლის ნაქნარ სახელი:
კინალარ შეთე მაუკლავ, მაგრა წიხლი აქვ ნაცემი.
ძველ ჯამაგირზე გახდია, წასვლია ხელში ნაჭერი,
კაცის თავ დამბრალდებოდა, ადვილ არ არის სათქმელი.
შორაით გახედულა ჩან შეთესიდ ქუდის ნაფრენი.
ბებერი კაცის ცემითა ჯილდო ძიილო რამთენი?

104. დავითს შეთესაბან

ჩემ ძმობილ დავითს უთხარით, რად მიშაირე გრდემ-კვერი,
დელას უტარებ მაშინა, რო დაისჭირდება ჩემ ხელი,
მოიდეს სათიბშიითა: ცელს ამივარდა პეპელი.
რო რკინა ხელში ეჭიროს, ერთურთზე დასადებელი.
გავცილდე გამწარებული, — ხოჰა ორიცა აყაო მჭედელი,
მოჭბრუნდე დაღონებული, აღარა იყოს შენფერი.

105. ადამს

ადამს წყალში ფაცერ ჩადგა, წვრილ წნელ მაჰქრა გაოჩეული.
ისეთა ლასტ მაუქსოვავ ცხენ გაძვრება გაქცეული,
მეურმეებ არ მაულის. ჯავრში არის გახვეული.
სამოც ფუთ აევზ აუტანა, სუ სიმსხოზე არჩეული,
მაგას თევზით რა გააძლებს, ძველ ქონ-ღუმან დაჩეული.
ჯობს რო ძროხას მოუაროს, არ გააშროს სარძეული.

106. რადარ ძირს ჩარბეთ ჩოხელი

რადარ ძირს ჩარბეთ ჩოხელი, დავსწვი თქვენ თემი-სოფელი,
მიწა რა საშურელ იყვა, ე მამაძალის ოხერი.

ბერმ ანდრეზ თავად აუგო: მეც ვიცი ღვდლებისოდენი!
ისაჲა დიაკონი ჰყავ, ღუთინა პურის მცხობელი,
ხიფხოლა სარკელად ჩაყარეს, მოქსოვეს ბალნის ხოკერი,
— ეეგ რომენმალ აღექსეთ, დავსწვი მაგათი მშობელი,
— დამეხსენ ჩემო მძახალო, დამზრალ, მზესავით მოგელი.

107. ხადოურ დედაპაცებას

ხადოურ დედაპაცებას შამაჰჩევეია დეეია,
სხლიანჩი ამოუჩნდება, შავი ნაბადი ჰხევეია,
გმირო კობალავ დასწეველუ, დაჰკარ მათრახის წვერია!

108. დავითსა და ფოცხმერს

ჩემ დაბარებულ უთხარით მბლავანთ დავითსა-დ ფოცხვერსა:
ქვაბ გადმობრუნდა, დამესხა, ლოგინში ჩავლპი ორ თევსა,
მსუქან წილობას ვარჩევდი, ყელ-გულის ჩასაპოხელსა,
ამიტყდა თემი-დ სოფელი: რადა სჰამ გასაყოფელსა.
ეხლა სამს წილობაშია მართმენ სამის წლის მოზვერსა.
ან მე რაისად მინდოდა, ამ მუცელ გასანმობელსა!
გოვოლაურთას თუ წავალ, დავდგები ხიშმუს სოფელსა,
თურმანაულის გვერდზედა დავდგამ სახლსა და ბოსელსა,
ერთმანეთს დავეხმარებით ხალხ რო აბიდას მოგვეცმსა.

109. უბემურს

უგემურ თვარელაშვილო, გიტურათ ბინის სარქალო,
ყველას ლაქიას ეძახი, შენ რა ხაზეინ დახვალო?
თაღისშით. კაი სარტყითა ტყავს გაგაძვრენენ საწყალო,
მოვალუე-მოგაფურთხებენ, რო შინაისაკ წახვალო.
ორ მოზვერ კულას შასწირე, სუ ეგ სამადლოდ დახვალო.

110. გამომართა ხიშმუთა

გამომართა ხიშმუთა, თურმანაულის ყოყია,
თან თურმანაულ გამოჰყვა, გამოაგება ჭოხია,
ხმელ გულა რაიმ აჰკიდა — დედა გენაცვლოს შნოშია,
ძალა არ მოგეწვდეს გენაცვლე, ფეხებში შამაჰკროდია.

111. ბერო კაცო ჭაღარაო

— ბერო კაცო ჭაღარაო, შენ საფლავიმც გათხარაო,
— აბა, თუ ბერი კაცი ვარ, შენ წაწალიმც მამგვარაო.
— ვერ მოგართვი ხატის მაღლმა, შე ქურდ-ბოზო, კანტალაო!

112. ხაწეთ მემცხვარე

ვერ გაიგითა ფშავლებო, ახადს რა საქმე მამხდარა,
წასულა ხაწეთ მემცხვარე, ჭრელოთ ბოსელში შამძერალა.
გაჯავრდა ხაწეთ კუკაი, მთელ ახად შაადგანდგარა:
— ე ძალლ აქ რაად შამოძერა, რად შამარცხენა, მამთხარა.
ახლა მემცხვარე გაჯავრდა, პირისას ცეცხლი დავალა:
— ძალად აბიდას რად მაძლეეს, ვინ არის მაგის მასხარა!

113. კანატიას შამოცხენე

კანატიას შამოცხენე, რარიგ კაი ყანებია,
ე კუდო კი დაუსეტყვავ, იაკოფის კარებია.
ნეტავ ჩემებ ცოლები ქნა მანღიურებ ქალებია,
ეგებ ბაღლებს დამიზდიდენ, დამეხოცა ხარებია,
მაგრამ საჩემოდ ვინ გახდის, კიმოთესა ჰბარებია.

114. ღავითს

ღავითო, შენ არ არჯულებ ხატში ხევისბერობასა,
შენ ეგ ამხანიგ ჭრელ მოკალ, გეცილება ხელობაა.

სუყველიც შენ დაგრჩება, საღმურთობას, სერობასა,
იმთვენ ქალებ მოგივალის, სუ გეყოფა შენობასა,
ეგებ მაშინ მაინც მორჩე მეზობლების ფერობასა.

115. უკვინაფშაველთ ქალებს

უკვინაფშაველთ ქალები, ოთხითაც დაქედნილები,
ისრე დადიან კლდეშია, როგორც თხებ დაკრეჭილები.
რაით არ გადაცვივან, ეგ მამაძალისშვილები.

116. მაგიდა

აფშოთ მაგიდა გავგზავნეთ უძილაურთას მაკია,
ვაყების მოყვარულ იყვა, ეგეთაისად ახია.

117. გორბის

რა ყროლად დაეხეტები, გორგივ გაგიწყდეს დამფერე,
მე რო შენს საბძელს გავხედენ, გამოხრულს ფერცხალს
ვაფერე.

თუ კიდენ თიბვას დავესწარ, უნდა ჩავიდვა საყელე,
წაგიყვან სამჭედლოშია, შენაც ტრუქასთან დაცელე.

118. კიმოთეს

კაი ბიჭი ხარ კიმოთევ, კარგად გიყურებს ქალები,
შაყარე მთიბელ-მამკალი, ჩონგურს ჩაუდეგ ლარები,
გუშინლამ დასწევ ქალთანა, გადაუკოცნე თვალები.
გაგიგო ქალის დედამა. გადმოგიქნია არგანი.
შუალამის დროს დაიწყე: – მაიტათ ჩემი ნამგალი.
აცა, სად წახვალ კიმოთე. ავი ქამია დამდგარი!

119. სომას დაუდეგ წყემსადა

სოვას დაუდეგ წყემსადა. მაჯის ცხვარს ერთს დღეს მოვრჩია.
შამამეჩვია ძუ მგელი. არ მეზადება თოფია.
როცა რო შამაშვიარდის. ხაყულებ ჩამოვჭდოლია.

სოვა იქისაჲ დაიძრის, სადაცა ნახის ქოხია,
ორკეცად ნაბადს უგებენ, ეუბნებიან — მოდია.
მალაროსკარში სომხებმა დააწკარუნეს ჩოთქია,
წიოს ბეჭდებში ნაძლევი, მანათ დათვალეს ოთხია.
ხატის სამსახურ გასწყვიტე, აღარა გყავის ოცია,
სოვამა, მაგის ნადობმა, ორთავ შაჰამონ ხორცია.
ამაგ ლექსს გამოგიზავნისთ, ბულალაური კოჭლია.

120. ჭავჭავაძის

ჩემო ძმობილო ქავთარო, ბულალაურთა მოსთხარე,
ჩვენ ბოზ-ქურდობა იუბენ, თავისა აღარ ჩასთვალე,
ნაბიჭვარს არ თუ ეძახდი, სოფლის ძირში რო ჩასთარე,
მიჰვარდი კაწარაითა, კინალამ თვალზე დასთხარე.
საფლავიც აღარ აღირსე, ესკალათ ძირში ჩასჩარე.

121. შრეშის

არახიჯისთავ ზევეები დაგრძელდა ბაწარივითა,
რად გეწყევ, რად გეკრულავ ქალაო, რად გაჰხე თათარივითა,
ზედ ხო არ აგეკიდები ერთის დღის საგძალივითა?
თავ დაანებე ჭრელასა, უნდა ვალექსოთ ქებითა,
ჩემ დედლიდაის შვილია, ფინთი ჯიში აქ დელითა,
ჩამაუარა დედამა, ყოჩების ჯოხის ჩხელეკითა.
ერთ რძალი ჰყვანდა ლელაი, უკან დაზღევდა ქვებითა,
მამას გეჭურა ექვივნა, ყისმათი ჰქონდა თევზისა,
მუდამ წყლის პირზე ეყუდა, როგორც საფთხული ფეტვისა,
ისიც უგერშოდ დაჰკარგეს, ნადირთ გაგალეს ფეხითა,
არ ეძებს შვილი ჭრელაი, ყელ მოსაჰრელი ხერხითა.

122. დიმიტრი ბატარა ხანა

დაიცა ბატარა ხანა, რასალ ბედენად მაჰცდები,
რაკი არა გყავ მუშები, რა თიბით ველარ გაჰძლები.
ამ ჩემის უმძრახობითა რა სხვებთან ველარ დაჰწვები
რა მთაში აღარ აილი, რა იქ აუვალ დაჰძგები.

123. ნაცარანი და კუწანი

ნუმც გაჰხდომია ჩხუბადა ნაცარათა და კუწათა,
თავად ერთმანეთს ჰკოცნიან, ძნელ მოგვცეს მე და ტრუკათა.
ტრუკაის იმედი მქონდა, დაიცლებოდა მუშტადა,
გავხედენ, ბოსტანში ეგდო, მოკეცილ ოთხი-ხუთადა,
სუ იქ მოლალნა ხთიშვილნი,—დეგებ არ მომკლან მურდლადა!

124. კაწალხევი

ეგგია კაწალხევი, დავსწვი მავის ადგილობა,
ან მზე როდის მოგივალისთ, როდის იცით სადილობა?
ვაჰმე ჩემო ბიძაშვილო, სად მოგერგო ქმარშვილობა!
ნიკაჰ ამაყოლებინა, მე კი სიკვდილს ვაპირობა.

125. შენ თუ ხარ გოგოლაური

შენ თუ ხარ გოგოლაური, მელექსე ხაჩით ჯაბანი,
ცოტას პირხმელი ყოფილხარ, სომხის ცხენივით გამხმარი,
ხოში სასახლე გაჰმართე, ხომისძირ დუქან-ბაზარი,
მიზღვებ-მოზღვები დახლჩია, შავ ჩექმებში ჩამდგარი,
შენს ცოლს ლელას კი დაჰქონან სიცივის დამწვარნ კაჩანი.

126. კრინტას

ჩემ ძმობილ კრინტა დავალის, ზიდავს გაზეთის ფოშტასა,
თავადაც ლუკმა შაჭამა, მენაც ყურს მივდებს ცოტასა,
გადასახადებ რო მქონდეს, მძლივ ველი სიძის მოსვლასა,
წრიაპით ამტერევეს ყინულსა, თავსაც აღარა ზოგავსა,
ეცადე, ძმობილ გენაცვალოს, ეგრე სჯობ ცუდად ყოფნასა,
პატრონის დედა უტირე წინანდელს ცხვარსა, ძროხასა!

127. არკი ბითხარა ძმობილო

— არკი გითხარა ძმობილო, მალედავ გაგტეხს თათარი.
— ნიადავ გამტეხ სულელო, ქვითყირ არ გიძლებს, საყდარი!

მეორე დილა გათენდა, შეიქნა სოფლის თანთქარი,
ლდელ საწირავად შავიდა, ოქრო-ვერცხლ აღარცად არი,
ხელშაკრულ ჩამოგაჩინეს, უკენ მოგდევდა ჩაფარი,
ბუსნის ჭალამდინ არ ჩაგყვა დედის ჩაღებულ საგძალი.

128. დედას გიტირებ მერცხალავ

დედას გიტირებ მერცხალავ, — გომეწრათ ღილას ებარა, —
მაშინის რასა ჰფიქრობდი, შენ რო ქალ წამოგეყვანა,
თავის სახლის კარ გაგეღო, ჩემთვის კარ გამოგეჭარა,
წინამც შაგყრიყავ საითა, ლაშარის ჯვარსამც ებძანა,
რასაც ქალს წამაიყვანდი, გაიგონებდა ქვეყანა.

129. დამეხსენ პოხილურაო

დამეხსენ პოხილურაო, ნუ მაუჭკობე ჭკვიანსა,
ჩემი ხმა შორად წავალის, ხირიმს თოფსა ჰგავ ხმიანსა,
ხესა ჰგავ ნაჭერ-ნაჭერსა, გარემო ნაზარდიანსა.
უძილაურებ გაჰკვირან შენ სახლსა სპილენძიანსა,
ჯოგშით იორლას არჩევ, ოთხზედავ ნალ-უსმრიანსა.
მამულს მაუდევ გუთან, ხუთ პირად ნამთხრევნიანთა.
ფური გყავ, ველარ დავალის, გაჰკვირან იმის ღრიალსა,
ბაქნით მიუდგამ ქერათა, თივათა წიბაიანთა,
ლაფსა სწმედ ფეხებზეითა, ზურგზეით აცლი კიათა.

130. ჩიბთ თურქას

— ბეჩაო ჩიბთ თურქაო, გაზდილო ცოდვა-ჭირითა,
გაკრიან ერთან ტყავანი, გამბულნი ქახა-ტილითა,
— გათბება, დავიყრევინებ, რას ვინაულლი იმიოთა,
აქამდ შენც იყავ ნაცვალი, ეხლა ფეხ გახდი გზირისა.

131. აბანის შვილები

— ჩვენა ვართ უძილაურნი, ღარიბ აკაის შვილები,
ბარში რას მაკევეს ბევრს პურსა, მთაში ჩვენც გვიდგა სვილები.

— იქ რა ურემზე დაუდებ, უნდა დაჰკმაზო ვირები.
 — ვირებს ენაცვლოს პატრონი, თეთრებ დააქვის ცხვირები,
 არ ჩააბიჯნებს ლაფშია თუ აქვის დასაცილები.
 ავკილებ, დარჩიხრხდება, ქვენაით დავეხივები.
 დაიწვეს ურმის მაჰკონე. დამწვეტებულეხ ჩხირები,
 რო გადაბრუნდეს ლაფშია, ვერ გამოიტანს გმირები,
 — თავადავ გამაიტანენ შავის კამბეჩის შვილები;
 — დავსწვი კამბეჩის გამჩენი, მაგას თუ ველუბენები,
 არ ეყვა ორ-სამ კვირასა, შენის ჩალ-თივის ზვინები.

132. გიორგისაბან ფუნჩიას

შენი შნო დავსწვი კევო, შენ მქებლის კაცის დედაო,
 ცოტახან ჩემთან არ მოხვედ. აბა სად გეკადრებო,
 ცოლის ძმა არცრას მოგცემდა, არც არას წაგართმევდაო,
 ისრევ შინ წამოხვიდოდი, განა კი დაგაბეძლო.

133. გიორგისაბან მათურლებს

ე მათურა იმით მაჰწონ. მაღლა არი, ნაპირზედა,
 აქაურებს რა ვის უჭირს, დაზდით თავის წადინზედა.
 ახლა დუც მოგეშველებათ, რახან სურსათ შაძვირდება,
 საკმაო ხანს გემსახურეთ, წავალ, თორო აცივდება.

134. პასუხი ფუნჩიასაბან

გიორგივ, გულს ნუ გაიტებ მამაპაპურ ადგილზედა,
 იანვარში თევზზე დაზდით, თებერვალში ღანძილზედა,
 მარტ-აპრილში სოლებსა სთლით, რახან გუთნებ გახშირდება.
 ჩამაიტანთ თელავშია, ქერზე გასცელით, ან ხრილზედა.

135. ტყუილ არ დამენახება

ტყუილ არ დამენახება, მართალ უნდა ვთქვა ნამდვილი:
 მწარია გაგვიქეზხავდა სუ ბეჩაობით გაზდილი,

ძუჯა-ბოროლას სელ მაზდვა, ორკან აიღო ადგილი,
ბოროლას ცხვარ დააყენა. მუჯაში ძროხის ნახირი.
თივისად ბორან გამართა, — უმაღლო არის მარხილი.
ის კი აღარ თუ იცოდა, რასა ფიქრობდა მაცილი;
ჩამააყენა თივები, ნაბაკევშიით დათრილი.
ნაფარეხალთ-ხევ დაიძრა, თან მაზდევს კუდ-აღმახრილი.
კუდ-აღმახრილის ბორანმა თივებს მასუვა ნაპირი,
სამოცდაათის თივისა ერთ ღარჩა, ისიც დაშლალი.

136. ყური დამიგდე დავითო

ყური დამიგდე დავითო, რას გეტყვის თავის მძახალი,
პიტალო როსტიაი ხარ, იმის გზა-კვალზე დაჰდგარი,
ნეტავინ შენაც იქ ჩაგდვა, სადაც ის არის ჩამდნარი,
გვერდით ერთ ძუ ძალღ დაგიბა, ყელზე ჩაუდვა ჩანგალი,
ერთ კოდ ტრუპკაის ხალ მოგცა, ერთად გეჭამათ საყარი,
რა მალ-მალ შაადგებოდი, ტრუპკაის ხალით გამძღარი.

137. რარიგ ძნელი ენა გიძესთ

რარიგ ძნელი ენა გიძესთ აეზლანდელს ზეეყანასა,
აქ იმით თუ მაშიყვანეთ, — შამაჩვენოთ მერცხალასა,
მაგას რისთვის შევშჩვენდები, რასა ხარჯავს ჩემთანასა?

138. იაკობმ ქალი მამტაცა

იაკობმ ქალი მამტაცა, ოთხშაბათს წაველ დილითა.
ხუთშაბათს საღამოზედა ძლივ მიველ ცოდო-ქირითა.
სიძემ შინ არ წამიყვანა, სხვის სახლში ვიდეგ ქირითა.
მეორე დილას მიუედ, ამბავ გავიგო იქითა,
ძალიან კარგად დამიხვდეს, ლებო-კარტობილითა,
მეზობელს რასამ მიეცა ნაბოლავარი მინითა,
აბა მეტს რასად იქმოდეს, განა კი მოდის მილითა;
ერთ ხბო ჰყვანიყო, წაეართვი, დედაცა ტირის, შვილიცა,
შამბრალდეს, თავადაც უთხარ: რაღა მავოდენს სტირითა?

ქორწილს რო იქამ სიძეო, სიმამრს გააძღებ ღვინითა,
მომივლენ მოკეთებები, ბუზიკაითა, ლხინითა,
ერთს საფურეს ხბოს გაჩუქებ, ხო ვამბობ ჩემის პირითა.

139. ვაი შენს ძმობილს, ფოცხვერო

ვაი შენს ძმობილს, ფოცხვერო, ვერა ხარ კაი დღეშია,
საქონლის საკმელ გაგისხლტა, ნეკრობად დახვალ ტყეშია.
წამოდი თავის ძმობილთან, სვილი მაქვ გასაბერტყია,
არ გამუშავებ მუქთადა, ორ ლაბარს მოგცემ დღეშია.

140. ყუჯიას

ყურ დამიგდე ყუჯიო, შენ რას გეტყვის ფუნჩიო,
წვერი მოგიპარსვინებავ. დაგიჩენავ ტუჩიო.
კამუნისტობას აპირებ, შენ ის გიძე გულჩიო,
კამუნისტობას ვერ იქამს შენფერ ბაიყუშიო.

141. გოგოლაურტას ბავხედავ

გოგოლაურტას გავხედავ, ხოშარაც დაუთოვნაო,
ეგებ აქ გადმოიყვანოს, კუჭალმ გაგზავნოს თხოვნაო,
ახალ ფულევით გაძვირდა აქ აღარ არის შოვნაო.

142. კუჭალს

კვირა დილას მუქთადა ვარ, მოვაყოლებ კაფიასა,
ჯერ ხო კუჭალს მივესალმე, მემრე მაგის ნათლიასა,
ბიძაშვილი ხყავ კოლაი, ეგეცა ღგავ ნაგლიასა.
ღუშეთს კავშირში გაჰყოდი ჩემ ნათლია ტანტრიასა,
კარგად გაუსამართლოდი, შავ ცხვარს მაგცემს, მატყლიანსა.

143. რადარ დასწვები შეთეო

— რად არ დასწვები შეთეო, რადარ მაზძებნი ჩალასა?
— არ მეძინება ტოკაო, შენ რად მაძინებ ძალადა?

— არ გეძინება, გამოგკრავ, ჩხუბს გავხდი, ხათაბალასა.

— ვინც არ გაბედოს, უტირებ დედასა ბატარქალასა.

144. კარბია გოგოლაურთა

— კარგია გოგოლაურთა, ვარდსა ჰგავის და იასა,

როდის მიიტან შეთეო, სალუდის კარზე ღვიასა?

მაგის სულ მამედინება აღგილს რო ვნახავ კლდიანსა.

— აქ წიფლის ზეხმელ არცად ას, მაგის სულ ჩვენც კი გვიავესა,
ღვიათ ნადულარია, ლუდს რო სომ შარბათიანსა.

145. ხალხია ბაპვირვებულ

— ხალხია გაკვირვებულა, ხომს რაც ნაბიჰვრებ იზდება,

— სუყველა დედათ შვილი ვართ, მე ეგ არ გამაკვირდება,
თითომ რო ხუთიც გაზარდოს, შენ რა ზურგთ იგვეიდება.

— ჯერია დაძვირებული, შანახვა გაგიჰვირდება,

— შენაც რო მოგკლას შიმშილმა, მე რწყილ არ გამიფრინდება.

146. ჭოთილა

— ამის მეტად არ მინახავ, ეგ თუ არის ქოთილაო,

— მაშ რო მნახე არა სთქვია, — რა ყინჩი კაცი ყოფილაო?

შენსამც ახლუაშია მქნა, შენს თავს გამაძმობილაო.

სახლებ მოგვცა ახლ-ახლოსა, მამულ გამაყოფინაო.

147. არუთინა

წყალში ჩაჯდა არუთინა, ფეხებ მიწას არ უწვდინა,

ზადილ გოდერძისთან ჰამა, სამხრადაც იქ ჩაუჩინა.

148. შინ წასვლა ხო არ გწადიან!

— შინ წასვლა ხო არ გწადიან, თევდორეც რასა სწუხდება?

— მწადიან, წავალ კიდევცა, ზუ იორს გადაურჩები.

— ეგებ დაგლიოს, მე დამჩეს შენის მამულის ყუბჩები,

- ჩემს მამულს ვერ მოუვლიან, ხოხავ შენფერებ ქურდები..
- დაგპარავ ქამარ-ხანჯართა, თუ ჩემს ღმერთს გადაუდგები..
- წავალ, თელავში გიჩივლებ, ციმბირს ვერ გადაურჩები.
- მე იქავ გამამიშობენ, ძმობილები მყვან რუსები.

149. ჩემთან გადმოხედ ბიძაო

- ჩემთან გადმოხედ ბიძაო, მოლექსე ჯაბან თუ ხარო.
 - ბიძა რო ძნაში დამარხე, საპარხს როდისღა უქამო?
 - თავის სამარხში შიგ არი, ორისავ უვალთ უშტარო,
 - თუ მაგოდენა იცოდღი, რადარ დას თამარს უთხარო?
- ტყეში მუხაზე მიაყრეს, ორივ საქონელ უჩინო.

150. ქარმ დამიშალა თამაქო

- ქარმ დამიშალა თამაქო, შაუნდნეს ვაჩეთ მაქასა.
 - თავისის მათგონები, მკვდარს რად იგონებ სხვათასა?.
- აზირ მამაშენს შაუნდნეს, იქაც ბეჩავსად აქაცა.

151. დიდრონაიშვილს

პაპო დიდრონაიშვილო, წოწკუტრულთ რადა გცესო?
ფეხზე ნადგომს ვერ დაგწონეს, როცა დასჯედ, დაგასხდესო..

152. შეთეს

საწყალს, რა ცუდი დღე ადგას, ჩემ თავ მაძკვდარსა შეთესა,
გაუხდა მაგის ცოლებსაჲ. ახალმ. აჯობა ბებერსა,
მაგათ მეშვლობას მოუწდა, თავ დაუწებდა გრდემ-კვერსა,
ორ ცოლის მონიაზეო; თავი ახალე კედელსა.

153. ბერას

ჩემო ძმობილო ბერაო, ტყავი ვინ შავიკერაო:..
ვინ გამოგიბა სახელი, ეშმას ვინ დაგაფერაო..

154. ბუჩულთ ჭრელს

ძმობილ გენაცულოს ჭრელაო, ნუ გეწყინება ქართული,
კაცი ხარ ქრისტის თიხისა, სოლომონ ბრძენის ნათლული.
ეგვეც მშვიდობას მოგხმარდეს სასახლე ორ-სამ სართული.
უხდება მანდილოსანსა სასახლე ცისკე წასული.
ელიზბარის სახლს უჩდილებს, ზამთარ არ იცის, ზაფხული,
გარეთ მოიჯარ ამშვენებს, შიგნით ლამფაი გაკრული,
შკაფები ქალაქურები, მარმარილოზე დადგმული.
მთაჟარ გზებს შორის სახ გიდგა, წინ მანქანების სადგური,
ოთხსავე კუთხეზე ბულვარდი, შიგ ალვის ხეი დარგული,
ზედ კაცის საავენებელი სკამიკაით მართული,
ცენტრ ადგილია, უხდება, შენ აცი როგორც მუღი.
მაშინდელ ვალებს ასწორებ, სამხთო რო გქონდა შათქმული,
ერთ დუც მამაშენს შაუნდნას, ერთ ტარელკაი დადგმული.

155. პასუხი ჭრელისაგან

რად მალექსე ძმობილო, პაპო დაგეწვას ჟამკარი,
წინანდელ ნაძმობილარმა ლექსითა მკითხე ამბავი,
კაც ეგრე გამდიდრებულხარ, მე სადღა ვიყავ თაევკედარი.
ჩამკდარმა ოქრო-ვერცხლშია, აფშოს მთავე სანგალი,
სახლ დაზდგი სათხაშია კახეთ-ქალაქის სადარი.
ლურჯის კრასკაით ნალები, ოთახად არი ცხრა თვალი.
ტელეფონები გამბული, რადიოს გააქე ჟარჟარი.
ასხმული ელექტრონები, როგორც ცაზედა მასკვლავი,
ახალს აკეთებ ბელელსა, ძველი დაშალე ამბარი.
პური ტილისგან შაქმული, ძველი რო გქონდა დამრჩალი,
ცხრა გყავის ხელის პოვერი, მეათე მაგათ სარქალი,
ზოგი ვიმზადებს სადილსა, ზოგს მააქე ჩაი, შაქარი.
არც წისქვილს დასაყრელი გაქვ, არც გეზადების ნამცხვარი,
დახვეტე ბუსურთ წისქვილი, რუსთა მამპარე ქათამი,
ალბათ ხარჯს ეხლა უპირებ, პაპა რო გყავის ჩამრჩვალი.
ნამარილეზე მოიდე, დაუჯალ სულის სახსარი.
მდიდარ კაცს არ შაუხდება ქავეთარიშვილის ნათარი,

პურობის გზაზე დამდგარხარ, დაგინიავდა ნაცარი.
აღარ გაქვ გამოსაცვლელი, აღარც მოგიდის ფართალი,
მაკრატლით გაიკრიჭოდი ჭახაით სავსე ფაფარი.
დუცის მხარ დაიფაროდი, როცა მუალის ზამთარი.
მე ნოხარი მეგონა, რო ვნახე პაპის სახ-კარი,
მე კრამიტ მიწაც მიხურავ, ამასა ვჯერვარ, რაც არი.
რას გამომრჩები ლექსითა, ჭრელი სალექსოდ მზად არი.
თავს გაუმთხილდი ბეჩო, ობრუჩი გინდა მაგარი.

156. პეტრემ ცულ გამაიტანა

პეტრემ ცულ გამაიტანა, ჭრელს დაჰკრა თავშიშველასა,
ხოშიამ ხიზანას დაჰკრა, — ეს რაღა ჭურთა ბერავსა,
ახლა კი მაშლის პეტრეცა ცულის ყუაის ქნევასა,
დუშეთში ჩამაიყვანენ, დაუმოკლებენ ენასა.

157. გოგოლაურთ

არ გიყვარსთ საქონლის მოვლა, ღმერთ ხო არ მოგცემსთ
ქურდობა გოგოლაურთა, გაყაჩადება, გავარდნა! ძალადა-

158. ვაჟიკას

გენაცვალე ვაჟიკაო, რა დროება წაგივიდა!
აქ ტრუჰკაიც გენატრება, ფშავში იყავ პატივითა,
ზურზუტებში გაცახცახებს, ვარცლში ბიგას ააგვივითა.

159. დაგვიზარალდა სოფელი

დაგვიზარალდა სოფელი, მე მგონი მოკვდა ბაილო,
კეჟერ გაგზავნეს ქალაქსა, ოცდახუთ მანათ წაიღო.
კეჟერ რო ქალაქს წავიდა, მაგის იარაღ რა იყო, —
ერთ ტარ-დატეხილ ხანჯარი, ხელჩი ერთ არგან აიღო.
ქალაქით კუბო მააქის, მუქუ სუ ღღლებით აივსო,

ჯიგრაულთ სარწყავ მათგდეს, მუქუ სუ წყალმა წაიღო,
ნახევარ სოფელ მაჰგლიჯა, ნახევარმ ვერც კი გაიგო,
რა დიდ სოფელი ყოფილა, ქალაქ იყო, რა იყო?

160. ნეტავინ მე და ჯოროსა

ნეტავი მე და ჯოროსა ქალებიმც არა გვეოლიყო,
მე ხუზაურა შამება, ჯოროს წიქი პძოლიყო,
წიქას ქალ წამაეყვანა, ძმა მზითვად გამაჰყოლიყო,
ავს დღეს კი დააყენებდა, ჯოროს რო ჯორი ჰყოლიყო,
იმისთვის წამაიყვანა, რადგან ბაფხისხევ შორ იყო.

161. ნაცრიხუას

დაჰბერდი ნაცრიხუაო, შენამც გამოგხრავს ყორანი,
მე ისრივ ჰეილადა ვარ, დიდხანა სძლებენ ჭორანი.

162. ხთისო გორელაშვილს

ა გიდი გორელაშვილო, ვერა გჯობის პუეტები,
შარშანისაც სადამ გითხარ. წარამარას ნუ ედები,
სხვისას სახ-ბოსელს დაშორდი, თავის სახ-კარს ნუ ეშვები.
ქალებების შუაშია ლოგინებში ნუ ეგდები.
ყველა დასიცილს დაგიწყებს, ნუ კობტაობ, ნუ ესწები.
ამ ზაფხულსაც ძალღ მოგაჯდა. შენ გეგონა — მუეცლები.
შენ აქიმობას მოუნდა საქართველოს უეზდები.
ცულ დავიკარ, — ხალხს ატყუე, ვინ გეგონა უმეცრები?
თავის თავი გაქვს სალექსო, სხვებს გმობას რად ეუბნები.

163. რუსას

— თამარ ხვარ მოგწონს, რუსაო, რას იცქმუნები წვერშია?
— ახლა, რო კიდევ მამწონდეს, ხომ ეგრე არის წესია,
თუ კი თამარსაც არ უნდა, რას იგრიხება წელშია?

164. ზიზიას

დაგიბარა მგელიკამა: ბზიკურთელავ გიგიაო,
მოგიპარავ მამისადა არაყიან ქინთიაო,
შენ ბარგებში დაიმაღე, აღარ გადასჩინდიაო,
შენს დაუას ჩავეტოლე, შაქარივით პირშიაო.

165. ნათლიდედა-ნათლიანი

კარგადია დაუხედება ნათლიდედა ნათლიასა,
ბატარას ყველას მაუტანს, იმასაც სუ მატლიანსა,
საკნიაზო საკმელს აკმევს ნიორ-წყალსა-დ ანტრიასა.
— არა, ჩემო ნათლიდედავ, მე ვერა ვჭამ მარხვიანსა.

166. ჩოფანთ ალექსი

ჩოფანთ ალექსი ჩიოდა, არ მივარგოან ჯალაფნი,
დავაწურთინებ ცოლასა, თუ შამეწივა თავადი.
მენაც მეტ ღონე არა მაქვ, რო მითხრას წყალში შავარდი;
ქალაქს საეპროდ გამგზავნა, შამამავლია ქალაქი,
უყიდე პოლსაპოქები, უჩვეველ ფეხზე ჩავაცვი,
ეხლა კი გამიკოხტავდა, გულ ეუბნება — გავარდი!

167. ლეგამ თქვა

ლეგამ თქვა მელორისშვილმა, გაცინებულის პირითა:
ქალაქში უნდა წავიდე ცოლ-შვილ ვავლიო ვირითა,
აქ საწყემსოში მგზავნიან, იქ გამოვცხვები ძილითა.
ალექსიმ ჩოფანიშვილმა, წამოძაყენა დილითა.
ავდეგ, შეშობა გამგზავნა, რადა ხარ ცოდვა ჭირითა,
რადარ დაიწყევ დიდ ტვირთი, ენა მამგლიჯა კბილითა.

168. შეთე

შეთემ თქვა ხახონიშვილმა, — ჩემ სიტყვა არის ნამდვილი
ავსახლდი ჯიგრაულთითა, ხიშმუს ავიდე ნაწილი,
იქ ტვირთით საზიდავ იყო, აქ კარზედ მოდის მარხილი.
ჩემ დაღონებას რა დაჰლევს, ცხენ გამომადგა მაცილი,

ჩაეხედენ ბუდურათ ძნებსა, შვიდ პირად იყო დაშლილი.
დამწყველა კოინდალმა, — დავმეხე შენი თვალ-პირი!
ე ძნებ რად დამიშლენინე, თვალეზ ხეარ გქონდა დათხრალი?
შენ თუ არ იცი, მე გეტყვი, ცხენს იქერს საბელ-მარგილი.
განა შემშილით დაზეზდა, წუხელ უცვალე ადგილი,
მე კოინდალეს რას ვეტყვი, მაშინებს გზაში შაყრალი.

169. ზეთემ დაიწყო მამედლობა

ზეთემ დაიწყო მჭედლობა, დანებს დაუწყო კეთება,
რამთვენიც ხიშმუს დაქვრივდა, ყველას ორ დანა ექნება;
ეგ დანებს იმით აკეთებს, — ჰეც დამიჯერონ ეგება.

* * *

ზეთემ დაიწყო მჭედლობა, ჩქამ არ მაძინებს კვერისა.
უწინ ქარჩ გამაუპირავ მიხეილისა გერისა,
ბუჭიით სვიმონს აჯობნა, კარგ იქნა, კარგის ხელისა.
ეგ სუ სამოც კოდს ეძახის, მარცვალ რო ნახოს ქერისა.

170. კაი ფალავან გამოდგა

კაი ფალავან გამოდგა, ეგ ჩვენ მამიდა კუქალი,
ყინწათ კუქიას დაადგა, შაბუოკვა მუშტი მაგარი.
წისქვილში წამააქცია, ამოდის ფქვილის ბუნვალი,
როცა რო ქალაქში წავალ, უნდა უყიდნე წულანა.

171. ფოცხვერს

ჩემო ძმობილო ფოცხვერო, მეორე სიმამრ ჩოხელო,
მაისში წახველ ქინოსა, ღვინობის თვეში მოხველო,
იმთვენ ვერ მოგიტანაეის, ტყავან ვერ მაიპოხენო.

172. რასაც იტყვი

— რასაც იტყვი გაინიებ, შენა გგონავ ასე არი,
ბოჭკაში ხარ როგორ მოგცე, განა ღვინით სახვე არი?
ხარ მაშინაც არა ღირდა, იყოს ბუთბეტ ჩაფიანა.
— არა უშავ მოვშველდებით, ნათლიმამა-ნათლიანი.

173. რას იჰამ, ჩემო შეთეო

კრელის წინდებ ჩაგიცვამის, ზედ ჩუშტები ნალიანი,
ოროლ ჩოხა-ახალოხი, ზედ ნაბადი ჭავლიანი,
ყაჭით მოქსოილ შარვალი, ლასტიკივით შალი არი.
თურმანაულმ დაგიწუნა, დახვალ-მოხვალ ჯაფრიანი.
თურმანაულ არ გწუნობდა, მიხეილის ბრალი არი,
ჩაგივიდეს მზე-მთვარენი, შენთვის ბნელი ღამე არი,
დახვალ-მოხვალ, დასჭრიჭინებ, რო ზაფხულში კალიანი,
რას იჰამ ჩემო შეთეო? დასთმე რალა ჟამი არი.

174. მორწილი მათურას

მათურას იყო ქორწილი, ტოშის ხმა მოდის ჭიჩოსა,
მოზღოგურს დასწყდა კ-ლი, მოხვდა ნაცარათ ნიკოსა,
ნიკო კი არ მემეტება, ზოგ ბუთხათ კრელმა ზიდოსა.

175. ქალის მამა

ქალის მამა მოგვივარდა, — მეძახიან ახალასა,
იმას ტრუკა დაუხვდება, — ნუ მაფერებ მასხარასა.
— თავ დამანებე ტრუკაო, ჩემს ქალს ვეძებ, სხვა აააა.
— ჭკვიანად იყავ ახალავ, ნურც სმასა სთმობ, ნურც ჭამასა
ქალს შენ აღარ დაგანახვებთ, თუნდა დასწყდე თავ-თავადა.
გოგოლაურთ ხო უყურებ, ვერ გასწვდები სათვალავსა,
იარალ იმით ავისხით, ხარ-ცხვარს გაძლევეთ, სხვას აააა.
გარბის-გამორბის ბერიძე, ტყავათ იქნევს თავთავადა,
აპარეკა წინ დაუდგა, ქეთავანსა ბატარძალსა,
ეხვეწება ქუდმოხდილი, ნუ დაგმარაუბ გზა-შარასა,
ალექსის ნუ გაგვიწბილებ, შაგვრემალას ბატარასა.

176. მჭიდელს

დილას მუარდა მჭედელი, არ იყო გათენებული,
ცივ რკანას კვერვა დაუწყო. არ იყო გაცხელებული,
ძალიან ხალიზ თუ აქვის, მოკვდება შაჩვენებული.

177. ზუთაფხოვლებს

ჩემ დაბარებულ უთხარით ზუთაფხოვლებსა ყველასა,
მე ერთ ლექსს გამოგიზავნით, სამ ღღეს ვიგონე მთელასა.
ვერ აშორებთა ერთურთსა ჭლუნისა და გერასა,
ჭლუნია უარზედ არი, მამამთაღს მასწონ ჭრელასა.
თქვენ ერთ იფნის კედ იშოვნეთ, სარტყელში გასაყრელად,
თორო ემა ბაღღს დაჰკარგავთ, გამიხდით საძებნელად.

178. ნაცარაშვილს

ხთისოვ შენ ნაცარაშვილო, სხვანაირი გაქვ კაღლო,
ეგეთა არავინ არი, შენ რო ცოლი გყავ ნინოო,
სხვათი ხარ მალექსებული, თავადავ სასაცილოო,
ნინო დედ-მამას გილანძღავს, გვერდსაც რო დაიწვინოო.

179. ზითესაგან ფუნჩიას

ყურიღ დამიგდეთ ფშავლებო, სიტყვა მაქვ მოსახსენები,
მედ ფუნჩიამც გაგვყარნა, მოგვაწერანა ხელები,
ალარ გველექსა ერთურთი, მაშინ ხო დავისვენებდი,
ან კუწათ შვილებ გასწყვიტა, ძალუეების მტერები,
მეორ-მესამე წელია, გაარეგვინენს ქერები.
შიშვლისაგან ამოსწყდა საწყლები მათურელები,
თორო ფუნჩიას რა უჭირს, გოდრებ-სამ უღგა ძველები.
ცოლ-ქმარნ ვეძახედ მოიღეს, ჰყვანდა იორლა ცხენები.
ლამაზებ უნაგირები, თვალებს ვერ დაახერებდი,
კარგებ ხურჩინებ ეკიდა, თათრის ფორმაზე ჭრელები,
ზედ კაბარდინის ნაბდები, უზომიეროდ გძელები,
სამთავ მამაშვილთ ქამრები, სამს თითზედ კიდევ ბრტყელენს.
ერთს ცხენს ლოგინებ ეკადა, ზნეულის მოსასვენები.
რძე მააქვ გუდარახითა, ჩაიში მოსაცხელები.
მე ვნახენ ჩემის თვალითა, ნათქვამს არ დავიჯერებდი.

180. ფუნჩიას რძალი

ორხევაზედა ყოლისა ნურც გამომბია კაცორი,
ამოდის კეწათ საქონი, აღარცად არის პატრონი.
კაი რძალ შაგხედა ფუნჩიავ, თავის გუნების ამყოლი,
არც დედა გაუჯავრება; არც არი ვაჟთან ნაწოლი.

181. რალა თვალ-გულს მააყოლებთ

რალა თვალ-გულს მააყოლებთ, რა აგრ მუქთად ნაშოვნია,
სამას თუჲმან ფულ მოგეცით, ერთ საწყემსო საქონია,
მათურულას დაავუბებს, მაგას რაც ბარგ მაჰყოლია.
ერთ ჭრელნ წინდან მენაც ჰაქცნეს, სუ შიბაით ნაქსოენია.

182. კოფას

მოკითხვას გამოგიზავნი ჩემო ძმობილო კოფავო,
ღმერთმა ინებოს შენთვინა სიცოცხლე, კაი ყოფავო,
კარგ საქმე გაფიქრებინოს, რაიც რო შენთვის სჯობავო,
ხეშთან-სამ ამიარე, რო დაეიძტიცოთ ძმობავო.
თავის თავი მაქვ სალექსო, სხვათ როგორ უთხრა ძმობავო,
არცა გვწამს ნათელ-მირონი, არც ერთის ხატის ყმობავო.
მე ნათლიმამას ვეძახდი, ის თურმე დასა მთხოვდაო,
სახლის პურ-მარაღ სხვა იყო, მირონ თვალებსა სწოვდაო.
ერთის თვის საეალს ავლია, ქალაქს ქორწილი ჰქონდაო,
მეორეს ზაფხულს მოიღეს, ბალდი ძუძუსა სწოვდაო.
სამახარებლო გავიღე, როცა ის მითხრეს მოკვდაო.
ეგ არაფერი, ახადსა სუ თბილი ქარი ქროდაო.
ვანუას ქებას ვეტყოდი, რომ მქონდეს იმის ცნობავო.
ნეტარ არ უხდებოდაა ტანზე სანეფო ჩოხავო?
შენი ბრალია ბასილო, დავსწვი შენ მარჯეკლობავო,
მემცხვარეთბას არჩიე ბოსლის კარებზე ხმობავო,
ქალღმრის ყარაულობა, თოვლში ფეხების ზრობავო.

რადა სთხოვ პელაგიასა, რამთვენჯერ გითქმეღდობაო?
ბოლოთაჲ ხელი წაიღე, — მიყვარხარ კახის ქობაო.
ძალლისაჲ ხელ მიგიღირა, — ეგ მან ცრუო, კოხტაო.

183. კოლოტას

კოლოტა გორილაშვილო, ერთსა მენც ვიტყვი ქართულსა,
რა უქნავ ჭორათ ბასილსა, მა ბრმასა, თვალეზ ამბულსა,
კაც საჩივნელად წასულა, ცხენს ვერ მამორდა დამბულსა.
ეგ ართურაად აგდებდა, წიხლსა იაბოს დაკრულსა,
ჩაუმტვრევავის გვერდები, სუ იწვა მთელა ზაფხულსა.
მეზობლის კარად ვერ დადის, ხევისბერსა ჰგავ, დასტურსა.
ბერთ ნიკო უდგა თოფითა, წინ იგებს სანგალ-საყუჩსა.

184. ჭორა

შინ მამივიდა ჭორაი, წინწანაქართი გამძღარი,
თან მამიტიანა არაყი, ერთ თავმოგლეჯილ ქათამი.
ახლა მე დამალეინეს ორ-სამ საჩაე სტაქანი,
კაი გუნებას შავიქენ, ყელ-გული მქონდა გამშრალ-
თუ რა მეწყინა არ ვიცი, რახანის ვიყო დამთვარი.
ჰკვიანთან ისე კარგი ვარ, როგორც თავლი და შაქარი,
ქულებ ჩაყარეს ცეცხლშია, იდგის სიცილი, ხახანი,
კინლა ძმობილ მამიკლეს, შინ წამოვედი გამწყრალი.
რაც მაგათ იმას დამართეს, მეც აურიე ჟამკარი,
ალარა ვასიამოვნი, სუ გაუმწარე ვახშამი,
სალექსოდ არა გამხადოთ, თორ გინდათ კუდის ცანცარი,
აქვე მუჟალის მემცხვარე, რახან წაველის ზამთარი.
თეთრუა წამაიყვანეთ, დაგეცათ ქისტის ლაშქარი,
ძმა-ბიძაშვილებ ვინ ჰყავის, რო დაურიგოთ ხარ-ცხვარი.
შენი ბრალია თეთრუავ, შენ აგვირიე ჟამკარი,
შენ გამაჰლალე ქისტები, შენ გავგიტუხე სახ-კარი.
ბეჟანი ჰყავის მეჩვარე, ბალიაც ქალის მაყარი,
დაუკიდებავ ჩორბები, როგორც ცხენ ზურგში წამხდარი.

185. ალექსის

დავსწუხდი ალექსისაკა, ნეტავინ თვალით მაჩვენა,
რო ნახოთ ეგრე უთხარით, — მაღაროსკარში რა ჰქენა?
მკედელ მიუხვე მკედელსა, შენაც კვერ-მარწუხნ დასხენა.
დავით აღარა მუშაობს, ბერებ ველარა ნახვენა,
კარს უდგა მელიციაი, ვინაც მაუვა, ზალბვენა.
ხან სახნის-საკვეთს აწრობენ, ხან ბეჭდის თელას ჩასმენა.
შინ წადი თავმჯდომარეო, თავის ცოლ-შვილნი ნახენა,
მარიამს აღარა გიკლავ, ლოგინზე გინდა დაწვენა,
დიდხანს არ დაჰგვიანდები, იქავ გინდარის ჩარბენა.
მაგის ძმას მეჯვარედ ჰყვანდი, ფეხნ ჩარიგადლა სტაცენა?
მისრიან ღმერთმა დასწყვიენოს, მაჰნათელენ, მემრე მას-ნენა.
ხევისბრობალა გაკლავის, დროშაის ტარის დაბჯენა.
პირმართლად სროლა გცოდნია, არა გცოდნია გაცდენა.
საგვარეულოს იმედნი — ე დედ-მამის ტანნ შაგრჩენა.
გულს არა შამაიყარო, სხვებ უფრო ბევრსა მაკვენა.
ძმა-კაცს სალექსოდ შევადეგ, ამ ჩემონალამ რა ვქენა!

186. ახლა თქვენ იყოს ჩარბალი

ახლა თქვენ იყოს ჩარბალი, მშვიდობას მაიხმარეთა,
დიეულაც ეხლა თქვენ იყოს, ხოდასაც აიარეთა,
ხატუერბუებ აკეთეთ, შიგ პური ჩაიყარეთა. .
მკედარიც თქვენ თავად დამარხეთ, მიწაც თქვენ მიაყარეთა,
ველარ მოგივათ მიხაი, ეხლა კი გაიზარეთა.
ღურბელნო გამამდინარნო, გადადით, გადიდარეთა.
დილას მეძინა ისრივა, არ გავსულიყავ გარეთა,
ხოდით ჩამოდის ძახილი: რა კარი დაიჯარეთა,
სადა ხართ გასაწყვეტლებო, ე ცხენი ჩამამგვარეთა!

187. ბოტამ კაფია გამოთქვა

ბოტამ კაფია გამოთქვა ძროხებში თავისთვინაო.
მინდა ხაღორში გავგზავნო, მაგრამ წაიღებს ვინაო?

მჭედელამ ლაგაზაურმა გულად ჩაიღვა რკინაო,
თავად სამხტოში წავიდა, სტუმარ შინ დააწვინაო,
გამაიჯარა კარები, რკინას გადასდვა რკინაო.
შუა ღამე რო მოიდა, სტუმარს მუცელი სტკივაო,
წამოდგა გამწარებული, დაჯდა კიღობნის წინაო,
წაიღეთ ხადორელებო, გამოვა რვა-ცხრა ჯინაო.

188. საკობიანო

საკობიანო გაითქვა პანკისის ხეობაზედა,
დამართეს სასახლეები, დაუყოლებავ პლანზედა.
დაურგავ ალვის ხეები ყველას თავ-თავის კარზედა,
თანაც დაანთეს ფარნები, შუქს აძლევს ალაზანზედა.
ნარჩევ-ნარჩევი ბიჭები სერნაობს ულიცაზედა.
მზეთუნახავებ ქალები, ქოლგას იხურვენ თავზედა.

189. ბარათი მანოს

ეს გაზაფხულის პირია, ბუბუნის მოდის ხარისა,
ლექსობა უნდა დავიწყო გაღმა-გამოღმა მხარისა.
ნეტავ ლექსობა მასწავლა, მა გარათ ვანოსავითა,
კაცი სხვათ რაად ალექსებს, არა გაეგოს თავისა,
ნეტავინ მარჯვე არ იყოს, მა ყროლის ცოდნასავითა.
სიმართლით ყველა მაშინებს, ვერვინ მაშინებს ავითა,
მე აქ სალექსოდ შამადეგ, მიყურებ ცუდასავითა,
მალ-მალ გაგჭიმავ ლექსითა მესტვირის გუდასავითა,
საწყალი გარათ შალევი საამანათოს წავიდა,
სულის ამოსვლის დროშია გრისხავდათ უფალსავითა:
სულამც გასწყდებით შვილებო, რად ამომავეთ ჭირითა,
მოგზარდეთ ცოდვა-ჭირითა, წინ მედგით სუფრასავითა.
გავხედენ, თოლზე მასთარიდენ ჯინჭველათ გუდასავითა!
ჩემ მტერიმც არის აგეთი, შალვას რო ვანო ჰყავისა,
არცარა ჯულუღაია, თავად მამკლავი მამისა,
ათასჯერ ყელში უჭირა, არც დანანება მკვლარისა!

190. მანუაი ვარ ბარათი

ვანუაი ვარ გარათი. გამოვეცეალე ხალათი,
ბუწვით კარტოფილ დაეპყარე. არ გამივიდა მანათი,
ამოვიტანე, მოვხარე, წინომ მომართვა კარაქი,
შიგ ჩავუყარე ერბოში, ძაან კარგ გემო შავართვი.

191. ნაცარათ ნიკოს

გასდიდდი ნაცარაშვილო, გაიზვიადე თავია,
მამის შინშს დაჰყარ ხანჯარი, არ მოგცესაე ჯვარია?
ციხეში რარიგად გასძალ, არა ჰქონდაა კარია?
ტიროდა მოზღოგურაი — მიყვარან მამიმძანია!
ნუ სტირი მოზღოგურაო, ნუ ჩამაღე თავია,
მამიმძათ ნდობას მაიკლავ, მანამ წავიყვანს ქმარია.

192. გიორგის

ცოდო კი არის გიორგო, შენ რომ არ იყვა ცოცხალი,
არ იჯდე, არ იმღეროდე, სახლებს გაჰქონდეს ჟარ-ჟარი,
შენს ცოლს ხათუას დაჰქონან სიცივის დამწვარნ კაჩახი,
მამა საბძელში გიგორავს, ზედ მიაყარა ნაქარი,
დედა გყავ უკვენაფშავსა სამთხოვარაოდ დამრჩალი,
წრიხიამ ბევრჯელ ჩავიდვა გამომცხვარ წმინდის საგძალი,
ახლა კი ბახამ მოვასწერა, შამოგხსნა ქამარ-ხანჯარი.

193. ნეტავ იმ დამსვა მენაცა

ნეტავ იქ დამსვა მენაცა, სადაც მყავის ტარიელი,
ნეტარ კი რაიმ ჰყავისა, თუ კი არის ცარიელი,
იქნება ჩემ შვილმ მოლალოს ცხერის ფარაი განიერი,
აქ ზამთარა დაუხედება, მთიბელ-მამკალ ხანიერი.
მაგათ დედა კუკაიი, ბებერია ანიელი.

194. დამბლა დაცემულ კაცი ვარ

დამბლა დაცემულ კაცი ვარ, დამრჩალი შუა გზაშია,
წამუედ დისწულებთანა, წამოვჯედ ზემო თავშია,

თავის დედობა ენაცვლოს ზამთარას მაგრა სმამია,
ხან საჭილაოდ გაპითხოვს, ხელსა წამავლებს მკლავშია,
ხან იმას მეტყვის: — თავს მოგჭრი, მოგვიღის მამა-გვარშია.
აფშოს კი ვერ-ვინ წაგილებთ, კაცი ვერ ძვრება კარშია,
არც ვინ აქ მომეშველება ღუნ-ხევ საფლავის თხრაშია,
ნაქარში მაინც დავმარხავთ, ტილოში გაგხვევთ, ხამშია,
ღაშრება, აფშოს წაგილებ, არ გადაგაგდებ წყალშია!

195. კარბია ჩვენი არაბვი

კარგია ჩვენი არაბვი, არ ვარგა თქვენი იორი,
ჩაგიცვამთ მოკლე ჩოხები, დაზღინართ კუნტალები,
დალანძღეთ ნათღიღედები, გაგიწყრესთ ნათელმირანი.

196. ზილას

კუთაველაის ჭილაო, წისქვილს ორჯელა ჰმანდაო,
ნუ მპარავ შენი ჭირიმე, მეც ნაპურობსა ვზიდაო,
ფუთში ხუთ მანეთ ვაძლიე, ლაშარის ჯვარსა ვფიცაო.

197. ალექსისა და კუჭალს

ალექსი-დ კუჭალ დადიან, სახაზინოს ფულისადა,
აწუხებენ ქვეყანასა ჟორდანის გულისადა,
მათურასაც მოგვივიდენ თორმეტ-ოცის თუმნისადა,
ეგენ უხნავნ მარჩებიან, რადა, რაის გულისადა?

198. პარასკევს უთხარ ჯალაფთა

პარასკევს უთხარ ჯალაფთა: წადით მომვეარეთ ცხენია,
მჭედელსთან უნდა წავიდე, აღარ მივარგა ცელია.
შაბათს დილასაც იქ დავრჩი, მოიდეს შუადღენია,
დაიბუხუნა ხოშაქმა, ჯარი მყავ შასაყრელია,
შვიდის დღის ნახნავზეთა ამაღებინა ხელია.
დავჯე, დავიწყე ტირილი, ჩამამედინა ცრემლია.

ჩაუდგა ჭანიშოს გვერდსა, სუ გაადინა მტვერია,
მწარიაისას ამბობენ: კინალა მაშკრა ყელია.
რადარ უშველეთ ხატებო, ეგ ხო თქვენ ხევისბერია?

199. ფუნჩიამა თქო, დავბერდი

ფუნჩიამა თქო: დავბერდი, აღარ შამიძლავ ტარება,
ბრიგადელების ბრალია ჩემი შუაფნოს წვალება,
სად დავმალავდი ძროხებსა, ფურებს რა დაეფარება!

200. სიძე-ცოლისძმის ბაბასება

— ღუქანში ჩამოიარე, ცნობა მეწადა სიძისა,
რა კარგა ქალა მოგეცით, თუ არ მოჰქალით შიმშილსა.
— ქერის პურას კი ჩვენც ვაჭმევთ, არც თქვენ გაზარდეთ
ბრინჯითა,
თქვენც იცით ჩვენებ გოდრები ასასელელები კიბითა,
არ გვიძეს ქერის მარცვალი, სავსებია წმინდითა.
— კი ვაცი თქვენებ გოდრები, მაგრამ არა ძეს შიგნითა,
ზედ ისხა ქანდარაები, სავსე ქათმების სკინტლითა,
ჭრელა შიმშილით გიკვდებათ, ჩემს დას რას აჭმევთ — სხვის
შვილსა,
შარშან რო ბებერ მოგიკვდათ, ორმოციც გიკლავთ, შვიდიცა.
— არცარა მაგოდენ მიჭირს ძალად რად მიყრი სირცხვილსა,
თათრულებ ხარებ ვიყიდე, ყარაბაღულის ჯიშისა,
მე ღამით მოვხნავ იმთვენსა, რასაც თქვენ მაჰხნავთ ღლისითა,
შენ ცხენებს წელებ ჩასწყვიტე, კახეთს ნახვეწის ზიდვითა.
— თას-სურაების პარვასა, ხვეწა ვირჩიე ფიცროსა.
დახვეტე ლაშარის ჯვარი, მემრ კინალ გასქდი ფიცითა!
— ლაშარის ჯვარ თუ დავხვეტე ნეტარ რადრა ჰქამთ
სირცხვილსა,
რადარ მიჩივლებთ სუღშია, რადარ გამგზავნით ციმბირსა.
— შენ ციმბირ ჯოჯონეთია, თავად იციან ხთიშვილთა!
— რა თავზე წამამადეგით, ვედრაულებო, იქითა,

რა თავი გაგიდიდებათ თითო მაუღის თიკითა
თუ ავდგე, ბახუნაი ვარ, დაგისრევთ თითო თითითა,
გაჭირდეს, გავიბოტიტნებ, მცხეთას რო ყური ხილისა,
იარმუკაზე გაგლალავთ, აღფასად გადაგყიდითა,
ორთლ შაურად დაგყიდით, ქალებს მოუტან მძივ-ლილსა.

201. ჭიღლელო

დაქარგა მელანიათა თორმეტ საბალნის ღვედები.
მე ეგ არ გამიგონავის, კაც გავიზარდე, ვბერლები,
რო ნათლიდეთა უყვარდეს, დაჰპაროს ოქრომკერდები,
ცხენ კი არ ებადებოდეს, ღვედით აიჭოს გვერდები.
ფრუშკიამ გამომიცხადა — ორ კვირას ხაფანგს ვეძებდი.
წამოვედ გაჯავრებულა, ქალაღ ავიღე, ბეჭედი,
საუანგიღ ღვედებ დაეხელე, ქურდებს უტირე ღედები.
ახლა მჭედელამ წამოსთქვა — მენაცა მტკივა გვერდები,
მეზობელ გამიქურდობოვდა, ვერა ვქენ, რაღას ვერგები.
ხთისუაის ცოლმ დასწერა: მე ვიცი შენებ ხერხები.
გაჯავრდა ჯეიელაური, მაიტრიალა კედები:
შე მამაძაღლის გაზრდილო, განა სუ ზეით გედები,
რათ არ გაიწურთნებო, მთა დაინგრევა, ქედები.
დაესწირენ ნამღურავადა, ვერ დავამეშოლენ ეფხვები,
რარიგ ყროლნი ხართ ჭიღლელო, ღმერთმა დასწყიოს თქვენ
რძლები.

202. ზუდას

ალაზან ადიდებულა, კი თუ დაუღუპა კუდები,
სუ ლეწა-მტვრევით მამქვის ძირით ნაბრუნებ ყუნჭები,
ზუდას დაუღის სტუმრები, ბირკიანიდან თუშები,
ზოგმ მაუტანა ბაღდადი, ზოგმ მაუტანა ჩუშტები,
ერთ ღამეს დააცლევინა არაყიანებ რუმბები.
დაითვრენ თუშის შვილები, დაიშრუდიან ქუდები,
შამაეხვიენენ ზუდასა როგორც მაისის ბზუკები.
გამთხილდი ჩემო ძმობილო, ფერდში არა გყრან შუბები.

203. ნაცარას

ჩემ დაბარებულ უთხარით ტოლენში ნაცარასა,
დამაწიონს ძმისწულთანა, იმასა ვთხოვ, სხვას არასა,
კარგას ბაღას გაუქეთებ, მოსიცილეს, მასხარასა,
ქალ იქნება, დაისწავლის დედასავით ყდა-ჯარასა.

204. ტოლენშელეზს

გიბარებთ ტოლენშელეზო, ბაწარელებს უმღერეთ,
გაგემაკათ კუზათ ქალი, არ დაარჩვას, უშველეთა.
ერთი ძუძუ ბაღსაც ეყო, ერთი ჩამაუწველეთა,
ბაღის მამა არ გაღუბდეს, დილ-დილ შამაუცხელეთა.

205. ბამიათ ივანეს

ევროპიას განუცხადე, ჰაქართველოს თვალთანსა,
შეეცარია, მანტენაგრო, ფალან-პორტუგალიასა,
სამ წელა რაცა ვჩივი, ხმალ ვაკისრე გამიასა.
შე გამიათ ივანეო, რძალს მიწაწლავ მანიასა.
ჩემ მამულებს ნუ მიფუჭებ, მამულებსა ყანიანსა,
თორო პავლეს დაუბარებ, კოხტა ბიქსა, შარიანსა,
ის უერთოდ არ გაგიშვებს, გავლევს ხათაბალიანსა.
ისე მასდევ ჩვენ ქალ-რძალსა, როგორც ვირებ ნარიანსა,
ჩვენ ქალ-რძალს თავ დაანებე, პურს ნუ მაჭმევ შხამიანსა,
თორო დავსბლეტ მაუზერაა, რუსის ნაჭედს. ღარიანსა,
მუაყოლებ ხანჯარსაცა, ხანჯარს სპილოს ძვალთანსა.
უკენაფშავს არა ჰბადებ ბოხელს სამ-სამ კარიანსა,
ხელმეორედ შამჩვევიხარ მა ხთისუათ მარიამსა,
მაგას რას გამაესიე მაგ უთაურ ქმარიანსა.
ახლა ყვითელს მიჰხდომიხარ, ქეცხა კაცსა ქალიანსა.
თვალს უკილავ მარიამსა, ქალსა ნაოჭ-ტყავიანსა,
ეფერები დედუნასა, ქალსა მუხლებ ქარიანსა.
ადე, წადი მათურასა, ცხრა ქალი ჰყავ მწარიასა,
შიგაით აგარჩევიანებს შანტიკლურის კაბიანსა.
სერგოთ იქით მაიყვანეს, ვერ დაჰველევა ჯღანიასა-

206. დილას მარიამ მუარდა

დილას მარიამ მუარდა წყევა-კრულვითა, შფოთითა:

— წუხელ საფუარ დავჰყარე, თქვენს ძალს წაულავ
ქოთნითა.

თქვენს საბძლის კარზედ დავხელენ, სასაფურეც და კოზიცა.

— რა გიკვირთ, რძალ-მულნ დასწევით, გაიბუმბულებთ
ლოგინსა.

კარებ მოგჩებათ მღეები, წაწლებს დაუწყებთ ლოდინსა,
კარ-მღეში ყველა შაძვრება, ძალს ვინ ჩაუღებს ბორჯილსა?

207. ცაბაურთა

ცაბაურთა ცასა ჰკიდავ, საზარეში ზარივითა,

ცაბაურთას არვინ მამწონს კუკიას ქალივითა,

დამიწუნა მე წყეულმა, — არაყსა ნოჰს წყალივითა!

მე ჩემსა ვსომ, სხვისას არა, განა მამაქ თვალივითა.

208. რაღა ხარ გაჯანმრთული

რაღა ხარ გაჯანმრთული, თუთავ გენაცვლოს წაწალი,

ახლა გაგიცვდა გენაცვლე. გარსევის ქალთან ხახანი.

ამ ზაფხულს შამაიარე მთაწმინდა, ღელე-ლაშარი,

ტომ-თამაშობას გერჩევა რო ცელ გექნია. ნამგალი.

შენს კარის პირზე დავჰკელივ. პირთავექ მიზღევდა ნალარი.

ქვემოთით ჩალურაი ჰგდავ. იმას ზემოთით სალარი,

ბევრ ძროხამ გადაიქნინა ლაფით დათხვეფილ კაჩანი.

ასწივის პატარქალამა. შაზღიან ნახრის ტულაშანი:

— აღევ, შე ბაითალმანო, ააყენებელ სხეაც არი!

209. გაშანირობა

— ნინოს კაბა შაუკერავ, მაუტანავ გალიბანდი,

საწველავად კარგს ამბობენ. სანაშენოდ დავიბამდი!

— რახელ მოვიჩხუნებოდი, შენ რო ტავანს მაშიდგამდი,

ნახევარს მოვიწველევდი, ნახევარს კი ჩაგ-მდი,

ცხელ-ცხელ ხაჭოს შიირთმეკდი, შრატით ხელ-პირს დაიბანდი,
მოიტანდი წმინდის პურსა, დოვს ხონაით დაიდგამდი,
რახე ქამას დაუწყებდი, შიგ აფიკას ჩაიდგამდი!

210. ნათლიდედა

დამლუპა ნათლიდედამა, ჩამომიცალა ძობანი,
ათ ხაჭოსკვერა მამპარა, ერთ ერბოიან ქოთანი.

V. სიკვდილი და ნაჭირები

211. მართას სიკვდილი

მართა ვარ დავითაშვილი, საშავრდნეში გაზდილი.
შუაფხოს გამოთხოილი, შირაქში ჩავდევ ნაწილი.
ქმარიც მამიკლეს თათრებმა — გიორგი ჩარბოდაშვილი.
ერთ კვირას ძებნა სოფელმა, მოხელეს სახე-დაშლილი.
ერთ კვირამ ჩაპიარა, ხორველა გაჩნდა. შავ-ჭირი,
ისიც მამიკლა წყეულმა ერთ ქალი მყვანდა ყმაწვილი.
მემრე მეც გავხედ აოდა, სიზმარი მქონდა დაცდილი.
ქელის მაღალზე დამმარხეს, გვერდი მიმარხავ ქმარ-შვილი.
მარმარილოს ქვა დამადვეს, ქართული ასოთ ავსილი.
მამიგონოდეთ სწორებო, თასებ რო გქონდესთ ავსილი.
ამაგის მალექსებელი ბოძათ პავლე ვარ ნამდვილი,
დავჭე, დავთვალე ლექსები, ცრემლით ვიბანე თვალ-პირი,
დამნანდი შვილო მართაო, გაგთავებივა ნაწილი!

212. ზვილუბის სიკვდილი

ფუნჩიამა თქვა, დავბერდი, ლიბრი გამიჩნდა თვალზედა,
ველარ ვაკეთებ საქმესა, ველარ დავდივარ გზაზედა.
ორად ვარ წელში მოხრილი ჯოხ-ბჯენით სახლის კარზედა.
დედ-მამის უცნაური ვარ, ნამყოფი ობლობაზედა,
ლოგანის დაუგებელი, ცივად ნაწოლი ქვაზედა.
სამოცდაათის წლისა ვარ, შესუსტებული ჯანზედა,
მეტ ჭირი აღარ იქნება ბალღობა-ობლობაზედა.

სუ უდღემამოდ გაზდილი, ცივად ნაწოლი ნამზედა.
ახლა რო გამოვიზარდე, თავ დავდევ კაცობაზედა,
საქმეს კეთება დაუწყე, ვთქვი — ვიყო ქვეყანაზედა,
სამ შვილ მამიკლა სიკვდილმა, კარგ მიმიწერა ავზედა,
ჩამამდაბლა ისივა, პირქვე დამაწვინა სკამზედა.

213. გზის პირზე ვნახე ლიშანი

გზის პირზე ვნახე ლიშანი, გაკეთებული ჯვარადა.
წააუღაღის მთის ზოვსა, ჩამოუტანავ ბარადა.
ცოლიც თან გამუყოლებავ, ლაშაზი თვალად, ტანადა,
დელას შინ მილოდინი აქვ, უხედნებს ჩქარა-ჩქარადა,
არ იცის ზოვმ თუ დახოცნა, დახადნა საზიზღარადა.

214. გადმოდგა შავი ღურბელი

გადმოდგა შავი ღურბელი მალა მათურის მთისასა,
მათურას წამეფუარა, პირს დააბნელებს მზისასა,
გაჰკვირან ხშირსა წვიმება, აღიდებასა წყლისასა;
ცაზეით მასკვლავს მაჰბლეჩენ დედისერთაის ყმისასა,
წყალში ჩავარდნას ამბობენ ვაშაკის ივანისასა.
ივანეს დედა საწყალი, ნაპირს მოსდევდა წყლისასა,
მოვალის, იცემს გულზედა, ცრემლი სდის თვალეზისასა,
ეხვეწებოდა აერსა, დაბლა ძირს დედამიწასა:
-- ნუ მწირავთ დაუმარხავსა დედასა ერთაისასა!
ახლა გიამბობთ ამბავსა, წინანდელ ზარალისასა,
საღდათში წასვლას ამბობენ მაგ მაჩუროიანთ შვილთასა,
წასვლასა-დ აღარ მოსვლასა, გაწირვას ადგილისასა,
საწყალ დედ-მამის დარჩომას, დაღუპვას ოჯახისასა.

215. ცას მოსწყდა წითელ მასკვლავში

ცას მოსწყდა წითელ მასკვლავში. დაბლა დაეცა მიწასა,
ამბობენ შუათხზოშია ჩამოქცევასა ციასა,
ზევაჯდ მოხეტქას ამბობენ უბის-თავ მაღლის მთისასა,
სახნავად წასვლას ამბობენ, მოხენასა ცოტა ხნისასა.
ხარსა ამბობენ ყევარსა, უღელს დაადგამს ხისასა,

ხელში დაიჭერს გუთანსა, გულს არ იცინებს მტრისასა.
 თოფ ღაჭკრა თავის მონდავმა დილას ამაეს მზისასა,
 ძისხლი დაგუბდა კვალშია, წყალს გაუსწორდა მთისასა.
 უღელში ყვირის კოტაი — რაა შვეესწარი, ვისასა,
 ვაიჰე, ჩემო პატრონო, გულზე გაყრიან მიწასა.
 ვინლა მოგვიტანს ზამთარში მწვანე ბალახსა მთისასა!
 მამაშენ რაღას მოგვივლოს, ჯოხს ებჯინება ტყისასა.
 მამაშენებს მოხმე მოუვა შუაფხოს შუადღისასა.
 მუხლზე დაიკრავს ხელეზაა—ვა დედას, ხე სის მტრისასა.
 ჩემს ღებააც გააკვებიეთ, ორთ პატრონთ ერთის ძმისათა.
 ქალ მამცეს ჩოლაგაურთა, მასკვლავსა ჰგვანდა ცისასა.
 გვერდზე მომისმენ სოფიოს, ქალსა მა გიორგისასა,
 თავზე დაბზურვენ გვირგვინსა, დაწულსა ოქროს წყლისასა.
 ისე შეესწორს ჩემ მტერი დახურვას გვირგვინისასა,
 საფლავეში ჯვარისწერასა, დანთებას სანთლებისასა!

216. ნუ მამკლავ, შავო სიკვდილო

ობოლი ვარ, ჩდილთა ვზივარ, ველი მზისა ამოსვლასა.
 ნუ მამკლავ, შავო სიკვდილო, შენის წვერის გამოსვლასა,
 თავით მიზის ბოზი ცოლი, ელის სულის ამოსვლასა.
 კარზე მიდგა ცოლის კურო, ელის სახლში შამოსვლასა.

217. გლახამ თქვა

გლახამ თქვა: დღეიმც კრულია დაბადებისა ჩემისა,
 ერთხელ რა მე დავიბადე, დღეი ვერ ვნახე ლხენისა,
 რამოვენიც დილა გათენდა, უფრო და უფრო წყენისა.
 შვეესწვერ მეფის ტირილსა, სიტყვას მოსთქვამდა კენესითა:
 — რაღა მე მოგვედ ჭირითა, ყველაზე უარესითა,
 მამა მიჰზადებს ქორწილსა, ყველაზე უკეთესითა,
 მიყიდა ტანისამოსი, ქამარ-ხანჯარი ვერცხლისა,
 სუყველა ყვავილ აგვასხეს, ყვითელიცა და თეთრიცა,
 ხორხისკე გავემართენით, ნათელ დაგვადგა ზეცითა.
 ბევრი გამოგვევა მაყრები, ცხენებ დაჰკაზმეს კეხითა.

ეგ ვისალ გაუგონებაჲ, უქუხყრად დაკვოა მეხისა,
 ეკლესიის ჩატანა, გეარგვინიანის მეფისა?
 მღდელ დარჩა გაკვირებული, რა ამბავ იქნა ზეცითა.
 ქალი გულშეწუხებული პირქვე დაეცა კენესითა.
 ქალმ ააყარა გვირგვინი, ზედ გულზე შააყარაო,
 შვიდ-კეც აიჭრა ნაჭაპნი, ვარდივით გადიშალაო,
 ნაწნავებ გულზე დააწყეცა, ზედ ბაღდად დაათარაო,
 -- მე რა ვქნა, ჩემო ლამაზო, უნდა ჩამოგყვე თანაო!
 უშენოდ როგორ ვიარო, მალა მთა, დაბლა ქალაო?
 მამასთან კაცი გაგზავნეს, ამბავი გადიტანაო,
 იმის თქმა ვერვინ გაბედა, სუყველამ დაიზარაო;
 თავის ნათლიამ გლაზამა კარებზეღ გაიარაო,
 სამჯერ გააღო კარები, სამჯერავ გამოსჯარაო,
 კარზე გამოდი გიგოლივ, ეჭიბმა დაგიბარაო,
 გავარდა ნათლიის თოფი, ნეფე თან გაიტანაო.
 მაგის მამამ რო გაიგო, მუხლში დაჰკარგა ძაღაო,
 თმა-წვერზე ხელი გაივლო, სუ დაბლა გადმოყარაო,
 თუ ჩემი შვილი მაჰკალით, ქალ ვინაღ წაიყვანაო!

218. ძმისაბან შემთხვევით მოკლული და

საგონებელმა წამიღო, ცუდი რამ საქმე ხდებოა,
 ტირილის, გლოვის ზარები სიზმარში მეღანდებოა,
 არ ვიცი, ვფაქრობ მწოლარე, ეს რაზედ ამოხდებოა?
 გათენდა, დილა მოვიდა, მზე წითლად ამოხდებოა,
 ღურბელიც შავად მაიქცა, საქუხრად ემზადებოა,
 ტყეშაც დაიწყო შრიალი, მდინარეც ატირდებოა.
 მწუხარებისა ნიშნები პირდაპირ ჩამოდებოა,
 ხარჭიშოს ქალი და რძალი სატირლად ემზადებოა,
 ილოს სახლისკენ მიდიან, მაგდანი ეკარგებოა,
 მოულოდნელი სიკვდილით ქალს სული ამოხდებოა.
 გულზე დაკრული ტყვიანი ზურგიდან გავარდებოა,
 ქალი დაეცა მიწაზე, სისხლის მორევში წვებოა,
 — მიშველეთ, — ქალი იძახის,—სიკვდილის წამი დგებოა.
 ვაიმე ჩემო დედო, ჩემი სიცოცხლე ქრებოა,

რა დავაშავე ასეთი, ჩემთვის რო მიწა სქდებო,
ცოტა სიცოცხლე მიყიდეთ, ნეტარ რა ელირებო,
ქალი ვარ თვრამეტის წლისა და თავი მენანებო,
სამის თვის გათხოვილი ვარ, ქმარი თავს დამადგებო.
ეროს სიტყვას გეტყვი კოლაო, თუ ჰქვაში დაგიჯდებო,
ცოტახანს მაინც მიგლოვე, მანამ თმა დამეშლებო.
მანამდინ პირისახეზე ზედ მიწა დამეყრებო.
დედაჩემს ნურას-ვინ აწყენთ, ტირის, ველარა ღგებო,
მაგის ცრემლების დენითა კუბოს ფაცარი ტყდებო,
მე მებრალემა ლევანი, მკვდარსაც ეგ მელანდებო,
გამოვა მუდამ დილითა, საფლავზე ჩამოჯდებო,
-- ადექი დაო მაგდანო, შენიმც ძმა გენაცულებო!
დაო, ძმის ხელით მოკლულო, რა კარგი მემართებო,
მე რაღაღა ვარ ცოცხალი, მიწა არ გამისქდებო!

219. ტყვიით მოკლული ქალი ვარ

ტყვიით მოკლული ქალი ვარ, შუქს ველარ ვხედავ მზისასა,
სიცოცხლით გაუმადლარი შამოვცქერ შავსა მიწასა,
ზედ დამასხამენ ლოდებსა, ნამტვრევსა შავის ქვისასა,
მიწა დამიშლის უბრალოდ ტანსაცმელს ხავერდისასა.
მამიგონოდით ქალებო, სიცოცხლეს თქვენის ძმისასა,
გარჟონის დაკვრა მიყვარდა, ღზინობა თავისისასა,
გავლა-გამოვლა გზებზედა. ხარჭიშოს ჭალისასა,
მე უბედურის დღისა კი მხარსა ვარ შავეთისასა,
ემაგის მალექსებელი ცრემლსა ვღვრი თვალებისასა,
თუკი მიწაში ვიგონებ სიტურფეს მაგდანისასა,
სახელად მქვიან ალექსი, ნათლიას ნოდარისასა,
გვარად ვარ ხუტურაული, პირს ვცხოვრობ არავვისასა.

220. ბუთლა ჩოლაბაური

მოვიდა შავი ღურბელი, დაბრუნდა ჭიჩოს თავსაო,
წვერსა ეხვევა კლდიანსა, მაღალსა მთაწმინდასაო,
ალარცად მსკვლელებია, მაშორებია ცასაო.

მზე შაილება შაეადა, მთვარე ჩაიცვამს შავსაო,
ჭიჩოს ცულ ამბავს ამბობენ, საზარელ ცოდვა-ბრალსაო,
ბუთლაი ჩოლაგაური ჯალაფთ ანებებს თავსაო,
სამუდმოდ მიესალმება სამშობლოს თავისასაო,
მივა და მიემგზავრება სამუდამს ქვეყანასაო.

მშვიდობით ძმა-ძმისწულებო, თქვენ ველარ მამკრავთ

თვალსაო,

ველარცად მოვჰხნავ მამულსა, ვერც გიშველთ თიბა-მკასაო.
ბუთლაის სიკვდილ ბრალია, ჯერ კი არ იყო ხანსაო.
ლამაზად იყავ ნათელავ, გულსა ნუ მისცემ ჯავრსაო,
ჯვარი დასწერე ნიკოსა, შვილსა მაგ თავისასაო,
ნიკო ყოჩაღად მათულის მამის წილ მთა და ბარსაო,
ლეღესა ვნახე ხატშია, იძახდა ფერხისასაო,
ბრუნევდა ლეგ-ჩოხიანი, ყველას აკლავდა თვალსაო,
ყველას აძლედა სალამსა, დიდსა და ბატარასაო,
ბინაზე დამიპატიჯა, ძმა ენაცვალოს ძმასაო,
დამისვა თავის გვერდითა, არაყს მასმევდა ცხარსაო.
თევდორემა თქვა მკედლურმა, ნუ ვის აბრალებთ სხვასაო,
მენაცა ვგონებ შავეთში ოროლს ლომივით ძმასაო,
უფროსს იოსებ მიქვიან, ხუშარა — უნცრუასაო,
ძმისწულს ალექსი მიქვიან, სიმონი—თავის ბაღლსაო.
ეხლა ბაღლ აღარ იქნება, კიოთ მოვიდა ხანსაო,
ცამეტის წლისა გახდება მგელთ უქმსა მამავალსაო.

221. თუშებიც მარცხი

ქვაჩადალ დადგა თუშები, ბინა დაიდევს ცხვრისაო;
უშიშრად ჭამენ ვახშამსა, გაიმტყელებენ ძილსაო,
ელიან გათენებსა, გადავლა უნდა მთისაო,
გადავლა, გადახენება, იმ თავის ქვეყნებისაო.
ტბათანას მასქდა ცალ გვერდი, ზეავად მოვიდა ქეიშაო,
წამაიტანა ცხვარ-წყემსი თავის ბინათ, ცხვრითაო,
არ დარჩა ერთი ციკანი ათიათასის ცხვრისაო,
არ დარჩა ამბის წამტანი, თორმეტის ვაშკაცისაო,
ულვამ ბზესავით ეყარა ნაპარაი სიბუბისაო,

შიგ ჩაიჭირა ძაღლები, დამბრუნებლები მტრისაო,
შიგ ჩაიჭირა ვირები, მზიდავებ ბინაისაო,
ქვაჩაღალაში ჩაყარნა, ბახტრიონს გამოორიენაო,
ჰგონავის იმათ დედებსა, — მაგვივლენ შირაქითაო,
ის არ იციან საწყლებმა — დაგვიტუსალებს მიწაო.

222. თომას სიკვდილი

ჩამოსაქცეო სიკვდილო, ახადს რად დასცენ ცანიო,
შუა სოფელში ციხესა მაჰგლიჯე რკინის კარიო.
რად აუჩქარდი სიკვდილო, რად აუჩქარე კვალიო,
ცოტახან კიდე გაუშვი, ადრუე ცოტა ხანიო,
ეგ ვერცად დაგემალება. მართებს სიკვდილის ვალიო.
არ დაიჯყრა სიკვდილმა, არ დაანება თავიო,
დაჰკრა მვენებელ მათრახი კარგ ყმასთან საომარიო.
თავს რო დაატყვა ვაშკაცმა. ცხენს დაულოცნა გზანიო,
ტახტაზე მათრახ შეუგდო. წადი პატრონთან მწყრალიო,
დაგზიდება პატრონის ცოლი, საბრალო ოხრის ქალიო,
ქალისა დედა ბეჩავი, სიძისად ანაბარიო.
ძმასა მაუა ამბავი, — თოჰამ მაგტეხა მხარიო,
ხარო გაგიტყდა უღელი, გზაში ჩაგექცა ცალიო,
თქვენს ობლებს დაჰკვლევეს თქვენი ძმა, ღმერთო ქენ
სამართალიო
როდის მამესწერას ობლება, ბიძას უჭირონ მხარიო.
არ დაეკარგოს ნაწილი, სამპირად მთა და ბარიო
ეხლა იყოღეთ მამული. გააბევროდით ცხვარიო,
შირაქში თავის პირსა ეხლა დაავლეთ თვალიო,
ბინაის პირზე ყორღოსა მოგიძუებენთ სხვანიო,
ვერა ვმეტულობ თომასა. არა მგონავის მკვდარიო,
იორზე მოლოდინი მაქვ, ეგებ ძოღალოს ცხვარიო!
ამაგის ძაღვებსელსა, უჭირდა საუბარიო,
საღვქსოდ გამომიგზავნეთ თომაის თოფის ტალიო,
ან ტყუპისკალი ბატკანი, არ გაკადოვდეს ცხვარიო!

223. მისრიაშვილის სიკვდილი

ფშავისაჲ შავნი ღუზბელნი ნეტარ რად გადადიანო,
შამოგეხვევა მურგვლათა, მთაწმინდაჲ, წვერო კლდიანო,
ცრემლს ნამად გადმოგაყრიან მთათ ქუჩ ბალახიანო,
დაგიჩლილებენ ამაყო, მზის მოსვლას დაგიშლიანო,
არ თუ გწოვს, ცრემლის წყაროთა, უშრეტლივ გადმოშლიანო.
ველარ ამოხვალთ ლაღადა ჭალაის პირთა იანო,
ნუ ღუპავ კაი ვაშკაცა სიცოცხლევ დაღატიანო,
მხარშაკრულს ჩამოგავლევენ, ვაშკაცო სახელიანო,
ფშავის ხევს ჩამოგავლევენ, ვაშკაცო ილეთიანო,
მთის წვერნიც დაგემშვიდობნეს, ხე-ქვანიც მოგძახიანო,
ვერ შაგაშინებს სიკვდილი, გულ-ჩკინა ფოლადიანო.
თოფებით თავზე გადგანან, რა ფიქრებს შაგიშლიანო,
სასამართლოში გაჰყვირან, რა სიტყვას მოგიჭრიანო,
ღუშეთის კრებას დაესწარ გულდინჯო, მოკლე დღიანო,
იფიქრებ — გამომიშეებენ, დამკითხვენ, გამომცდიანო
ძმობის გულისად თავსა სთმობ, ძმობაც მაგასა ჰქეიანო!
გადაგიწყვიტეს სიკვდილი, დიდხანს არ დაგაცილიანო,
საფლავსა მისრიაშვილო ცოცხალსაჲ გაგიტხრიანო.
რო ჩახვედ ამოიკენესე, ხარო მანძილავ რქიანო,
თოფის ხმით დაგასრულებენ, ჭწორებში ესტიბრიანო,
აღარ თუ უშველ თავის ყმას ლაშარის ჯვარო ხმლიანო,
საჩქაროდ დამშველებელო, ლურჯაით ამლათიანო,
ღელესა თამარ-აქიმო, ჩიქილა ზინზილიანო,
შენის კალთებით წასული ეგებ არ დააზიანო.
არ მოკვდა მისრიაშვილი, მტერო ნუ გიხარიანო;
ამბობენ ხვადის ლომისას მისრიათასა ზღიანო,
თუ გინდა მოკვდეს ათჯერა, მისრიაშვილი ჰქეიანო.
არ დაგივიწყებს ქვეყანა, სწორებში ესტიბრიანო,
ლაშარ-ღელესა ფშავლები როცა თავს მაიყრიანო,
შენს შვილებს დაჰპატიებენ, წინ სუფრას გაუშლიანო,
შენ შასანდობარს დალევენ, თასებსაც გამოცლიანო,
და ვემრე ხუთის დროშაით, საყდრის წინ გაილიანო,
მემრე კი იმის გარშემო ფერხისით მაილიანო,

დაიძახებენ შენს ლექსსა, ცრემლებსაც გადმოჰყრიანო,
ველარ მოგივათ ალექსი, ფშავში დეკა და ღვიანო,
იგლოვე შენივე შვილი, ფშავში დეკა და ღვიანო,
მიგიღეს სამოთხეშია, ხელეზსაც გაგიხსნიანო,
ბევრს ნუ იტარებ ხოშიავ, ცრემლებით, სილაღიანო,
ისრე მოზარდე შვილები თვალზე არ მოუწყლიანო.

224. შვილზე ნატირალი მათე თვარელაშვილისგან

შენ მხარტ ენაცვლოს შენ ბიძაი,
შავეთს თუ დაგაქორწილებენ,
ეჭიბ მეჭვარენ გექნებიან,
ჩვენი დავითო, ვაჟუნაი!

225. თამარ კოჭლიშვილის ნატირალი მეზოგელ ძალზე

რადრა აჩქარებ ჯავარაო,
კი-თუ მოგწყინდა თავის ქალი.
ყავლი გაგიღისთ დედა-ქალთა
ერთად ყოფნისი, საუბრისი,
ეხლა მორჩება ჯავარაო
ამის ყოფნა და ხსენებაი!

226. ნათელულზე ნატირალი

ჩემ თავ მოგიკვდეს ნათლიდედავ,
შენ ჩემზე მეტი რა მოგერგო?
შვილებს ერთუთრთი ვახოცინე,
შვილი მამკლავი შინავა მყავ.
ღმერთო, ეგ რალა მომარგიხე,
ღმერთო მაღალო, ცათა სწორო!

227. ნინოზე ნატირალი

შინაით უნდა მოტირალი,
რას ვის ემდურით მეზობელთა,
ძმავ ბიჭურო შაგენაცვლე,
შენსა ბინასა გადავხედენ,
კლდეთავსა ფერი აჰხდომიყო!

228. მამის ნატირალი შვილზე

შენთ კონკთ ენაცვლოს ბიძიაი,
ახალს არ იყავ დაჩვეულიო.

229. ძმარზე ნატირალი

გაიგონებენ ჩემ ჯალათნიო,
თავის დაესვასა, დალევასაო.
ჩემიმც ფერები დაუსხდებო
შვილის ცოლები მამასჩემსაო!

230. დედის ნატირალი

დედა იტირე, დედის ქალო,
განა თუ დედა გიტირებდეს.
გზის ძირში გადავარდნილ დედა,
ისევ გზის თავში შახდინე.
ნეტავინ ნატრი გამიცხადა,
ჩემი თამარი მიქნა ვაჟი,
მთაში—მთიბლებში გამეგზავნა,
ბარშია — მესვეურებშია!

231. ნათესავის ნატირალი

ჩვენისას ჩამაიაროდი,
ცხენს მოგცემთ კვირიკაისასა,
გათქმულსა ფშაველ-ხევსურჩია,

თოვს მოგცემთ აბიკაისასა,
პატრონის გულზე ნამართებსა,
ქალს მოგცემთ ბუბიკაისასა,
ლამაზსა წითელ კაბიანსა!

232. ცოლზე ნატირალი

დედაო, დედაშვილობასა
გამამიტანე გუდიოი,
ქალაიკ კარჩი გამამგვარე,
წავალ წავიყვან შირაქჩია,
კიდუებს მაინც მუაწოებ,
რა გაზდის ბაღლსა უდედოდა!

233. დედის ნატირალი

სიკვდილო მოკალ მარჯეკალი,
ჩემი ხოშარას გამამგზავნი.
მე ხო ხოშარას ვერ ვიქნები,
ბრაწზე ვერ ვაბამ აკავანთა,
დაგორდებიან, ჭალას წავლენ,
ტვინსა ვერ ვიკრეფ კალთაშია!

234. ნათესავზე ნატირალი

სიკვდილსამც მისცა ერთი ძმაი,
მემრე იმისი სიკვდილ მე მქნა,
ურჯულოთ მოვაკლენებდი,
გულზე ლეურელს დაუკრავდი,
შენფერა დედას დაუგდებდი,
აუტირებდი ოთხ-ოთხ დათა,
სანეფოდ ნაკერთ ახალოხთა,
მიწაში დავადნობინებდი,
წავგვრიდი ცოლსა ნანდაურსა,
ამოიყრიდი იმის ჯაერსა!

VI. სხვადასხვა

235. დაღამდა, ბინდი დაეცა

დაღამდა, ბინდი დაეცა, ჩობან ლექსობას შეექცა,
ცხვარს მგელი გამაერი, ვაცი გულ-აღმა დაეცა;
გავიქეც გაჯავრებული, ვაცს ერთი წიხლი ჩავეცა,
რა შიშიბელა ყოფილა, წამოფრინდა და გამექცა,
ჩემთან კი დიდი გული გაქვ, მგელს პასუხ ველარ გაეცა?!

236. ნიჭავინ მთაო მალალო

ნეტავინ მთაო მალალო ჩამოგაქცივა ქართა,
მათურა დანიჩნდებოდა, ქუჩის სოფელი თვალითა.

237. მეუცხოვები რაღამა

მეუცხოვები რაღამა ოხერო ტარიმანო,
აყალო-ღვიერიანებო, იერის პირებზე ჩალო,
აქ არც სოფლები ყოფილა, არცად სახლები მდგარაო,
ბინა სუ ბინაზედ არი, ცხვრების ფარები მდგარაო.
იქავ მერჩიენა ფშავშია დროება გამეტარაო,
წელწადსა-დ ქრისტეს დილასა ქალებს თხილ ჩაეყარაო!

238. ხომი

ჩამოვიარე ხომზედა, რამოდენია შარაო,
არც მოდიოდა ბეჭის ხმა, არცა ხვიოდა ჯარაო,
სუ ზარმაც დედაკაცები, ხომში რამ შამოყარაო,

239. არახიჯა

არახიჯას გახედენით, თავქვე მოდის დაწყეული,
სამივ თოკით დაუბამის: თუნგი, კოკა, სარძეული.
ნეტარ ემანდ როგორ გვარობს ან ბებერი, ან სნეული.

240. ეთერის სურულივითა

რარიგ კარგი ხარ ქადაო, გულ გიძე წურულივითა,
შაგჳამ და გულსა მამეგბი ეთერის სურულივითა.

241. ლახატო

ის კი არ მამგონდებოდა, მოგვივიდა სხვა დრუება,
ლახატოში გადმოვიდა არტნის საზოგადუება,
ჯალაფნ დამითაფწვერავდეს, დავსწვი მაგათ აფუება,
ერთ ქალ უკვენაფშავს გაჰყვა, არა მკითხა გათხუება,
— მამავ მე არ გავიხოვდები, — ჰე კი იმას მატყუებდა!

242. ცხვარი არ უნდა პატრონსა

ცხვარო არ უნდა პატრონსა, რა თოვლო ჩამასდიოდე,
ამაშინ შაუყვარდები, რა დოლო გამასდიოდე,
გორს იქით ბატენის ბლავილო, გორს აქეთ გადმასდიოდე,
მაჰქიოზბდი ვაც-ვერძო, კუნელო ამაჰდიოდე,
იწველებოდე შიშაქო, დიდ ყველო ამასდიოდე!

243. მთა ბაშრა

მთა გაშრა, ქეიშა გამოჩნდა, გამწვანდა მთა და ბარია,
სათრიალეთოდ დიიძრა ფშავლისად თუშის ცხვარია,
ქალაქის პირში მოდგების, როგორც ნავუბარ წყალია.
ამოვა ჯოჯიანშია, შამაათეთონა მთანია.

ზაფხული ისე წავიდა, ცას არ გავარდა ნამია,
შამოდგომა რო მოვიდა, აგრილდა მთა და ბარია,
ქაჩალგორიდან იყრება ღღლიანთ მამუქას ცხვარია,
ამოვა მაღალ მთაზედა, დაეცა თოვნა-ქარია,
უქეჩეს შემცხვარეებმა ველარ გაიგეს გზანია,

244. ჯარჯო

ჯარჯოვ ნუ მისდევ ჯიხვებსა, მოგინელებენ ტიალნი,
არ დაიჯერა ჯარჯომა, სხვაც ბევრ მამცდარა ჭკვიანი,
დილაზე ჩამაეპარა ჯარჯო ფეხ-წრიაპიანი,
გავარდა ჯარჯის მაეარი, კლდეებმ გააღეს ქრიალი,
ჯიხვმა დასთხოვა მუქარა: ჯარჯოვ ვერ გიყუა ზიანი!
წინ ჯიხვმა, უკან ჯარჯომა კლდეზე გადიღეს გრიალი,
გაგზავნა არხაოს წყალზე ყმა წითელპერანგიაანი,
ჯარჯო კი დედას მაჰგვარეს, ჯიხვი იქავ წევს რქიანი!

245. ხალხური „მეფხინტყაოსნიდან“

ქაჯთა ვზივარ ციხის წვერსა, თავი ღურბელთ მიმჯრია,
წინ მიდგა ოქროს ტაბაკი, ზედ კეიცის ხორცი მიწყეია,
ზედ მიძე დანა ჯაეარი, აღშასის პირი მივია,
მთელნი ღთიშვილნი მოიდნენ, ჯერ ჭამა არ დამიწყეია.
მოიდენ მეკიდობნენი, მესხი, ლეკი და თათარი,
იქ კიდობანი ააგეს, ქალი ჩასვეს დარეჯანი,
დაკეტეს, ზღვაში გადაუღეს, ზღვამ არ მოკლა, შეიბრაღა,
გავიდა გველის ღობეზე, შავმა გველმა — შავჭამო — თქვა,
წითელი გველი გაჯავრდა და შავს გველსა უქსიტინა,
თეთრმა გველმა თქვა ნუ შავჭამთ, მანათობელია ჩვენი.

246. ცაზი დამქრალან ღურბელნი

ცაზე დამქრალან ღურბელნი, მზე ამოვიდა ბნელადა,
მოვიდა ტელეგრამა; გმირებ გავიდენ ველადა.
ორი ხელმწიფე შეიბნენ ხმელეთის დასაჭერადა.

247. არ მემამები ზამთარო

არ მემამები ზამთარო სანახავადა თვალითა,
შენ მოსვლა მომავაგონდება, ხმით ავტირდები ბრალითა!

248. მუხაზე ჩიტი შამჯდარა

მუხაზე ჩიტი შამჯდარა, იძახის წიავ-წიავსა,
იმის ზუმბულზე თვირთვილი მაუბომ დილის ნიავსა.

249. არცარა გამითიბავის

არცარა გამითიბავს, არცარა დამიგულებავ,
არც გაპივლია მთაშია, თავიც არ გამიბრუნებავ,
სიზარმაცე და სიყროლე განა მე გამირჯულებავ!

250. დაიხულუზნებს არწივი

დაიხულუზნებს არწივი, ქარსა ჰგავ მალლის მთისასა,
დაეტევება ციკანსა, გაზდილსა კაი ყმისასა.
თქვე მამაძაღლის ოხრებო, ამაგს რად ებძვიო სხვისასა,
რადარ თავადა ნადირობო, შურთხს რადარ იჭერო კლდისასა?

251. კოფაზა თქო

კოფაზა თქო, დავიჭრები, წინ მიდგება ჩემი გრილო.
სხვა კი არა მეშველება, დამაყენეთ აქიმ ნინო,
გული სევდით შაკრული მაქვ, იქნებ კიდევ გავიცინო.
გულწასულმა, გულშეკრულმა, ეგებ ცოტა დავიძინო!

252. წელაურ დავითი

წელაურ დავით ამბობდა: მართალ ამომდის პირითა,
ქისტების ყარაული ვარ, თვალს ვავლებ წყაროს ბილიკსა.
მხარს მკიდავ პაპურ მაჟარი, ამოვსებული სინითა,
ტალ ოსმალისა ჩაუდევ, შიგ ტყვია ჩავდევ რკინისა.
ანდაკში გადაუხედნებ ყველა სადამო-დილითა,
ყველა, ყარაულ გაფუთხილდეს, არ იყოს დასაცლითა.

253. ჯორი

რაც ჩარგალს გაღმამიყვანეს, წელ ეხლა შამისრულდება,
შამამ ჯორ მამცა მზითვალა, — მაგის მეტ არა გერგება.
ჯორო დაგლოცა გამჩენმა, უნდა დაგიწყო შაქება,
ძუა-ფაფარში მორთულო, ზედ უნაგირი გაკვდება,
გიხდება ვერცხლის ოდნაღა თეთრ მოსართავებ ტანზედა,
სამ-სამის თასმის მაგიერად საბლები უზანგაზედა.
ცხენს ხო ჯორი ჯობ საფერხედ, ცხენს მალლად უნდა კმაყება,
ჯორზე საც გინდა შეეჯდები, ფეხსაც არ მინდა ალება,
ზელში არ მინდა მათარახი, ფეხთ რო შამოვჰკრავ—გაჰყეება,
ვირივით იორლა იცის, მაშინასავით დაჰყეება.
მცხეთით მაშინას ვაჯაბრე, ვატლინკე მიედანზედა,
მაშინას ჩემ ჯორმ გაუსწვრა, ქალაქში ჩავედ წამზედა,
გაჰკვირდენ ქალაქელები, ნეტარ საით რას მახვედა?
სადიურ უნაგირ ადგა, ყველას უნდოდა გაგება.
ერთ მენახშირე შამამხვედა, საფერხეს შამევეჰკრება,
მე უთხარ: როგორ გაბედე, ნეტარ რა თვალეზ აგება?
ეგ ჩემთვის გველის თვალსა ჰგავ, ფულზე არ დაიფასება,
ზო ხედავ, ფარჩა მიკიდავ, ფშავის-ხევ მინდა წალება.
ომ იცის გასაკვირალი, პირადმ რო შეემართება,
კუდიით აუწევს პრიცელსა, პულიმეტ გაიმართება,
თოფი აქვ კუდის ძირშია, არსად არ დაეკარგება,
პატრონას რჩევა არ უნდა, სუყველა გამაადგება,
გაუხმობს ფშავის კლდეებსა, რახან ერთუცზე დაჰყეება.
ზეესურებ ნუ მაშაირებთ, ნუ მწვერავთ სხვა და სხვაზედა,
ნურც მიშაირებთ ჯორასა, გათქმულსა ქვეყანაზედა.

254. ხთისო გორილაშვილი

ხთისომ თქვა გორილაშვილმა: ცრემლი ჩამავლის თვალზედა,
გამწირა წუთისოფელმა, როგორც კალმახი მშრალზედა.
შადიან ჩემებ სწორები ბედნიერ ცხოვრებაზედა.
გზისძირ ვარ გადავარდნილი, როდის დავდგები გზაზედა!

255. ნატარაშვილი

დავჯე დავწერე წერილი მაგ ტოლეშაის, ყელშია.
რად ჩამავდე უფალო, ნატარაშვილის ხელშია.

256. პავლე ჩიტუაშვილი

პავლემ თქო ჩიტუაშვილმა, ერთ სიტყვა მმართვეს ვალია.
კაცი ლოთი და ცოლ-ბოზი, სუ მუდამ შესაბრალოა,
მუდამ გარშემო ეხვევა დამწველი ცეცხლის ალია,
სულ მუდამ დარდიანია, უკულმ ჩაუქრის ქარია.

257. თესლი მიწას მივაბარე

თესლი მიწას მავაბარე, თესლი-დ მიწა ორივ ღმერთსა,
ესლა ღმერთმა თავად იცის მამცემსა თუ არ მამცემსა,
იმის მაღლი შეეწიოს, ყველას მისგან განაჩენსა.

258. სიყვარული და სირცხვილი

პავლემ თქვა ჩიტუაშვილმა გაციანებულის პირითა:
ცას ქვეშე დავდგა სასწორი სამის ლერწამის წბილითა,
სიყვარული და სირცხვილი ორივ ავწონე იმითა,
სიყვარულ მეტი მოიდა სირცხვილზე ათის წილითა.

259. ფათოლათ მერცხალა

ფათოლათ მერცხალაი ვარ, ურძნის ჯოხივით ლიპაო,
რა ცოლშვილნ მეხოცებიან, რაის ამბავსა მკითხაო?
ორასიანში ქერ მიძე, სამასიანში წმიდაო,
კარზე მიბრუნავს წისქვილი, დავფქვე რომელნიც მინდაო.

260. ფუნჩიამ თქვა

ფუნჩიამ თქვა — რა უნდა ექნა, უგონთა ვარ მთვრალივითა,
წამივიდა კვილობა, გაიარა ქარივითა,
გაღამავდო ხეყანამა ბაღში მწარეს სხალივითა.

დარდმა გული გამიგალა ცხენის ფეხზე ნალივითა,
თავმჯდომარევ, გენაცვალე, ნუ მალონებ ჯარიმითა,
ჩემთვის ჩამოკიდული ხარ ხევსურების ფარივითა,
საცა მნახავ, დამიყვირებ იალალის ხარივითა,
ფშავისხეცს შამეჩივ, ფუტკრის მონავალევითა.

261. მიმიშვით, გული მიმზიდავს

მიმიშვით, გული მიმზიდავს მე უფრო სატირელზედა,
ბაგას დამიბეს ერთგული ჯამბარა საკიდელზედა,
გამოვალ. ამბავს ვიკითხავ კარს გარეთ მეზობელზედა,
შინ შევალ, ვზივარ, ესტირივარ, გუბი დვას საგებელზედა!

262. კოხტა

ძნელად არ დამენახება ამპარტავანი კოხტაო,
აირმაი საყელოზედა, სახლის თავებზე ყოფაო;
კაც უნდა დიდთან დიდ იყოს, ცოტასთან კიდევ ცოტაო,
თავის სიყროლე ვერ იცის, კაცი ვერ მუა გონათაო.

263. ჩაფიქრდა გორილაშვილი

ჩაფიქრდა გორილაშვილი. ლექსებს დაუწყებს წერასა,
სანამდინა ვარ ცოცხალი, ბევრას კარვს ეაქმევ ენაოა.
იქნება მწერლად გამოვდგე ხთიდან მოველი შველასა.
ეს ცოტა დამიწერავის, მემჩრე დაგიწერთ ბევრასა.

264. საყორნით გამოხედულა

საყორნით გამოხედულა სათიბთ ველებსა ეხედაო.
იქნება ველარ მოვიდე. ჩემი რა ვაგებოა.
მაჰიგონოდით სწორებო, დამიტიროდე დედაო.
გამწყრალი შვილის ტირილი დედას არ შაუხდებაო.

265. თუ გელიწნება, ილიწნე

თუ გელიწნება, ილიწნე, ფადლაურს შამეყარეო,
მამეც ვაშლი და კაკალი, ყურძენიც ჩამეყარეო,
თუ მოყვარე ხარ, მიმოყვრე, თუ არა — გამეყარეო.

266. იმერლიწვილი

ტოკამ თქვა იმერლიწვილმა, კაი ბიჭუნდა ამ დროსა,
კაი ცხოვრება უნდარის უძმოსა-დ ხელათ მარტოსა,
თარუამ ფურებ დამიბა, ვერ ვიცნობ ყველსა-დ ხაჭოსა,
პირმზითის თივას კი უთიბ, შიგ ურჩევ საწოლ-სადგომსა.
ავზიდნებ, ეელარ ადგება, ჩემ გულ მიაქვის საგონსა.
ჩემ ცოლ დაჯდება, ფეხთ დასწვდის, — ღმერთ თავად მამცემს
სარჩოსა,

შამაჰჩევევა ფარხაი, უზიდავს სარკე-საპონსა,
დიაცო, ფარხას დაეხსენ, თორე შავს ვირზე შავსომსა!

267. დას მიუტანე ამბავი

გაფრინდი შაო მერცხალო, შაჰყევ არაგვის პირსაო,
დას მიუტანე ამბავი გადაყარგულის ძმისაო,
წვრილად უამბე ამბავი ფშავ-ხევსურეთის მხრისაო.
ხვარ გადმოიდა ლაშქარი, ლაშქარი ქისტებისაო,
წყემსებ ხვარ დაგვიწიოკეს, ბაჯი აიღეს ცხვრისაო.
ან ხვარ შაჰწევანდა ჭალები ღელე-ლაშარის ძირსაო?
ტყემ გამოუშვა ფოთოლი, არაგვიც ჩამოქრისაო,
მერცხლებ იკეთებს ბუღესა, გუგულებ იძახისაო.
ემა ჩემ ნადობს უთხარით, აფრაქ ნუ არის ჭკვითაო,
ლეკმით დაუბარებაე ხელათ ზურაბის შვილსაო.

268. ბეტისჩდილს

გამოზენება არ მწადის, ოხერო, ბეტისჩდილაო.
ქუგრას დავჰპარე ქვაბები, წამოვიტანე შინაო,

ჯვარ-ძირ მიწაში ჩავეყარე, მიწა ვაყარე ხშირად,
ჩემები სახლსკაცები, ძუგრას უდიან შინაო:
— ქვაბნ დაეხელენით ძუგრაო, ქურდ კი არ ვიციტ ვინაო.

269. მუშტათი ჭრელა

ამბობდა მუშტათ ჭრელაი, დამიფუდულდა შვილები,
ლასტიკის ახალუხები, გარეთ მოსკოვის ღილები,
ყაჭით ნაქსოვებ ჩოხები, დადიან დადრეცილები,
ქულები ყაზახურები, ერთს გვერდზე დახურვილები.
ყველათ იყიდეს ცხენები, ოთხითავე დაქედილები,
ათ თუმან ანტონას მისცეს, მე გარეთ დამდის ტილები.

270. კახო, არ მინდა შენ ღვინო

კახო, არ მინდა შენ ღვინო, არც შენ მოხარშულ ლებოო,
წავალ, დუქანში დავდგები, კიდევაც დავითვრებიო.

271. ტყვე

რა ვქნისა, ციხე ავაგი, ჯავრი კარებად მიბია,
შიგა ვზივარ და ვიძახი, თავი ღურბელთა მიბია.
წინ მიდვას სუფრა სევდისა, ზედ კვიცის ხორცი მიწყვია,
ზედ მიძე დანა ჯავარი, ბრინჯაოს ტარი მივია,
საქმელად ველამუნები, რჯული ვერ გადამიგდია.

272. კოდალა

წამოვალ სანადიროდა ტარიმანაის ძირსაო,
კოდალა შამამეყარა, გამაბქერქავი ხისაო,
დავადევ თოფის ლიშანი, ნაბუერ ჩამოდისაო.
ავახორავე ტყავ-ხორცი, მალლა ხეზედა ჰკიდაო,
ახლა ბინაში წამოველ, ცხენების წასხმა მინდაო.

273. უნდა დავსწერო წერილი

უნდა დავსწერო წერილი მაღლა მთით, დაბლა ბარითა,
მშვიდობით იყავ, ახადო ველარა გნახავ თვალითა,
ნეტარ რაჩიგად გავიძლოთ, არ გვეძინება ღამითა.
ან კი სიცოცხლე რად გვინდა, ღლე-ღამე მუდამ მწარითა,
აქ ვერაფერსა ვხილულობთ, მასკვლავთ ვხილულობთ დაბლითა.
გალმა-გამოდმა კლდეები ატირდა ჩვენი ბრალითა,
წაწადა ოხერ-ტიალი ჩამ მიდის ბობოქარიითა,
მზე ჩვენი გაუყოლებავ, დამწველ-დამდნობი ძალითა,
მზე დაგვაიწყდა, წავიდა, მთვარემც გვაჩვენა თვალითა,
დედის ხალაზით გავიძლებთ, რო დაგვიწვება ღამითა.
მშვიდობით, გამარჯვებითა, დავსწერეთ სხვების ჯავრითა,
გულს გაგვაცინებს ვერვინა, ვერვინ გვაჯობებს გვარიითა,
ლექსის დამწერი ქეთო ვარ, სილაღიანი ძმითა.

274. ხუმარა

ხუმარაი ვარ ბადათი, თალღივერდაი მქვიანო,
ხევისბრებმ დამიბატაჯეს, გვერდითაც დამისვიანო,
ქალის ქოტრებსა ვბარევედი, იმეებმ რა იციანო.
მე ნახევარას მასმევდეს, იმათ კი აივსიანო.
აეაჰმე ჩემო ნასხებო, ხინკალო, დამცდი წვნიანო,
კუკანაი და ნანაი ღამფებით ეძებდიანო,
ჩემ ცოდვა აივას ჰქონდეს, ვინც ჩხუბად გახადინაო.

275. დასტური

დებელაშით წამოვედ, დასტურად დავდეგ ფშავშია.
შაერსწარ ცისკარ გაღებას. სუ ლაშ-დაღრენილ დავრჩია,
ე ჩიუნ მაიდა ნათელი. შესიებული ტანშია.
შეშინდით, ჭაფნაგელებო, ღუზბელ რო გაჩნდეს ცაშია.
თოვნა არ ჩამოგირიოსთ, ან სეტყვა ყანა-ძნაშია.

276. შინშთა შვილნი

ვინა ნახა შინშთა შვილნი, ერთად ნაწოლნ-მძინარენი,
მზემა ნახა, მზე დაბნელდა, წყალნი დადგეს მდინარენი.

277. ხატში წასვლა

ჩემ ჯალაფნ ხატში წავიდენ, მიდიან დელე-ლაშარსა.
მე აქ მარტუა გამწირეს, მაკვლეკინებენ აიღარსა.
მეშინის მაგონდება, თოვლს როცა ჰნახვენ ნაქარსა.
გორევედეს ლუბა ცხვარაა, არა ხყურებდეს ბატკანსა,
აღარა ეშველებოდეს. აჰმევდენ სადილ-ვაშაშასა.
იმის გამხმარსა ძვალესა ძაღლებს უყრიდენ სამხარაღა.
დაუქულიც გაუთავდება, ვერც თავად ჰამენ ვახშამსა,
ცარიელასაღ დახრავენ ი ხაჭოს კვერას გამხმარსა.
არცრა ხატშიით მაუღავ, სხვებ შალუქამდეს ქადასა.

278. უბაილათ პაპიროზ დავსწვი

უბაილათ პაპიროზ დავსწვი, ბუსურთ ქადაგ-მკითხაობა,
ცულის ცოლის წურთენა დავსწვი, ლუბის ძროხის ყინტრაობა.

279. მთვრალა

თქვენ მტერთად აისეთაი, მთვრალას რო აღვას ავი დღე,
თელავში დაქერილი ვარ, ციმბირში უნდა წავიდე,
ველარ წოვხარშე ხინკალი, ვერც წელწად დილა გავიგე,
ველაოცად ბოსელში შავედ, ქვეშ ქერის ჩალა დავიგე,
ველარცად დავსწევ ქალთანა, ხელი უბისაკ წავიდე,
ველარც სწორებში გამოველ, კაფია ველარ დავიწყე,
დედა-ჩემს ეგრე უთხარით, წავედ, შენ ჭირი წავიდე!

280. ჩემ ცხენ არა ზამს თივასა

ჩემ ცხენ არა ჰამს თივასა, ჩალა-ბზეს ცეცხლად ედება,
მსხვილით არ დგება ბაწრითა, წვრილით კი არ დაზეზდება,

ცოლი მყავ კაიხ ხელისა, რა ჩოხა დამიძველდება,
პირით წაიღებს ლუკმასა, იმას არ იტყვის: თენდება,
დილას ფარტენას გაიბამს, წუხრამდინ გაუგძელდება,
მიმალავს მკითხავებთანა: მიზეზისა მკირს, მერგება.
შენ წადი ჩემო დიაცო, რა ჩუშტებ დაგიძველდება.
თეთრ წინდა, ბალნის ბაწარი. რაკი არ შაგიშვენდება.

281. ზრელა უძილაური

ფშაველ იამბობს ლექსებსა, დაგიჟოლისთ საზანდრულადა,
შირაქის მიედანზედა ჩამოვა სადგანდურადა.

აქ ჩამაპლალავს ცხვარათა, გამოვა მარახულადა.

ჭრელო ვარ უძილაური ტანი შამიგავ კულასა,

ნამგალა გოგოლაურ მყავ, ეძახან გოგოთურასა,

ვერ აშინებენ თათრები, მხართ ვიდებ მაძახურასა.

ქალი რო ქმარსა მიჰყვანდეს, არავინ დააბრუნასა,

ჭრელებს ბაღდადებს მაართმენ, ჭიჩილას მასახურადა,

ჭრელო მიჰყავის ციმბირსა, აღარ ამბობენ ბრუნვასა.

ჭრელოს დაჭერას გაიგებს, დაიწყებს წყევა-კრულვასა.

უთხროდით ჩემსა ნადობსა, ნუ ვის შაუტევეს გულადა,

იქავ მოალის ჭრელოი, რო გავა გაზაფხულადა.

შასოდით სადღეგრძელოი, არაყს რო გამასწურავთა,

თუ არა, შასანდობარი, იქნება სულეთ ბრუნავსა,

ან აიხ მაინც უთხროდით: შაუნდნას შამამბრუნავთა!

მთქმელები და განმარტებანი

ხემსურული ლექსები

1. ხ ა ხ ი კ ა უ რ ნ ი — დათვია მგელიკას ძე ლიქოველი, ს. ქობულო, 1937 წ.
 2. ბ ლ ო ე ლ ბ ე რ დ ი ა — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
 3. ხ მ ა ლ ს — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 4. ხ მ ა ლ ი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 5. ჩ ო ხ ს დ ა ი ბ ა დ ა ა რ წ ი ე ი, — ადადა ლიქოველი, ს. აკუშო, 1937 წ.
 6. რ ა ტ უ რ ფ ა ნ ი ხ ა რ თ, ვ ა შ კ ა ც ნ — მარტია იმედას ძე წიკლაური, ს. როშკა, 1937 წ.
 7. ბ ო რ ო ლ ა ს ე რ თ ი კ ო შ კ ი დ გ ა ს, მამუკა გიგეას ძე კინჭარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ.
 8. ე ი ნ ა თ ქ ო დ ი კ ლ ო ს დ ა ლ ე ვ ა, — მინდია ლიქოველი, 1937 წ.
 9. ხ ა ხ მ ა ტ ე ლ ე ბ ი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 10. ა ბ უ ლ ი ს ქ ო რ თ ე შ ი — დათვია მგელიკას ძე ლიქოველი, 1937 წ.
 11. ნ უ ზ დ ი დ ო ბ თ, ჩ ი ტ ნ ო ქ ე დ ა ნ ნ ო, — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 12. თ უ შ ი ზ ე ზ ე ა — ადადა ლიქოველი, ს. აკუშო, 1937 წ.
 13. ზ ე ზ ე ა გ ა ფ რ ი ნ დ ა უ ლ ი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 14. რ ო შ კ ა ს ზ ი ს ჩ ა გ ე ი რ ი ლ ა ი — დათვია მგელიკას ძე ლიქოველი, 1937 წ.
 15. ხ ა რ ე ბ ა ე ჯ უ ე ლ ა უ რ ო — ბეეიტა ადიას ძე ქერაული, ს. ხაღუ, 1937 წ.
 16. ნ ა რ ო ვ ა ნ ე მ კ ი დ ი ყ ა ნ ა ს ა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 17. ხ ა ხ მ ა ტ დ გ ა ს ჩ უ რ ჩ უ ლ - ყ უ რ ყ უ რ ი — დათვია მგელიკას ძე ლიქოველი, 1937 წ.
 18. შ ა ტ ი ლ ი — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
 19. ნ ა რ ჩ ე ვ ი ხ ე ე ს უ რ ე ბ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
- ლექსში მოხსენებული „სმა“, ძველი ხევსურული ჩვეულება იყო. ს მ ა ს მართავდა გამდიდრებული ხევსური. იგი მოხარშავდა ძალიან დიდი რაოდენობის ლღს, მოიწვევდა ხალხს ყველგანიდან, სადაც ხმას მიაწვდენდა და ერთი კვირის მანძილზე ნადიმობდა. ს მ ა შ ი ყველა წავიდოდა, ოღონდ სტუმრად მისულებს ყოველი ოჯახიდან თითო კონა შეშა უნდა მიეტანათ. ს მ ი ს გამმართავი კაცი ხევსურეთში სახელგანთქმულად ითვლებოდა. იყო შემთხვევა, რომ ზოგიერთი სამ წელიწადში ერთხელ აწყობდა ს მ ა ს.
20. კ უ რ დ ლ ე ლ ა თ კ ე ი რ ი კ ა — დათვია მგელიკას ძე ლიქოველი, 1937 წ.
 21. წ ი ქ ა ჯ ა ლ ა ბ უ რ ი — ადადა ლიქოველი, ს. აკუშო, 1937 წ.

22. ბადა — გიგია ნათელიძის ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1938 წ.
23. თუ ში ფუნჩა — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1938 წ.
24. გორელაური — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
25. კახეთში გადასული ორ — აპარეკა ბაჭუას ძე ლიქოელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
26. დასხდეს. დარიგდეს ხეცხური, კუკუა არაბული, ს. ბაქალიგო, 1946 წ.
27. აღუდა აღექსაური — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
28. ფხიტიშ მავიდეს წერილი, ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
29. ხახაბოს ქყივის ლურჯაი, — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
30. კარისთავ ხვადმა შაშქყიელა — იგივე, 1937 წ.
31. თოფო, ვერხოვან ბუჩაო — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აპე, 1937 წ.

ბუჩა სახელგანთქმული თოფია ხეცხურეთში, ღომელსაც თურმე ძალზე დიდი ტყვია და ბევრი წამალი ჰქონდა. ასეთი თოფი ს. გუროში კიდეც ჰქონიათ თურმე ბათაყათ. ლექსში ნათქვამი: „კვირობენ რუსის შვილები“ — შემდეგს გულისხმობს: როდესაც აღექსანდრე ბატონიშვილის დასაქვრად მოსულა ჯარი შატილში, ამ თოფით უბრძოლიათ „რუსის შვილებთან“ შატილელებს.

32. სანაგის სანაგი — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 33. ჯოჯოლიკანი — ხახონ თაძიას ძე ლიქოელი, ს. ჰალაისოფელი, 1937 წ.
 34. დაგლიენათ, გულუხისძენო — გიორგი ნათელიძის ძე კინჭარაული, სოფ. შატილი, 1937 წ.
 35. ლეკეთით ლეკნი წამავლენ — ხახონ თაძიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 36. შვილნი თუ გყვანდან ბეგრანი — გიორგი ნათელიძის ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 37. აღაზნის თაო, ტიალო — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 38. ნისლო, თუ ჩემი ძმა იყავ — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 39. თუ შები — ჩაწერილია მისგანვე 1937 წ.
 40. ხოლიგა ლიქოელი — იგივე, 1937 წ.
 41. ვეშაგნი — იმედია მარტის ძე წიკლაური, ს. რომა, 1937 წ.
 42. კიბალაური — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
 43. ხირჩლა ბაბურაული — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 44. ბაბურაულის სიკვდილი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
- ხირჩლა ბაბურაული უკანასკნელად მითხოში ყოფილა წაუღი სისხლის ასაღებად. დასდევნებთან ამისშვილნი, ამისშვილს სუიკას მთაში პირველს ჰქონია ჩახმახიანი თოფი, რაც ხირჩლას არ სცოდნია (მანამდე ტალკევისით უკიდებდნენ აბედს ცეცხლსა და იმით აფეთქებდნენ თოფის წამალს). ხირჩლას უთქვამს: სანამ შენ ცეცხლს გააკვესებ, მანამ მე ბოლოს მოგიღებო და ხმლით დასტევივია. სუიკას დაუსხლეთა თოფი და ბაბურაული იქვე მოუჟლავს.
45. მითხოს აღდი ჯობ მამაცად — დათვია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.

46. ხ ე ვ ს უ რ ნ ი ა რ ლ ო ს — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
47. ლ ე კ ე თ შ ი ტ ყ ე ე ბ ა დ ა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
48. მ ი თ ხ ო ვ ე ლ თ დ ა უ ბ ა რ ე ბ ა ე — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
49. ლ ე კ ი ჩ ა გ ვ ი რ ი ლ ა — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

50. ლ ე კ ი ლ ე კ ე თ ი თ წ ა მ ა ე ლ ე ნ — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
51. ლ ე კ ი ს ლ ა შ ქ ა რ ი კ ი ს ტ ა ნ ზ ე — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.

ლექსში აღწერილი ბრძოლის დროს, მთქმელის გადმოცემით, მოუვლავთ ლეკის ბელადიც, რომელიც ძალაზე ლამაზი ყოფილა. თავიანთი მკედრების წასაღებად მოსულ ლეკებს ბელადის დედაც მოჰყოლია; როდესაც ხმლით მოკლული შვილი უნახავს, უთქვამს: ახია ჩემი შვილისათვის სიკვდილი, რაკი სხვა კაცი მოერიათ. ამას რაით მოზულებილი წმინდის პურის მეტი არაფერი უქამია და თუ სხვამ აჯობა, სატირლად არც ღირსო.

52. ღ ო ქ უ ს ი ძ ა ბ ა გ უ ე უ ლ მ ა — იგივე, 1937 წ.

53. გ ი ვ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ. ლექსში მოხსენებული ბ ა ლ თ ი ქ ის ტ უ რ ა დ ნ ა ნ ჯ ა ლ ს ნ ი შ ნ ა ვ ს .

54. ტ ე რ ე ლ ო ს რ ა მ ბ ბ ა ე ი ა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.

55. ხ ო ს ი ტ უ რ ი ძ ე — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

56. ფ ხ ო ვ ე ლ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

57. ყ მ ა ქ ი რ თ ა გ ა ც ო ფ ე ბ უ ლ ი, მთქმელი იგივე, 1937 წ.

58. ნ ე ტ ა რ ა რ გ ა ხ ყ ი ღ ი ა ნ ა ე — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

ძველი ხევსურული ჩვეულების თანახმად, ციხე-სიმაგრის აშენების დროს საძირკველში — ლიბუში უნდა ჩაეყოლებინათ სახელოვანი მეომრის ხმალი, რაზედაც საუბარია ლექსში.

59. თ ე უ ე ბ ი ს გ ა ლ ა შ ქ რ ე ბ ა ლ ე კ ე თ ზ ე, მთქმელი იგივე, 1937 წ.

60. უ ლ ა კ ა უ რ ნ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

61. ნ ა ს კ ე ა უ რ ი ს ძ ე — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

62. ც ი ც ქ ა დ ა დ ი კ ი შ ვ ი ლ ი — იმედა მარტიას ძე წიკლაური, 1937 წ.

63. ხ ა ხ ა ბ ო ს რ ა მ ბ ბ ა ე ი ა — დათვია მგელიკას ძე ლიქოკლი, 1937 წ.

ძველად ხევსურეთში იცოდნენ თავისი მიცვალებულისათვის მტრის შეწირვა. სიზღლის აღების დროს დამნაშავეს მაგივრად შეეძლოთ მოეკლათ მისი ძმა ან ბიძაშვილი, თუ იგი მკვლელზე უკეთესი იყო და ის შეეწირათ. როდესაც სისხლს ხევსურეთის ფარგლებს გარეთ იღებდნენ (ქისტეთში, ლეკეთში და ა. შ.), ნათესაობას არ აქცევდნენ ყურადღებას. მოსაკლავად არჩევდნენ საუკეთესოს ვინც არ უნდა ყოფილიყო და მას სწირავდნენ თავის მიცვალებულს.

64. ქ ი ს ტ ი ა მ ა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.

65. დ ა დ ი ღ დ ა მ ი თ ხ ო ვ ე ლ ე ბ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

66. ქ ი ჩ ბ ა რ ა უ ლ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.

67. კ ი ს ტ ა ნ მ ა ე ი დ ა ლ ა შ ქ ა რ ი — ხახოს თაძიას ძე ლიქოკლი, ს. ჰალაის-სოფელი, 1937 წ.

68. ლ ე კ ე ბ ი ლ ო პ ო ტ ა ს — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.

69. ქ ა ე ჩ ი ა ტ ი რ დ ე ს დ ე დ ა ნ ი — მგელია გაგას ძე ჰინჯარაული, 1937 წ.

70. თ ა თ ა რ ი ჯ ა ლ ა ბ ა უ რ ი — გიგია ნათელიძის ძე კინჭარაული, 1938 წ.
- შატალიონ ჯალაბურთა დასახოცად ფშავლები მოუყვანია საგინა გიორწმოდელს, რომელიც ჯალაბურთა სიძე ყოფილა. ჯალაბურთა მას მასხრად იგდებდნენ თურმე, რამაც აიძულა იგი ცოლისძმები ფშავლებისათვის დაეხოცინებინა. მოუკლავს ხუთი ჯალაბური, საგინა კი ფშავში გადახვეწილა. მისი ჩამომავლობის კაცი ხახონიშვილის გვარით დღესაც ცოცხალია ფშავში, სოფ. გოგოლაურთაში.
71. ყ ო რ ა ნ ს — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
72. მ ი თ ხ ო ს ხ კ ა ზ მ ე ბ ე ნ ც ხ ე ნ ე ბ ს ა — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
73. თ ო ფ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
74. მ ა ც ნ ე მ ა ვ ი დ ა შ ა ტ ი ლ ს ა — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
75. მ ზ ი რ ი ა ხ ვ ა თ ი თ გ ა მ ა ვ ა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
76. კ ო ნ თ ი ო — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
77. ხ ო შ ა ქ ი ს ტ უ რ ა — იგივე, 1937 წ.
78. ქ ი ს ტ ი ყ ა ნ კ ი ა — იგივე, 1937 წ.
79. გ ა რ ა თ უ რ მ ა ნ ა უ ლ ი — იგივე, 1937 წ. შატილელ ჯალაბურებს თავს დასხმია ფშაველ გარა თურმანაულის ლაშქარი. ჯალაბურთა მხრიდან თერთმეტი მოჰყვარა. მეთორმეტე კი მათი მწყემსი. დახოცილან ფშაველებიც. დიდი ხნის მტრობის შემდეგ ფშავში—ლაშარის ჯვარში მომხდარა შერიგება, სადაც ქისტების წარმომადგენლებსაც კი მიუღიათ მონაწილეობა. ფშაველების სისხლი მეთი მოსულა. შუაკაცებს იმდენი კენჭი აუღიათ, რამდენიც მეთი მკვდარი ფშაველი იყო და ლაშარის ჯვარში ქვის ქვეშ ჩაუყრიათ, ნიშნად სისხლის პატიებისა. შემდეგ ჯალაბურთა ორი ყმაწვილი მოუყვანიათ და ლაშარის ჯვრის ყმად დაუყენებიათ, საბოლოო შერიგების ნიშნად. მათი ჩამომავლობა მისარიაშვილის გვარით ფშავში დღემდე ცხოვრობს.
80. ხ ა ხ მ ა ტ ე ლ ბ ი — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
81. გ ი გ ი ს ც ი ხ ე — ბეიტა ადიას ძე ქერაული, ს. ხაღუ, 1937 წ.
82. ქ ი ს ტ ი ხ ა წ ე — ბაძია მგელას ძე ლიქოკელი, ს. ბოქჩილო, 1937 წ.
83. ფ უ ნ ჩ ა თ ჯ ა მ რ უ ლ ი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
84. თ ო რ დ ვ ა დ ა ვ ა ჯ უ ზ ძ ე — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
- ლექსში ნახსენებია „კვეთილში ჯდომა“, რაც შემდეგს ნიშნავს: თუ ქალი საქმროს დაწუნებდა, ვაჟს შეეძლო საცოლესათვის აეკრძალა გათხოვება მასზე, ვისზედაც ეჭვი ეპარებოდა, ან იმ სოფელში, სადაც მერტოქე ეგულებოდა. თუ ქალი მაინც გათხოვდებოდა, მაშინ საქმრო მის წამყვანს მოსაკლავად გადაემტერებოდა.
85. წ ო ვ ა თ მ თ ა — ხახონ თაბიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
86. ე ლ ო ს ა ტ ი რ დ ე ს დ ე დ ა ნ ი — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
87. ყ ო რ ა ნ ს — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
88. ქ ა ლ უ ნ დ ა უ რ ი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
89. ბ ო რ ბ ა ლ ა ყ ე ფ დ ა ყ ო რ ნ ე ბ ი — ხახონ თაბიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
90. ა ლ ი ს გ ო რ ი ს თ ა ვ ხ ა რ ი წ ე ვ ს — იმედა მარტიას ძე წიკლაური, ს. როშკა, 1937 წ.

91. ფარსმან, საზიკის წერილა—მინდია ლიქოელი, ს. კალაისოფელი, 1937 წ.
 92. გაზაფხულ კალაის პირთ—დათია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 93. ბადურიკანი—გიგია კინჭარაული, 1938 წ.
 94. სიმამგრით ჭიხვი ჩამაქა—დათია მგელიას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
- ასეთი ლექსის სიმღერა იცაან სტუმრიანობის დროს, თუ ვინმემ აწყენინათ, მის გამოსაჯერებლად — სასენოდ ჩხუბის გამოწვევის მიზნით.
95. ხეცხმელის კალა—მთქმელი იგივე, 1937 წ.
 96. ნიათ ნია — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატალი, 1937 წ.
 97. პირთა დვინიან ჩიოდა—მინდია ლიქოელი, 1937 წ. თავისი მიცვალებულისათვის შეწირვის დროს შემდეგ სიტყვებს წარმოთქვამდნენ: „უნცროსიმე ხარ, ჭლანთამც უბნადაც, წყალსამც უზიდაც“. მორწმუნე ხევსურის წარმოდგენით შეწირული საიჭიოს იმის მსახური იქნებოდა, ვისაც შესწირეს. თუ შეწირვა ხევსურეთის შიგნით ხდებოდა, მოკვლა აუცილებელი არ იყო, შეეძლოთ ხანჯალი დაერტყათ მკვლელის შორეული ნათესავისათვისაც კი, სისხლი გამოედინათ და ისე შეეწირათ. ხევსურეთს გარეთ კი შეწირვისათვის აუცილებელი იყო მოეკლათ მტრის მხრივ ვინმე.
 98. ხუტუნის ძე — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 99. თაგბერა გიჩალიშვილი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
 100. გაფრიანდაული — მინდია წიკლაური, ს. როშა, 1937 წ.
 101. თუში ქორთეშა — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აქე, 1937 წ. ლექსში ნათქვამია „გუღლიდად დაჭდა ჯარზედა“. ჯარზე, ე. ი. მამაკაცთა ჯარობაზე ჯვარში ან დღეობის დროს სახლში, გუღლიდად ის დაჭდებოდა, ვისაც სასახელო რამ ჰქონდა ჩადენილი.
 102. კარში — მინდია ლიქოელი, 1937 წ.
 103. წოვთასხუცის ციხეო — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
 104. გიორგი მთვრალაიშვილი — აბარეა ბაქუას ძე ლიქოელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
 105. გაგაის ძოძი, — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 106. ციდან ჩამაწვა ღურბელი — იგივე, 1937 წ.
 107. იოსებ ხარანაულსა — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 108. ხედია ჭალაბაური — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
 109. მანგიათ ბეწიკა — ადადა ლიქოელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
 110. ლექსებ ვიამბათ, ფანდურო — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, 1937 წ.
 111. ქისტების დაცემა შატილზე — გიორგი ჩალხის ძე კინჭარაული, ს. ლემაისკარი, 1938 წ. ლექსი ბაბუა კინჭარაულს გამოუთქვია.
 112. ახალის ციხე — ჩაწერილია მისგანვე 1938 წ. ავტორიც თვითონაა.
 113. არხვატო, ჩემო სამშობლო — ლექსი ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს. ნათქვამია 1913 წ. ჯარში ყოფნის დროს.

114. მამუკაო და სადარავ — ბალათერა გიორგის ძე არაბული, ს. ბარისახო, 1938 წ. ლექსი ნათქვამია წიქა კინკარაულის მიერ.
115. ერეკლე ბატონიშვილი — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ლექსში მოხსენებული ბიჭურათ აბა ს. ბლოდან ყოფილა, სახელგანთქმული ძალ-ღონითა და ხმლით.
116. ერეკლე დაჯაბალხანი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
117. მთფე ერეკლე — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
118. ალექსანდრე დაჯაბალხანი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
119. აკუშოს ლაშქარმავიდა — იგივე, 1937 წ.
120. ზურაბი — იგივე, 1937 წ.
121. ზურაბ ერისთავი — მინდია ლიქოკელი, 1937 წ.
122. ბედიანაიძე დავდეხის — დათვია ლიქოკელი, 1937 წ.
123. ბაცეს მიუდგეს სუმბატას — ბაძია მგელას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
124. ნიკოლოზის ჩამოგდება — გიორგი ჩალხის ძე კინკარაული, ს. ლე-ბაის კარი, 1938 წ. ლექსი ეკუთვნის სუმბატა კინკარაულს.
125. დიკური — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
126. ქალი წყემსობად წალალეს — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
127. სვილის მამკალი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
128. ნარუსალი — იგივე, 1937 წ.
129. ქალ-ვაჟებს — ლექსის ავტორია ბიძურა კინკარაული, რომელიც ხევსურული სწორფრობის წესებს აღუქმებს.
130. გიამბობთ ქალ-ვაჟისას — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, 1937 წ. ავტორი თვითონვე
131. რაივქენ, რამამივიდა — ჩაწერილია 1937 წ. მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
132. ქალო, ნუღღქსობ მეტადა — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, ს. გუდანი, 1937 წ.
133. ელჩი — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
134. მჩეჩელნი — ბაძია მგელას ძე ლიქოკელი, ს. ბოქჩილო, 1937 წ. „მჩეჩელო ზეყრა“ ზამთარში ღამით იციან. იმისათვის, რომ ქალებს ძილი არ მოეციდოთ „ციცხლმგზედ“ მოჰყავთ ახალგაზრდა მხიარული ვაჟი, რომელიც მოვალეა გაართოს მჩეჩლები.
135. ტიალო ჩვენო არდოტო — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ. ხევსურეთში სწორფრობის წესით ზღებოდა; შატილის მხარეს ვაჟები მიდიოდნენ ქალებთან სასწორფროდ. არხოტში, ჯუთასა და პირაქეთ ხევსურეთში კი ქალი უნდა მიხუთიყო ვაჟთან დასაწოლად.
136. წუხელი ვნახესიზნარი — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
137. ძმობილი — მამუკა გაგას ძე კინკარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ.

138. ქალაქი, შედედა მამკეღარო — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
139. ცხენისა მამწონის სიმალე, ბაძია მგელას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
140. გავხედენ ბიბლოვანასა — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
141. პატარავე ჩემო სოფელო — გიორგი ახალს ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
142. სწორფერს, — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
143. ქალ-ვაჟის გაბაასება — მთქმელი იგივე, 1937 წ.
144. რაკარგაიხარ, დიკურო — ხახონ თაძიას ძე ლიქოკელი, ს. ქალაისსოფელი, 1937 წ.
145. ჯუთელთქალეხ — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ლექსი ნათქვამი ს. ჯუთაში მცხოვრებ ბუწინა არაბულსაგან.
146. წყუმსობად წამასულნოროთ — ბერდია ზეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ.
147. ქალ-ვაჟის გალექსება — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
148. ბათაკათ გიგიას — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, ს. გუდანი, 1937 წ. ლექსი ეკუთვნის გიგიას სწორფერს ს წინხადუში მცხოვრებ ნათია არაბულს.
149. დაღბერნა უკენაურმა — ბერდი ზეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ.
150. აიმილიშნობით ვიამბე — ლექსი ეკუთვნის ს. ამლაში მცხოვრებ ლელა მარაიძის ასულ წიკლაურს (1913 წ.). ნათქვამი ალ. ოჩიაურის ჯარში წასვლასთან დაკავშირებით.
151. ქალო, ნუ მიქებ ძმობილსა — ლექსი ნათქვამია შიშია ხირჩლას ას. წიკლაურისაგან (ს. ამლა) — 1910 წ.
152. მაგიდის სალდათობაი — ლექსი ნათქვამია ალ. ოჩიაურის ჯარში წასვლაზე მისი სწორფერი ქალის მიერ 1911 წ.
153. რახელ შეილ გამაუვიდა — ლექსი ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, რომელმაც ხევისურული ადამი დაარღვია და მეზობლის ქალი მოიტაცა. ლექსი ან ამბავს ეხება.
154. გულში ლექსის თქმამწადიან — გიორგი ჩალხის ძე კინჭარაული, ს. ლეხაისკარი, 1937 წ.
155. ათერს — ლექსი ნათქვამია გარსია ივანეურის ძე ოჩიაურის მიერ 1909 წ. თავის დობილზე.
156. ქალს — გარსია ოჩიაური, ს. ახიელი, 1939 წ.
157. სალდათის დანაბარები — ზვიადა ლიქოკელი ს. აკუშო, 1937 წ. ლექსის ავტორია ხახონა ლიქოკელი, რომელმაც ეს ლექსი ჯარიდან გამოგზავნა.
158. ლექსის იტყვის ნარუსალაი — ბეკიტა აღის ძე ქერაული, ს. ხადუ, 1937 წ. ლექსი მისი ნათქვამია 1912 წ. ჯარში ყოფნის დროს ქ. ხოლმამში.
159. ხმელა — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ნათქვამი ს. ბლომი მცხოვრებზე აბა გიგაური. ხმელა მისი ფსევდონიმა.
160. აპარეკა — აპარეკა თათრის ძე არაბული, ს. მისაზი, 1926 წ. ლექსი ეკუთვნის მასვე, გამოთქმულია ჯარში ყოფნის დროს რუსეთში.

161. ო მ შ ი — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, ს. გუდანი, 1937 წ.
162. სა ყ ე ე რ ი ს ღ ე ლ ე ს ჩ ა ე ხ ე დ ა ე — ბაბო ბიძას ძე ლიქოკელი, ს. ქობულა, 1937 წ.
163. მ ა რ ტ უ ა ი ა დ ა მ რ ჩ ა ლ ი — ლექსი ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, დაწერილია 1912 წ.
164. რ უ ს ე თ შ ი ჩ ა მ ო ს უ ლ ი ო რ — ნათქვამია ალ. ოჩიაურის მიერ 1912 წ.
165. ის ღ რ ო ა ღ ა რ ა ს, წ ვ რ ი ლ ა ო — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს; ნათქვამია 1913 წ.
166. დ ა ს წ ე ე ე ლ ა ს ჩ ე მ ს ა ლ ო ც ა ე მ ა — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს; ნათქვამია 1913 წ. როდესაც მას ნოვოგეორგიესკში ჰოსპიტალში წოლის დროს ოპერაცია გაუქეთეს.
167. რ უ ს ე თ შ ი ა რ ხ ო ტ ი ო ნ ს ა — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, ნათქვამია 1913 წ.
168. შ ო რ ა დ რ უ ს ე თ შ ი ჩ ა მ ო ე დ — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, ნათქვამია 1913 წ.
169. რ უ ს ე თ შ ი ჩ ა მ ა მ ი ყ ვ ა ნ ე ს — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, ნათქვამია 1911 წ.
170. რ უ ს ე თ შ ი ა რ ხ ო ტ ი ო ნ ი — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, ნათქვამია 1913 წ.
171. რ უ ს ე თ შ ი ქ რ ის ტ ე ს წ უ ხ ა რ ს ა — ეკუთვნის ალ. ოჩიაურს, ნათქვამია 1913 წ.
172. ს ა ღ ღ ა თ ი ი ა პ ო ნ ი ს ო მ შ ი — მთქმელი ვინაობა აღნიშნული არა მაქვს.
173. მ ო ნ ა დ ი რ ი ს ს ი კ ე დ ი ლ ი — დათვია ლიქოკელი, 1937 წ.
174. მ ო ნ ა დ ი რ ე გ ი გ ი ა — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ.
175. წ ე ე რ გ ა ვ ი ა რ ე თ კ ღ დ ი ა ნ ი — სამუკა კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
176. მ ო ნ ა დ ი რ ე შ ა ტ ი ლ ი ვ ნ ე ბ ი — სამუკა კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
177. ჭ ი ხ ე ი დ ა მ ო ნ ა დ ი რ ე — ბეწინა ხირჩლას ძე წიკლაური, ს. ამაღა, 1938 წ.
178. ჭ ი ხ ე ი — მგელიკა ბიძურას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
179. ჭ ი ხ ე ო, გ უ ნ ე ბ ი თ მ ძ ი მ ე ო — ბაძია სამუკას ძე კინჭარაული. ს. შატილი, 1939 წ.
180. ე რ თ მ ა პ ი რ ქ უ შ მ ა მ ო ყ მ ე მ ა — მგელია ბოციას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
181. წ ე ე რ ი - წ ე ე რ რ ო მ ე ნ გ ა მ ა ხ ო ლ — მგელია ბოციას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
182. ჩ ა რ უ ხ ი ს კ ღ დ ე შ ი — მგელია ბოციას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
183. კ ა ი ვ ა ე ი — მგელია ბოციას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
184. დ ა თ ე მ ა თ ქ ე ა — ბაღათურა არაბული, 1938 წ.
185. კ ო პ ა ლ ა — დათვია მგელიკას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ხეცსურების წარმოდგენით კოპალა დევებისათვის მებრძოლი ხ ე თ ი ს შ ე ი ლ ი ი ყ ო. როდესაც იგი გაღვთიშვილებულა, თავის თანმხლებად აუყვანია ერთი წმინდა ქალი, — მინანი, მასთან ერთად უმოგზაურია თუშეთსა და ლეკეთში. ეს მხარე დაუბეგრავს.
186. კ ო პ ა ლ ა ს გ ა ღ მ ა რ ჭ ე ე ბ ი ე ა — დათვია. მგელიკას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.

187. ი ა ხ ს ა რ ი — ხელიმათ მინდია (მინდია ლიჭოყელი), ს. პპალაისსოფელი, 1937 წ.
188. დ ე ე თ დ ე დ ა ბ ე რ ი — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, ს. გუდანი, 1937 წ.
ძველი ხევისურული წარმოდგენით დევები ადამიანებს ებრძოდნენ. მათ შორის
მოსისხლეობა არსებობდა. ადამიანისაგან მოკლული დევის კირისუფალი, მკლუ-
ლის გვარიდან ვინმეს მოკლავდა ან დაასახიჩრებდა ხელით. იარაღი მათ არ
ჰქონდათ და ეშინოდნენ კიდევ იარაღიანი კაცისა.
189. დ ე ე ე ბ ი ს ქ ო რ წ ი ლ ი — მელექისა გიგაური (ბაბუა გიგაური). ს. ბლო.
1937 წ. ავტორი თვითონვე.
190. დ ე ე ე ბ ი — ხახონ თაძიას ძე ლიჭოყელი, ს. პალაისსოფელი, 1937 წ. ლექსი
ნათქვამია ს. უკანახოში მცხოვრებ კუნძა კინკარაულის მიერ.
191. ხ ო გ ა ი ს მ ი ნ დ ი — დათვია მგელიკას ძე ლიჭოყელი, 1937 წ. გადმოცემის
მიხედვით ქისტმა აღაჩამ დაარღვია სტუმარ-მასპინძლობის წესი და ხოგაის მინ-
დი გასცა. ამიტომ ამბობს მელექსე: „აქ მიზეუ ტიალებულ, აღაჩა ქ ი ს ტ ი ს
ქ ა ლ ი ო“. აღაჩას, ჩადგნილი საქციელის შემდეგ, კაცად აღარავინ მოიხსენიებდა.
192. ზ ე ი ა დ ა ს — ადადა ლიჭოყელი, 1937 წ.
193. პ ა ს უ ხ ი ზ ე ი ა დ ა ს ა გ ა ნ, — ჩაწერილი მისგანვე, 1937 წ.
194. ა ფ ხ ო ტ ს — ხთისო ადიას ძე ქისტაური, ს. ღული, 1937 წ. ლექსი ეკუთვნის
მასვე. „აფხოტ ბარანცოს შალგავის ამაგებულსა ქეისასა“. აქ იგულისხმება ვო-
რონცოვის ძეგლი, რომელიც გასაბჭოებამდე თბილისში იდგა.
195. ბ ა ტ ა ტ ი — ადადა ლიჭოყელი ს. აკუშო, 1937 წ. ბატატი ს. უკანახოელი ქალი
იყო, რომელიც მამაკაცებს ეუბნებოდა: მოგროვდით, იარაღი აისხით, მე წინ
გაგიძღვებით და ქისტეთი გავანადგუროთო. ბოლოს იგი ამ ლექსით გაამასხა-
რავა ხთისო ადას ძე ქისტაურმა.
196. მ გ ე ლ ა ს ა გ ა ნ გ ა მ ა ხ ე ლ ა ს — ბაძია მგელას ძე ლიჭოყელი, ს. ბაქჩი-
ლო, 1937 წ. ლექსი ფშაველებისაგანაა სახუმაროდ გამოთქმული და ხევისურები-
სათვის დაბრალებული.
197. გ ა მ ა ხ ე ლ ა ს ა გ ა ნ მ გ ე ლ ა ს — ბაძია მგელას ძე ლიჭოყელი, 1937 წ.
198. ნ ი კ ო მ ე რ ც ხ ა ლ ი შ ე ი ლ ი ს ა გ ა ნ, გ ი ლ ა თ, გ ო რ გ ი ს, — ადადა ლი-
ჭოყელი, ს. აკუშო, 1937 წ.

ნიკო მერცხალაშვილი ფსევდონიმი იყო ჩაჩაურ ოჩიაურისა, რომელმაც თავის
ბიძაშვილებთან — ალექსაა და მინდიასთან ერთად სოფ. ჭუთიდან მოიტაცა გილათ
გიორგიზე დანიშნული ქალი — მინდიასათვის. მაშინ ზამთარი იყო, არხოტის
მთაზე არ შეიძლებოდა გადასვლა და ამიტომ ქისტეთის სოფლების გავლით მდ. ასას
ხეობით მოიყვანეს იგი არხოტში. შეიქმნა დიდი მტრობა დანიშნულის მოტაცების
თაობაზე. ეს ლექსი სწორედ მაშინ არის ნათქვამი, ბოლოს ხევისურული რეჟლით
შერიგდნენ. მინდია ოჩიაურს გადაახდევინეს 16 ძროხა გილათ გიორგის სასარ-
გებლოდ.

199. გ ი ზ ა ლ ი ა ბ ი კ ე ბ ს — ბალათერა გიორგის ძე არაბული, ს. ბარისახო,
1937 წ.

გიზალია ფსევდონიმია 'ხანმატელი მამუკა ალუღაურისა.

200. ს ი ძ ე ს — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
201. ე ქ ი მ ბ ა შ ე ბ ს — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
202. ა ყ ნ ე ლ ი ო ნ ა ბ ი კ ა ნ ი — აბიკა წიქას ძე ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
203. ნ ა თ ე ლ ი შ ე ხ ე ვ ს უ რ ე ბ ს — მთქმელი იგივე.
204. კ ე ი რ ი კ ა თ ქ ა ლ ზ ე — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ. ლექსი ეკუთვნის ს. წინხაღუშის მცხოვრებ თაველეკა არაბულს.
205. ო ს ი ს ქ ა ლ ი დ ა თ ა თ ა რ ი — ადადა ლიქოკელი, 1937 წ. ლექსი გამოთქმულია ბაბუა ლიქოკელის მიერ.
206. ხ ა ხ მ ა ტ ე ლ გ ი გ ი ა ს — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ. ლექსი ნათქვამია გიზალიას მიერ.
207. ბ ა ჯ ყ ი ა ს — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
208. ხ ო რ ნ ა უ ლ ე ბ ს — ზეიდა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ. ლექსი ნათქვამია ს. გველეთში მცხოვრებ უნცრუა არაბულის (ხინკლაური) მიერ.
209. შ ა ბ ა ლ ს ა დ ა ხ ა შ ი ა თ თ ა თ ა რ ს, — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ. შაბალ ლიქოკელი ს. აქეში ცხოვრობდა, თათარი კინკარაული კი ბარისახოში, ისინი დამახლდნენ. ორივე ზარზაყი, ღარიბი და ტყუილების მოყვარე იყო. მარილის ქონება ლექსში ნიშნავს ბევრი ტყუილის ცოდნას.
210. მ გ ე ლ ა ს — ადადა ლიქოკელი, 1937 წ. ლექსი ნათქვამია სოფ. საეკერეშში მცხოვრებ გიორგი გიგაურის მიერ.
211. მ ა მ ა ც ნ ი ხ ა რ თ მ ა რ ჯ ვ ე ჩ ი გ ა — მამუკა გაგას ძე კინკარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ.
212. გ ო გ ო თ უ რ ა ი ს შ ე ი ლ ზ ე — მამუკა გაგას ძე კინკარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ. გოგოთურაის შვილი დავითისელი იყო. ეს ლექსი უმღერცს ბარისახოელეზმა, როდესაც იგი მათთან იყო სტუმრად, რასაც მაზნევე ჩხუბი მოჰყოლია.
213. მ ა ღ რ ა ნ ე ლ ე ბ ს — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
214. გ ა შ ა ი რ ე ბ ა — მინდია კინკარაული. ა. გუდანი, 1937 წ.
215. ა ჯ ო ნ თ — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, ს. აკე, 1937 წ.
216. გ ი ზ ა ლ ი ა რ ა გ ვ ე ლ ე ბ ს — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვი-სი, 1937 წ. არაგვის ხეობის ახალგაზრდები გზას უკრავდნენ ზემო ზევსურებს, ეშარებოდნენ, აწვალდნენ, კრიდნენ და სხვ. ამის შესახებ გიზალიამ ეს ლექსი გამოუთქვა მათ.
217. პ ა ს უ ხ ი გ ი ზ ა ლ ი ა ს — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
218. ა ტ ა ბ უ რ ა თ — ბეჟიტა აღიას ძე ქერაული, 1937 წ.
219. გ ი გ ი ა ვ, ს ტ უ მ რ ა დ მ ა გ ე ი ხ ე დ — ბალათერა გიორგის ძე არაბული, 1937 წ. დედამებთან სტუმრად მისული გიგია კამაზე თურმე ჩხატებოდა, რაზედაც დედამებმა გაალექსეს.
220. ხ ა ხ უ ა თ ბ ი ძ უ რ ა ს — მინდია კინკარაული, ს. გუდანი. ლექსი ეკუთვნის არხოტელ აბიკა წიკლაურს. ბიძერას ცოლი არხოტიდან იყო, ქარჩათ ქალი ოდესღაც ქარჩათ ქალს ეყვის ტანსაცმელში გამოწყობილს უომია, რის შესახებაც ბაე მეღლეკე ამბობს: ქარჩათ ქალები ლაშქარში ომობდნენ.
221. ბ ა ფ ი ა ს ქ ა ლ მ ა ხ პ ა რ ე ს ა — გიგუა გაგას ძე ლიქოკელი, ს. აკე, 1937 წ.

222. ზ ე ი ა დ ა ს — ადადა ლიქოკელი, 1937 წ.
223. ჩ ე მ ს ს ი ძ ე ს ბ ა ხ ა ს — დათია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ნათქვამია ნათელისძე არაბულის მიერ.
224. ქ ო თ ი ლ ა ს — ხთისო აღიას ძე ქისტაური, 1937 წ.
225. მ ო ნ ა თ ო რ ე ლ ს — ადადა ლიქოკელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
226. მ ო წ მ ო ე ლ თ — უნცრუა ივანეს ძე არაბული (ხინკალაური), 1937 წ. ავტორი თვითონვე.
227. მ ო წ მ ო ე ლ ნ მ ე უ ბ ნ ე ბ ი ა ნ — უნცრუა ივანეს ძე არაბული, ს. გვალთი, 1937 წ. ლექსი გუთუნის მასვე. უნცრუას (ხინკალაურს) საცოლედ უნდოდა მოწმეობი მცხოვრები ქალი — მზექალი, მაგრამ კინადან ერთი გვარიანი იყვნენ, მათ შეუძლებას ზევსურული ადათი კრძალავდა, ხინკალაურმა მაინც მოიტაცა მზექალა და მოწმევლეებს ეს ლექსი გაუვხაყა.
228. ბ უ ზ ე ა - ბ ო ც ე ნ ი — ზვიად ლიქოკელი, ს. აყუშო, 1937 წ. ავტორი თვითონვე. ბუზვათ და ბუცეთ ზიარი წისქვილი ჰქონიათ. ერთხელ, არხის ჭრის დროს, ზვადა მიჰპარვია და მათთვის ქვები უპაროლია მათ ქვის აოოლა ერთმანეთისათვის დაუბრალებიათ და ჩხუბი მოსვლიათ. რაზედაც ზვიადს გაუღეჭსება.
229. მ გ ე ლ ა კ ო ლ უ ნ ა შ ე ი ლ ს — გიორგი ახალს ძე ლიქოკელი, ს. აქე, 1937 წ.
230. მ გ ე ლ ა ს — გიორგი ახალს ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
231. პ ა ს უ ხ ი მ გ ე ლ ა ს ა გ ა ნ — გიორგი ახალს ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
232. ბ ი ძ უ რ ა თ მ გ ე ლ ა ს — ზვიად ლიქოკელი, 1937 წ. ლექსის ავტორია ადუა ლიქოკელი
233. ზ ე ი ა დ ი შ ე ი ლ ს — მინდია ბერდიას ძე არაბული, ს. გუდანი, 1937 წ. ლექსი ნათქვამია სოფ. არდოტში მცხოვრებ ნიკო მურდოვის მიერ.
234. ა დ უ ს ა გ ა ნ ზ ე ი ა დ ა ს — ზვიად ლიქოკელი, ს. აყუშო, 1937 წ. ნათქვამია ადუა აყუშელის მიერ ლექსში ნათქვამია — მარილი პარკით ყელზე ჰკიდიაო, ბევრი ტყუილი იცისო, იმას ნიშნავს.
235. პ ა ს უ ხ ი ა დ უ ა ს — ზვადა ლიქოკელი, 1937 წ. ნათქვამია მისგანვე ადუას ლექსის პასუხად.
236. ი ე ა ნ ი შ ე ი ლ ს — ბეეიტა აღიას ძე ქერაული, ს. ფადე, 1937 წ.
237. ქ ა ლ - ე ა ე ი ს გ ა შ ა ი რ ე ბ ა — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, ს. გუდანი, 1937 წ.
238. ბ ა ც ა ლ ი გ ე ე ლ თ გ ა ე ა ლ ე ქ ს ე ბ — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, 1937 წ. ნათქვამია სოფ. ბაქალიგოში მცხოვრებ ბეწინტურ და დავით არაბულენისაგან. მოლექსეები დასკინიან ბაქალიგველთა სწორფერ ქალებს; მათთან სასწრაფოდ აახელებენ ბებერ ხეუსურებს.
239. დ ა ე ი თ ს — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, 1937 წ. ავტორი სოფ. ესაჩუზი მცხოვრები ბეწინტურ არაბული, 1937 წ.
240. უ ლ ე ქ ს ე ბ ი ო რ თ ქ ა ლ ე ბ ს ა — მინდია კინკარაული, 1937 წ.
241. ს ა მ უ რ ა ს — ზვიად ლიქოკელი, აყუშო, 1937 წ. მათქვამი ს. ბლოში მცხოვრები ბაბუა გიგაური, ზედმეც სახელად წელქსია. ბაკურხვეელ სამუეას მისთვის უთქვამს: ერთი კარგი ლექსი გამომიტევი და ჩუსტებს გიყდიო. მეღეჭა-

ამ თხოვნა შეუტრულა, მაგრამ სამუქამ ჩუსტები არ გამოუგზავნა, რაზედაც ეს ლექსი გამოსაჩვენებლად გამოუთქვა მელექსიამ.

242. ვინ იყავი, ვინ აშაირებ.

243. ულექსე ბიორ ხაშრელთა—მგელა გაგას ძე კინკარაული, ს. შატილი, 1937 წ.

244. მთბლეს — მინდია ბერდიას ძე კინკარაული, ს. გუდანი, 1937 წ. ავტორი ბეწინა არაბული, ს. ზეისტერო.

245. ოხერო გვერდალ სახნაო — გაგა ხორნაული, ს. კაწალხევი, 1935 წ.

246. სათავის სახლის პატრონსა — ბეეიტა ქერაული, 1937 წ.

247. დელა რომენმ გამილქსე — ზეიად ლიქოელი, ს. აკუშო, 1937 წ. ავტორი თვითონვე.

248. რჩეული ხევსურები (დაცინეა) — გიორგი ჩალხას ძე კინკარაული. ს. ლეხისკარი, 1936 წ. მათქვამი ნიკო გოგოჭური, ს. გურო.

249. შაიყარნეს აქიონი — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აპე, 1937 წ. ლექსი მისივე გამოთქმულია. სოფ. მოწმარში მცხოვრები ზუაისშვილი, მილიცი-
აში მსახურობდა. ერთხელ ხიდის გასაყვებლად ხალხი უნდა გამოეყვანა ს. აპედან. აქ იგი დამთვრალა და ავტოებისათვის თავიბირი დაუმტვრევია. ამაზეა ეს ლექსი ნათქვამი.

250. ჩამაოს მესაზანდრეი — გაგონილი. პლარკით ბაბოს თავისი მამა—
ნანაიძე მოუკლავს, რაზედაც მერცხალას გაუღუქსებია.

251. გიგიავე, ლექსებ გიუზნავე — ბალთერა გიორგის ძე არაბული, 1937 წ.

252. შიშიაისშვილს — ბალთერა გიორგის ძე არაბული, ს. ბარისახო, 1937 წ.

253. ვინა თქო, ზეისტეჩოსა — ბეეიტა ქერაული, 1937 წ.

254. კედელას — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აპე, 1937 წ. კედელა განთქ-
მული მოლექსე იყო. ცხოვრობდა ს. კორმეშავში.

255. პასუხი კედელასაგან — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, 1937 წ.

256. ლიქოქი გავაშაირებ — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, 1937 წ.

257. დათუქა ხორნაულს — იმედა მარტიას ძე წიკლაური, ს. როშა, 1937 წ.

258. ხთისოს — ხახონ თაძიას ძე ლიქოელი, ს. ქალაისსოფელი, 1937 წ.

259. ჩემ ძმობილა გიორგი — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული. ს. დათვი-
სი, 1937 წ.

260. ორნივე დავსხეით ძმობილნი — მთქმელი იგივე, 1937 წ. მეფის რუ-
სეთის დროს ზევსურები ჯარში წასვლაზე უარს ამბობდნენ. მეფის მოხელეებს
ეხმარებოდნენ მხოლოდ ს. ბლოში აფშინა, ს. ბისოში კი სამუქა. ეს ლექსი მათ
გასამახარებელად გამოთქმული.

261. დასტურები — ბაძია მგელას ძე ლიქოელი, ს. ბაქვილი, 1937 წ. მოლექ-
სე დასტინის ხატის მსახურ — დასტურებს, რომელთაც სიმთვრალის გამო თა-
ვინათი მოვალეობა დაეწყვებიათ.

262. მარხედ გული შამიშინა — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აპე,
1937 წ. კარატის ჯვარისა და ღვთიშობლის ხატის მსახურნი ერთმანეთს აღუქ-
სებენ სიმთვრალეზე, დღეობისათვის მოუშნადებლობაზე და სხვ.

263. მგლების დახოცა — ადადა ლიქოელი, ს. აკუშო, 1937 წ.

- „მგელმა თხანი მითხოვნა: რიგი მგულავ პირიხსნისა“. ნათქვამია ლექსში. „საპირიხსნო“ ეწოდება საკლავს, რომელსაც მიცვალებულის დასაფლავების შემდეგ კლავენ. მისი ლეიძს შეწვავენ, წვრილად დაჭრიან და ყველა დამსწრეს თითო ნაქერს მიაწოდებენ. საპირიხსნოს კამაძე მიცვალებულის სოფელი და ნათესაობა ზორცს არ შევამს.
264. მამაი მყავ საბოსლოსა — მთქმელი იგივე. 1937 წ.
265. როშკიონხორნაულეზს — გაგონილი. ლექსი ნათქვამია აბა გიგაურის მიერ, რომელსაც ჩხუბი მოუვიდა რომელებსა და ზორნაულეზთან და შენდეგ გალექსა ისინი.
266. ჭიკიკანი — ნათქვამია ალ. ოჩიაურის მიერ. სოფ. ახიელის მცხოვრები ძმები გიორგი და ლუკა ჯაბუშანურები ერთხანობას მილიციაში მსახურობდნენ: იჭაურ უბნის ინსპექტორს შეამჩნიეს არასწორი მოქმედება, დაიპირეს და რაიონს გადაუგზავნეს. ეს ლექსი ხუმრობით არის ამ ამბის შესახებ გამოთქმული.
267. აღგილის დედას — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, ს. ლებაისკარი, 1938 წ. ლექსი ეყოფნის ბაბუა კინეპარაულს, რომელიც თავის ხატს — აღგილის დედას ალექსებს.
268. იძახე, საჩიეინაო — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ. ნათქვამია თათარ კინეპარაულის მიერ. არხოტისა და შატილ-მიღმახევის ხევსურება თავიანთ თავს ხევსურს არ ეძახიან. ხევსურს ისინი უწოდებენ პირაქეთელ ხევსურებს.
269. ლებაისკრელეზს — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ. ნათქვამია თათარ კინეპარაულის მიერ.
170. ხადულთხარებ დავხპარე — გიორგი ჩალხის ძე კინეპარაული, 1938 წ. მოლექსე დასცინის პირაქეთელებს, რომელთაც, როგორც ვთქვით, ისინი ხევსურებს ეძახიან.
271. უნდა ვიამბა ლექსები — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ. ნათქვამია თითო კინეპარაულის მიერ.
272. ჯვართგალექსეზა — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ. ლექსი ნათქვამია ს. გუროში მცხოვრებ ბახუხა გოკოჭურისაგან.
273. ხოციეთ, მთასიქითელი — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ.
274. ხევსურის ქალს — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1938 წ.
275. კვირიკას — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული. ნათქვამია ბლარიკათ ბაბუას მიერ.
276. ხევსურა ჩამამიჩინდა — გიორგი ჩალხას ძე კინეპარაული, 1937 წ. ლექსში პირიქითელი ხევსური დასცინის პირაქეთელებსა და მათ უქმეებს.
277. დიათქრელას — გაგონილი.
278. ნადიროთმელოს — გაგონილი.
279. ბათირას — გაგონილი.
280. არმაშლის კვირიწმიდელი, — ნათქვამია ს. არხოტში მცხოვრებ ბასილ ოჩიაურისა და ქორია ნაროზაულის მიერ.
281. კვირიწმიდელეზს — ნათქვამია ბასილ ოჩიაურისა და ქორია ნაროზაულის
20. ფშავ-ხევსურული პოეზია.

მიერ. სოფ. კვირაწმინდაში მაღალი ციხე იდგა. მასში მტრედები ბუდობდნენ. მონადირეები ღამით ციხეში კვარს ანთებდნენ. მტრედები გასაფლს ვერ იგებდნენ და შუქს ეხვეოდნენ. მონადირეები კი იჭერდნენ მათ. ერთი ასეთი ნაღარობის დროს ბასილმა და ქორიამ ცეცხლი გაუჩინეს ხსენებულ ციხეს, რაზედაც ნათქვამია ეს ლექსი.

282. ბ ე რ დ ე დ ი ა თ ხ ა ფ ა ნ გ ი — გაგონილი.
283. ხ ე ვ ს უ რ ე ბ ი ს გ ა ლ ე ქ ს ე ბ ა — აშექალ მგელას ასული წიკლაური, სოფ. როშკა, 1938 წ. ნათქვამი ივანე წიკლაური.
234. ხ ე ვ ს უ რ ი ს ქ ა ლ ე ბ ს — ხთისო ადიას ძე ქისტაური, 1937 წ.
285. ა ე წ ი ნ დ ე ლ ა ხ ლ ე ბ ს — ზალთერა არაბული, ს. ბარისახო, 1937 წ.
286. უ შ ი შ ა ს — ბეიბა ადიას ძე ქერაული. ს. პადუ, 1937 წ.
287. რ ა მ ო ნ ა ს თ ვ ე ლ ი დ ა გ ვ ი დ გ ა — გიგუა გაგას ძე ლიქოკელი, ს. აჭე, 1937 წ.
288. ბ ლ ო ვ ე ლ ე ბ ი ს პ უ რ - მ ა რ ი ლ ი — მამუკა გაგას ძე ჰინჭარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ. ნათქვამია ს. ჩირდილში მცხოვრებ ზალთერა არაბულის მიერ.
289. ხ ი ჯ ს უ რ თ — ზვიადა ლიქოკელი, 1937 წ. ნათქვამია ხთისო ადიას ძე ქისტაურის მიერ.
290. ს ა ჯ დ ი ლ ს — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. ნათქვამია მისავე მიერ.
291. კ ა ი ქ მ რ ე უ ლ ი ს ს ი კ ვ დ ი ლ ი — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ.
292. ა ე უ შ ლ ე ბ ი ს ს ი კ ვ დ ი ლ ი — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
293. ა ხ ა ლ უ ხ ლ ე ბ ი ს ს ი კ ვ დ ი ლ ი — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, ს. აჭე, 1937 წ.
294. ლ ე ქ ს ი მ კ ვ დ ა რ ძ მ ე ბ ზ ე — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. მთქმელის გადმოცემით ამ ლექსის მათქვამ ქალს ძმები დახოცია და თვითონაც თავის მოკვლა განუზრახავს. ერთხელ სიზმარში უნახავს ძმები და ეს ლექსიც სიზმარში გამოუთქვამს. როცა გაღვიძებია, ლექსი ზეპირად სცოდნია. ამის შემდეგ თვითმკვლელობაზე ფიქრისათვის თვით დაუწებებია.
295. ს ი კ ვ დ ი ლ მ თ ქ ო : ა რ დ ა ვ ი ჭ ე რ ე ბ — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, ს. აჭე, 1937 წ. ავტორი თვითონვე.
296. ს ი კ ვ დ ი ლ ო , გ ა ს ა ო ხ რ ე ბ ო — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ლექსის ავტორია სოფ. ხიტალის მცხოვრები ობოლათ ხთისია.
297. ი ს ა რ თ - ღ ე ლ ი ს ზ ვ ა ე ი — გიორგი ჩალხას ძე ჰინჭარაული, 1938 წ. მათქვამი ლეგუა გოგოჭური.
298. შ ა მ ა მ ე წ ყ ა რ ა ს ი კ ვ დ ი ლ ი — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
299. გ ვ ლ ე ვ ა მ ა მ წ ყ ი ნ დ ა , ს ი კ ვ დ ი ლ ო — ზალთერა გიორგის ძე არაბული, 1937 წ.
300. ბ ე წ ი ნ ა ი ს ს ი კ ვ დ ი ლ ი — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ.
301. გ ა ს ა ო ხ რ ე ბ ო ს ი კ ვ დ ი ლ ო — ადადა ლიქოკელი, ს. აკუშო, 1937 წ. მათქვამი ბეწიწურ არაბული.

302. ტუჩათ ნიკოს სიკედილი — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
303. სულეთი — ზვიადა ლიქოველი, ს. აყუშო, 1937 წ.
304. ხახაის სიკედილი — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოველი, ს. აყუშო, 1937 წ.
305. სიკედილო უსამართლო — მგელია გაგას ძე კინჭარაული
306. არხოტიენების სიკედილი — ყაუთენის აღ. ოჩიაურს. ნათქვამია თომა ბალიურსა და ბეწია წიკლაურზე, რიშლებიც ახლობლები იყვნენ. მაგრამ ერთმანეთის დახოცვა მოუხდათ.
307. ხთისოს სიკედილი — ივანე მამუკას ძე წიკლაური, ს. როშა, 1954 წ., ავტორი თვითონვე. ლექსი ნათქვამია გუდანელ ხთისო კინჭარაულზე, რომელიც ღალატით მოკლეს.
308. ნახშირაულის სიკედილი — გრანჯა ბაბუას ძე ქიბიშაური, ს. ანიელბი, 1953 წ., ავტორი ივანე მამუკას ძე წიკლაური. ნახშირელი ძეგრი სახელია ს. ამლანში მცხოვრებ გიგია წიკლაურისა. ისა და მისი ბიძაშვილი ქალე წყალმა დაასრლო, რაზედაც გამოთქმულია ეს ლექსი.
309. ნანაიხის შვილთ დახოცა — ბერდი ბეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ. ლექსი მისივე ნათქვამია. ნაიხის შვილები აბა და ჯაფარა სოფლებში ღალატით დახოცეს, მოკლეს ბაიირას ცოლი და შვილიც. ყაღარა მხოლოდ სხვა სოფლებების დახმარებით აბას ვაჟი, რომელსაც შემდეგ მთლიანად აიღო დრამა მამა-ბიძების სისხლში.
310. სადარა და მამუკა — ბლათერა გიორგის ძე არაბული, ს. ბარისახო, 1937 წ. ნათქვამია გიგია კინჭარაულის ვაჟი. ლექსი გამოთქმულია მეფის რუსეთის დროს ყაჩაღად გასულ სადარა არაბულისა და მამუკა გოგოჭურის შესახებ, რომელთაგანაც პირველი ჩამოახრჩეს, ხოლო მეორე ყაზახებმა მოკლეს.
311. ბათირას მოკვლა ქისტების საგან — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოველი, 1937 წ.
312. ქისტი მითირის მაკვლა — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, 1937 წ. სოფ. შატილი.
313. სვიმანაის შვილი — იმედა მარტიას ძე წიკლაური, 1937 წ., ნათქვამი დათვია არაბული.
314. ბეწინა-ბეწინათ დახოცა — ავტორი ჟეჟუა ივანეს ძე ცისკარაული, სოფ. არხოტი, ხილათ ბეწინა და ბაბუტთ ბეწინა ს. ამღელები იყვნენ, გვარად წიკლაურები, რომლებიც ქისტეთში შერის საძებრად მიმავლები დახოცეს ქისტებმა.
315. კინწათ ტუჩაის მაკვლა — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოველი, ს. აყუშო, 1937 წ., მამუკა ქეთელაური (ჩოდრიშვილი) ს. ბისოდან იყო. მეზობელმა — ჩალხის შვილებმა წაართვეს მას მამულები. ამ ნიადაგზე ყაჩაღად გავარდა და ორი ძმა მოკლა, მესამე კი დაჭრა. შემდეგ ისიც მოკლეს ცოცხლად დარჩენილმა ჩალხის შვილებმა.
316. სიკედილმ თქო — გიორგი ახალას ძე ლიქოველი, ს. აკე, 1937 წ., ავტორი თვითონვე.

317. სიკედელში თქვა ზღვასა გამავედ — ადადა ლიქოელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
318. ნარჩევი ვაჟების დახოცა — ზვიადა ლიქოელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
319. გუროელ-შატილივნიები — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, ს. შატილი, 1937 წ.
- გურო და შატილი ერთიმეორის მომიჯნავე სოფლებია. შატილიონთა ადგილებში გადასულიყო გუროელების ბატენები, რომლებიც შატილელებმა თავიანთ სოფელში გარეყეს. შეურაცხყოფილი გუროელები წავიდნენ შატილზე დასაცემად. შატილის ქალას შემოეგებნენ შატილივნიები და დიდი ბრძოლა მოხდა. ათი კაცი მოკვდა ადგილზე. მტრობა გაგრძელდა და სულ ოცდასამი კაცი მოკვდა. ბოლოს ერთიმეორეს „რიგი უყენეს“ და შეწყვიტეს ურთიერთის ხოცვა.
320. წყალსიქითელი და მაგანძური — მამუკა გაგას ძე კინჭარაული, სოფ. ბარისახო, 1937 წ.
321. ძმაზე ნატირალი — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, სოფ. შატილი, 1937 წ.
322. სიძე სამუკაზე ნატირალი ლელიასგან — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
323. სიძეზე ნატირალი ცოლისდისაგან — მტკმელი იგივე, 1937 წ.
324. გელდიაურზე ნატირალი ფშავლის ქალისაგან — დათვია ლიქოელი, 1937 წ.
325. გიორგიზე ნატირალი — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
326. დის. ნატირალი გორგიზე — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
327. ბუჩუქურლებსა და უკენახოვლებზე ნატირალი — მამუკა გაგას ძე კინჭარაული, 1936 წ. ბარისახო.
328. გუდამაყრელი ქალის ნატირალი საქმროზე — ბალათერა არაბული, ს. ბარისახო, 1936 წ.
329. ძმაზე ნატირალი დისაგან — ალექა ოჩიაური, ს. ახიელი, 1933 წ.
330. ძმაზე ნატირალი — გიორგი ახალას ძე ლიქოელი, ს. აქე, 1937 წ.
331. შითნოს მაკლულზე ნატირალი — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
332. ხახმატელეზე ნატირალი — მტკმელი იგივე, 1937 წ.
333. თავის თავზე ნატირალი — მამუკა გაგას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
334. შატილივნიებზე ნატირალი — მგელია გაგას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
335. თათართ. ჭავახაზე ნატირალი შატილიონთ ქალისაგან — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
336. ბადურიკათ. საყურა — მტკმელი იგივე, 1937 წ.
337. სამუკაზე ნატირალი — მტკმელი იგივე, 1937 წ.
338. გუროელზე ნატირალი — იგივე, 1937 წ.
339. ბერუთა გაგაზე ზლის ნატირალი — იგივე, 1937 წ.
340. ელენესაგან ნატირალი დედძმაზე — იგივე, 1937 წ.
341. შამის ნატირალი შვილებზე — გიორგი ლიქოელი, 1937 წ.
342. ნანო, ნანო — ნათელა დავითს ას. ბალიაური, ს. ახიელი, 1955 წ.

343. აცრაციცო, ბაცრაციცო — იგივე
344. ჩიტო იძახს: წიო — იგივე.
345. ახოს ცხვარნი გადავლალენ — იგივე.
346. ჩიტო ჩამაწიოღაო — იგივე.
347. ჩიტო, გვრიტო, მარგალიტო — იგივე.
348. სულხანაური — გაგონილი, ნათქვამია სულხანაურ არაბულის მიერ, რომელიც მეფის რუსეთის დროს ყაჩაღად იყო გასული.
349. ხარო ბოსელა — გაგონილი.
350. ხუტუნიშვილი — გაგონილი. ლექსი ეკუთვნის ხუტუნიშვილს — გიგია ოჩიაურს. ნათქვამია პირაქეთელი ხევისურების გასაჭავრებლად.
351. ჭერი მას არა მერჩიყვა — გაგონილი. ნათქვამია ფშავლის მიერ, რომდესაც ქისტების სადარაჯოდ ფშავლის ჭარი იდგა არხოტში.
352. ძმობილისეულ ლურჯასა — გარსია ოჩიაური, 1936 წ. ნათქვამია ფშავლის მიერ ქისტების საზღვრის დარაჯობის დროს არხოტში.
353. გველეთის გორზე შამახდა — ბლათერა გიორგის ძე არაბული, 1937 წ. ხევისურები ქრისტიანული წესით ჭვარს არ იწერდნენ ეკლესიაში ღვთაებები შალით აიძულებდნენ ჭვარის დაწერას, რის შესახებაცაა გამოთქმული ეს ლექსი.
354. ნიკო — გაგონილი.
355. გაძლეზა უნდა მარხესა — აპარეკა ბაქუას ძე ლიქოკელი, ს. აყუშო, 1937 წ.
356. ვხუდიოზ გაკვირვებული — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, ს. აჭუ, 1937 წ. ავტორი თვითორე.
357. ოხერო სიღარიბეთ — ბლათერა არაბული, 1937 წ.
358. ძალად კაობა რას იქამს — გიორგი ახალას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
359. კირით ორთ ხესურცთრია — ბაძია მეგლას ძე ლიქოკელი, ს. ბოქჩილო, 1937 წ.
360. ჯვარისწერა — მინდია ლიქოკელი, ს. კალაისოფელი, 1937 წ.
361. დაიწუთა ნანუკაი — გაგონილი.
362. ბერდიათ თაიაი ორ — ბეეიტა ადიას ძე ქერაული, 1937 წ.
363. ავადა ვარ მწუხარეი — იგივე, 1937 წ.
364. მოხუცის კაცის ქართული — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, ს. გუღანი, 1937 წ.
365. რახან მავიდას ზაფხული — მამუკა გიგას ძე კინჭარაული. ს. ბარისახო, 1937 წ.
366. რადამაძინებს ბეჩავს — მამუკა გიგას ძე კინჭარაული, ს. ბარისახო, 1937 წ.
367. კელანი — სახონ თაძიას ძე ლიქოკელი, ს. კალაისოფელი, 1937 წ.
368. ლექსს იტყვის გორშელმიონი — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, 1937 წ.
369. ცუდა ქალეზთან იკეცხის — მინდია ბერდიას ძე კინჭარაული, ს. გუღანი, 1937 წ.

370. ხადუელეზი — ბეიკა ქერაული, 1937 წ. ავტორი თვითონვე. ს. ხადუს მცხოვრებლებს ნიკოლოზის დროს ქისტებმა ოცდართი ხარი მოჰპარეს. ხადუელები გაეკიდნენ და დიდი წვლების შემდეგ უკან დაიბრუნეს თავიანთი საქონელი. ამ ეპიზოდს შეეხება ბეიკა ქერაულის ლექსი.
371. მაღიან სულთაკრეფანი — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ. სულთაკრეფა მიცალაქულის სულეზაშვილის განკუთვნილი დღეობა იყო. მოდიოდა დიდმარხვის პიორე შაბათს. ამ დღეს ახალი მიცვალებულის პატრონები დადგამდნენ სათოფეს — პურის დიდ კეერს, რომელსაც შუაში ხელის გულის ოდენა ქსოვილს მიაკრავდნენ. გამარჯვებულს ეძლეოდა ჭილდო (წინდები, ხელთათმანები. თამბაქო დ. რ.შ.).
372. ვირი და მგელი — ბალთერა გიორგის ძე არაბული, 1937 წ.
373. ჩემს სალოცავს ვეხვეწები — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, ს. დათვისი, 1937 წ.
374. თიანეთ სატუსალოი — მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
375. გაუთხოვარი ქალი — ხახონ თაძიას ძე ლიქოკელი, ს. ქალაისსოფელი, 1937 წ.
376. წუხელი დაეწვე ქალს თანა — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, 1937 წ.
377. ჯვართ ზეისტეჩოურო — დათვია მგელიას ძე ლიქოკელი, 1937 წ.
378. მიაშბეს საბოსლოჩია — ბერდია ბეწინტურის ძე არაბული, 1937 წ.
379. ჩემო ბებერო ფანდურო — ჩაწერილია მისგანვე, 1937 წ.
380. ძველი ტუსადი — თედო მამულაშვილი, 1937 წ.
381. წამავედ სადილდოოდა — ლექსი ეკუთვნის ალ. ოჩიურს. ქისტეთში, სოფ. ხამხში სტუმრად ყოფნის დროს, ალ. ოჩიურს ქისტები ცხენს ევაჭრებოდნენ, რაზედაც მან ეს ლექსი გამოთქვა.
382. არხვატო, ჩემო სამშობლოვ — ლექსი ეკუთვნის ალ. ოჩიურს. ნათქვამია ჯარში ყოფნის დროს 1913 წ.
383. როცა წათლ ქუროდობადა — გიორგი ჩალხას ძე კინჭარაული, 1938 წ., ნათქვამია ს. გუროში მცხოვრებ ტუჩათ ნიკოს მიერ. იგი ძალზე თამამი ახალგაზრდა იყო და არაფერს აშინებდა. ამიტომ თავის მიერ ჩადენილი ქუროდობის შესახებ თვითონვე ამბობდა ლექსებს და დაზარალებულებს უბარებდა. შემდეგში იგი თოვლის ზეგვა მოკლა.
384. ლექსობავ, არ მამწყინდები — მთქმელი იგივე, 1938 წ.
385. ნატვრა — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
386. შამააშრობს გაზაფხული — ჩაწერილია მისგანვე 1938 წ. ლექსი ეკუთვნის გუროელ ტუჩათ ნიკოს.
387. მაშინ კი ხარ კავცხენო — გაგონილი.
388. რაც უდ მინახავ სიზმარი — ნათქვამია ს. ახიელში მცხოვრებ ნიკო ოჩიურის მიერ.
389. არ მამწონს შენი კანონი — გრანჯა ბაბუას ძე კიბიშაური, 1953 წ.

390. გადაირივნეს ხევსურნი — ჩაწერილია მისგანვე 1953 წ.
391. ოხერო წუთისოფელო — გიორგი ჩალხას ძე კინკარაული, 1938 წ. ნათქვამია ს. როშკაში მცხოვრებ ხთისო წიკლაურის მიერ.
392. მე და გიგუხს ცხოვრება გოქე — დათვია მგელიკას ძე არაბული.
393. სალდათ შიუდის, აშბობენ — გაგონილი.
394. ჭარჯოს სიზმარი — ჩაწერილია ვახტანგ ქორიას ძე ბალიაურისგან 1962 წ. თ. ოჩიაურის მიერ. ლექსი გიორგი უთურგას ძე ჭაბუშანურის ნათქვამია, რომლის მეზობელი იყო არხოტში ვ. ბალიაური. ეს ლექსიც, ისევე როგორც მოყმისა და ვეფხვის ბალადა, გიორგის მიერაა გადაკეთებული და გავრცობილი. სტრიქონში: „ხმალს იქნევს ქვრივის გაზრდილი, ვაჟაც ეეჭოდა მელავით“. ვ. ბალიაურის თქმით, გიორგი თავისთავს გულისხმობს. „ქვრივის გაზრდილი“ მისი ფსევდონიმი იყო.
395. მზის დედისა — ჩაწერილია თ. ოჩიაურის მიერ 1967 წელს, სანდუა დაეთის ასულ ბალაურისაგან (არხოტელი, ჭუთაში გათხოვილი). ამ ლექსით არხოტში პატარა მწყემსები მიმართავდნენ მზეს, როდესაც მისი მალე ჩასვლა და დაბინდება უნდოდათ. მათი რწმენით, მზე მოტყუებდებოდა და დედისაყენ გაეშურებოდა. ლექსის თქმასთან ერთად გოგონები გამეტებით აქნევდნენ თავებსა და მზეს თავიანთ თმებს უშლიდნენ. ესეც მზის გულისწყრომასა და მალე წასვლას გამოიწვევდა.

თუ ბიჭები აჩვენებდნენ ქორებს, მზე, პერიქით, დაყოვნდებოდა. ამიტომ მალე შინ წასვლის მსურველი გოგონები, ვაჟებს თავის განძრევას უშლიდნენ.

ფშაური ლექსები

1. ფშაველთ ლაშქარი ტერელოში — თეოდორე ჩიტოშვილი, ს. ცაბურთა, 1936 წ.
2. გარა თურმანაული — მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
3. ბაგის — გიორგი ალექსის ძე კუწაშვილი, ს. გოგოლაურთა, 1936 წ.
ბავი სახელგანთქმული ქისტი ყაჩაღი ყოფილა, რომელიც იტაცებდა თუშ-ფშაელების ცხვრის ფარებს. ერთხელ ტყვეც წაუყვანია — მწარია თადიაური, რომლის გამოსახსნელად თხუთმეტი ძროხა მიუყვანინებია.
4. ჩაბბოდაშვილი — ჩაწერილია მისგანვე. 1936 წ.
5. სიკვდილსა გვლევა შაშვენის — ბერიძე შუშანაშვილი, ს. შუაფხო, 1930 წ.
6. ქალი ვარ ჩადმა თუშისა — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, 1935 წ.
7. დაგვლიენა ხოშარის გორმა — ალექსი კუწაშვილი, ს. გოგოლაურთა, 1935 წ.
8. თუშნო, ხოშარას ნუ ჩახვალთ, — ჩაწერილია მისგანვე.
9. იმით გიყიდა დედამა — მთქმელი იგივე.

10. შ ა ტ ი ლ ს მ ო ი დ ა ხ ო ხ ო ბ ი — გიორგი ხთისოს ძე თურმანაული, 1939 წ.
11. მ ზ ე ა მ ო ი დ ა წ ი თ ლ ა დ ა — ალექსი კუწაშვილი, 1935 წ.
12. დ ე ლ ი თ გ ა მ ო ხ დ ა თ ა მ ა რ ი — დავითი ელიზბარაშვილი, ს. შუაფხო, 1935 წ.
13. თ ი ლ ი ზ ძ ე — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, ს. არახიჯა, 1935 წ.
14. კ ი ლ დ ი ს თ ა ე ს — ჩაწერილია მისგანვე. ბოლო ორი სტრიქონი ამ ლექსისა არ უნდა იყოს.
15. ჩ ა მ ო დ ი ო დ ა თ უ შ ე ბ ი — მთქმელი იგივე.
16. ტ უ ტ ი ლ ს წ ი ს ქ ე ლ შ ი ა ტ ი რ დ ა — ბერიძე შუშანიშვილი, 1930 წ.
17. პ ი რ ე ლ ა დ ღ მ ე რ თ ი ვ ა ხ ს ე ნ ო თ — იოსებ გიორგის ძე ელიზბარაშვილი, 1938 წ.
18. ა დ ვ ე ნ წ ა ვ ი დ ე ნ — ბერიძე შუშანიშვილი, 1930 წ.
19. შ ე ი დ ს წ ე ლ ს ტ ყ ვ ე ვ ი ყ ა ე — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
20. თ ა თ რ ი ს ყ ა ჩ ა ლ ე ბ ი ს დ ა ც ე მ ა ფ შ ა ვ ლ ე ბ ზ ე — ფუნჩია ხუციშვილი, 1938 წ.
21. ე რ ე კ ლ ე — იგივე, 1938 წ.
22. შ ი რ ა ქ ი ს მ ო ე დ ა ნ ზ ე დ ა — გ. მისრიაშვილი, ს. მისრიანთ კარი, 1938 წ.
23. წ ა წ ა ლ ი — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
24. ნ უ მ ც მ ო მ ი კ ე დ ე ბ ი — ხთისო გორელაშვილი, 1938 წ.
25. კ ო კ ო ნ ა — თამარ ელიზბარაშვილი, 1935 წ.
26. დ ე დ ა მ თ ი ლ ს — თურმანაულ ხახონიშვილი, ს. გოგულაურთა, 1938 წ.
27. მ ო ლ ო დ ი ნ შ ი — თამარ ელიზბარაშვილი, ს. შუაფხო, 1930 წ.
28. კ უ ქ ი ა — ბერიძე შუშანიშვილი, 1930 წ.
29. ხ ო შ ა რ ა ს — თამარ ელიზბარაშვილი, 1935 წ.
30. ქ ა ლ, ქ ე ბ ი თ გ ა მ ო თ ხ ო ი ლ ო — ჩაწერილია მისგანვე.
31. შ ე ნ მ ა მ ზ ე მ — ბერიძე შუშანიშვილი, 1932 წ.
32. ხ ო მ ი — გიორგი თურმანაული, 1937 წ.
33. ბ ნ ე ლ ა შ ი — თამარ ელიზბარაშვილი, 1930 წ.
34. ა ლ ა ლ ე ბ უ ლ ი წ ყ ა ლ ი — თამარ ელიზბარაშვილი, 1930 წ.
35. ქ ა ლ ი ვ ა რ, ქ მ ა რ თ ა ნ მ ი ე დ ი ე ა რ — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, 1939 წ.
36. მ ე მ ც ხ ვ ა რ ი ს ც ო ლ ი — თამარ ელიზბარაშვილი, 1930 წ.
37. თ ა ე წ ყ ა რ ო გ ა დ მ ო ვ ი ა რ ე — ფუნჩია ხუციშვილი, 1939 წ.
38. ქ ა ლ ო, წ ა მ ო ხ ე დ წ ყ ა ლ ზ ე დ ა — თამარ კყურნიშვილი, ს. ცაბაურთა, 1939 წ.
39. ქ ო რ წ ი ლ შ ი დ ა პ ი რ ე ბ უ ლ ი — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
40. ბ ე ე რ ი ა გ ა მ ო ს ა დ ე გ ი — გიორგი თურმანაული, ს. გოგოლაურთა, 1938 წ.
41. დ ა გ ი ქ ს ო ე კ რ ე ლ ი ს წ ი ნ დ ა თ ა — ბერიძე შუშანიშვილი, 1935 წ.
42. ე რ თ ა დ ა მ ც დ ა ე ბ ი ო ც ე ბ ი თ — თამარ ელიზბარაშვილი, 1936 წ.
43. ა ი მ ა მ თ ა ზ ე — მთქმელი იგივე, 1936 წ.

44. გერცლისამცხეკდად — მთქმელი იგივე, 1936 წ.
45. იმამთაზე ყორნეზი — იგივე, 1936 წ.
46. პაპი — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
47. ვერდავსწყე მარიამთანა — ჩაწერილია მისგანვე, 1939 წ.
48. ახალი მამწონ — მთქმელი იგივე, 1939 წ.
49. ტარიმანაში — ხთისო გორელაშვილი, 1938 წ.
50. ქალსუთხარ — ბიკურ ბადრიშვილი, ს. შუაფხო, 1940 წ.
51. ნეტავინ მთაო მალალო — იგივე, 1940 წ.
52. ბოროლა და ბახია — გიორგი ციგროშვილი, ს. არახიჯა, 1932 წ.
53. მალაროელი ქალი — მთქმელი იგივე, 1939 წ.
54. ნადობი — ხთისო მემცხვარეს ძე გორელაშვილი, 1938 წ.
55. ფეტვიათ ეულაკაი ვარ — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
56. ფეტვიათ ეულაკა — ჩაწერილია მისგანვე
57. ჩრდილში ით შეშის პარესა — ხთისო გორელაშვილი, 1938 წ.
58. ბასილ მთო — შალვა ბერიძეს ძე მადურაშვილი, ს. უძილაურთა, 1938 წ.
59. ბასილი — ალექსი კუწაშვილი, 1936 წ.
60. ხუმარა — ჩაწერილია მისგანვე
61. ბერო, თუ რძალი ითხოვე — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, 1932 წ.
62. ერთხელ მეც ვიყავე ლაშარსა — ჩაწერილია მისგანვე, 1939 წ.
63. ცაბაურთა — მთქმელი იგივე, 1939 წ.
64. ძალით გაგიტაცესა — მთქმელი იგივე, 1939 წ.
65. მემცხვარის ცოლი ჩიოდა — თამარ ელიზბარაშვილი, 1935 წ.
66. მემცხვარე — ნინო ბობლიაშვილი, 1938 წ.
67. აღმოსავლეთით ამოხდა — თევდორე ჩიტოშვილი, 1938 წ.
68. ჯაბანს — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
69. ზულა — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
70. ჩემ დაბარებულ — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
71. სიყვარულს ძალა ჰქონია — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
72. ქალ გაიზარდა ახადსა — იგივე, 1938 წ.
73. ხათუა — იგივე, 1938 წ.
74. ამ ქვეყნად ტყუილადა ვარ — იგივე, 1938 წ. ლექსი ეკუთვნის მ ხელაშვილს.
75. ლექსო ამოგთქომ — ჩაწერილია მისგანვე. ლექსი მ. ხელაშვილის მიერაა ნათქვამი.
76. ქარო და დეგ და მიაშხე — ჩაწერილია მისგანვე. ლექსი მ. ხელაშვილის ნათქვამია.
77. ხთისუანი — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
78. ბოტი ვარ, თოშაის შვილი — იგივე, 1938 წ.
79. ქიჩმართ თიქანთან დავსწყები — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
80. ცოგათქალი — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
81. საქორწილოდ — მთქმელი იგივე, 1938 წ.

82. თინა — იგივე, 1938 წ.
83. ლამაზო — იგივე, 1938 წ.
84. ქალმამითხრა — ხთისო გორელაშვილი, 1938 წ.
85. ქალო, შენეულივაშლი — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
86. გადავხედ თხორსა — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
87. წაწალმალთხრაწაწალსა — მთქმელი იგივე, 1938 წ.
88. წაწალს — იგივე, 1938 წ.
89. ნეფელდელფალი — იგივე, 1938 წ.
90. ახლადგაიხსნა — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
91. ლაშარის ჯვარი — გიორგი თურმანაული, 1938 წ.
92. დიდობდა ლაშარის ჯვარი — იგივე, 1938 წ.
93. მგელათგიორგი — ბიქურ კრელას ძე ბადრიშვილი, ს. შუაფხო, 1936 წ.
94. ხუცესს — ჩაწერილია მისგანვე
95. საღირს — ჩაწერილია მისგანვე
96. ძოძია — იგივე
97. კამისიას — იგივე
98. ბუჩულთქრელს — იოსებ გიორგის ძე ელიზბარაშვილი, 1938 წ.
99. ქირვას — მთქმელი იგივე, 1938 წ.
100. შეთეს — ალექსი კუწაშვილი, 1936 წ.
101. ყამარის ქალო — იგივე, 1939 წ.
102. ვაჟიკას — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
103. ჩემრძალი — გიორგი ხთისოს ძე თურმანაული, ს. გოგოლაურთა, 1937 წ.
104. დავითს შეოესაგან — იგივე ლექსი შეთე ხახონიშვილს ეკუთვნის, რომელიც დავითმა მკედლობაზე გააღებდა.
105. ადამს — იგივე, 1938 წ ნათქვამია დავით თურმანაულის მიერ.
106. რადარძირს ჩარგეთ ჩოხელი — ჩაწერილია მისგანვე, 1938 წ.
107. ხაღოურდედაკაცებს — იგივე, 1938 წ.
108. დავითსადაფოცხერს — იგივე, ლექსი ეკუთვნის ფუნჩია ხუციშვილს
109. უგემურს — იგივე, 1938 წ.
110. გამომართა ხიშმუთა — იგივე, 1938 წ. ყოყია ზედმეტი სახელია, სინამდვილეში მას ვაჟა ერქვა.
111. ბეროკაცოქადარაო — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
112. ხაწეთმემქნარე — კოფა გორელაშვილი, 1940 წ.
113. კანატიას შამოცხენე — ალექსი კუწაშვილი. ფშავში იტყოდნენ: რომელ სოფელშია ქალს ნაბიჭვარი გაუჩნდება, იმ სოფლის ჰიონახული დაისეტყვებაო. ამ ლექსში სოფ. კუდოს დასეტყვაში — ეს გარემოება იფულისხმება.
114. დავითს — ფუნჩია ხუციშვილი, 1939 წ. ლექსი მისივეა. ისა და დავითი ხშირად ალექსებდნენ ერთმანეთს.
115. ჟაღენა ფშაღელთქალეზს — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
116. მამიდა — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, 1939 წ.
117. გორგის — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.

118. კი მო თ ე ს — ხთისო მემცხვარეს ძე გორელაშვილი, 1938 წ.
119. სო ვ ა ს ღ ა უ დ ე გ წ ყ ე მ ს ა დ ა — თათარ ჩორხაული, ს. უძილაურთა, 1939 წ.
120. ქ ა ე თ ა რ ს — იგივე, 1939 წ.
121. კ რ ე ლ ა ს — გიორგი ციგროშვილი, 1938 წ.
122. ღ ა ი ც ა ბ ა ტ ა რ ა ხ ა ნ ა — იგივე, 1938 წ.
123. ნ ა ე რ ა ნ ი ღ ა კ უ წ ა ნ ი — გიორგი ხთისოს ძე თურმანაული, 1937 წ.
124. კ ა წ ა ლ ხ ე ვ ი — იგივე, 1937 წ.
125. შ ე ნ თ უ ხ ა რ გ ო გ ო ლ ა უ რ ი — იგივე, 1937 წ.
126. კ რ ი ნ ტ ა ს — გიორგი თურმანაული, 1936 წ.
127. ა რ კ ი გ ი თ ხ ა რ ა ძ მ ო ბ ი ლ ო — ალექსი შალვას ძე კუწაშვილი, 1938 წ.
128. დ ე დ ა ს გ ი ტ ი რ ე ბ მ ე რ ც ხ ა ღ ა ე — იგივე, 1938 წ.
129. ღ ა მ ე ხ ს ე ნ პ ო ხ ი ლ ა უ რ ა ო — თათარ ნიკოს ძე ჩორხაული, 1938 წ.
130. ჩ ი ა თ თ უ რ ქ ა ს — ალექსი შალვას ძე კუწაშვილი, 1938 წ.
131. ა კ ა ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი — იგივე, 1938 წ.
132. გ ო რ გ ი ს ა გ ა ნ ფ უ ნ ჩ ი ა ს — ფუნჩია ხუციშვილი, ავტორიც თვითონაა.
133. გ ო რ გ ი ს ა გ ა ნ მ ა თ უ რ ლ ე ბ ს — იგივე, 1939 წ. ღუეცი საკმელი მცენარეა, რომელიც ფშავეში მხოლოდ მათურაში მოდის. ამაზე დასცინის მოლეკსე მათურელებს.
134. პ ა ს უ ხ ი ფ უ ნ ჩ ი ა ს ა გ ა ნ — იგივე, 1939 წ.
135. ტ ყ უ ი ღ ა რ ღ ა მ ე ნ ა ხ ე ბ ა — იგივე, ლექსში მოხსენებული კუდაღმ ახრილი, ეშმაკს ნიშნავს.
136. ყ უ რ ი ღ ა მ ი გ ღ ე, დ ა ვ ი თ ო — ალექსი შალვას ძე კუწაშვილი, 1936 წ.
137. რ ა რ ი გ ძ ნ ე ლ ი ე ნ ა გ ი ძ ე ს თ — იგივე, 1938 წ.
138. ი ა კ ო ბ მ ქ ა ლ ი მ ა მ ტ ა ც ა — ფუნჩია ხუციშვილი, 1936 წ. ლექსი მისი ნათქვამია.
139. ვ ა ი შ ე ნ ს ძ მ ო ბ ი ლ ს, ფ ო ც ხ ე რ ო — იგივე, 1936 წ.
140. ყ უ ჭ ი ა ს — იგივე. ავტორი თვითონვეა.
141. გ ო გ ო ლ ა უ რ თ ა ს გ ა ე ხ ე დ ა ე — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
142. კ უ ქ ა ლ ს — ფრუშკი წელაური, 1939 წ. ნათქვამი „უნიკბო“.
143. რ ა ღ ა რ დ ა ს წ ე ბ ი შ ე თ ე ო — ალექსი კუწაშვილი, 1936 წ.
144. კ ა რ გ ი ა გ ო გ ო ლ ა უ რ თ ა — ფრუშკი წელაური, ს. ჩალახევი, 1937 წ.
145. ხ ა ლ ხ ი ა გ ა კ ე რ ე ბ უ ლ ი — გ. თურმანაული, 1937 წ.
146. ქ ო თ ი ლ ა — გიორგი ხიზანას ძე ციგროშვილი, ს. არახიჯა, 1938 წ.
147. ა რ უ თ ი ნ ა — იგივე, 1938 წ.
148. შ ი ნ წ ა ს ე ლ ა ხ ო ა რ გ წ ა დ ი ა ნ — ალექსი კუწაშვილი, 1936 წ.
149. ჩ ე მ თ ა ნ გ ა დ მ ო ხ ე დ ბ ი ძ ა ო — ხთისო მემცხვარეს ძე გორელაშვილი, 1939 წ.
150. ქ ა რ მ ღ ა მ ი შ ა ლ ა თ ა მ ა ქ ო — იგივე.
151. ღ ი დ რ ო ნ ა ი შ ვ ი ლ ს — იგივე, 1939 წ.
152. შ ე თ ე ს — გიორგი ხთისოს ძე თურმანაული, 1937 წ.

153. ბერას — ალექსი ბერიძეს ძე მადურაშვილი, 1938 წ.
154. ბუჩუღთკრელს — მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
155. პასუხი კრელისაგან — მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
156. პეტრემცულგამაძე — გიორგი ზიზანას ძე ციგროშვილი, 1939 წ.
157. გოგოლაურთ — იგივე, 1939 წ.
158. ვაქიკას — კოფა გორელაშვილი, 1936 წ.
159. დავგიზარალდა სოფელი — გიორგი ზთისოს ძე თურმანაული, 1938 წ.
160. ნეტაეინ მედაჯოროსა — იგივე, 1938 წ.
161. ნაცრიხუას — ზთისო მემცხვარეს ძე გორელაშვილი, 1938 წ.
162. ზთისო გორელაშვილს — მთქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
163. რუსას — თურმანულ ხაზონიშვილი, ს. გოგილაურთა, 1936 წ.
164. გიგიას — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
165. ნათლიდედა-ნათლიანი — ზთისო გორელაშვილი, ს. ახადი, 1933 წ.
166. ჩოფანთალექსი — ალექსი შალვას ძე კუწაშვილი, 1938 წ.
167. ლეგამთქვა — იგივე, 1938 წ.
168. შეთე — იგივე, ავტორი შეთე ხაზონიშვილი.
169. შეთემდაიწყო მქედლობა — იგივე, 1938 წ.
170. კაიფალავანგამოდგა — იგივე.
171. ფოცხვერს — ფრუშკი წელაური, 1940 წ.
172. რასაიტიყვი — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
173. რასიქამ, ჩემო შეთეო — იგივე, 1938 წ.
174. ქორწილი მათურას — იგივე, 1938 წ.
175. ქალის მამა — იგივე, 1938 წ. ქალის მოტაცების შემთხვევაში, მომტაცებელი უზდის ქალის მამისახლს ერთ ხარსა და ერთ ცხვარს. ლექსში ამის შესახებაა საუბარი.
176. მქედელს — იგივე, 1938 წ. ავტორი დავით თურმანაული, რომელიც შეთეს მკედლობაზე ალექსებს.
177. შუაფხოვლებს იგივე, 1938 წ.
178. ნაცარაშვილს — იგივე, 1938 წ.
179. შეთესაგან ფუნჩიას — იგივე, 1938 წ.
180. ფუნჩიას რძალი — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
181. რაღათვალ-გულს მააყოლებთ — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
182. კოფას — კოფა გორელაშვილი, ს. ახადი, 1938 წ.
183. კოლოტას — იგივე, 1938 წ.
184. ქორა — იგივე, 1938 წ.
185. ალექსის — იგივე, 1938 წ.
186. ახლა თქვენ იყოს ჩარვალ — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ. ნათქვამი მიხა ხელაშვილისა.
187. ბოტამკაფიამამოთქვა — იგივე, 1938 წ.
188. საკობიანო — იგივე, 1938 წ.

189. გ ა რ ა თ ვ ა ნ ო ს — იგივე, 1938 წ.
190. ვ ა ნ უ ა ი ვ ა რ გ ა რ ა თ ი — ხთისო გორელაშვილი, ს. ახალი, 1938 წ.
191. ნ ა ც ა რ ა თ ნ ი კ ო ს — მზევინარ ხახონიშვილი, ს. გოგლაურთა, 1941 წ. ავტორი თვითონვე.
192. გ ი ო რ გ ი ს — კუჯია ჩიტოშვილი, ს. ცაბაურთა, 1941 წ. ავტორი თვითონვე.
193. ნ ე ტ ა ე ი ქ დ ა მ ს ვ ა მ ე ნ ა ც ა — იგივე, 1941 წ.
194. დ ა მ ბ ლ ა დ ა ც ე მ შ უ ლ კ ა ც ი ვ ა რ — თეკლორე ჩიტოშვილი, ს. ცაბაურთა, 1941 წ.
195. კ ა რ გ ი ა ჩ ე ე ნ ი ა რ ა გ ე ი — ბიჭურ ზადრიშვილი, 1939 წ.
196. კ ი ლ ა ს — გიორგი თურმანაული, 1939 წ.
197. ა ლ ე ქ ს ი ს ა დ ა კ უ ქ ა ლ ს — ფუნჩია ხუციშვილი, ს. მათურა, 1938 წ.
198. პ ა რ ა ს კ ე ს უ თ ხ ა რ ჭ ა ლ ა ჟ თ ა — იოსებ ელიზბარაშვილი, ს. შუაფხო, 1939 წ.
199. ფ უ ნ ჩ ი ა მ ა თ ქ ო , დ ა ვ ზ ე რ დ ი — ფუნჩია ხუციშვილი, ს. მათურა, 1939 წ.
200. ს ი ძ ე - ე ო ლ ი ს ძ მ ი ს გ ა ბ ა ა ს ე ბ ა — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
201. კ ი დ ლ ე ლ თ — კოფა გოგელაშვილი, 1938 წ.
202. ზ უ დ ა ს — იგივე, 1938 წ.
203. ნ ა ც ა რ ა ს — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
204. ტ ო ლ ე შ ე ლ ე ბ ს — იგივე, 1939 წ.
205. გ ა მ ი ა თ ე ვ ა ნ ე ს — იგივე, 1939 წ.
206. დ ი ლ ა ს მ ა რ ი ა მ შ უ ა რ დ ა — კოფა გორელაშვილი, 1939 წ. სოფ. ახალი.
207. ე ა ბ ა უ რ თ ა — გიორგი კუწაშვილი, ს. გოგლაურთა, 1939 წ.
208. რ ა დ ა ხ ა რ გ ა ჭ ა ე რ ე ბ უ ლ ი — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
209. გ ა შ ა ი რ ე ბ ა — იგივე, 1938 წ.
210. ნ ა თ ლ ი დ ე დ ა — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
211. მ ა რ თ ა ს ს ი კ ე დ ი ლ ი — თათარ ჩორხაული, 1939 წ.
212. შ ე ი ლ ე ბ ი ს ს ი კ ე დ ი ლ ი — ფუნჩია ხუციშვილი, ავტორი თვითონაა, მას სამი ვაჟი დაეღუპა სამამულო ომში.
213. გ ზ ი ს პ ი რ ზ ე ვ ნ ა ხ ე ლ ი შ ა ნ ი — გოგი ჭრელის ძე ჩიხიშვილი, 1936 წ. ლექსი ნათქვამია ზევისაგან დაღუპულ სოფ. არახიჯაში მცხოვრებ ცოლ-ქმარზე.
214. გ ა დ მ ო დ გ ა შ ა ვ ი ღ უ რ ბ ე ლ ი — ფუნჩია ხუციშვილი, ს. მათურა, 1938 წ. ავტორი თვითონვე.
215. ე ა ს მ ო ს წ ყ დ ა წ ი თ ე ლ მ ა ს კ ვ ლ ა ვ ი — გოგი ჩიხიშვილი, ს. შუაფხო, 1938 წ.
216. ნ უ მ ა მ კ ლ ა ვ , შ ა ო ს ი კ ე დ ი ლ ო . — თათარ ნიკოს ძე ჩორხაული, სოფ. უძილაურთა, 1939 წ.
217. გ ლ ა ხ ა მ თ ქ ე ა — სიმონ ხუციანიძე, 1935 წ.
218. ძ მ ი ს ა გ ა ნ შ ე მ თ ხ ე ვ ე ი თ მ ო კ ლ უ ლ ი დ ა — თამარ ხელაშვილი, 1938 წ.
219. ტ ყ ე ი ი თ მ ო კ ლ უ ლ ი ქ ა ლ ი ვ ა რ — იგივე, 1938 წ.
220. ბ უ თ ლ ა ჩ ო ლ ა გ ა უ რ ი — თამარ თედოს ასული ჭყრუნიშვილი, ს. ცაბაურთა, 1950.

221. თუ შეების მარცხი — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
222. თომას სიკვდილი — კოფა ალექსის ძე გორელაშვილი, 1939 წ.
223. მისრიაშვილის სიკვდილი — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
224. შეილზე ნატირალი მათე თვარელაშვილის აგან — მათე თვარელაშვილი. ნატირალია მის მიერ თავის ვაჟზე. განსხვავებით ხევესურებისაგან ფშავეში მამაკაცებიც ტირიან.
225. თამარ კოკლიშვილის ნატირალი მეზობელ ქალზე — ნოზრევან მადურაშვილი. ს. უჩილაურთა, 1939 წ.
226. ნათელზე ნატირალი — მოქმელი აღნიშნული არა მაქვს.
227. ნინოზე ნატირალი — ხაზარა ელიზბარაშვილი, ს. შუაფხო, 1940 წ.
228. მამის ნატირალი შეილზე — გაგონილი. ლეკვა თვარელაშვილის ნატირალია შეილზე.
229. ქმარზე ნატირალი — გაგონილი.
230. დედის ნატირალი — გაგონილი.
231. ნათესავის ნატირალი — იოსებ ჯაბანიშვილი, სოფ. თხილიანა, 1939 წ.
232. ცოლზე ნატირალი — იგივე, 1939 წ.
233. დედის ნატირალი — ა. კუწაშვილი, 1939 წ.
234. ნათესავზე ნატირალი — იგივე, 1938 წ.
235. დადამდა, ბინდი დაეცა — ხთისო ხუციშვილი, ს. მათურა, 1939 წ.
236. ნეტავინ მთაო მაღალო — იგივე, 1939 წ.
237. მეუცხოვეები რა დამა — ხთისო გორელაშვილი, 1939 წ.
238. ნოში — გიორგი ციგროშვილი, ს. არახიჯა, 1938 წ.
239. არახიჯა — იგივე, 1938 წ.
240. ეთერის სურულივითა — იგივე, 1938 წ.
241. ლახატო — იგივე, 1938 წ.
242. ცხვარო არ უნდი პატრონსა — იგივე, 1938 წ.
243. მთა გაშრა — იგივე, 1938 წ.
244. ჯარჯო — გიორგი მისრიაშვილი, ს. მისრიათ-კარი, 1938 წ.
245. ხალხური ვეფხისტყაოსნიდან — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
246. ცაზე დამქრალან ღურბელნი — გაგონილი.
247. არ მემამები ზამთარო — ბერიძე შუშანაშვილი, 1936 წ.
248. მუხანზე ჩიტი შამქდარა — ივანე ციგროშვილი, 1938 წ. ავტორი თვითონვეა.
249. არცარა გამითიბავის — ალექსი კუწაშვილი, 1938 წ.
250. დაიხუთუზნებს არწივი — იგივე, 1938 წ.
251. კოფამათქო — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ. ავტორი თვითონვეა.
252. წელაურ დავითი — იგივე, 1938 წ.
253. ჯორი — ალექსი (ყელა) გორელაშვილი, ს. ახადი, 1938 წ. ნათქვამია მიხა ხელაშვილის მიერ.
254. ხთისო გორელაშვილი — ხთისო გორელაშვილი, ს. ახადი, 1938 წ. ავტორი თვითონვეა.

255. ნაძარაშვილი — იგივე, 1938 წ.
256. პავლე ჩიტუაშვილი — იგივე, 1938 წ.
257. თესლი მიწას მივაბარე — ფუნია ხუციშვილი. ავტორი თვითონვე.
258. სიყვარული და სირცხვილი — გიორგი თურმანაული, 1939 წ.
259. ფათოლათ მერცხალა — ალექსი კუწაშვილი, 1939 წ.
260. ფუნჩიამ თქვა — ფუნია ხუციშვილი, 1939 წ. ლექსი მისი ნათქვამია.
261. მამიშვით, გული მიმზიდავს — იგივე, 1939 წ.
262. კობტა — ხთისო გორელაშვილი. 1938 წ. ავტორი თვითონვე
263. ჩაფიქრდა გორილაშვილი — იგივე, 1938 წ.
264. ნაყოჩაღით გამოხედულა — ბიჭურ ბადრიშვილი, ს. შუაფხო, 1939 წ.
265. თუ გელიშნება, ილიშნე, — იგივე.
266. იმერლიშვილი — ა. კუწაშვილი, 1939 წ.
267. დას მიუტანე ამბავი — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
268. ბეტის ჩდილს — იგივე, 1938 წ.
269. მუშტათ ქრელა — იგივე, 1938 წ.
270. კახო, არ მინდა შენ ღვინო — შეფე ხახონიშვილი, ს. გოგოლაურთა, 1939 წ.
271. ტყვე — ბიჭურ ბადრიშვილი, 1938 წ.
272. კოდალა — იგივე, 1938 წ.
273. უნდა დავსწერო წერილი — ნინო ბობლიაშვილი, 1939 წ.
274. ხუმარა — გიორგი თურმანაული, 1938 წ.
275. დასტური — გიორგი კუწაშვილი, ს. გოგოლაურთა, 1938 წ.
276. შინშთა შეილნი — ბიჭურ ბადრიშვილი, 1936 წ.
277. ხატში წასვლა — კოფა გორელაშვილი, 1938 წ.
278. ყბაილათ პაპიროზ დავსწვი — იგივე, 1938 წ.
279. მთერალა — იგივე, 1938 წ.
280. ჩემ ცხენარა ქამს თევასა — გიორგი ციგროშვილი. 1938 წ.
281. ქრელა უძილაური — თათარ ჩორხაული, 1939 წ.

ზოგიერთ სიყვანთა განმარტება

- აღეშო — სახლის ბანი: გადახურვის დროს კოჭებსა და მასზე მიჯრით დაწყობილ ე. წ. კერებზე დაყრილი წერილი, ფოთლოვანი ტოტები და ჩალა, ზევიდან დაყრილი მიწის დამაგრების მიზნით.
- აზარისათავება — თუ მონადირე მოკლავდა ას ჯიხვს ან ვაჟკაცი ას მტერს, იგი აზარათავებულად ითვლებოდა.
- ანდაბო — ფშაველ-ხევსურთა ძველი სარწმუნოების თანახმად გარკვეული ნათესაური ჯგუფი საიქიმოში. ყოველი ახალი მიცვალებული თავისი გვარის ანდაბში მიდიოდა და მისი წევრი ხდებოდა.
- ანტრია — მარილ-წყალში მოხარშული პურის ცომისაგან დამზადებული მცირე ზომის ნაჭრები, რომელსაც ნიორ წყალთან ერთად ჰამენ.
- აფიკა — ხის ღიდი კოვზი.
- აქიმთამარი — (აქიმ — თამარ დედუფალი) — ღვთაება ფშავეში.
- აშურმა — ვერცხლის სამკაული, რომლითაც მამაკაცის იარაღის ჩამოსაყიდებ ღვედებს რთავდნენ.
- ბადება — რაიმეს ქონება. არ ებადება, ე. ი. არა აქვს.
- ბახთური — ძვერა, თქრიალი (გულის).
- ბარანცო — იგულისხმება ეორონცოვის ქანდაკება, რომელიც გასაბჭოებამდე თბილისში იდგა.
- ბაწარაული — ხმლის სახელწოდება ხევსურეთში.
- ბაჰიკაული — ავი სულის, დევის საკუთარი სახელი თქმულებებში.
- ბედენა — განსხვავებული, სხვადასხვანაირი.
- ბეწიკუა — პატარა. ითქმის სულეირ არსებებზედაც და უსულო საგნებზედაც.
- ბერხენი — ხნერი, დაბერებული (ა. შ.) ითქმის ცხოველებზეც (ჯიხვი, ხარი) და ადამიანებზედაც.
- ბოროტი, — ბოღმა, ბრაზი, ჯავრი.
- ბრალი — ცოდვა, დასანანი.
- ბუკუკა — პატარა ბუზი, გადატანით: გამხდარი, გაძვალტყავებული საქონელი. ითქმის აგდებით ადამიანებზედაც.
- ბუჩა — თოფის სახელწოდება ხევსურეთში.
- ბლარიკანი — მამიშვილობა ლიქოკის ხეობაში, ხევსურეთში.
- გადალახვა — ვადარევა, ძალიან გაჯავრება, ბრაზისაგან გაყოფება.
- გადლრაზვა — გულადმა გდება, ულაზათოდ წოლა.

აზინებ-გამაზინება — გაწევ-გამოწევა რამესი. \
 პათხეფული — ამოსვრილი, მოთხუპნული
 პალი — „მომტრო ხე, რასაც კაცი ასაღებად მოერევა, ტოტებ გაყრეინებული, ან
 ჯოხი“ (ა. შანიძე).
 გამოცვლა — ჩვეულებრივი მნაშენლობის გარდა, გულის ატრუება ვინმეზე ან
 რამეზე სხვისი ჩარევის შედეგად. ითქმის ახალგაზრდა ქალებზე, რომელიც საქმ-
 რის იწუნებს.
 პანთურა — განა-კი.
 პაქეკაური — გადმოცემათა მიხედვით განთქმული ზარი, რომელიც ზომით პა-
 ტარა ყოფილა, ოღონდ მეტად ძლიერი ხმა ჰქონია. იხმარება თანდურის ეპი-
 თეტად.
 გატევა — გაშვება ვინმესი ან რაიმესი
 გადახოშვა — გაყრევინება, ჩამოცლა რამესი. ლექსებში ეს სიტყვა ნახმარია
 იარაღით მტრის გადაკაფვაზე, ხელ-ფეხის ჩამოკვეთა-ჩამოყრევინებაზე.
 გახედ-გამახედ — გაღმა-გამოღმა
 გერინი — მთიბლური სიშლერის სახელწოდება
 გერდალი — ფერდობი, დაქანებული ადგილი
 გიჯკალი — რკალი, საქონლის დასაბმელი ხის რკალი
 გოზა — მშვილდის ნაწილი 'შუადან ლარის საბამ ადგილამდე
 გრილო — ჩრდილი
 გულეზა — რაიმეს განზრახვა, რამე საქმის დაპირება
 გულანური — ცხვრის ტყავისაგან შეკერილი საბნის დანიშნულების სახურავი
 აღამიანისათვის.
 გოდაბანა — ითქმის სქელ-უშნო აღნაგობის მქონე ქალებზე.
 დაბალითება — ღალატით მოტყუება, დაღალატება.
 დაბრუნება — დატრიალება.
 დაბჯღნილი — დაშაშრული, დამსკდარი. გადატანით — გაბურძგენილი, გაჩეჩილი
 დაგლა — დაჯახება, დათელვა.
 დაესება — (ფშ.) — ოჯახის ამოწყვეტა, გაოხრება.
 დაზეზება — დაბმულის აშვება.
 დათავწვერება — გათამამება, თავის ნებაზე სიარული, სხვის დაუკითხავად
 მოქმედება.
 დაკვეთილი — აკრძალული.
 დაკლებულნი — მიცვალბულნი.
 დარანი — ციხის ქვედა ყრუ სართული, რაიმე ნაგებობის ძირი
 დარბასი — საკულტო ნაგებობა, რომელშიაც თავს იყრიან ხატის მსახურნი რელი-
 გიური დღესასწაულების დროს.
 დანტური — კულტის მსახური, რომელიც ძირითადად ხატის სამეურნეო საქმიან-
 ნობას განაგებდა.
 დაწონვა — შებედვა, გაბედვა.
 დანიზვა — გამოხვრა, ძელისაგან ხორცის გაცლა.

ღ ა ხ ე ლ თ ე ლ ი — გიჟი, შეშლილი, გადარეული.
 დ ე ღ ა მ ზ დ ე ლ ი — დედა ე. წ. „ჩვართ ენაზე“ — სარიტუალო სიტყვანმარებაში.
 დ ი ჩ ი ნ ი — თავმომწონე, კარგი ვაჟკაცი.
 ღ ო ს მ ა ს ი — დაბრანძელი, უშნო, თავმიშვებელი, მოუვლელი ადამიანი.
 დ ო ხ ა ნ ა — სამარსვო საკმელად მოხარშული სიმინდი ან სხვა მარცვლეული.
 ღ რ ა მ ა — დაპრილსათვის მისაცემი საზღაო, რომელსაც დაშვრელა იხდიდა ხევსუ-
 რული რაქულის თანახმად.
 ღ უ ე ნ ი — ფურთხი.
 დ უ ც ი — საკმელი მცენარეა.
 ე ს კ ა ლ ა — ასკილი.
 ე ხ ი — გამოქვაბული.
 ვ ე რ ც ხ ლ ის ღ ი ლ ი — ვეიშვილი „ჩვართ ენაზე“.
 ვ ე შ ა გ ი — მზვრავი
 ზ ა ლ ი — რძალი.
 ზ ა რ ვ ა — ცული რამის მოჩვენება სიზმარში ან ცხადად, მოჩვენებისაგან შეშინება.
 „კომშარი“.
 თ ა ვ კ ა — თავმომწონე, მოწინავე, სხვების მჭობი.
 თ ა ვ რ ი ე ლ ა — თავი.
 თ ა ვ ე ქ ვ ა — თავდაღმართი; აქედან — „თავექვაით მოსულ“ ნიშნავს ბარით მოსულს.
 თავექვაური — ბარულს, ბარიდან მოტანილს.
 თ ვ ა ლ ი თ კ ე რ ა — მზერა, ყურება.
 თ ე ლ ე ბ ა — ვინმეს ან რამეს ახლობლად ტრიალი, მისთვის მიტმასნება
 თ ვ ი რ თ ვ ი ღ ი — რთვილი
 თ მ ი ს თ ა ო ღ — თმის ყოველ ბეწვზე.
 თ უ ქ ლ ა ღ — მგონი, ალბათ.
 თ უ ნ გ-ვ ე შ რ ა პ ი — სპილენძის პატარა თუნგი.
 კ ა თ ხ ა — ლუდის სასმელი ხის თასი.
 კ ა ლ თ ის მ ო კ რ ა — ძველი ხევსურული წესის თანახმად, რაიმე სამარცხვინო საქ-
 მის ჩამდენს, თემის შემრცხვენელს ჩოხის კალთას მოკრიდნენ, რაც ძალიან დიდ
 სირცხვილად ითვლებოდა.
 კ ა ლ ტ ი — ხაჭო.
 კ ა რ ჩ ხ ა — ნაწილობრივ ტოტებ ჩამოკვეთილი ხის მარგილი — გადატანით ხის ურ-
 დული.
 კ ა ფ ი ა — „მოკლე, ხელდახელ ნათქვამი ლექსი“ (ა. შანიძე)
 კ ა ჩ ა (ფშ.) — წვივი.
 კ ე ღ ი — ხის ურდული.
 კ ე მ ი — კლდის მწვერვალი, ამალღებული ადგილი.
 კ ე ტ ი — კენტი.
 კ ე ე ე უ ლ ი (ფშ.) — ხაჭაპურის მსგავსი ნამცხვარი.
 კ ე ლ ე ვ ა (ფშ.) — მზერა, ყურება.
 კ ე ი რ ტ ი — დაჩეჩის შედეგად დარჩენილი ცუდი ხარისხის მატყლი; მექვეი.
 კ ი რ ც ხ ი ლ ა — რცხილა.

კ ი წ ვ ი — წევი.

კ ო შ ი — კოდიდან ლუდის ამოსადები ტარიანი აბილენის თასი.

კ ო კ ო ბ ი — ვერცხლის თასი.

კ ო ხ ვ ა — ქვების დაშენა ვინმესათვის ან რამესათვის.

კ უ დ მ ა ლ მ ა ხ რ ი ლ ი — ეშმაკის, ავი სულის ეპითეტა

კ უ დ ბ ა წ ა რ ი — იგულისხმება მგელი.

ლ ა ნ კ ა — ხეცურული საწოლის სახელწოდება.

ლ ა ე დ ი ა ო ბ ა — ლაზღანდარობა, ზემოობა.

ლ თ ვ ა — მრავალი ცოცხალი არსების ერთმანეთში არეული მოძრაობა.

ლ ი ბ უ — საძირკველი.

ლ ო ტ ო ნ ი — მგლის ჯოგი.

ლ უ ბ ი — გამხდარი.

მ ა გ ა ნ ძ უ რ ი — კუდის მსახური, რომელსაც ხატის განძა აბარია.

მ ა ლ უ ლ ი — ჩასაფრებული, დამალული მტერი.

მ ა მ ა მ გ ე ბ ა რ ი — მამა „ჩვეართ ენაზე“.

მ ა ნ ძ ი ლ ა — ხარი ან ჯიხვი ხუთი წლის შემდეგ. „მეტაფორულად კარგ ექცა“-ზედაც შეიძლება ითქვას (ა. შ.).

მ ა რ ა ხ უ ლ ი — პირხლი, ყინული.

მ ა ტ ა ნ ე ბ ა (მიტანება) — მტრისთვის კარზე მივარდნა, მოსწრება, მოხვლება.

მ ა ტ ა ც ე ბ ა — ხელის წაღება ვინმესათვის — სხეულის რომელიმე ნაწილზე ან ტანსაცმელზე. ითქმის ცხოველებსა და ფრინველებზედაც.

მ ა შ ე რ ა ლ ი — დაღლილი, დაქანცული.

მ ა ხ რ ე წ ა — ადგილიდან მოგლეჯა ვინმესი, ან რამესი, მისი მიწისპირიდან აღება.

მ ე ზ ღ ვ ე ნ — ხატში სალოცავად მისული პირი.

მ ე კ ო პ ა რ ი — შურის მამებრად, კაცის მოსაკლავად ან ვინმეზე თავდასასხმელად წასული რამდენიმე კაცისაგან შემდგარი ჯგუფი.

მ ე რ უ ყ ე — პირნახელში გადასვლას მიჩეუული შინაური პირუტყვი.

მ ე ნ უ ლ თ ა ნ ე — მიცვალებულთა საიქიო ცხოვრების შესახებ მოქადაგე პირი, სულის მკითხველი.

მ ზ ი რ ი — ჩასაფრებული მტერი, „სისხლის ასაღებად ან დავლის საშოვნად წასული ხალხი“ (ა. შ.).

მ ზ ო რ ი — მძორი.

მ ი ქ ა დ ლ ე ბ ა — მხარგვერდზე წოლა, რამეზე მაყრდნობა.

მ კ ა ლ ი ა (ფშ.) — კალია.

მ ო ნ ა — ცუდი.

მ ო შ ე ა — ორივე ხელით რაიმეს აღება, ვინმეს აყვანა.

მ ტ ყ ო ბ ი ე ბ ი — ამბის მომტანი, შემტყობინებელი სიკედილის, ქორწილის, და-ლაშქერის და სხვა შემთხვევების დროს.

მ ჩ ე ჩ ე ლ ნ ი — რომელიმე ქალისათვის ჩეჩვაში დასახმარებლად შეყრილი ქალთა ჯგუფი.

ნ ე უ შ ა ო ბ ა — ჩვეულებრივი მნიშვნელობის გარდა მზადება, კეთება (ხინკლის, პუ-რის).

მცოლ — მაცალი.

მწერელთშვილი (მწერელ ტყე) — ბეჩავი. საცოდავი. ეკოდინარი, საწყალი.

მწურე — ძროხის შარდი.

მწუხიარე — მძიმე ავადმყოფი.

მაგოგი — ნავალი.

მაკერი — ნეკერი.

მატენა — დაჩეჩილი, დასაოთხად მომზადებული ძაბულის ფთილა.

მახრევი — მოთბული ადგილი, სადაც თივა ჭერ მოხვეტილი არ არის.

ნალარი — ღარის მსგავსად ვალებული ნაკვალევი (ყანაში, სათიბში და სხვ.).

ნახარი — გატიალებული.

ნატყლაპი — ფეხსაცმელში (ქდანში) ჩაგებული საგანგებო ბალახი, რომელიც წინდის მაგიერობას სწევდა.

ნაქერი — მატყლისაგან დართული ძაფი.

ნელად — გარდა ჩვ. მნიშვნელობისა, ბოლო ხანებში, გვიან.

ნიგვური — მუგუზალი.

პერი — ქაფი.

პიტალო — მსგავსი, ზედგამოჭრილი.

პოხილი — ხორცის ნაღობი ცხიმში. ქონი.

რვალი — სპილენძი.

რქაჯანგიანი — „ვერძი, მამალი ცხვარი „ჯვართ ენაზე“ ებითეტი ჭიხვისა, რომელსაც რქები ძალიან გაზრდილი, „დაჭანგული აქვს“ (ა. შ.).

საბელი — თოკი.

სანოსლო — საზამთრო ან საზაფხულო დროებით საცხოვრებელი ადგილი. საბოსლოში ჩვეულებრივ მიდიან საქონლის გამოკვების მიზნით.

საბუნაგე — ჯამ-პურკლის შესანახი ადგილი.

საბურავი — მიცვალებულისათვის საფლავში დასაფარებელი სიბი ქვა.

საგონი — საფიქრებელი, ფიქრი, ნაღველი.

საგორავი — დაქანებული, ფერდობი ადგილი, სადაც შეიძლება ქვა მოწყდეს და დაგორდეს; ქვების დაგორება მტრისათვის.

სათითე — საბრძოლო, საცერული, ბეჭედი.

სალესელი — საგანგებო ხის კოლოფი, რომელშიაც წყალს ასხამდნენ ქართული ცელის სალესელის დასასველებლად.

სამამაციო — მამაკაცთათვის დასაჯდომად განკუთვნილი ადგილი ხევსურულ სახლში.

სამანი — მიწის მაჩვენებელი ნიშანი ქვისა; — არ გამაქცევის სამანი, — ნიშნავს ბრძოლის დროს საგანგებოდა ჩადგმულ ქვას, რომლისთვის გადმოცალება — სირცხვილად, უკან დახევა ითვლება.

სამერქულეო — ამბავი ან საქმე, რომლის მსგავსი მანამდე არ მომხდარა, ისეთი ღამ ხევსურულ „ანდრეზს“ არ ახსოვს.

სანაპირო სიპეზი — ხევსურული სახლის ბანის ნაპირებზე შემოწყობილი ბრტყელი სიბი ქვები, წვიმისაგან კედლის დაცვის მიზნით.

ს ა ნ გ ა ლ ი — „ქვისაგან ნაგები“ „ბარიკადა“ „საფარი ტყვიისაგან“ (ა. შ.).

ს ა ო ც ა რ ი — სიზმარი, მოჩვენება.

ს ა პ ა ტ ი ო — კარგი საქმის მოქმედებისათვის, ვაჟაკობის ჩადენისათვის ლუდის ან არაყის მირთმევა თასით.

ს ა რ ე ც ხ ი ს გ ა წ ი რ ე ა — აქ დაორსულა.

ს ა რ ქ ე ლ ი — კასრში ჩაწყობილი ყველისათვის ზემოდან დასადები ქვა.

ს ა რ ძ ე ლ ი — საგანგებო ხის კასრი შესადღებო რძის დასაგროვებლად.

ს ა ნ ა ლ ი — ტანწერწეტი, წვრილი.

ს ა ნ ე რ ო — გამოსაჯერებელი, საწყენი სიტყვა ან საქციელი.

ს ა ს ვ ა რ ი — ძაღლის საკმელი, წყალში ჩაყრილი ფქვილი და ქატო.

ს ა ტ ა ნ ი — ყველი.

ს ა ფ უ ხ ა რ ი — ხელთათმანი.

ს ა ღ მ უ რ თ ო ბ ა — რელიგიური დღესასწაული ფშავში.

ს ა ყ უ ჩ ი — თოფის დასადები რამ, დამიზნების დროს.

ს ა ხ ვ ი ე ლ ი — კრილობის შესახვევეი რამე.

ს ა ნ ო თ მ ა რ ჩ ო მ ა — ძლივს, ბეწვზე გადარჩენა.

ს ა ხ ო რ ხ ე ლ ა გ ა მ ი — საგანგებო ლავამი გაუხედნელი ცხენისათვის.

ს ა ხ ს ა რ ი — ტყვის გამოსასყიდი თანხა.

ს ა ჯ ა ნ ჯ უ რ ე ბ ი — წარამარა საცემი ვინმე ან რამე.

ს ე რ ო ბ ა — რელიგიური დღესასწაული ფშავში.

ს ი მ ა გ რ ე — ძნელად მისადგომი ადგილი მთებში, სადაც ჭიხვები ბინადრობენ.

ს ი მ ე რ დ ი — სიპებით, თხელი, ბრტყელი ქვებით მოწვერილი სიმაგრე კოშკი ან სხვა რამ ნაგებობა.

ს ი პ რ ი ე ლ ა — პატარა ზომის ბრტყელი სიბი ქვა.

ს ი ფ უ დ უ ლ ე — კოხტობა.

ს კ ლ ა ტ ი — მაუდის ქსოვილი.

ს რ ე ვ ა ლ ი — საფქვავე, მარცვლეული.

ს უ ლ წ უ ხ ი — აწრათი, აჩქარებული, მოუთმინარი. აქედან: სულწუხად რამის გაკეთება ნიშნავს, აჩქარებით გაკეთებას, ხოლო სულწუხად ყოფნა — მოუცლელად ყოფნას.

ს უ ნ თ ვ ა — სუნვა.

ტ ა ლ ა ვ ა რ ი — ტანისამოსი.

ტ ა ნ ი ს ა ც მ ე ლ ი — შარვალი.

ტ ა რ ი — თითისტარი.

ტ ა რ - ს ა ბ ა ნ დ ი ა ნ ი ხ ა ნ ჯ ა რ ი — ხანჯალი, რომელსაც სიმაგრისათვის ტარზე ღვედი აქვს გადახეული.

ტ ა რ ი ს ა ხ რ ე ლ ი — რთვის დროს გამოყენებული საგანგებო ხის ნივთი, რომელშიც თითისტარი ბრუნავს.

ტ კ ე ც ა — ცემა.

ტ ო შ ვ ა — ცემა ხელით, სილის კმევა.

ტ ო შ ი კ ა ო ბ ა — ხელის ხელზე გაკვრა გაკვირვების ნიშნად.

ტ რ ე კ ა - კ რ ე მ ა — დამახინჯებული ფორმა რუსული „крыча“-სი, წიწიბურა.

ტ ყ ა ვ - ს ა ღ ა მ ო — საგებ-სახური.

უ დ უ მ ა ლ ი — ჩუქნუმა. აქედან უდუმალად კეთება, ჩუმად, მალულად კეთება.

უ კ ლ ო ბ ა — უბედურება.

უ კ ა ც უ რ ო ბ ა — მამაკაცთა ნაკლებობა გვარში, მამაშვილობაში, ოჯახში.

უ ნ ც რ ო ს ი — გარდა ჩვეულებრივი მნიშვნელობისა, ძველი ხევსურული რწმენის თანახმად, ნიშნავს პირს, რომელიც საიქიოს ემსახურება სხვა მიცვალებულს. იგი მისთვის საჩაოს არის შეწირული.

უ რ ჩ ო — უკურნებელი, მოურჩენელი.

უ ფ ე რ ი — ცუდი, ავი სული.

უ ფ რ ი ს მ ო კ ლ უ ლ ი — ეშმაკისაგან, ავი სულისაგან მოკლული.

უ შ ტ ა რ ი — ბრმა.

უ შ ე ბ ა რ ი — სხვათა მიერ მოკლული, რომლის სისხლი ვერ აიღეს.

ფ ა რ ა გ ი — ხევსურული კაბის გულისპირი.

ფ ა ც ე რ ი — აქ წყალზე გაბმული ყინული.

ფ ი ც ა რ კ ლ დ ე — ფრიადო, დაქანებული, მიუვალი კლდე.

ფ ო რ ი — წყალში დამბალი, ცოტათი დაჭედილებული და შემდეგ გახმვარი ქერი ან სხვა პურეული მარცვალი, რომლისაგანაც აკეთებენ ლუდს, არაყს.

ფ უ ჭ ვ ი — მური.

ფ ე რ ც ხ ა ლ ი — ნეკნი.

ქ ა დ ი ს კ ე ვ რ ი — ხაჭაპურის მსგავსი ნამცხვარი; ხატში შესაწირავი ქაღალ.

ქ ა ზ დ ა რ ი — იატაკი.

ქ ა ნ დ ა რ ა — თოკებით ჩამოკიდებული გრძელი ხე, ტანისამოსისა, ფარდაგ-ხალიჩე-
, ბისა და სხვათა გადასაკიდებლად.

ქ ა ც ა ბ უ ნ ა ო ბ ა — მოუსვენრად ყოფნა. თამაში. ცმუკვა, ცხენის წალმა-უკულმა
ხტომა.

ქ ე ვ ა ღ მ ა — ქვევიდან ზემოთ ამომქროლავი ქარი.

ქ ი ნ თ ი — ტიკი.

ქ ი ჩ ი — საქსოვი დაზვის — „ყდათ“ — იარაღთაგანი.

ქ რ ი ჯ ა — ფქვილის ამოსაღებად განკუთვნილი ხის საგანგებო კერპელი.

ქ ს ლ ი ს მ ო წ ე დ ა — საქსოვი ქსლის გაბმისას ძაფის მიწოდება „დამქსეღვისა-
თვის“.

ღ ე ლ ე — „ჩაწეული ადგილი მთაზე, სადაც გადასავალი არის“ (ა. შ.).

ღ მ ი ნ ი — ღიმილი.

ყ ა წ ი მ ი — ვერცხლის სამკაული.

ყ ი ნ ჩ ი — კარგი, ლამაზი.

ყ ო ნ დ ა ყ ი — თოფის კონდახი.

შ ა ზ ი ნ ზ ი ლ ე ბ ა — უამრავი სამკაულებით მორთვა ვინმესი ან რამესი.

შ ა ვ ე თ ი — საიქიო.

შ ა მ ა ნ ი — ნაბოლავარი, მდარე ხარისხის არაყი. გადატანით სისხლი.

შ ა ფ ე რ ე ბ ა — საკადრისი სამაგიეროს მიზღვა.

შ ა შ ლ ა — გაბრაზება, სიბრაზისაგან გადარევა.

შ ა შ ლ ი ლ — გ ა დ ა ლ ა ხ უ ლ ი — ბრძნისაგან გაცოფებული ადამიანი.

შ ი ნ შ ი — ბიძაშვილი, დეიდაშვილი.

შ უ ბ ნ ო ბ ა — რელიგიური დღესასწაული ხევსურეთში ლიქოკის ხეობაში.

შ უ ბ ნ უ რ ი — სალოცავი ხატი ლიქოკის ხეობაში. შუბანი ადგილის სახელია.

ჩ ა კ ე რ ე ც ა — მაკრატლით დაჭრა.

ჩ ა რ ა თ ი — ქერის სახეობა, რომლის თავთავს ოთხკუთხად ასხია მარცვლი.

ჩ ა რ დ ა ხ ი — საომარი ციხის მალა სართულზე საგანგებოდ მინაშენი მტრისთვის
ჩასასაფრებელი ადგილი.

ჩ ა რ მ ა — თოფის სახეობა.

ჩ ა ჩ ი ქ ე ა — პურის ჩაყრა თხიერ საკმელში.

ჩ ა ხ ვ ე ვ ა — ჩამუხლება, წაქცევა.

ჩ ი კ ა — პატარა სამფეხა სკამი.

ჩ ი რ ა ხ ი — კვარი.

ჩ ი ხ ა — ტანდაბალი.

ჩ ო ხ ვ ი ს ძ ე ე ლ ნ ი — ხევსური ქალის კაზი.

ც ა რ გ ა ლ ი — ცა.

ც ა მ ც ა მ ი — პირამდე სავსე.

ც დ ა — „ომი, ბრძოლა. მტერთან ბრძოლაში ვაჟკაცობის გამოჩენა“ (ა. შ.).

ც ე ც ხ ლ თ მ გ ზ ე — საჩეხლად თავმოყრილ ქალებს თან ახლავს ახალგაზრდა ვაჟი,
რომლის მოვალეობაა ცეცხლის დანთება და მჩერჩელი ქალების გამხიარულება
ლექსებითა და ხუმრობით.

ც ვ ა რ ი — ვერცხლისა ან რაიმე სხვა ლითონისაგან გაკეთებული პატარა ღილის
მსგავსი სამკაული.

ც ი ვ-ც ი ვ — მსუბუქად აღება, მიწისთვის აცილება, ატაცება ვინმესი ან რამესი.

ც ი ვ ი — მიცვალებული, გვამი.

ც ი ნ კ ა ლ ა ო ბ ა — ცალფეხზე ხტომა, ასკინკილა.

ც ო მ ი — უმი.

ძ ა გ ა რ ი — ჯაგარი, ბეწვი.

ძ ე ბ ნ ა — შურის ძიება, სისხლის აღება.

ძ მ ო ბ ი ლ ი — გარდა ჩვეულებრივი მნიშვნელობისა, ძმობილი ნიშნავს სწორედ
ქალს ან ვაჟს.

ძ ო ბ ა ნ ი — (ფშ.) წწელისაგან მოწნული ლასტი, რომელზედაც ხაჭოლავან დამზად-
ბულ კვერებს აწყობენ გასაშრობად.

წ ე ვ ა — დაპატივება.

წ ე ლ წ ა დ ი — ახალი წელი.

წ ე რ ი ლ ა — პურეულას „ზვინი“, რომელიც აგებულია ოცდაერთი ძნისაგან.

წ ე რ ა უ ხ ვ ე ვ ე ლ ი — ახალგაზრდა, რომელსაც ჯერ წვერ-ულეაში არ ამოსვლია.

წ ვ რ ი ლ ი ა ნ ი — ახლად ატეხილი ხშირი, ნორჩი ტყე.

წ ი ბ ა — მცენარე, რომელიც საქონელს ვნებს.

წ ი კ უ — წიკობა.

წინგარდა — ხევსურული სახლის პირველი სართულის ბანი.

წინწელი — ნაპერწკალი.

წიწაკი (ფშ.) — ქათმების ქირი.

წურული — გადადუღებული ერბო.

წუხადყოფნა — მძიმედ ყოფნა ავადმყოფისა.

წუხრა — საღამო.

კახი — მკბენარის კვერცხი.

კერხო — ხევსურული კალოიანი სახლის ზემო სართული, რომელიც მამაკაცთა სა-
ზაფხულო სამყოფად არის განკუთვნილი.

კიკუ — ქაქვის ერთი რგოლი.

კიშქენი — შვრია.

კოპყი — მოზვერი.

კურქელი — დოქი.

კყანტი — ჭაობი.

კუქუნა — მსხვილფეხა საქონლის ქირი.

ქალაფნი — ოჯახი, ოჯახის წევრები.

ქარი — „კრებულეზა, ხალხი, ჯამაათი“ (ა. შ.).

ქახნა — ბებერი ჯიხვი, გადატანით იტყვიან მოხუც კაცზედაც.

ქვარის გამძღო — ქვარის მთავარი ქურუმი, ხევისბერი

ქილდა — სამიზნო ნიშანი.

ქლანი — მამაკაცის ფეხსაცმელი, რომელიც ძირზე გაბანდულია ტყავის თასმით.

ხამაზდი — სურდო.

ხანჯრიკაობა — წარამარა ჩხუბი ხანჭლით.

ხახანი — ხარხარი.

ხვეულნი — საცერულის ერთი სახეობათაგანი.

ხინდრიცი — ულაზათო თამაშობა, ხუნტრუცი.

ხოწა — გობი.

ხუტვა — ვალის არგადახდა.

ხუნწი — მოცხარი.

ხარავანი — ხარების ჯოგი.

ხდალი — მხდალი, მშვიშარა; ჭაკი.

ხელის მამკიდე — ხატში დაფიცივის დროს; დამფიცავის ახლობლები, რომლე-
ბიც მის „ფიცში“ მონაწილეობას იღებენ და ხელს მოჰკიდებენ.

ხოხნოტა — საკმელი მცენარეა.

ხრილი — მტვერი.

ს ა რ ა ზ ი

შემკრებისაგან	5
ს ე ვ ს თ უ ლ ი	
I. საგმირო და საისტორიო	9
II. სატრფიალონი	61
III. ძველი სალდათობა და ოში	74
IV. ნადირობა	85
V. თქმულებები	90
VI. გალექსება	96
VII. სიკვდილი	142
VIII. აკენის სიმღერები	182
IX. სხვადასხვა	185
ფ შ ა უ რ ი	
I. საგმირო	211
II. სატრფიალონი	221
III. თქმულებები	238
IV. გალექსება და კაფიაობა	239
V. სიკვდილი და ნატირლები	270
VI. სხვადასხვა	281
მთქმელები და განმარტებანი	293
ზოგიერთი სიტყვათა განმარტება	319

რედაქტორი ბ. ხარანაული
მხატვარი გ. ოჩიაური
მხატვრული რედაქტორი ო. მესხი
ტექნიკური რედაქტორი ნ. ქავთარაძე
კორექტორი ე. ქვანია
გამომშვები ნ. მაჭარაშვილი

ვალაეცა წარმოებას 30/XI-68 წ. ხელმოწერილია დასა-
ბეჭდად 10/XI-70 წ. ქალ. ზომა 60X84¹/₁₆. პირობითი
ნაბეჭდი თაბახი 19,3. სააღრ.-საგამომც. თაბახი 15,07.
უგ 01451. ტირაჟი 5000. შეკვ. № 1671

ფასი 1 მან. 25 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი მარჯანიშვილის 5.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარბოლიგრაფიურწველობის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი.
თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.

Комбинат печати Главполиграфпрома Государственного
комитета Совета Министров Грузинской ССР по печати.
Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5.